Walter-Jörg Langbein

Lexiconul erorilor biblice

TOTAL

PARALELA 45

Există în Biblie contraziceri clare, fără echivoc şi insurmontabile, precum şi greşeli istorice de netăgăduit. Ediţiile biblice actuale nu conţin textele originale, ele fiind, de fapt, traduceri efectuate după traduceri. Prin transpunerea textelor dintr-o limbă în alta se strecoară însă numeroase erori, care, deşi mici, pot să ducă la răstălmăciri grave. Avem de-a face cu erori din neatenţie sau cu falsificări conştiente?

Erorile biblice nu provin numai din transcrierea eronată a venerabilelor texte. Volumul lui Walter-Jörg Langbein, autor de succes cu o solidă educaţie teologică, promovează o mai bună înţelegere a Bibliei, dezvăluind diversele erori (de interpretare, de traducere etc.) şi reconstituind enunţurile originare ale textului.

Ne aflăm acum la începutul celui de-al treilea mileniu după Hristos. Astăzi este pe deplin legitim ca porunci cu totul neacceptabile să fie abandonate ca fiind erori, chiar dacă sunt atât de clar formulate în Vechiul Testament. Nimeni nu va mai urma porunca de a ucide cu pietre copiii obraznici. Nimeni nu va mai vedea în recăsătorirea celor divorţaţi un delict vrednic de moarte. Şi nimeni nu va pretinde pedeapsa cu moartea pentru homosexuali. Nici un bărbat nu-şi va ucide cu pietre soţia atunci când va constata că nu este fecioară.

A atenţiona asupra erorilor biblice nu constituie un atac la adresa Bibliei. A indica erorile nu presupune o îndepărtare de la Cartea Cărţilor. Ci este o condiţie pentru apropierea de adevăratele afirmaţii ale Vechiului şi Noului Testament.

ISBN 973-697-598-3

Colecţie coordonată de Constantin Dumitru

Editor: Călin Vlasie

Redactor: Florin Voinea
Tehnoredactor: Anca-Ioana Bârloiu
Coperta colecţiei: Andrei Mănescu
Prepress: Viorel Mihart

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LANGBEIN, WALTER-JÖRG
Lexiconul erorilor biblice / Walter-Jörg Langbein ;
trad.: Silviu Dancu. – Piteşti : Paralela 45, 2005-11-21
Bibliogr.
ISBN 973-697-598-3

I. Dancu, Silviu (trad.)

2

Walter-Jörg Langbein
Lexikon der biblischen irrtümer

Walter-Jörg Langbein

Lexiconul erorilor biblice

Traducere din limba germană, note şi prefaţă de Silviu Dancu

Soției mele, Barbara Kern,
cu recunoștință și dragoste

ABREVIERILE FOLOSITE DE TRADUCĂTOR ÎN CADRUL NOTELOR DE SUBSOL

BA – *Biblia sau Sfânta Scriptură*, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, sprijinit pe numeroase alte osteneli. Toate drepturile rezervate. Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 2001

BS – *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1991

DEX – *Dicționarul explicativ al limbii române*. Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan", Ed. A II-a, Editura Univers enciclopedic, București 1996

LXX – *Septuaginta*, Verkleinerte Ausgabe in einem Band. © 1935, 1979 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart

NTGL – *Novum Testamentum Graece et Latinae*, Nestle – Aland, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart. 42.-51. Tausend. 1. Auflage 1984; 2. neubearbeitete Auflage 1991; 3. neubearbeitete Auflage 1994

SB – *Biblia sau Sfânta Scriptură* a Vechiului și a Noului Testament, Societatea Biblică, (fără indicația locului și anului)

Sept. – *Septuaginta*. Proiect realizat în cadrul Colegiului Noua Europă, sub patronajul lui Andrei Pleșu, cu sprijinul Fundației Anonimul, București. Editura Polirom; 3 volume apărute: Sept.I (2004), Sept. II (2004), Sept. III (2005)

TM – *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Deutsche Bibelgesellschaft, Fünfte, verbesserte Auflage 1997. Verkleinerte Ausgabe. Gedruckt mit Unterstützung der Deutschen Forschungsgemeinscheaft. © 1967/1977, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart.

CUVÂNT ÎNAINTE

Biblia este discursul omenesc despre Dumnezeu şi, cum oamenii nu sunt atotştiutori şi se pot înşela este de la sine înţeles faptul că autorii biblici au strecurat în text greşeli şi erori. Uneori, la lecturi atente ale Bibliei acestea cad, dar, alteori este nevoie de un fler de detectiv pentru a le descoperi.

Există în Biblie contraziceri clare, fără echivoc şi insurmontabile, ca şi greşeli istorice de netăgăduit. Astfel, Creaţia va fi povestită nu odată, ci de două ori, şi încă în variante pronunţat diferite una de cealaltă.[1] Cucerirea Ierihonului este prezentată precum în scenariul unui monumental film hollywoodian, când, de fapt, nici nu era nevoie ca metropola de altădată să fie luată cu asalt în felul în care ne arată Biblia,[2] deoarece zidurile ei de apărare, odinioară puternice, căzuseră victime unui cutremur cu multe secole înainte de năvălirea „copiilor lui Israel". Iar o invazie războinică în „pământul făgăduit" nici măcar nu a existat în istorie; acesta nu a fost luat prin forţă militară, ci colonizat pas cu pas.

Ediţiile noastre biblice actuale nu conţin textele originale. Mai degrabă este vorba despre traduceri efectuate după traduceri, ori, prin traducerea textelor dintr-o limbă în alta se strecoară numeroase erori. Datorită acestui fapt, mici greşeli de traducere pot deja să ducă la răstălmăciri grave. Dar avem de-a face cu erori determinate de neatenţie sau cu falsificări conştiente?

Iisus a fost evreu şi vorbea în aramaică, nu în greceşte, iar prin traducerea vorbelor sale din aramaică în limba greacă se ajunge la erori care denaturează sensul. Aşa s-ar putea explica faptul că o cămilă nu ar putea trece printr-o ureche de ac.[3] Biblia ne spune că Iisus ar fi vindecat un paralitic în ziua de Sabat.[4] Asta nu înseamnă că El l-ar fi instigat în vreun fel să renunţe la liniştea zilei de odihnă; şi nici n-ar fi putut fi învinuit în vreun fel de către învăţaţii vremii Sale, fără ca ei înşişi să nu se fi abătut prin aceasta de la porunca sfântă a Sabatului, deoarece vindecarea bolnavilor în Sabat era datoria celor care erau iniţiaţi în medicină. Aceasta nu era în nici un caz interzisă!

În mod deosebit place o scenă care poate fi considerată una dintre cele mai cunoscute din Biblie: de frica morţii Petru şi-a trădat Domnul, mai înainte ca cocoşul să cânte de trei ori.[5] Autorul greşeşte: în timpul lui Iisus nu exista în Ierusalim nici un cocoş!

Biblia este discursul omenesc despre Dumnezeu, iar autorii ei au fost copiii timpului lor, adânc înrădăcinaţi în gândirea milenară. Timpurile s-au schimbat tot la fel de mult cât s-a schimbat şi gândirea oamenilor.

---

[1] Facerea, capitolul 1, respectiv, capitolul 2.

[2] Se referă la dărâmarea zidurilor cetăţii Ierihonului folosind sunetul trâmbiţelor. Iosua, capitolul 6.

[3] Matei 19, 24; Luca 18, 25.

[4] Matei 12, 2 – 13; Marcu 3, 1 – 5; dar mai ales Ioan 5, 5 – 16.

[5] Matei 26, 69 – 75; Marcu 14, 66 – 72; Luca 22, 55 – 63.

Ne aflăm tocmai la începutul celui de-al treilea mileniu după Hristos; astăzi este pe deplin legitim să fie lepădate ca erori acele porunci ce par cu totul neacceptabile, chiar dacă ele sunt extrem de clar formulate în „Vechiul Testament". De exemplu, nimeni nu va mai urma porunca de a ucide cu pietre copiii obraznici.[6] Nimeni nu va mai vedea în recăsătorirea celor divorţaţi un delict vrednic de moarte. Şi nimeni nu va pretinde pedeapsa cu moartea pentru homosexuali.[7] Nici un bărbat nu-şi va ucide soţia cu pietre dacă va constata că ea nu mai este fecioară.

Greşită este şi opinia conform căreia toate textele biblice sunt originale. Deseori originea lor coboară până la vechi texte aparţinând unor timpuri pre-biblice. Miturile despre facerea lui Adam sau despre potop nu sunt în nici un caz strict biblice, ci descind din tradiţii străvechi, pre-biblice.

Erorile biblice nu constau numai în transcrierea venerabilelor texte. Chiar şi astăzi cădem sub erori biblice doar din simplul motiv că ştim prea puţine despre ceea ce este cu adevărat scris în Biblie.

Scriptura s-a aflat şi se află la baza credinţei creştine. Totuşi, părţi esenţiale din credinţa zilnică chiar şi a celor mai zeloşi credincioşi practicanţi, părţi de care nu se poate face abstracţie, nu se găsesc nicăieri în Biblie; şi asta cu toate că tocmai acolo – dar a greşi este omeneşte – se presupune că se află. De exemplu, Eva cea biblică nu l-a ispitit pe Adam să muşte din măr[8]; acest fruct nici măcar nu este menţionat în textul biblic respectiv. Originea apariţiei sale stă într-o traducere latină a „Vechiului Testament"! Cei „Trei crai de la Răsărit"[9], Gaspar, Melchior şi Baltazar, nu sunt deloc menţionaţi în „Noul Testament". Şi aceasta este tot o eroare biblică ancorată puternic, de secole, în credinţa şi uzanţa populară catolică. Faptul că Biserica Catolică s-a distanţat cu vehemenţă de acest crez nu schimbă cu nimic realitatea.

Credinţe creştine presupuse ca fiind profund biblice nu se găsesc în Scripturi: Sfânta „Treime" era pentru autorii Bibliei la fel de necunoscută pe cât era şi nemurirea sufletului.

Una dintre cele mai puternice comunităţi religioase din lume o constituie Martorii lui Iehova. Presupusul nume divin Iehova nu este însă decât o simplă eroare: o greşeală de lectură!

Între pretenţiile de bază ale liturghiei creştine din perioada premergătoare Crăciunului se numără afirmaţia că Iisus ar fi fost profeţit în „Vechiul Testament". Greşit: pretinsele profeţii despre Iisus sunt pur şi simplu greşeli de interpretare a unor pasaje din „Vechiul Testament" care ar fi scoase din context!

La începutul celui de-al treilea mileniu după Hristos suntem mândri cu concepţia noastră modernă şi ştiinţifică despre lume. Astăzi ştim că întregul Univers a apărut cu miliarde de ani în urmă ca rezultat al unei explozii inimaginabile, de dimensiuni gigantice. De atunci, el se dilată cu o viteză nebună. Nu în ultimul rând, de la prima descindere a omului pe lună ştim că planeta noastră albastră este un mic

---

[6] De exemplu la Ieşirea 21, 15. 17, Levitic 20, 9 sau Deuteronom 21, 18 – 21.

[7] Levitic 20, 13.

[8] Facerea 3, 6.

[9] În lb. germană e folosită formula „Cei trei regi sfinţi": *Heilige Drei Könige*.

glob, o oază preţioasă în depărtările nesfârşite ale Universului. Cunoaştem structura internă a „Pământului Mamă" şi ştim despre continente că alunecă asemenea unor plute deasupra miezului extrem de fluid al planetei. Şi cu un hibris[10] neîndoielnic atribuim autorilor textelor biblice o viziune despre lume falsă şi pe deplin greşită. Până şi aceasta, şi anume presupunerea unei false viziuni despre lume, este tot o rătăcire biblică: studii atente ale izvoarelor ce stau la baza textelor biblice ne arată cu claritate faptul că în spatele unor formulări aparent naive se ascund cunoştinţe moderne şi corecte.

Acestea sunt „greşelile biblice" şi sursele lor; fiecare text al Bibliei a fost scris de către oameni: prin ei s-au strecurat greşeli! Diferitele texte au fost alăturate, pentru a forma Biblia, tot de către oameni: iarăşi s-au strecurat greşeli! Biblia a fost tradusă de către oameni: din nou se ajunge la erori! Biblia a fost şi va fi interpretată de oameni: greşelile apar din nou!

A atenţiona asupra erorilor biblice nu constituie un atac la adresa Bibliei. Nici a indica erorile nu presupune o îndepărtare de la „Cartea Cărţilor"; ci este o condiţie pentru apropierea de adevăratele afirmaţii ale „Vechiului" şi „Noului Testament".

---

[10] În text, *Hybris*, termen provenit din limba greacă (gr. υβρισ, εωσ. η) care se traduce prin orgoliu sau indolenţă. Am păstrat acest termen din respect pentru alegerea autorului care ar fi putut să folosească un echivalent german şi care se regăseşte, ca neologism, şi în DEX.

PREFAŢĂ LA EDIŢIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Volumul de faţă nu este atât o carte, cât o sumă de articole. Pentru că se doreşte un lexicon, ordinea în care aceste texte independente sunt dispuse în volum respectă criteriul convenţional şi neutru al ordinii alfabetice. Aşadar, nu firul unei idei este cel care determină parcursul lecturii şi, prin urmare, cititorul este invitat să accepte reveniri ce pot părea obositoare ori să execute „salturi" de multe ori ameţitoare prin miezul informaţiei. De asemenea, el pare lăsat să identifice de unul singur ideile de structură ale textului (sau textelor).

Îmi permit să sfătuiesc cititorul să abandoneze ideea că s-ar afla în faţa unui studiu ori a unei cercetări academice care ar fi epuizat cu acribie şi cu atenţie toate sursele sau căile de elucidare a întrebărilor pe care le ridică. Dimpotrivă, ceea ce are el sub ochi este o sumă de articole construite în jurul unor teme disparate, ce par născute din curiozitatea şi interesul particular, intim, al autorului. Dar dacă prin aceasta textul pierde din tăria unui studiu ştiinţific, el câştigă prin forma relaxată şi aerisită în care sunt discutate problemele expuse. Un ton care trădează mai degrabă un jurnal de cugetări private face ca lectura să fie simplă, lipsită de crispări. Autorul încearcă să dea coeziune acestor texte prin mesajul expus în cuvântul înainte şi în postfaţa volumului. Aflăm astfel că demersul acestui volum nu este acela de a detrona Biblia din poziţia de autoritate pe care o are în istoria şi în conştiinţa omenirii; dimpotrivă, ni se mărturiseşte convingerea conform căreia respectul faţă de Biblie nu trebuie confundat cu fosilizarea acesteia. O reinterpretare constantă, în cheie contemporană, a textului sacru poate scoate în evidenţă în interiorul acestuia contradicţii, greşeli, chiar neadevăruri, dar nu are şi nu trebuie să aibă drept scop desfiinţarea importanţei sale de fond.

Dar o să-l las pe autor să-şi explice demersul, preferând – în schimb – să încerc câteva observaţii cu privire la autor, la metodologie şi la ideile cuprinse în lucrarea de faţă.

Cu toate că a studiat teologia la Erlangen şi la Muenster (între anii 1975 şi 1980), Walter-Jörg Langbein (născut în 1954, la Coburg, Germania) nu propune o abordare strict teologică a Scripturii. Sau, mai degrabă, nu o face în tiparele impuse şi pretinse de percepţia răsăriteană. Nu se resimte la el acea reverenţă de tip ortodox sau catolic în faţa a ceea ce e cunoscut sub titlul generic şi plin de infailibilă autoritate ca fiind Sfânta Tradiţie. Părinţii şi Scriitorii Bisericeşti sunt aproape inexistenţi în notele sale bibliografice, argumentele sale bazându-se în cea mai mare măsură pe cercetări moderne, nu întotdeauna teologice. Scriptura este abordată de autor într-un mod extrem de personal şi de individual, întrebările sunt ridicate pe fundamente raţionale şi nu se confundă sentimentul credinţei cu cel al respectului. Pentru un cititor credincios, Langbein poate părea vinovat de impioşenie. Insistenţa cu care subliniază temeiurile strict omeneşti ale Scripturii – iar aceasta este una dintre ideile constante ale lucrării – poate deranja pe cel care nu acceptă să pună în discuţie

originea revelată a textului sacru. Să recunoaştem, privită strict din această perspectivă, cartea lui Langbein este incomodă. Dar, pe de altă parte, această onestitate a premiselor ne obligă să nu polemizăm inutil, opunând criterii prin definiţie incompatibile. Ce ar spune însă raţionalistul, istoricul sau, în general, omul de ştiinţă? (Şi pun această întrebare fără a susţine vreo opoziţie structurală a omului de ştiinţă faţă de problemele de credinţă.) Probabil că ar fi de acord cu o mare parte dintre întrebările ridicate de autor, ar aproba unele dintre concluzii, dar ar avea reţineri cu privire la inconsistenţa argumentării. Încă din facultate, Langbein s-a remarcat prin extrem de multe articole şi volume care îi plasează interesul într-o riscantă zonă de graniţă. „Trădând" simultan canoanele teologiei academice (pe care de altfel o cunoaşte şi o menţionează des), cât şi pe cele ale ştiinţei, Langbein propune un tip de criticism alternativ care îl poate face uşor antipatic ambelor „partide". Pasionat de astronomie, de arheologie, de problema extratereştrilor şi de enigmele lumii, Langbein pare să fie uşor de încartiruit în rândul autorilor cărora le rezervăm un zâmbet neîncrezător.

Dar simplitatea seducătoare cu care îşi construieşte argumentaţia ne obligă să-l luăm în considerare. Pare că întregul volum se află restrâns la cadrul logic al raţionamentului de tipul: „Dacă spunem că este adevărat că toţi corbii sunt negri, este suficient ca un singur corb să fie alb pentru ca sentinţa iniţială să fie falsă". Cititorul va întâlni destul de des în text această formulă, folosită de autor ca filtru de interpretare. Acest raţionament face ca fiecare contradicţie descoperită în Biblie să pună sub semnul întrebării originile revelate ale Scripturii. Dacă ea este în integralitatea sa un mesaj revelat de Dumnezeu, iar Dumnezeu este perfect şi nu poate greşi sau minţi, rezultă că în Scriptură nu pot exista greşeli sau falsificări. Ei bine, Langbein identifică în textele sacre erori, falsuri şi mistificări şi deduce cu fermitate că Biblia „este scrisă de oameni şi pentru oameni". Prin aceasta el nu introduce ideea unei malvoliţiuni ancestrale care ar fi creat o fantastică farsă numită Biblia. Dimpotrivă, îi găseşte motivaţii, resurse morale şi istorice, o justifică în plan cultural şi uman, ba chiar apără integritatea textului original, afectat de traduceri succesive, dar... îi neagă caracterul revelat. În acest sens, argumentele sale se sprijină pe doar câteva aspecte (erori) generice, identificate însă în nenumărate cazuri şi pasaje. Iată doar câteva dintre acestea:

• neverosimilitatea istorică a unor evenimente biblice (în situaţia în care personajele istorice şi biblice sunt greşit contextualizate sau introduse în evenimente neverificabile);

• imposibilitatea efectivă a unor evenimente biblice (în sensul că intervine miraculosul, dar într-o manieră ce sfidează logica interioară a textului. Aşadar, este vorba despre acele evenimente care nu pot avea loc din simplul motiv că ele sunt negate în plan logic de chiar datele narării);

• deturnarea prin nenumărate tradiţii şi traduceri a sensurilor primare ale spuselor şi evenimentelor scripturistice: este vorba despre acele modificări de sens şi semnificaţie ale cuvintelor care sunt păstrate astăzi într-o formă şi o percepţie străină de cea originală.

Şi lista poate continua.

W.-J. Langbein lasă impresia că îşi scrie textele fascinat de contradicţiile pe care le identifică. Dar nu pare să verifice mai întâi dacă este realmente vorba despre o contradicţie. De altfel, lucrarea de faţă este în mod nedeclarat, dar explicit, o reacţie la un alt best-seller, semnat de Werner Keller: *Und die Bibel hat doch Recht* (*Şi totuşi Biblia are dreptate*), apărut în 2002. De aici, un anumit efort de a susţine o teză anume, efort care – din păcate – nu include şi o atentă revizuire a argumentelor proprii. În felul acesta vedem că nu sunt foarte clar specificate sursele folosite sau că, verificând la rândul nostru sursele menţionate, descoperim că acestea îl contrazic. Vedem că uneori citează din Scriptură pasaje decupate atât cât să-i susţină tezele. De asemenea, nefiind un text unitar, ci o sumă de texte independente, putem fi surprinşi de intransigenţa cu care penalizează erorile biblice venite din zona istoriei, a logicii, a terminologiei sau chiar a... zoologiei, dar care este opusă indulgenţei, ba chiar entuziasmului cu care sunt creditate afirmaţiile scripturistice de tip cosmologic! Reiese că autorii biblici au susţinut în mod fals (uneori intenţionat) evenimente de ordin istoric, nu reuşesc să identifice cum trebuie speciile de animale, fac afirmaţii flagrant contradictorii şi traduc eronat spusele înaintaşilor – şi totuşi au fost capabili să încifreze în Scripturi o viziune despre univers şi despre geologia planetei pe care trăim, vrednică de respectul ştiinţei moderne. Iar dacă acest lucru nu este evident – spune autorul – se întâmplă din cauza traducerilor eronate, fie ele antice sau contemporane. Să nu uităm, Langbein este fascinat de astronomie (el fiind un activ participant al întâlnirilor A.A.S.R.A. – *Archaeology, Astronautics and SETI Research Association*) şi dovedeşte un interes asumat în această direcţie.

Dar nu este locul aici să comentăm în amănunt lucrarea de faţă, oricât de ispititor ar fi acest lucru. Şi, deşi este bine să lăsăm textul să vorbească, se impune a se preciza motivele pentru care el merită citit.

Mai întâi, pentru că ridică (sau reia) nenumărate întrebări, care altfel ar putea fi trecute prea uşor cu vederea. Cititorul, fie el un susţinător pe temeiuri de credinţă al Scripturii sau nu, are şansa de „reciti" Biblia într-o cheie inedită, uşor ludică, nu întotdeauna corectă, dar totalmente lipsită de rea-voinţă. Ceea ce nu se observă, pentru că de multe ori nu se doreşte acest lucru, este scos în evidenţă printr-un proces destul de lucid şi lipsit de periculoase pudori. Poate că nu toate observaţiile autorului sunt pertinente, poate că există asocieri realmente nefericite (cum este cea dintre practicile sau prescripţiile vechi-testamentare şi atitudinile sau practicile de tip... nazist), dar nu trebuie uitate etosul germanic al autorului şi sentimentul de culpabilizare al unui german în faţa istoriei recente. În cele din urmă, marele câştig este al cititorului, care poate observa cu uimire detalii noi ale unor aspecte care îi păruseră ca fiind de la sine înţelese sau se va simţi obligat la o cercetare personală în măsură să-i lămurească noile nedumeriri.

Pe de altă parte, deşi mai există o mulţime de astfel de lucrări care ridică problemele puse de Langbein (unele dintre aceste lucrări fiind semnate de autori cu o mult mai mare autoritate în spaţiul teologic sau ştiinţific), nu toate sunt best-seller. Or, o carte vândută în tirajele lucrării de faţă, deşi poate sugera o dimensiune explicit comercială a lucrării, reflectă de fapt curiozităţile şi disponibilităţile cititorului contemporan.

În final, mă văd obligat să ofer o explicaţie pentru notele infrapaginale poate prea numeroase şi prea stufoase. Ele fracturează discursul relaxat şi aerisit al autorului şi intervin auster în tonul uneori amuzat sau chiar ironic al acestuia, pe care m-am străduit să-l păstrez în traducerea textului. Ei bine, aceste note pot fi împărţite în două categorii: cele care sunt alcătuite pe marginea textului scripturistic şi cele care sunt scrise pe marginea celor spuse de Langbein. Uneori aceste două obiective sunt însumate într-o singură notă. Scopul este orientarea lectorului în traducerile biblice româneşti care cunosc cea mai largă circulaţie. Date fiind diferenţele ce ţin de notarea versetelor, de alcătuirea canonică a sumarului sau de titluri, am considerat că este bine să ajut cititorul să poată opera verificări în textul pe care îl are la îndemână. În acest sens, abrevierile sunt extrem de folositoare pentru parcurgerea acestor note. De asemenea, ele penalizează afirmaţii ale autorului ce par a fi contrazise de unele dintre sursele pe care le indică. Dacă şi-au atins scopul sau nu, rămâne la deplina libertate de decizie a cititorului.

Noiembrie, 2005
Silviu Dancu

Abesalom: de patru ori tată, dar fără copii?

Biblia îi dedică lui Abesalom şase capitole întregi.[I] El a fost fiul celui mai legendar rege din Biblie, tatăl său, David, având în total şaptesprezece fii. Abesalom însuşi a fost al treilea fiu al monarhului. Deoarece a fost crescut într-o familie numeroasă, tipic orientală, e uşor de presupus că inclusiv Abesalom a adus mulţi copii pe lume. Şi totuşi, câţi urmaşi a avut fiul regelui? Au fost patru, spune Biblia. N-ar fi avut nicidecum copii, spune tot Biblia. Contradicţia este evidentă.

În a doua[11] Carte a Regilor[II] stă scris: „Şi lui Abesalom i s-au născut trei fii şi o fiică, pe nume Tamara, care era o fată frumoasă". Însă, puţin mai târziu citim:[III] „Şi Abesalom îşi ridicase un stâlp, pe când era în viaţă; acesta se află în Valea Regelui. Căci el a zis: «Nu am fiu care să-mi păstreze numele viu.» Şi el a numit stâlpul după numele său, iar acesta se cheamă şi astăzi Stâlpul lui Abesalom." Prin urmare, a avut Abesalom urmaşi sau nu?

S-ar putea spune că textul referitor la „stâlp" aminteşte doar de aspectul că Abesalom nu ar fi avut băieţi şi trece sub tăcere faptul că ar fi avut o fată, pe motiv că doar moştenitorii de parte bărbătească sunt consideraţi ca fiind vrednici de amintit. În acest caz însă, contradicţia rămâne prezentă: textul biblic menţionează ca Abesalom ar fi avut trei fii şi, în alt loc, că nu ar fi avut nici un fiu.[IV]

[11] În canonul biblic ortodox, există patru cărţi biblice numite „Regi" sau „Împăraţi". Din cauza diferenţelor de denumire a cărţilor biblice, diferenţe impuse de canonul protestant faţă de cel ortodox, primele două Cărţi ale Regilor sunt numite ca fiind Cărţile lui Samuel, ultimele două fiind numite ale Regilor. Prin urmare, în textul german aici este indicată „Cartea a doua a lui Samuel", ceea ce corespunde, în ediţiile ortodoxe, a doua Carte a Regilor (sau II Regi).

Anatema[12]: masacru în numele lui Dumnezeu

Spaţiul cultural în care trăim a fost denumit, printre altele, „Apusul creştin". Istoria Europei şi părţi îndepărtate ale lumii au fost modelate prin Biblie. Dar pe cât de importantă a fost pentru lumea noastră, timp de multe secole, „Cartea cărţilor", pe atât de puţin este cunoscut ce se află scris în ea. În spatele inofensivei expresii „anatema" se ascund înfricoşătoarele pagini ale „Vechiului Testament". „Anatema" înseamnă masacru în numele lui Dumnezeu, iar teologul Gerhard von Rad[I] s-a ocupat intens cu studierea crudului ritual.

Dumnezeului biblic îi vor fi aduse jertfe în mod constant: fie pe altare aflate în aer liber, fie în temple. Prin „anatema" se înţelege inclusiv jertfă adusă lui Iahve – dar de fapt este vorba despre un masacru sângeros. „Anatema" înseamnă cruzime împotriva omului şi a animalului. Ea va fi descrisă în mod repetat în „Vechiul Testament", ca de exemplu la Iosua:[II] „Atunci a făcut Iosua cu ei aşa cum îi spusese Domnul şi a ologit caii şi le-a ars carele.

Şi în acest timp s-a întors şi a înrobit Haţorul şi l-a omorât cu sabia pe regele său. Căci Haţorul fusese până atunci capitala tuturor acestor regate. Şi i-au omorât pe toţi care se aflau în cetate, cu ascuţişul sabiei, şi au împlinit anatema asupra lor şi nu a mai rămas nimic din ceea ce avea suflare, şi el a ars Haţorul cu foc."

Anatema va fi descrisă şi la Moise:[III] „Şi Domnul mi-a vorbit: Iată am început să-l dau pe Sihon, cu pământul său, în mâinile tale[13]. Începeţi să luaţi ţara lui în stăpânire.

Şi Sihon s-a ridicat înaintea noastră la Iahaţ cu toţi războinicii săi, să ne înfrunte. Dar Domnul Dumnezeul nostru ni l-a dat în mâinile noastre pentru ca noi să-l lovim împreună cu fiii săi şi cu toţi războinicii săi. Atunci, la vremea aceea, am luat toate cetăţile lui şi am împlinit anatema peste toate cetăţile, peste bărbaţi, femei şi copii şi nu am mai lăsat pe nimeni să rămână."

---

[12] Cuvântul german este *Bann*; el cunoaşte o multitudine de semnificaţii: vrajă, farmec, blestem, anatemă, excomunicare, exilare, surghiun, exil, jurisdicţie, circumscripţie etc. Mihai Isbăşescu, Dicţionar German-Român, Teora 1997. Eu am ales termenul anatema (astăzi cu predilecţie bisericesc), deoarece am considerat că surprinde cel mai bine contextul evidenţiat de autor. În privinţa semnificaţiei pe care o avea acest concept în epoca biblică sunt deosebit de semnificative observaţiile din Sept. II, p. 38, la nota făcută pe marginea versetelor de la Iisus Nave 6, 1-26, unde ni se vorbeşte despre cucerirea Ierihonului de către israeliţi: „...Traducătorul (e vorba de cel care a tradus textul ebraic în greacă *n.tr.*) subliniază caracterul excepţional al acestei prime izbânzi războinice, păstrând numai pentru cucerirea Ierihonului termenul religios de αναθεμα, „anatemă", „jertfă consacrată" Domnului Sabaot, precum şi expresia de αναθεματιζειν εν στοματι ρομφαιας, „a închina anatemă prin ascuţişul sabiei"...

[13] *Vor Augen geben* (dat înaintea ochilor); expresie care aici poate avea sensul de „a fi dat în mâinile cuiva".

Anatema se întâlneşte mereu:[IV] „Ei au împlinit anatema asupra tuturor care se aflau în oraş, cu ascuţişul sabiei, asupra bărbaţilor şi femeilor, asupra tinerilor şi bătrânilor, a oilor şi a măgarilor."

„Anatema" nu este o temă marginală în „Vechiul Testament", ci mai degrabă pare să fie deseori aplicată. În orice caz va fi descrisă în mod constant, şi nu într-un mod foarte fugar, ci extrem de direct şi de explicit. Dacă fragmentele de informaţii răspândite sunt ansamblate precum pietrele unui mozaic într-un tablou complet, reiese că nenumărate pasaje de text dau la iveală ritualul crud în totalitatea sa.

„Anatema" era anunţată prin bucăţi de carne răspândite prin intermediul solilor[V], dar exista şi o modalitate „cultivată" de a vesti înfricoşătorul spectacol: în acest caz se renunţă la bucăţile de carne sfâşiată şi se sună din trâmbiţe.[VI] Această a doua variantă are „avantajul" unui efect de surpriză: se putea ataca mult mai repede, iar duşmanii ar fi avut mult mai puţin timp să-şi facă planurile de apărare.

Aşadar, odată ce a fost anunţat evenimentul aşteptat, militarii se adună în tabără. Începând de acum ei nu se mai concep ca făcând parte dintr-o simplă unitate militară, ci ca fiind „poporul lui Dumnezeu".[VII] Ceea ce până atunci era considerat un act condamnabil, precum prăduirea, tâlhăria, schingiuirea, moartea şi uciderea, avea acum parte de binecuvântări mai înalte; căci în acest caz era vorba despre împlinirea „dreptăţii lui Dumnezeu".

Înainte să pornească, era important ca soldaţii să se pregătească spiritual pentru moarte. Sexul era tabu şi erau împlinite curăţări rituale; apoi erau întrebaţi sorţii, căci pentru ca ei să lupte de partea cea dreaptă, răspunsul lui Iahve trebuia să fie pozitiv.

Acum putea începe partea războinică a „anatemei"; oraşele erau atacate şi ocupate. Tot ceea ce mişca sau zbura era măcelărit, dar „aurul şi argintul treceau în tezaurul lui Iahve."

Teologul Ernest Renan comentează înfiorat:[VIII] „Cruzimea omenească lua forma unui pact cu divinitatea. Se făcea o promisiune ceremonială, constând în a-i ucide pe toţi, interzicându-şi prin aceasta libertatea de a da ascultare raţiunii şi milei. Un oraş sau o ţară erau destinate nimicirii şi se credea că ar fi o ofensă adusă lui Dumnezeu dacă înfiorătorul jurământ nu era ţinut."

În acest scop „Vechiul Testament" înţelege prăduirea, jaful şi uciderea ca fiind transfigurate în gesturi religioase, ca ritual de jertfă pentru Dumnezeu. Ba chiar mai rău: Dumnezeu nu va vedea sângeroasa ofrandă ca fiind cumva impusă împotriva voinţei Sale; ea nu are loc ca urmare a mâniei oarbe aparţinând unor oameni rătăciţi. Afirmaţiile „Vechiului Testament" sunt clare: Dumnezeu acceptă masacrul doar ca ofrandă. El o pretinde şi o porunceşte în mod constant şi reacţionează cu mânie dacă „anatema" nu va fi transpusă cu exactitate într-un act sângeros:[IX] „Samuel îi spuse lui Saul: «Domnul (Dumnezeu!) m-a trimis ca să te ung rege peste poporul Său, Israel: aşadar, ascultă cuvântul Domnului! Am

chibzuit la ceea ce a făcut Amalec lui Israel şi la cum i s-a opus acestuia pe drum, când a ieşit Israel din Egipt. Aşadar du-te acum şi îl loveşte pe Amalec şi împlineşte anatema asupra lui şi asupra a tot ce are el. Nu-i cruţa, ci ucide bărbaţi şi femei, copii şi sugari, vite şi oi, cămile şi măgari»."

Dar Saul şi cei 10 000 de oameni ai săi au ucis bărbaţi, femei şi copii, însă au lăsat în viaţă vite şi oi. Pedeapsa vine pe măsură: Saul nu mai are voie să fie rege.

Fără discuţie, descrierile Bibliei sunt clare şi din afirmaţiile textelor reiese că era vorba despre un masacru orânduit de Dumnezeu, cosmetizat ca ofrandă religioasă. Actele de cruzime descrise nu au fost acceptabile în nici o epocă, dar, după cum arată „Vechiul Testament" anatema va fi în mod sistematic aplicată locuitorilor Canaanului. Astăzi, astfel de masacre sunt descrise ca fiind genocid, exterminare şi crimă împotriva umanităţii, chiar dacă ele sunt prezentate de Biblie!

Teologul hamburghez Hermann Samuel Reimarus (1694 - 1768) a analizat intens „anatema", dar nu a îndrăznit să-şi publice criticile tăioase! Gotthold Ephraim Lessing (1729 - 1781) a publicat părţi din acestea în forma unei cărţi şi a provocat răzmeriţă! Şi nu a fost criticată „anatema" barbară, ci faptul că un teolog îndrăznea să scrie inclusiv despre latura sângeroasă a Dumnezeului biblic.

Abia după 229 de ani de la moartea lui Reimarus a apărut disertaţia sa într-o carte sub titlul: „Apologie pentru adoratorii raţionali ai lui Dumnezeu".[X]

Aşerah: întoarcerea unei zeiţe

„Tempora mutantur, nos et mutamur in illis.", trebuie să fi rostit împăratul Lothar I (795-855); şi câtă dreptate avea suveranul: „Timpurile se schimbă, şi noi ne schimbăm cu ele". Timp de sute de ani conceptul de egalitate în drepturi a sexelor a fost privit eventual ca o idee caraghioasă, pe când astăzi egalitatea în drepturi este un fapt de la sine înţeles.

Timpurile se schimbă, la fel şi părerile oamenilor. La începutul celui de-al treilea mileniu căsătoria între cei de acelaşi sex este permisă prin lege; bărbaţii homosexuali au dreptul de a se căsători cu bărbaţi iar femeile lesbiene au dreptul de a se căsători cu femei. Nici un om raţional nu va mai pretinde acum pedeapsa cu moartea împotriva homosexualilor. Reprezentările sociale s-au schimbat şi ele. Desigur, în Biblie se pretinde, ca şi înainte, ca homosexualii să fie lapidaţi.[I] Dar dacă timpurile s-au schimbat, textele Bibliei cu certitudine nu au făcut-o. Nu încă! Căci pretutindeni în lume există străduinţa de a moderniza Biblia. Prin aceasta se înţelege ca formulele devenite anacronice să fie actualizate pentru a deveni potrivite cu spiritul epocii. Astfel, Editura Zondervan din Grand Rapids, Michigan şi Societatea Biblică Internaţională din Colorado Springs, Colorado, planifică corecturi considerabile ale Bibliei.[II] Vor trebui schimbate până la şapte procente din vechiul text literal. O zecime din „revizuiri" sunt „corecturi ce ţin de problema sexului". Modernizarea Bibliei va înghiţi două milioane de dolari.

Deoarece gândirea oamenilor s-a schimbat, Biblia va fi ajustată după noile timpuri. Acolo unde Biblia nu mai este în pas cu timpul ea va fi actualizată prin modificări (deci prin falsificări).

Atât în timpul „Vechiului Testament" cât şi al „Noului Testament" femeile au jucat în viaţa publică un rol minuscul şi subordonat. Iar acest aspect aduce Biblia în discuţie. Dacă se vorbeşte în original despre „fraţi", „traducătorii" moderni vor adăuga şi „surorile". Dacă Biblia relatează cu claritate despre „Fiii lui Dumnezeu", noile ediţii îi transformă pe aceştia în „Copiii lui Dumnezeu". Naşterea lui Hristos va fi vestită păstorilor de pe câmpie, dar cei care modernizează Biblia vor afla alături şi păstoriţe. Cercetători biblici americani avertizează: „Este periculos ca lucrurile să fie schimbate după bunul plac!"

Schimbarea textelor biblice are însă o tradiţie lungă. De exemplu, pentru reformatorul Martin Luther o puternică zeiţă, Aşera, a fost ca un spin în ochi. Prin traduceri greşite el face ca numele acesteia să se piardă din textele „Vechiului Testament". Iată cum citim noi în Cartea Judecătorilor, în varianta lui Luther:[III] „Şi distruge altarul lui Baal ... şi doboară păduricea care stă alături." Dar despre o dumbravă[14], adică o pădurice, nu se poate găsi nimic în textul original. Luther traduce greşit şi mai departe: „Şi construieşte Domnului Dumnezeului tău ... un altar şi adu-i ca jertfă de ardere de tot, lemnul păduricii pe care ai tăiat-o." Însă în textul original nu se vorbeşte despre copaci doborâţi şi arşi[15].

Prin „traducerea" sa, Luther face să dispară o zeiţă; în varianta revizuită a Bibliei lui Luther din 1912, ea se reîntoarce: „Şi taie idolul Aşerei care se află alături şi adu o jertfă ardere de tot cu lemnul de la idolul Aşerei pe care l-ai doborât."

Un verset din Cărţile Regilor[IV] ne demonstrează cât de falsă a fost traducerea lui Luther în chestiunea zeiţei Aşera. În anul 1545, la Luther, se spunea: „El (Iosia) a scos dumbrava din Casa Domnului".[16] Ori, prin Casa Domnului se înţelegea templul din Ierusalim; carevasăzică trebuia îndepărtată o

---

[14] În lb. germană *Hain*.

[15] Autorul se raportează strict la textul ebraic, atunci când trimite la „textul original". În traducerile româneşti operate la Judecători, capitolul 6, versetele 25 şi 26, avem următoarele variante: BS: „copacul cel sfânt" – v. 25 şi „lemnele copacului" – v. 26; BA: „tufiş" – v. 25 şi „lemnele tufişului" – v. 26; Sept. II (în ambele variante, notate A şi B, ale textului lui Alfred Rahlfs, traduse în Sept.): „dumbrava sacră" – v. 25 şi 26; finalmente, în SB avem: „parul închinat Astartei" – v. 25 şi „stâlpul idolului" – v. 26. Dar se impune observaţia că BA şi Sept. au avut la bază textele greceşti din LXX, pe când SB a tradus după textul ebraic (TM). Pe de altă parte, BS dovedeşte o mare inconsecvenţă pentru că apelează de regulă la originalul ebraic, în timp ce aici îl foloseşte pe cel grecesc. Acesta din urmă foloseşte termenul *alsos* (αλσος), care înseamnă lemn sau pădure sacră, sau, cu sens generic, „amplasamentele sacre" (LXX*). Pe de altă parte, textul ebraic foloseşte *aşer* (אֲשֵׁר) , numele propriu despre care vorbeşte autorul (a se vedea TM*, p. 410).

[16] Autorul menţionează aici II Regi 23, 6; în canonul ortodox este vorba despre IV Regi 23, 6.

dumbravă, adică o pădurice, din templu? Nicicând nu a existat o pădure în sanctuarul principal al credincioşilor israeliţi. Textul ebraic original nu lasă loc vreunei îndoieli: ceea ce trebuia înlăturat era o statuie a zeiţei Aşera![17]

Luther nu este nicidecum singurul răstălmăcitor în cazul acestui pasaj. „Young's Literal Translation", adică „Traducerea literală a lui Young" fabulează despre un „obiect sfânt" sau despre un „scrin"; sau despre „lemnul obiectului sfânt" ori despre „lemnul scrinului". Aşera este omisă şi în această versiune, aşa cum nici în „King James Version" nu se găseşte vreun loc pentru zeiţă. Precum la Luther, ea pierde în faţa unei „pădurici" care va fi tăiată şi arsă spre cinstirea Domnului. „Aşera" reapare brusc abia în ediţia Bibliei „21st Century King James Version"; acolo ni se spune că va fi tăiat „stâlpul Aşerei" şi va fi ars lemnul „stâlpului Aşerei".

Un al doilea exemplu de manipulare a lui Luther se găseşte în traducerea sa din 1545, unde se spune:[V] „Şi a rămas dumbrava în Samaria". În varianta revizuită din 1912 a Bibliei lui Luther, zeiţa exclusă de către reformator se reîntoarce: „Şi a rămas idolul Aşerei în Samaria".

De ce face Luther ca Aşera să dispară pur şi simplu? Oare pentru că vroia să distrugă amintirea unei zeiţe străvechi? Mai degrabă pentru că i s-a părut înspăimântătoare ideea ca în vechiul Israel, fie chiar şi numai pentru o perioadă anume, să fie simultan adoraţi şi invocaţi Dumnezeul Iahve şi zeiţa Aşera! A treia Carte a Regilor[18] aminteşte despre un ospăţ însoţit de o competiţie de jertfă caracteristică.[VI] Luther a tradus din nou eronat. În ediţia din 1545, el face din „profeţii Aşerei", „profeţii dumbravei".[19] 400 de profeţi ai Aşerei şi 450 de profeţi ai lui Baal luau masa împreună. În cele din urmă se ajunge la un anumit tip de duel, cu un specific aparte, la care preoţii Aşerei nu participă. Mai întâi, partizanii lui Baal au înjunghiat şi au tăiat un bou şi l-au aşezat pe o stivă de lemne. Mai apoi l-au invocat pe Baal. Zadarnic. Baal tăcea şi nu reacţiona în nici

---

[17] La fel de inconsecventă, traducerea din BS revine la textul ebraic; la acest verset de la IV Regi 23, 6 ni se spune: „Atunci au scos Aşera din templul Domnului afară din Ierusalim..." şi nu mai aminteşte nimic despre vreun copac; BA rămâne la varianta iniţială: „Tufişul[a] din templul Domnului l-a scos din Ierusalim..."; dar nota pe care o face Anania pe marginea cuvântului „tufiş" este semnificativă: „Tufişul (natural sau anume făcut) era locul şi simbolul prostituţiei sacre în cultul Astartei." La fel, la versetul 7 unde BA traduce: „... unde femeile ţeseau perdele pentru tufiş." există o notă care ne spune: „E vorba de voalurile din cultul Astartei". Specificăm faptul că Astarta indică aceaşi zeitate ca şi Aşera. Sept. II traduce astfel: „Şi a scos dumbrava [plăsmuită] din Casa Domnului în afara Ierusalimului...", dar oferă o notă unde ne indică observaţia din II Paralelipomena (sau a doua Carte a Cronicilor), capitolul 34, versetul 4: „cenuşa aşerelor a fost vărsată peste mormintele celor care au adus jertfă respectivelor divinităţi"; dacă verificăm această trimitere, vedem că în BS apar „Aşerele", în BA avem „chipurile turnate", iar SB ne spune de „idolii Astarteei".

[18] Autorul menţionează, fidel canonului protestant, Cartea I-a a Regilor.

[19] BA şi Sept. II vor traduce prin „profeţi ai tufişurilor", respectiv „profeţi ai dumbrăvilor", în timp ce BS şi SB ne oferă „prooroci ai Aşerei", respectiv „prooroci ai Astarteei".

un fel. Preoţii şi-au provocat răni cu cuţite şi lănci; sângele lor curgea inutil. Zeul Baal – pretinde „povestirea" – şi-a lăsat susţinătorii să se înjunghie, dar tot nu a aprins jertfa.

Apoi a urmat Iahve. Şi El primeşte tot bucăţi de carne de vită aşezate pe o stivă de lemne. Dar susţinătorii lui Iahve ţin neapărat să determine o minune dumnezeiască şi stropesc din belşug cu apă cadavrul animalului şi grămada de lemne. Practic, totul înoată în apă. Minunea sperată se întâmplă: la rugăciunea lui Ilie, Iahve îşi trimite focul din ceruri. Nu au ars doar lemnul „rugului" şi viţelul, ci au fost „mistuite" de focul divin chiar şi pietrele şi pământul.

Incontestabil, Iahviştii au fost câştigători! Dar ei s-au dovedit a fi nişte învingători cruzi; nu s-au mulţumit doar cu umilirea adversarilor lor în competiţia jertfei, ci şi-au ucis concurenţii, care erau de partea lui Baal[VII]: „Iar Ilie a zis: «Prindeţi-i pe profeţii lui Baal, ca nici unul dintre ei să nu vă scape!» Şi i-au prins. Iar Ilie i-a dus jos, la pârâul Chişonului şi i-a ucis el însuşi."

Despre profeţii Aşerei nu se va mai rosti nici un cuvânt. Oare ei de ce nu au fost provocaţi împreună cu preoţii lui Baal? Raphael Patai argumentează:[VIII] „Trebuie să tragem concluzia că acelora, care nu luau parte la competiţie, nu trebuia să le fie pricinuită nici o durere. Dacă a fost aşa, atunci înseamnă că ei şi-au slujit mai departe şi în mod deschis, zeiţa."

De ce oare, sub domnia lui Ahab, preoţii lui Baal au fost măcelăriţi, în timp ce preoţii Aşerei au fost cruţaţi? De ce a fost tolerat cultul Aşerei chiar şi secole mai târziu, sub domnia lui Ioahaz?[IX] Statuia zeiţei din Samaria a rămas neatinsă.[20] Să fi fost adorarea zeiţei acceptată deoarece, aşa cum pretinde Raphael Patai,[X] „adorarea Aşerei ar fi fost văzută ca o practică religioasă legitimă, inclusiv de către aceia care au fost împotriva cultului lui Baal"?

Iehu i-a chemat pe preoţii lui Baal[XI]. Aparent, el voia să-i jure zeului credinţă şi oricine se ţinea deoparte de la această ceremonie urma să fie ucis. Dar cei măcelăriţi au fost chiar preoţii lui Baal, iar Iehu a cerut ca templul zeului să fie transformat în toaletă publică. Totuşi, cu toate că ura lui împotriva lui Baal a fost mare, Aşera a fost tolerată.

Informaţiile concrete referitoare la sanctuarul templului lui Iahve din Ierusalim sunt puţine. Şi este falsă şi presupunerea că templul lui Solomon a slujit strict adorării lui Iahve. Templul solomonic a durat 370 de ani; dintre aceştia, pe o perioadă de 236 de ani, adică în aproape două treimi din întreaga perioadă, el a găzduit inclusiv statuia Aşerei. Cum a fost cu putinţă una ca aceasta? Căci se pare că Iahve Însuşi interzisese închinarea la zei străini, şi nu

---

[20] Autorul menţionează II Regi 13, 6, în canonul ortodox IV Regi 13, 6; din nou, BA şi Sept. II folosesc *tufiş*, respectiv *dumbravă* [de închinare], cu observaţia că Anania face o notă prin care precizează că este vorba de „locurile obscure în care se desfăşurau ritualurile orgiastice ale Astartei". La fel, BS şi SB amintesc de *Aşera*, respectiv *idolul Astarteei*.

doar la modul general, ci a cerut-o la modul cel mai concret[XII]: „Nu trebuie să-ţi ridici stâlp de lemn, în chip de idol al Aşerei, la altarul lui Iahve!"[21] Dar exact asta s-a întâmplat mereu! Secole de-a rândul Aşera a fost parte integrantă din viaţa religioasă a neamului iudaic. Ca o împotrivire la porunca divină concretă, statuia ei va sta mereu în sanctuar, în templul lui Solomon, lângă altarul lui Iahve:

- Fiul lui Solomon, regele Roboam, a adus statuia divină în templu. Ea va fi adorată, pentru aproape 35 de ani, în sediul central al spiritualităţii.
- Regele Esra o îndepărtează, regele Ioas o reinstalează.
- După 100 de ani, regele Iezechia se îngrijeşte ca Aşera să dispară din templu. Regele Manase o va readuce însă pe locul ei tradiţional.
- Regele Iosia a introdus o reformă religioasă. Aşera va fi exilată din templu, dar se va reîntoarce după moartea regelui.

De ce a fost templul lui Solomon lăcaş sfânt atât pentru Iahve cât şi pentru Aşera, şi încă în acelaşi timp şi pentru perioadă atât de lungă? Răspunsul nu este lipsit de o anumită picanterie:[XIII] „Mult timp Aşera l-a acceptat pe zeul semit *El* ca iubit al său. Ea era Vaca cerului, el era Taurul." Ori, unul dintre numele lui Iahve era *El*.[XIV]

Acum devine clar de ce Baal va fi persecutat sângeros, ca rival al lui Iahve, în timp ce Aşera va fi tolerată şi chiar va fi mult timp adorată în templul lui Solomon: pentru că Aşera a fost iniţial iubita şi partenera lui Iahve-El! Aşa că nu este surprinzător faptul că un traducător precum Luther o va face pe Aşera să dispară din textele „Vechiului Testament". Dar în cele mai multe dintre noile traduceri zeiţa Aşera se întoarce din nou. Să fie recunoaşterea unor vechi culte religioase în centrul cărora stăteau zeiţe? Oare urmele matriarhatului, alungate de religiile monoteiste, vor fi redescoperite chiar şi ... în Biblie?

Baal – cel mai aprig concurent al lui Iahve

Diavolul are multe nume. Unul dintre acestea, uzitat şi astăzi, este Belzebub. Însă Belzebub este o stâlcire a numelui unei zeităţi străvechi,

---

[21] Deuteronom 16, 21 (autorul îl numeşte „Cartea a cincea a lui Moise"): „Să nu-ţi sădeşti dumbravă de orice fel de copaci împrejurul jertfelnicului pe care-l vei zidi Domnului Dumnezeului tău". Aceasta este traducerea din BS, cea mai uzitată traducere în limba română şi vedem cum, inexplicabil, Aşera absentează din nou, cu toate că TM* îl indică cu claritate, iar BS l-a introdus în cele mai multe din cazurile menţionate. BA şi Sept. I folosesc invariabil *crâng* şi *ceva de lemn*, respectiv *dumbrăvi* şi *un astfel de arbore*. (A se vedea şi nota [b] a lui Anania). Surpriza vine dinspre traducerea SB unde avem, la limită, *idoli de lemn*, dar nu Aşera sau Astarteea.

Baal-Sebub, care avea în Ecron un mare sanctuar. Prestigiul zeului era considerabil, iar atunci când oamenii se aflau în nevoie ei se rugau lui Baal. De exemplu, când regele Ohozia[22] (conform Bibliei, perioada domniei sale a început în anul 919 î. Hr.) a avut un accident, el a „căzut bolnav".[I] Atunci, domnitorul a dorit să ştie de se va însănătoşi şi a trimis un sol[23] la templul lui Baal. Insultat şi revoltat, Iahve, zeul suprem al lui Israel, a reacţionat. Aşadar, El l-a trimis pe Ilie la solul lui Baal pentru a-l întreba[II]: „Oare nu există Dumnezeu în Israel, de mergeţi voi să-l întrebaţi pe Baal-Sebub, zeul Ecronului?" Cearta pentru consultarea divinităţii străine îşi urmează cursul firesc: Ohozia moare.

Baal, care se întâlneşte în ţara biblică în diferite variante şi cu diferite denumiri, trebuie văzut ca fiind cel mai semnificativ concurent al lui Iahve. Uneori pare că Baal ar fi putut deveni chiar divinitatea absolută a lui Israel, iar profetul Ilie se vede în cele din urmă obligat chiar să iniţieze o întrecere între zeii Baal şi Iahve[III]. În acest sens va fi ridicat un altar de jertfă pentru cei doi. Fiecăruia îi va fi sacrificat câte un bou. La final animalul de jertfă al lui Iahve va fi inclusiv stropit cu apă. Finalmente, Iahve trimite foc din cer, iar văpaia[IV] „a mistuit jertfa, lemnul, pietrele şi pământul". Baal, oricât de invocat a fost, nu a reacţionat. Victoria îi aparţine lui Iahve, iar preoţii lui Baal vor fi ucişi chiar de mâna lui Ilie, profetul lui Iahve.

Fără îndoială, Baal a fost concurentul principal al lui Iahve. El trebuie să fi fost în mare măsură adorat de către Israel, altfel autorii scrierilor biblice nu ar fi insistat tot mai categoric în a arăta cât de mare a fost superioritatea lui Iahve faţă lui Baal. Ea este dovedită mereu prin aceea că susţinătorii celui din urmă sunt nimiciţi[V]. Şi totuşi, delimitările dintre cele două zeităţi se estompează de fiecare dată în aşa măsură încât uneori, aproape că pot fi confundate între ele. Astfel se va vorbi în mod repetat despre Baal ca despre „Dumnezeul legământului"[VI], în timp ce conform „Vechiului Testament", Dumnezeul legământului este Iahve. Iahve este acela care încheie un „legământ" cu poporul Său: mai întâi cu Noe, după Potop[VII], dar mai ales legământul făcut ulterior cu Avraam[VIII].

Referirile biblice despre Baal sunt concludente. Ele arată că zeul Iahve este mereu ameninţat şi că mult timp poziţia Sa de Dumnezeu suprem nu a fost nicidecum stabilă. Există în mod vizibil eforturi constante de a-L substitui pe Iahve lui Baal.

Informaţiile despre zeul Baal stabilesc şi faptul că cronologia „Vechiului Testament" nu se poate referi la o desfăşurare istorică a evenimentelor. Conform „Vechiului Testament", cea care ar fi introdus cultul lui Baal ar fi fost soţia regelui Ahab, aşadar în jurul anului 940 î. Hr. şi, totuşi, încă în perioada anului 1500 î. Hr. ni se va spune cum israeliţii care plecaseră în exod ar fi vrut să treacă la cultul lui Baal. Poporul este nemulţumit de Iahve şi adoră „viţelul de aur" făcut

[22] În textul german *Ahasja*; BS şi BA notează Ohozia, iar Sept. Ochozias.

[23] *Einen Boten*, formă de singular; traducerile româneşti vorbesc de mai mulţi „soli".

de el[24] însuşi[IX]. Ori, zeul care [de regulă] era adorat sub chip de viţel sau de taur era Baal.

Originile istorice ale cultului lui Baal sunt disputate. Cu mult înainte de timpul lui Iahve exista un dualism ce consta pe de o parte în zeu şi pe de alta în zeiţă. Baal era zeitatea puternică a cerului şi a vremii, pe când Pământul era închipuit ca o zeitate feminină. Apariţia vieţii pământeşti era văzută ca rezultatul unei fecundări făcute de Baal.

Dar indiferent de unde ar proveni el, Baal a fost concurentul principal al lui Iahve. Odată cu creşterea cultului Acestuia din urmă se preia tot mai mult din importanţa lui Baal. În cele din urmă semnificaţia numelui său divin va fi redus la un cuvânt banal, domn sau stăpân, iar Iahve a putut fi arătat, finalmente, ca fiind un Baal. Acesta este modul în care Iahve şi-a alungat concurentul: S-a contopit cu el! Şi dacă mai întâi Iahve a fost identificat cu Baal, ulterior El a dorit să nu mai fie apelat cu acest nume.

În mica scriere a profetului Osea, Iahve însuşi se opune cu tărie faptului de a fi apelat cu nume străine[X]: „Atunci", spune Iahve, „mă vei numi „Domnul meu" şi nu-Mi vei mai spune «Baal-ul meu». Căci Eu vreau să alung din gura voastră numele Baalilor aşa încât numele lor să nu mai fie nici măcar gândit."

În secolul al XVI-lea, Baal a cunoscut o anumită renaştere. Ce-i drept, zeul de odinioară era acum degradat la rangul de diavol şi dacă altădată Baal ar fi fost defăimat ca un domn al muştelor, acum se vorbea despre diavolul Baal. În anul 1583, o tânără fată a fost supusă unei şedinţe de exorcism. Un preot iezuit a tratat-o opt săptămâni şi a afirmat că ar fi izgonit din ea 12 652 de diavoli. În final a fost găsită ca vinovată bunica fetei. Se presupunea că ea şi-ar fi oferit propria nepoată ca jertfă diavolului, în baza legământului făcut cu Belzebub-Baal şi, după cum se arată în însemnările oficiale ale torturii, pretinsa vrăjitoare păstra în sticle nenumăraţi demoni-Baali. Bătrâna a fost legată şi târâtă de coada unui cal până la rug, unde a fost arsă de vie[XI].

Balena: Iona şi Iisus

Un traducător poate să transpună literalmente textul şi, totuşi, adevăratele sensuri să rămână ascunse. În „Vechiul Testament", cărţulia „Profetul Iona" relatează o scurtă poveste care va fi considerată un basm până şi de către teologi.

Profetul Iona primeşte de la Dumnezeu sarcina de a merge la Ninive şi, acolo, să reproşeze celor 120 000 de locuitori viaţa lor desfrânată şi să vestească distrugerea oraşului. Iona a vrut să se sustragă de la această însărcinare dumnezeiască şi a fugit cu o corabie în direcţia opusă. Dumnezeu a iscat atunci o furtună înfricoşătoare care ameninţa să scufunde corabia. Prin tragerea la sorţi, marinarii au descoperit că cel „vinovat" de problemă este Iona şi l-au aruncat peste bord, după o scurtă discuţie şi o înţelegere făcută în prealabil cu Iona.

---

[24] De popor.

Atunci, Dumnezeu a trimis un peşte mare care l-a înghiţit pe Iona. El va fi scuipat înapoi, abia după trei zile şi trei nopţi: teafăr şi pe ţărm. De data aceasta, el acceptă sarcina şi predică locuitorilor din Ninive. Cuvintele sale dau roade, cei din Ninive se căiesc pentru modul lor de viaţă şi Dumnezeu se va arăta milostiv. El nu mai distruge Ninive.

Timp de secole se va discuta aprins pe marginea acestei descrieri. Scepticii vor afirma constant şi cu bună dreptate, că nici chiar o balenă foarte de mare nu poate să înghită un om şi apoi să-l scuipe din nou, viu şi sănătos. Pe de altă parte, teologi precum prof. dr. Gleason L. Archer, pretind de la „credincioşii adevăraţi" să accepte istoria despre Iona din trupul balenei ca pe relatarea unui fapt real[I]: „Iisus era convins de faptul că totul s-a întâmplat exact aşa cum relatează Cartea lui Iona. De aceea, adevăraţii Săi adepţi trebuie să creadă la fel!"

Nu ştim însă dacă Iisus a crezut în „Iona din balenă" sau nu. Nu ştim decât că autorul anonim al Evangheliilor după Matei şi Luca erau convinşi de faptul că Iisus ar fi crezut în episodul cu balena.[II]

Textele din „Vechiul Testament" nu sunt decât o mică parte din literatura iudaică, extrem de bogată. Nenumărate texte nu au fost incluse în canonul oficial al „Vechiului Testament". Constant, au apărut alte texte sub formă explicaţii şi completări, texte pe care neobositul Louis Ginzberg le-a adunat într-o mică lucrare ce s-a întins de-a lungul a mai multor decenii. Despre Iona ne spune[III]: „Când Dumnezeu a creat lumea el a făcut un peşte care trebuia să-l adăpostească pe Iona. Acesta era atât de mare încât profetul avea în interiorul său confortul dintr-o sinagogă spaţioasă. Ochii peştelui îi serveau lui Iona ca ferestre şi, în afară de acestea, exista un diamant care strălucea la fel de luminos ca soarele în mijlocul zilei, astfel încât Iona putea să vadă toate lucrurile din mare, până la capătul abisului."

Dezlegarea enigmei: nu trebuie doar să traducem un text, cuvânt cu cuvânt, pentru a-l înţelege. În cazul textelor orientale vor fi folosite şi imagini ce trebuie interpretate simbolic.

În imaginarul[IV] semitic, peştele simbolizează nelinişte, frică şi nehotărâre; aşadar, balena semnifică o comparaţie. Iona îl reprezintă pe omul care caută să se abată de pe drumul vieţii pe care i-l prescrisese Dumnezeu. El a respins sarcina pe care i-o distribuise Dumnezeu. Iar Iona în balenă semnifică doar faptul că Iona se află într-o mare nelinişte, el este lovit de o mare teamă şi este nehotărât. Balena îl scuipă pe Iona pe uscat, Dumnezeu îl readuce pe drumul cel bun.

Cititorul Bibliei greşeşte dacă înţelege textul ca pe o relatare ciudată despre o întâmplare care nu avea cum să se întâmple în felul în care este descrisă. Doar atunci când vor fi traduse în limbile noastre nu doar cuvintele străine din Biblie, ci şi imaginile simbolice ale acesteia, atunci vor deveni inteligibile afirmaţiile ei.

Dar dacă se acceptă acest lucru sau nu, este deja o altă discuţie.

Big Bang – sau creaţie?

La începutul celui de-al treilea mileniu după Hristos, omul modern are opinia că între învăţătura biblică, pe de o parte, şi cunoaşterea ştiinţifică, pe de altă parte există o contradicţie elementară. Aparent, în primul caz se va susţine că Dumnezeu a creat totul din nimic; în opoziţie, ştiinţa introduce ideea evoluţiei. Conform acesteia, universul nu este produsul lucrărilor şi faptelor divine şi nu a fost zămislit dintr-odată. Mai degrabă acesta este produsul unui proces aflat încă în desfăşurare, şi care nici astăzi nu a ajuns la final.

La început – între zece şi douăzeci de miliarde de ani în urmă – nu exista încă universul nostru nesfârşit, aşa cum îl cunoaştem astăzi. Materia, din care constau planetele, stelele, galaxiile şi grupele de galaxii şi care este disipată astăzi în tot universul, era pe atunci comprimată într-un mod inimaginabil. Era concentrată în mărimea unui punct matematic.

Această stare primordială nu poate fi cu adevărat înţeleasă; nu ne-o putem imagina cu adevărat. Cum şi de ce trebuia ca masa şi energia infinită să se concentreze într-un punct fără întindere şi fără dimensiuni? Pentru ca acest fenomen să fie posibil este nevoie de energie. Chiar şi pentru a reduce un bulgăre de zăpadă moale, ca de vată, la dimensiunea unei „bile de gheaţă" mai mici e nevoie deja de forţă. În principiu lucrurile stau astfel: pentru a comprima ceva (ca de exemplu, materia), de la un volum mare, la un volum mic este nevoie de energie. De unde putea să apară această energie acum zece sau douăzeci de miliarde de ani? Sau, exista încă de la început doar concentrarea într-un singur punct a întregii mase şi energii? Unde se afla acest superconcentrat? La nevoie ne putem închipui, chiar dacă greu, o bilă infimă, în care s-ar fi condensat întreaga energie şi întreaga materie a universului.

Dar dacă, în conformitate cu tezele astrofizice valabile, întregul univers se afla în această bilă miniaturală, atunci nu exista spaţiu care să-l înconjoare. Şi, prin aceasta, puterea noastră de imaginaţie este peste măsură de epuizată. Carl Sagan ne lămureşte despre cât de incomprehensibilă este această stare primordială:[1] „Dar nu este permis să ne închipuim acum că întreaga materie şi energie ar fi fost comprimate undeva, într-un ungher al universului actual. Ci, mai mult, întregul univers, materie şi energie, ca şi spaţiul care le umplea, erau comprimate la un volum extraordinar de mic care nu oferea mult spaţiu pentru evenimente."

Conform aceste teorii, acceptată până astăzi în lumea ştiinţei, universul existent este produsul unei extinderi în evoluţie care nu s-a încheiat nici până astăzi. Contemporanii, care se consideră luminaţi, cred că ştiu ca o certitudine faptul că dezvoltarea treptată a universului era necunoscută autorilor Bibliei. Dar oare să fie aşa? Dacă se merge până la esenţa textelor „Vechiului Testament" se va descoperi o greşeală fundamentală! Teoria despre un univers care se extinde în mod constant era iniţial foarte bine cunoscută. Cele care face să dispară

afirmaţiile corecte ale Bibliei sunt traducerile greşite ale „crainicilor Bibliei" aflaţi în eroare. Biblia greşeşte deseori; dar în problema „creaţiei", traducătorii care nu ştiau adevărul au răstălmăcit afirmaţiile reale. În sfârşit, a sosit timpul ca aceste greşeli fundamentale să fie divulgate şi să fie înlăturate prin traduceri mai bune.

Profetul Isaia slăveşte măreţia lui Dumnezeu; pentru a lămuri cât de mare şi de puternic este Dumnezeu, autorul biblic ne arată că Dumnezeu este susţinătorul primordial al universului. Dumnezeu este acela care[II] „întinde cerul ca pe un văl". Cercetătorul în Biblie, prof. dr. Hans Schindler-Bellamy [III] vede această formulă ca pe o traducere cât se poate de liberă. În limba ebraică citim „kadok"; expresia provine din verbul ebraic „dakak"[IV].

Semnificaţia sa poate fi cel mai bine desluşită dacă vor fi asociate toate cuvintele din limbile semitice, care au rădăcini comune. În felul acesta întâlnim acest cuvânt mic, chiar nesemnificativ, în limbile ugaritică, feniciană şi akadiană. Lingvistul Karel Claeys spune: „Fără îndoială, semnificaţia de bază a cuvântului „dakak" este aceea de a măcina, a sfărâma, a pisa ceva în bucăţele mici."

În mod consecvent[V] el traduce afirmaţiile lui Isaia altfel decât o fac ediţiile biblice aflate în uz, dar păstrează mai exact semnificaţia literală a originalului ebraic. Conform acestei variante Dumnezeu desfăşoară cerul stelelor „întocmai ca pe o puzderie de firicele de praf". A desfăşura[25] nu este aici cea mai bună traducere. „Natah": după „Dicţionarul ebraic" al lui König[VI], termenul ebraic exprimă mai puţin o mişcare de desfăşurare (precum o învelitoare) şi mai mult una de expansiune sau de dilatare[26].

Dacă se merge înapoi, la originalul ebraic, afirmaţia reală va fi observată într-o măsură mult mai mare. Dumnezeu va fi văzut ca creator al universului. Dar El a creat universul stelelor „dilatând-ul ca pe o puzderie de firicele de praf". În acest fel va fi exprimat într-o limbă uşor poetică ceea ce susţin astăzi adepţii teoriei Big-Bang-ului: stelele s-au extins ca o puzderie de firicele de praf.

O singură întrebare se află în litigiu între autorul biblic şi susţinătorii actuali ai teoriei Big-Bang-ului: cine se ascunde în spatele procesului de extindere? Să fi fost ea declanşată de către o putere a naturii proprie acesteia? Sau a fost cauzată de către Dumnezeu?

Într-un fel sau altul, procesul expansiunii s-a declanşat. Într-un mod anume, a început un puternic proces de dilatare la începutul căreia se află o micime infinită şi la sfârşitul căreia se află o mărime infinită. Cunoscătorii Bibliei îl aşază pe Dumnezeu în spatele acestui principiu, deja descris în „Vechiul Testament", iar pentru savanţii în ştiinţele naturii, cu convingeri atee, este vorba despre o anonimă lege a naturii. La Isaia ce-i drept, doar în traducerea literală, se găsesc încă şi mai multe indicaţii clare care-L arată pe Dumnezeu ca fiind puterea

---

[25] *Ausbreiten*: a întinde, a extinde, a răspândi, a desface, a desfăşura, a mări, a spori, a lărgi.

[26] *Ausdehnung*: întindere, lungire, dilatare, rarefiere, expansiune.

ascunsă în spatele extinderii Big-Bang-ului! Afirmaţiile textelor sunt năucitor de corecte, aşa încât am dorit să citez în acelaşi timp - dar fidel textului ebraic, mai multe variante ale aceleiaşi situaţii, care variante sunt uşor diferite:

- Isaia: „Aşa spune Domnului, lui Iahve, care a creat cerul dilatând..."[VII]
- Isaia: „Eu, Iahve, sunt Acela, care a creat toate lucrurile dilatând."[VIII]
- Isaia : „Şi tu l-ai uitat pe Iahve, Cel care a făcut cerul dilatând..."[IX]
- Iov Îl laudă pe Dumnezeu, pentru că ar fi înţelept şi tare în putere, care „dilatând cerul".[X]
- Şi psalmistul jubilează: „(Iahve), Tu eşti Cel ce întinzi cerul dilatându-l".[XI]

Contemporanul poate considera ca fiind un fapt naiv, acela de a-L postula pe Dumnezeu în mod repetat ca autor al „expansiunii". El se poate consola cu faptul că, în locul acestui cuvânt, poate folosi expresia „putere". Dar până şi cei mai sceptici trebuie să cedeze: principiul dilatării universului, dilatare aflată într-un proces constant, era deja cunoscută autorilor „Vechiului Testament". Aşa cum corect se arată în „Vechiul Testament", procesul nu este nicidecum ajuns la final. El continuă încă.[XII]

Calcule: aici greşeşte Biblia!

Cel care studiază cu atenţie textele Bibliei se loveşte în mod constant de informaţii pline la date, care devin repede obositoare, şi care-i trezesc impresia (pentru că trebuie?) că are înainte o lucrare istorică, bogată în detalii istorice exacte. Totuşi, este nevoie de precauţie. Adesea, aceeaşi întâmplare va fi descrisă în două locuri diferite şi de către autori diferiţi. Dacă se compară ambele variante, va deveni [repede] clar că unul dintre cei doi povestitori trebuie să se înşele în mod drastic; căci, la fel de des, datele se deosebesc în mod evident între ele!

Dacă am încerca să depăşim limitele unui lexicon alcătuit din cuvinte-titlu, am putea dori exclusiv să indicăm doar erorile şi contradicţiile cele mai grave. Aşa însă, trebuie să ne mulţumim doar cu o selecţie mică, dar tipică.

Versiunea 1, după Cartea a doua a Regilor[I]: „Dar arameii[27] au fugit din faţa lui Israel şi David a nimicit şapte sute de care ale arameilor şi patruzeci de mii de bărbaţi..."

---

[27] Toate traducerile româneşti consultate (BA, BS, SB şi Sept. II) traduc aici prin „sirienii". *Dicţionarul Biblic* ne lămureşte asupra acestei probleme la pagina 71, unde ne explică faptul că avem de-a face cu triburi semitice infiltrate în Siria. Se impune şi menţiunea că în notele din Sept. II se menţionează despre „războiul arameean".

Versiunea 2, în conformitate cu Paralelipomena:[II] „Dar arameii au fugit din faţa lui Israel. Şi David a nimicit şapte mii de care ale arameilor şi a ucis patruzeci de mii de pedestraşi.[28]"

Prin urmare, câte care a distrus David: 700 sau 7 000? Nici o explicaţie teologică nu ne poate păcăli cu privire la această enormă diferenţă între numere. Greşeli asemănătoare există şi în contexte mai prietenoase; referitor la pretinsa construire a templului lui Solomon, care, de fapt, nu a existat niciodată, se găsesc două variante contradictorii. Una poate fi citită în Cartea a treia a Regilor, iar cealaltă în Cartea a doua Paralelipomena[29]. Ambele texte ne impresionează cu adevărate coloane de date, dar contradicţiile sunt evidente!

Versiunea 1, conform cu Cartea Regilor[III,30]: „Trei mii trei sute[31] de supraveghetori îi controlau pe muncitori"

Versiunea 2, conformă cu Cartea a doua a Paralelipomena:[IV] „Au fost numiţi 3 600 de supraveghetori." Au fost 3 300 sau 3 600 de supraveghetori?

Se pare că o armată uriaşă de lucrători s-a spetit să construiască templul[V]: 30 000 de muncitori de corvoadă din întregul Israel, 70 000 de cărăuşi, 80 000 de pietrari! Impresionanta masă de oameni s-a ocupat cu construcţia timp de şapte ani[VI]. În faţa unei atât de uriaşe forţe de muncă, dar care nu putea fi disponibilizată în „Vechiul Israel", se ridică întrebarea: ce dimensiuni enorme trebuie să fi avut templul pentru a fi nevoie ca atâţia oameni să trebuiască să lucreze timp de şapte ani pentru construirea lui? Nu ar fi trebuit să rezulte o minune a lumii, precum era una dintre piramidele egiptene?

De fapt, rezultatul efortului enorm de muncă se află într-o extremă opoziţie cu rezultatul obţinut! Conform Cărţii a treia a Regilor[VII], templul ar fi avut dimensiuni mai mult decât modeste: lungime de 30 m, lăţime de 10 m şi înălţime de 15 m! Pe lângă acesta mai exista şi un mic pronaos. Aproape că e deja o minune faptul că mii de oameni au fost nevoiţi să lucreze timp de şapte ani la un asemenea proiect mărunt.

Se pare că, având în vedere forţa mare de lucru, dimensiunile proiectului le-au părut autorilor celei de-a doua versiuni[VIII] ca fiind mult prea mici. Ei au mărit de patru ori dimensiunile pronaosului ajungând la semeaţa înălţime de 60 m! Dar atunci, cei 60 de metri înălţime ai „pronaosului" ar fi depăşit cu 45 de

---

[28] De remarcat că în traducerile româneşti mai există o contradicţie; în II Regi 10, 18 ni se vorbeşte despre uciderea a 40 000 de călăreţi, iar aici avem de-a face cu pedestraşi.

[29] Sau II Cronici.

[30] Autorul trimite aici către III Regi 5, 30 (cu observaţia că, fidel canonului protestant, el menţionează I Regi); acelaşi loc este identificat şi în BA şi în Sept. II; în BS, şi în SB (unde versetul 1 din capitolul 5 corespunde cu versetul 15 al aceluiaşi capitol, aşa cum apar în BA şi Sept. II), avem de-a face cu versetul de la III Regi 5, 16.

[31] Acesta este numărul oferit de TM, respectat de autor, ca şi de BS şi SB; Pe de altă parte, BA şi Sept. II, fideli textului grecesc din LXX, traduc prin „trei mii şase sute de supraveghetori", număr care se va regăsi şi în II Paralelipomena 2, 17.

metri pe cei numai 15 metri înălţime ai templului! Sau altfel spus: pronaosul ar fi fost de patru ori mai înalt decât construcţia principală! Dar chiar şi dacă se pleacă de la aceste proporţii absurde, tot nu puteau fi necesari mii de muncitori! Şi în acest aspect Biblia greşeşte profund!

Dar să rămânem la Solomon. Câţi cai avea el? Cum de a posedat el, conform Cărţii a doua Paralelipomena[IX], 4 000 de iesle[32] pentru cai, în timp ce în Cartea a treia a Regilor[X] a avut 40 000 de iesle[33]? Şi cum de, în traduceri, aceste iesle vor deveni atelaje?[XI] Probabil pentru a se camufla faptul că autorii s-au înşelat în mod considerabil. Pe lângă aceasta, în ambele cazuri se vor atribui cailor 12 000 de îngrijitori de iesle.[34]

Cărţile Cronicilor şi Cărţile Regilor sunt cărţi care caută în mod repetat să impresioneze prin date, dar este uluitor cât de puternic diferă între ele informaţiile, acolo unde ar fi trebuit să fie identice şi să corespundă cu exactitate.

De asemenea, se pare că în faţa templului lui Solomon ar fi existat un mare bazin ritualic în privinţa căruia, ce-i drept, nu s-a găsit nici urmă de informaţii, în ciuda săpăturilor arheologice intensive, efectuate mai mulţi ani la rând. Obiectul ritualic, efectuat cu măiestrie, trebuia umplut cu apă manual. Biblia ne spune că nenumăraţi funcţionari ai templului trebuie să fi facut acest lucru cu vedrele. Dar câtă apă încăpea în bazin constituie un aspect asupra căruia autorii biblici nu s-au putut pune în acord: erau 2 000[XII] de vedre[35] sau 3 000[XIII] de vedre?

Biblia oferă numere peste numere; însă contradicţiile nu pot fi trecute cu vederea. Dar oare aceste erori au vreo semnificaţie anume? Dacă este vorba strict despre desfăşurarea istoriei Bibliei, ele nu joacă nici cel mai mic rol; dar devin hotărâtoare atunci când se pune problema paternităţii Bibliei. La începutul celui de-al treilea mileniu există o tendinţă teologică, mai ales în America, care consideră textele biblice ca fiind cel puţin inspirate de Dumnezeu. Aşadar, autorii omeneşti nu sunt decât „secretari" ai lui Dumnezeu. Această teologie consideră Biblia ca fiind pe deplin lipsită de erori. Ea se întemeiază pe afirmaţii de genul[XIV]: „Căci întreaga Scriptură, dată de Dumnezeu, este necesară pentru învăţătură, pentru descoperirea păcatului, pentru îmbunătăţire, pentru educarea întru dreptate."

---

[32] *Pferdeboxe*; ideea de iesle rămâne în BS, dar la BA, I Paralelipomena 9, 25, ni se spune despre „patru mii de iepe pentru carele lui".

[33] Aici şi BA este de acord cu varianta „40 000 de iesle". De remarcat că aceste versete, cele dintre 5 – 8, nu apar în Sept. (ni se dă şi o notă explicativă asupra acestui aspect), iar în BS apare la capitolul 4, versetul 26.

[34] BS şi BA vorbesc despre 12 000 de călăreţi, nu de grăjdari (*Stallknechte*).

[35] BS menţionează „două mii de baturi" explicând în paranteze că este vorba de vedre; BA e de acord cu cele două mii de vedre. Interesant, această precizare lipseşte din textul Sept. I, dar ni se explică acest fapt într-o notă de subsol (p. 474). De asemenea, versetul este notat la III Regi, capitolul 7, versetul 12 şi nu versetul 25 (BA) sau 26 (BS).

Canonul: greşeală de traducere şi cazna selecţiei

Biblia, aşa cum o ştim noi astăzi, constă din „Vechiul" şi „Noul Testament". Aceste catalogări au rezultat ca urmare a unei serii de greşeli de traducere, deoarece în limba ebraică nu se vorbeşte despre „Vechiul Testament", ci despre „Lege, Profeţi şi Scrieri". Pentru credincioşii israeliţi, textele sfinte erau mărturii ale unei înţelegeri între Dumnezeu şi oameni: Dumnezeu urma să ajute poporului Său în toate situaţiile din viaţă, iar în schimb, poporul Său L-ar fi adorat şi invocat exclusiv pe Dumnezeu. Acest acord este indicat de cuvântul ebraic „berit". Berit a fost tradus în greceşte prin „diatheke", care spune cam acelaşi lucru cu cuvântul rânduială.[36] De la acesta s-a ajuns în preluările latineşti la „testamentum", care la rândul său va fi tradus greşit prin testament. În fapt, denumirile corecte ar fi fost mai degrabă „Vechiul Legământ" şi „Noul Legământ"[37]

Biblia, aşa cum o ştim noi astăzi, nu este lucrarea unui singur autor, ci rezultatul unei dezvoltări de lungă durată. Iniţial exista un număr mare de texte izolate, cele mai multe scurte, care au fost scrise în diferite timpuri de către diferiţi autori, dezbătând diferite probleme. Colecţii independente de texte au luat fiinţă una după alta, [constituind] mici biblioteci. În cadrul iudaismului s-a căutat în mod repetat să se ajungă la un acord pe următoarea temă: care texte anume trebuiau considerate ca fiind importante în mod special şi care anume erau mai degrabă lipsite de semnificaţie.

După multă vreme (între anul 190 î. Hr. şi anul 100 d. Hr.), învăţăturile oficiale ale teologiei au stabilit, care texte ar fi de-a dreptul importante pentru viaţă. Astfel a luat fiinţă „Vechiul Testament". La începutul celui de-al doile secol creştin s-a alcătuit, încet, şi „Noul Testament". Oficial s-a ajuns la o unificare abia în anul 367, la Sinodul de la Laodiceea.

Acum este hotărât care texte aparţin Bibliei şi care nu. Aceste texte sunt desemnate ca fiind canonul biblic. Expresia provine din cuvântul ebraic „qanä" care înseamnă în acelaşi timp sfoară de măsurat, regulă şi normă. Biserica timpurie a înţeles acest cuvânt în două feluri: Biblia era unitatea de măsură pentru viaţa omenească; iar canonul regla care texte aparţin Bibliei şi care nu. De aici a rezutat o evaluare diferenţiată: unele texte au fost privite ca fiind sfinte, iar altele nu.

Nici în Iudaism nu era altfel: unele texte nu erau folosite deloc în cadrul slujbelor religioase, dar aparţineau totuşi canonului. Ca „apocrife" sunt desemnate texte care au fost preluate din traducerea în greacă a „Vechiului Testament". Ele sunt preţuite ca un tip de literatură morală, folositoare, care e de ajutor, dar nu sunt într-atât de preţuite încât să fie incluse în canon. Prof. Fohrer propune

---

[36] În lb. germană *Anordnung*, care are mai multe semnificaţii: rânduială, aranjare, dispunere; ordin, prescripţie etc.

[37] *Legământ* traduce aici germanul *Bund*.

pentru aceste texte o rebotezare:[I] „Ele pot fi numite în mod just ca fiind cărţi deuterocanonice, care alcătuiesc un fel de anexă la canon." (Deuterocanon: 2. Canon)

O a doua grupă de texte nu va fi nici ea inclusă în canon: pseudo-epigrafele. Fohrer arată cu justeţe că acest nume a fost ales în mod nefericit; pseudo-epigrafe înseamnă „scrise sub un alt nume", dar în realitate nu puţine pseudo-epigrafe sunt, de fapt, anonime. Asta înseamnă că ele nu circulă sub nume fals de autor, ci că, de fapt, nu li se cunoaşte autorul.

Ceea ce complică şi mai mult situaţia şi face vizibil faptul că diferenţierea între „canonic" şi „necanonic" este arbitrară, este logica failibilă. Cele patru Evanghelii după Marcu, Matei, Luca şi Ioan erau iniţial anonime şi ele au fost puse abia ulterior în legătură cu numele Evangheliştilor, care, în fapt, nu sunt adevăraţii autori. Cele patru Evanghelii ale Bibliei sunt la fel de pseudo-epigrafe ca şi, de exemplu, „Evanghelia lui Pseudo-Matei". Dar aceasta, din diverse motive, nu a fost niciodată inclusă în canonul Bibliei.

În baza cunoştinţelor teologice actuale, chiar şi cele cinci cărţi ale lui Moise nu au fost scrise de către acesta şi prin urmare ele sunt tot pseudo-epigrafe.

Altfel spus: dintr-un punct de vedere pur formal ceea ce a fost arătat ca fiind apocrif ar putea să stea la fel de bine în Biblie!

Fapt este, aşa cum arată Richard Sisson în lucrarea sa în două volume asupra chestiunilor care privesc Biblia[II], că după moartea lui Iisus existau deja nenumărate cărţi care au fost încă de timpuriu vehement discutate. Nu poate fi explicat într-un mod pe deplin clar de ce, în cele din urmă, au fost acceptate 27 de texte în „Noul Testament", în timp ce nenumărate altele au fost excluse. Richard Sisson spune: „Asupra acestei chestiuni a decis un grup de conducători ai Bisericii. Cele 66 de cărţi din care este alcătuită iubita noastră Biblie au fost atribuite Sfintei Scripturi printr-un vot de 568 la 563."

Acest verdict nu mai poate fi înţeles astăzi deoarece noi nu mai cunoaştem multe dintre acele texte care se aflau atunci în faţa selecţiei. Astfel, Cartea Numerii menţionează o[38] „Carte a războaielor lui Iahve"[III], iar Iosua[IV] menţionează marginal o „Carte a lui Iaşer".

Criticii pot obiecta că cel care care a dus la colecţia de texte pe care o cunoaştem astăzi sub denumirea de „Biblie" este hazardul. Dar pentru cel credincios nu există un astfel de hazard. El vede oamenii ca pe instrumente ale lucrării lui Dumnezeu care au selecţionat just şi cu atenţie acele texte care aveau

[38] De observat că în Sept. I nu este vorba despre o altă carte: acolo ni se redă textul în felul următor: „pentru aceasta se zice în carte: «Războiul Domnului a pârjolit Zoobul şi făgaşele Arnonului etc.»" Pe aceeaşi linie se înscrie şi BA, dar care ne oferă o notă asupra acelei cărţi pierdute. Dar BS este destul de explicită: „De aceea se şi zice în „Cartea războaielor Domnului". În mod cert este vorba despre textul care a servit ca izvor pentru traducerile respective: cel grecesc din LXX (Sept. şi BA) sau cel ebraic din TM (BS). O situaţie similară va fi şi în cazul de la Iosua 10, 13, menţionată de autor mai departe.

să stea, în conformitate cu decizia divină, în cadrul Bibliei. De ce parte se înclină balanţa nu este o chestiune de ştiinţă, ci de presupuneri sau credinţă.

Chipul lui Dumnezeu: nimeni nu-L vede pe Dumnezeu?

Cum poate fi combătută o afirmaţie care ridică pretenţii de valabilitate generală? În fapt, acest lucru este foarte simplu de făcut: un singur exemplu revelator este suficient pentru ca o astfel de afirmaţie să fie redusă la absurd.

Să luăm o aserţiune de acelaşi gen: „Toţi corbii sunt negri" este o afirmaţie care revendică valabilitate generală. Acelaşi lucru este valabil şi pentru o afirmaţie a lui Dumnezeu. Conform cărţii Ieşirii[I], Dumnezeu însuşi pretinde: „Tu nu poţi să vezi faţa Mea, căci nici un om care Mă vede nu va trăi."

Postulatul despre corbi este deja combătut în clipa în care se arată chiar şi o singură pasăre albă, aparţinând acestei specii. Prin urmare, dacă fie şi un singur om ar vedea chipul lui Dumnezeu, atunci şi afirmaţia lui Dumnezeu ar fi deja combătută. Şi, de fapt, există un om care a văzut faţa lui Dumnezeu şi a supravieţuit. Este Iacob. În conformitate cu Cartea Facerii, Iacob a văzut fără nici un dubiu faţa lui Dumnezeu – şi, în fapt, a supravieţuit. El a resimţit experienţa ca fiind într-atât de importantă încât în amintirea acesteia a dat unui loc o denumire de-a dreptul semnificativă:[II] „Şi Iacob a numit locul Penuel[39], căci, a zis el, L-am văzut pe Dumnezeu faţă către faţă şi astfel s-a mântuit sufletul meu."

În fapt, denumirea de „Pniel" se lasă explicat prin ebraicul „pnh" (chip) şi numele lui Dumnezeu „El".

Prin aceasta este combătută o altă afirmaţie a Bibliei. Autorul anonim al Evangheliei după Ioan susţinea cu tărie[III]: „Nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu." Dimpotrivă: conform Bibliei, Iacob l-a văzut foarte bine pe Dumnezeu.

Teologul Carl G. Johnson caută – zadarnic – să împace contradicţia[IV]: „Dumnezeu este Duh, nu formă, şi esenţa Sa eternă este invizibilă pentru om. Dar Dumnezeu cel nevăzut S-a manifestat pe Sine într-o formă vizibilă."

Aşadar, Dumnezeu S-a arătat totuşi.

Coasta: reprezentarea străveche impune egalitatea în drepturi

„Atunci Dumnezeu a lăsat să cadă un somn adânc peste om şi el a adormit. Iar El a luat una din coastele sale şi a umplut locul cu carne. Şi Dumnezeu a făcut o femeie din coastă." Astfel descrie Biblia[I] crearea primei femei. Privit cu superficialitate, textul pare să fie tradus corect din limba ebraică. Şi totuşi, traducătorul greşeşte când pretinde că ar fi transmis şi sensul mai adânc al textului; acesta rămâne ascuns. El nu se lasă transmis prin cuvinte, deoarece nu

[39] În text *Pniel*; BA transcrie *Penuel*, BS, *Peniel*, iar Sept. traduce direct prin *„Chipul lui Dumnezeu"* în ebr. *„Penu'el"*.

se află în cuvinte, ci în imagine. Contemporanii zâmbesc cu condescendenţă în faţa reprezentării naive; cu toate acestea, cu mii de ani în urmă versetul era de-a dreptul revoluţionar.

În Orientul antic poziţia femeii era oricum altcumva numai egală în drepturi [cu cea a bărbatului] nu. Heinrich A. Mertens concluzionează în lucrarea sa fundamentală *Handbuch der Bibelkunde*[40] în felul următor:[II] „Femeia nu însemna prea mult. Bărbatul conducea. Cu prilejul unei naşteri doar băieţii erau enumeraţi. O mamă era cinstită de către băieţii pe care i-a născut, doar după bunul plac al acestora – şi asta dacă era respectată. Femeia era sclavă, animal de muncă, ba chiar, pentru o lungă perioadă de timp ea nici măcar nu era considerată om. Era stăpânită precum o vită şi era cumpărată deoarece era necesară pentru «înmulţire»; iar taţii nu o dădeau fără o contra-ofertă, pe motiv că, odată cu fiica, ei pierdeau o mână de lucru."

Dacă se doreşte, această poziţie josnică a femeii poate fi înţeleasă inclusiv din lecturarea versetului biblic: femeia a fost făcută dintr-un os al bărbatului. Aşadar, să fie ea mai puţin importantă decât bărbatul creat de Dumnezeu Însuşi? Această interpretare este posibilă doar dacă se citeşte traducerea în cuvinte seci şi nu se interpretează imaginea biblică. În centrul „tabloului" se află cuvântul „zela". El poate fi tradus şi prin „coastă", dar această semnificaţie este mai degrabă rară; mult mai des el va fi introdus atunci când este vorba de clădiri, de chivotul Legii, de templul de la Ierusalim. Deci, „coastă" nu se potriveşte deloc. În dicţionar găsim[III]: „Coastă; parte; *Seitenraum*, construcţie anexă; aripa unui turn; eşichier; grindă portantă"[41].

Prof. Hans Schindler-Bellamy spune:[IV] „Informaţia biblică nu afirmă că Eva a fost creată dintr-o coastă a lui Adam, ci că a fost luată dintr-o parte a acestuia. Conform interpretărilor rabinice, acest lucru o arată ca fiind de aceeaşi condiţie cu bărbatul, egală cu el."

Prof. dr. Pinchas Lapide, teolog iudeu şi un savant de marcă în probleme de religie, aprobă această teză:[V] „Rabinii au obţinut un sens mai adânc din faptul că Eva a fost făcută dintr-o parte a lui Adam. Dacă Dumnezeu ar fi hărăzit-o pe Eva să stăpânească asupra bărbatului, atunci El ar fi creat-o din capul lui Adam – aşa cum cândva, Palas Atena, zeiţa protectoare a grecilor, a fost plăsmuită din capul lui Zeus. Dacă, dimpotrivă, El ar fi stabilit ca ea să fie sclava lui Adam, atunci ar fi creat-o din tălpile acestuia (conform imaginarului specific simbolicii orientale). Dar El a luat-o dintr-o parte a lui Adam, deoarece a aşezat-o ca tovarăşă a lui Adam, egală cu acesta – pentru ca amândoi, unul lângă altul, să poată să păşească pe drumul vieţii şi să-l ducă la capăt."

---

[40] *Manual de informaţii biblice.*

[41] Termenii sunt tehnici şi pot avea şi alte traduceri; de aceea îi enumăr în original pentru a putea fi verificaţi: *Rippe, Seite, Seitenraum, Anbau, Turmflügel, Brett, Tragbalken.*

Într-un contrast total cu gândirea orientală a timpurilor biblice, Eva va fi văzută sub imaginea unei „coaste" ca fiind o parteneră cu drepturi egale a bărbatului.

Pe marginea acestui subiect se poate observa un lucru interesant: numele „Eva" are origini disputate; el ar putea proveni din „hawwa" (şarpe). Reptila nu se afla pe atunci sub semnul „răului", ci ca simbol pentru „originea vieţii". Blestemarea biblică a şarpelui este de o dată mai recentă şi se află în totală opoziţie cu semnificaţia originară extrem de pozitivă.

Uneori Biblia greşeşte, când susţine un punct de vedere care astăzi a devenit inacceptabil. Însă în problema egalităţii dintre bărbat şi femeie ea a fost cu mii de ani înaintea timpurilor sale. Totuşi, ar fi de dorit dacă cercetările biblice actuale s-ar implica realmente mai mult în problema egalităţii în drepturi.

Construirea turnului şi amestecarea limbilor

Biblia ne relatează un mare număr de istorisiri şi una dintre cele mai cunoscute este cea referitoare la Turnul Babel. Dacă traducem cât mai fidel posibil textul ebraic, putem citi la Moise[1]:

„Şi era peste întreg pământul o singură limbă şi un singur fel de cuvinte. Şi s-a întâmplat că s-au mutat spre răsărit[42]: ei au găsit o câmpie în ţinutul Şinear şi s-au aşezat acolo. Şi ei au spus, un bărbat către altul: haideţi, vrem să coacem cărămizi şi să le ardem în lcouri de ars. Şi le-a fost cărămida în loc de piatră naturală şi smoală în loc de mortar.

Şi ei au spus: haideţi, vrem să ne construim un turn, iar vârful său să se ridice până în cer, şi vrem să ne facem un nume, ca să nu fim împrăştiaţi peste tot pe faţa întregului pământ. Şi Iahve s-a pogorât pentru a privi oraşul şi turnul pe care-l ridicau oamenii. Şi Iahve a spus: «Vezi, este un singur popor şi o singură limbă, şi acum este abia începutul lucrării lor şi de acum înainte nimic nu le va fi spre împotrivă, de la toate ce şi-au propus să facă. Haide, haide, să ne pogorâm şi să amestecăm acolo limba lor, să nu mai poată înţelege şi ca nici un bărbat [să nu înţeleagă ce iese] din gura altui bărbat.» Şi Iahve i-a împrăştiat de acolo departe, peste toată faţa pământului, şi ei au renunţat să mai construiască oraşul."

Chintesenţa poveştii: din îndrăzneala omenească a fost construit un turn foarte înalt; Dumnezeu a distrus indignat monumentul aroganţei omeneşti şi lumeşti. Pe lângă aceasta, drept pedeapsă, oamenii vor fi şi „amestecaţi". Nu se vor mai înţelege unul cu altul; aşa au luat fiinţă, spune Biblia, diferitele limbi.

Se evidenţiază mai multe greşeli. În mod sigur, înainte de construcţia turnului, a existat nu una, ci mai multe limbi. Această teză absurdă referitoare la pretinsa unitate de limbă de dinaintea distrugerii turnului se află într-o

---

[42] *„Da sie in Richtung Osten zogen"*; spre deosebire de această traducere, BS, BA şi Sept, menţionează ca s-au mutat *dinspre* Răsărit.

contradicţie flagrantă cu Biblia însăşi! Numai cu câteva versete înainte de relatarea despre „Construirea Turnului Babel" se spune[II]: „Aceştia sunt fiii lui Iafet, după pământurile, limbile, neamurile şi popoarele lor." Cu alte cuvinte, înainte să fi început construirea Turnului Babel au existat mai multe limbi. Despre unitatea de limbă pretinsă de către Biblie în capitolul al unsprezecelea al Cărţii Facerii nu a existat nici un cuvânt în capitolul zece al aceleiaşi cărţi! Iar dacă aceasta nu este o contradicţie, atunci nu există nici una!

În plus, explicaţia etimologică a cuvântului Babel, oferită de Biblie este pe deplin greşită; Babel nu are nimic de-a face cu ebraicul „balal", tradus prin „amestecaţi"[43]. Fără îndoială, Babel provine din cuvântul sumero-babilonian „bab-ili", în traducere: „Poarta lui Dumnezeu". Prin aceasta, din punct de vedere etimologic, lucrurile devin clare: cel care a servit ca model pentru construirea turnului a fost ziguratul babilonian, adică turnuri ridicate pe mai multe etaje. Foarte probabil, acestea au servit ca substitute ale munţilor sacri, în scopuri pur sacerdotale. De asemenea, ele au folosit, probabil, şi ca observatoare pentru cercetarea stelelor.

Cu aproape două mii de ani î. Hr., [turnul] „Etemenanki" din Babilon, care a fost modelul turnului biblic, se afla chiar la templul zeului Marduc. El nu a fost ridicat din aroganţă omenească, nici pentru a dispreţui zeii babilonieni, ci pentru a-i cinsti. Conform tradiţiilor babiloniene, la începutul anului, zeul suprem, Marduc, cobora din cer pe pământ exact deasupra turnului. Acest motiv se regăseşte şi în Biblie. Şi Iahve se pogoară din cer pe pământ, asemenea colegului Său babilonian, Marduc.

Autorul anonim al istoriei referitoare la construirea turnului, a căutat ca printr-o explicaţie etimologică greşită să introducă grandioasa lucrare în istoria lui Israel. Într-o directă legătură cu istorisirea despre Babel urmează „registrul neamului, de la Sem la Avram".[III] Aici apare o nouă ciudăţenie: se pare că toţi strămoşii biblici trebuie să fi avut cu adevărat o vârstă matusalemică. Spre exemplu, Matusalem trebuia să-l fi avut pe fiul său Lameh la vârsta de 187 de ani, el însuşi murind abia la vârsta de 969 de ani! Listele genealogice se bazează pe surse mai vechi, provenind din afara Bibliei: strămoşii poporului Israel vor proveni din primii regi sumerieni. Strămoşilor sumerieni le fusese deja atribuite o speranţă de viaţă matusalemică.

În lucrarea sa de referinţă[IV] care studiază „Vechiul Testament", prof. dr. Georg Fohrer susţine că aceste relatări: „cuprind într-o mare măsură un material de provenienţă străin care li s-a adăugat pe parcursul a mai multe secole; iar dacă

---

[43] În lb. germană *verwirren* care înseamnă „zăpăciţi", „confuzi" etc. Am preferat această traducere, pentru a păstra varianta (deja familiară cititorului român) vehiculată de BS. De observat că mult mai recenta traducere din Sept. I traduce Babel cu „Amestecare", doar BA preferând să traducă prin încâlcire.

elementele străine, neisraelite, vor fi eliminate, atunci tradiţiile Patriarhilor se reduc la câteva notiţe şi povestiri."

Concret: povestea referitoare la „Construirea Turnului Babel" nu este de origine biblică. Ea a fost preluată şi introdusă în Biblie de către un autor anonim. A apărut o contradicţie evidentă în relaţie cu textul care se află înaintea [celui care relatează despre turn]; şi a fost păstrată! Oare din respect pentru bucăţile disparate de text care s-ar putea asocia ca un mozaic, dar care nu ar putea fi modificate? Astfel opinia, apărată mereu, conform căreia cărţile lui Moise ar fi fost scrise de către un singur autor, se dovedeşte a fi o eroare. Cu doar puţin înainte de construirea turnului, susţine Biblia, existau mai multe limbi şi nu doar una. Presupusa „amestecare a limbilor" babilonică nu a existat niciodată. Oricât de realist sună textul biblic, el nu descrie o realitate istorică!

Crima – la cererea lui Dumnezeu

Crima va fi sancţionată în „Vechiul Testament" prin pedeapsa capitală, dar în acelaşi timp, dacă serveşte scopurilor lui Iahve, ea este permisă. Chiar şi crima vicleană va fi în mod evident arătată ca fiind agreată de divinitate. Spre exemplu, Sisera, căpetenia armatei regelui din Canaan şi-a atras mânia lui Dumnezeu; mai întâi, Dumnezeu S-a îngrijit ca întreaga armată a lui Sisera să fie nimicită, Sisera însuşi neputând scăpa decât fugind pe jos. Cea care va îndeplini sentinţa divină va fi Iaela. Ea invită fugarul la ea, îl ospătează şi îl ucide în mod perfid pe cel care dormea fără să aibă nici o bănuială. Ea ia „un ţăruş din cort şi un ciocan, se strecoară lângă el şi îi înfige ţăruşul prin tâmplă, astfel încât se înfinge în pământ. El însă era istovit şi căzuse într-un somn adânc. Aşa a murit."[I]

Aşa cum aflăm din Cartea Judecătorilor, nici Abimelec nu fusese rege din mila lui Dumnezeu. Acesta a trimis un „duh rău" care să împingă poporul să se răscoale împotriva regelui[II] dar, la început, regele păstrează supremaţia şi a putut înregistra importante succese militare. El a asediat şi a cucerit oraşul Sichem. Din nou, Dumnezeu trebuie să folosească o femeie criminală pentru a-l ucide pe duşmanul Său:[III] „Atunci a venit Abimelec lângă oraş şi s-a luptat împotriva sa şi s-a apropiat de poartă pentru a o aprinde cu foc. Dar o femeie a aruncat o piatră de râşniţă în capul lui Abimelec şi i-a zdrobit ţeasta."[44]

Şi Isabela, soţia lui Ahab, regele Israelului, şi-a atras asupra-i furia lui Dumnezeu.[IV] Ea a cinstit zei străini şi curând a fost considerată de către israeliţii drept-credincioşi ca fiind o desfrânată şi o închinătoare la idoli. Soarta ei a fost pecetluită[V]; regele Iehu din Israel a poruncit: „Aruncaţi-o jos! Şi ei au azvârlit-o jos, astfel încât pereţii şi armăsarii au fost stropiţi de sângele ei. Şi a fost strivită."

---

[44] De observat că, deşi este vorba de o lovitură fatală, Abimelec nu va muri direct din această cauză; dimpotrivă, el are puterea de a-şi chema scutierul şi de a-i cere să-l ucidă cu sabia, tocmai pentru a nu se putea spune că a murit ucis de o femeie. (Judecători, capitolul 9, versetul 54).

Iar când trebuia să-i înmormânteze resturile, nu s-au mai găsit decât craniul, mâinile şi labele picioarelor. Pentru anonimul autor biblic prin aceasta s-a împlinit voia lui Dumnezeu, care se pare că ar fi profeţit El însuşi sfârşitul agitat al Izabelei:[VI] „Câinii o vor înfuleca pe Izabela lângă zidurile Izreelului".

Aceste exemple ne arată că cel care slujeşte lui Dumnezeu-Iahve are noroc în viaţă, dar că cel care se opune planului lui Dumnezeu trebuie numărat între cei răi. Mânia lui Dumnezeu ameninţă oraşe întregi, aşa cum s-a întâmplat cu Samaria:[VII] „Samaria va deveni deşert căci nu este supusă Dumnezeului său. Ei [samariteni] trebuie să fie ucişi de sabie şi copii lor zdrobiţi, iar femeile însărcinate să fie spintecate."

Pentru credincioşii de la începutul celui de-al treilea mileniu post-creştin, cruzimile războinice şi măcelurile criminale sunt de-a dreptul lucrări diavoleşti. Dar credinciosul autor biblic trăia într-o perioadă cunoscută ca fiind una dintre îndelungatele timpuri războinice. El vedea chiar şi în război lucrarea lui Dumnezeu, iar Acesta ajuta „celor buni" în timp ce-i sacrifica pe „cei răi" într-un mod deseori inuman.

De exemplu, Samson, care a luptat ca reprezentant al lui Israel împotriva duşmanilor filisteni, a devenit o figură-simbol al puterii mistice. Samson, care într-o furie nimicitoare a ucis cu un os de măgar o mie de bărbaţi,[VIII] cade în sclavie la duşmanii săi de moarte. Filistenii l-au lipsit de puterea sa fabuloasă, i-au scos ochii şi l-au supus la muncă silnică. Cu ajutorul lui Dumnezeu, Samson îşi recapătă puterea şi dărâmă o întreagă sală de festivităţi. A murit el însuşi şi odată cu el încă trei mii de filisteni.[IX]

Pentru scriitorii biblici, Dumnezeu era Cel care în timpuri crude îşi ucidea duşmanii cu cruzime. Dumnezeu pedepsea prin vărsare de sânge. Dumnezeu lăsa oameni să ucidă oameni, pentru a ajuta partea cea „dreaptă" să câştige.

Şi chiar şi percepţia actuală îi permite lui Dumnezeu să comită crime.

David nu era nici puternic şi nici evlavios

Biblia este o carte deosebit de cuprinzătoare şi de complexă. Nenumărate episoade vor fi aşezate laolaltă într-o serie de acţiuni, nenumărate istorii vor fi povestite în detaliu. Dar oricât de stratificată ar fi Biblia se poate ghici în miezul său intim un crez fundamental: Dumnezeu l-a ales pe Israel ca popor al Său! El îi făgăduieşte lui Avraam să facă un popor mare din urmaşii săi[I] şi promisiunea divină se adevereşte în timpul regelui David. Acesta se dovedeşte a fi un comandant de oşti inteligent şi, mulţumită unor victorii strategice, uneşte cele douăsprezece triburi ale lui Israel într-un singur popor puternic şi prosper. Pe câmpul de luptă, aparent invincibilul David transformă Ierusalimul într-o metropolă luxoasă şi bogată şi, drept urmare, el va fi perceput ca fiind puternicul părinte politic al marelui regat Israel. Fie şi numai pentru atât nu este de mirare că în „Noul Testament", Iisus Mesia va fi arătat ca fiind descendent direct al lui David.

Faptul de a concepe o putere mai înaltă care să dea un sens tuturor aspectelor pământeşti pare să ţină de un impuls omenesc adânc înrădăcinat. În felul acesta au apărut peste tot în lume scrieri despre acţiunile zeilor, inclusiv Biblia fiind o carte dezvoltată pe tema omului şi a lui Dumnezeu. Totuşi, ea se deosebeşte într-un aspect central de toate celelalte scrieri teologice. Punctul de pornire al câtorva dintre tradiţiile sacre referitoare la zeităţile egiptene Osiris, Isis şi Horus este situat undeva, în cerul îndepărtat, pe când istoria Bibliei este puternic înrădăcinată în cea pământească. Aceasta din urmă, propusă ca fiind autentică, va fi povestită astfel încât acţiunile concrete ale lui Dumnezeu să fie atestate de istoria reală.

Biblia pretinde că descrie întâmplări adevărate care ar fi fost provocate de un Dumnezeu atotţiitor şi, prin urmare, cititorul Scripturii trebuie să recunoască lucrarea lui Dumnezeu în cotidianul omenesc şi lumesc.

Această înaltă pretenţie biblică va fi acceptată şi de către ştiinţa teologică şi, pornind de la această premiză rezultă două alternative contrare: fie că descrierea istorică biblică este adevărată, şi atunci şi credinţa biblică este adevărată, fie descrierea istoriilor biblice este fictivă şi atunci nu este adevărată nici credinţa biblică. Unul dintre cei mai importanţi arheologi biblici din SUA, William F. Albright se pronunţă ferm pe această temă:[II] „Privit în ansamblu, tabloul zugrăvit în Geneză este istoric şi nu există nici un motiv a pune la îndoială exactitatea generală a detaliilor biografice." Teologul francez şi arheologul biblic Roland de Vaux[III] generalizează: „Dacă credinţele istorice ale lui Israel nu se fondează pe istorie atunci o astfel de credinţă este falsă şi, prin urmare, la fel este şi credinţa noastră."

David face parte dintre cei mai importanţi oameni care se evidenţiază în Biblie, numele său fiind amintit de peste 1000 de ori. Doar Moise şi Avraam apar mai des. Dar, de-a lungul secolelor, numai în Ierusalim au fost efectuate nenumărate săpături de cercetare, fără să se afle vreun indiciu care să adeverească construcţiile lui David, atât de celebre în Biblie. În al zecelea secol precreştin, adică tocmai în acea vreme în care ar fi trebuit să domnească David, Ierusalimul nu era nicidecum o metropolă impozantă, ci abia dacă era puţin mai mare decât un sat sărăcăcios. Se poate obiecta că „oraşul lui David" nu se identifica cu actualul Ierusalim şi că, probabil, el a „cucerit" un cătun aflat pe culmea sud-estică de pe malul de vest al văii Chedronului.

Dar dacă descrierile biblice se potrivesc atunci această cucerire nu a fost o victorie strălucită, ci doar un modest succes militar. Chiar şi după dimensiunile sale exterioare, oraşul lui David trebuie să fi fost doar un sat mic şi modest, ori, dintr-un asemenea petic de loc nu putea fi condus un mare regat al lui Israel. De altfel, în timpul acestuia nici nu a existat un imperiu şi nici nu s-a aflat acolo centrul militar al unui David descris ca fiind un strateg militar grandios. Relatările sunt la fel de fictive ca şi aparenta victorie a lui David asupra uriaşului Goliat şi

conform actualelor păreri ştiinţifice, victoriile militare ale regelui despre care ne vorbeşte Biblia, nu au existat niciodată.

David nu va fi descris de Biblie doar ca fiind conducătorul puternic şi impozant al Israelului unificat de el însuşi, ci conform Scripturii el poseda inclusiv o bogăţie imensă. Acest aspect devine extrem de evident dacă citim în text[IV] ce averi a investit el pentru construcţia Templului: 100 000 de talanţi de aur şi 1 000 000 de talanţi de argint. În vremea lui David un talant presupunea o greutate de 34,2 kg. 100 000 de talanţi de aur atârnau aşadar la cântar 3 420 000 de kilograme, 1 000 000 de talanţi de argint, 34 200 000 de kilograme.[45] În acest caz, David ar fi trebuit să fie nu multimilionar, ci multimiliardar şi, fie şi numai pentru această bogăţie, el ar fi trebuit să fie cel puţin amintit în izvoare paralele, non-biblice, aparţinând altor istorici. Dar, în afară de Biblie, David nu apare nici în scrierile istoricilor egipteni, nici în cele ale istoricilor mesopotamieni. De asemenea, săpăturile arheologice nu au scos la iveală nici măcar o singură urmă care să ateste o astfel de pretinsă bogăţie. În mod cert, relatările referitoare la ea sunt pur inventate.

Cine afirmă însă că anonimii poeţi biblici l-ar fi descris pe David ca pe un bărbat evlavios, fără cusur şi ireproşabil, greşeşte amarnic. David nu a fost nici puternic, nici cucernic; el a încălcat în mod evident mai multe dintre cele zece porunci. În Cartea a doua a Regilor[V] citim o poveste mai mult decât picantă despre regele David, care include pofte sexuale, un adulter cu urmări şi înlăturarea rivalului.[46] Din perspectiva actuală, concepţiile morale de pe atunci nu sunt doar de neînţeles, ci sunt chiar inacceptabile.

De pe terasa proprie, regele David a observat-o pe frumoasa Batşeba în timp ce aceasta se îmbăia. Imediat el a poftit la fermecătoarea femeie – şi a păcătuit împotriva celei de-a zecea porunci. Regele nu se lasă satisfăcut doar de observarea tainică a goliciunii şi solicită informaţii pentru a afla dacă ţinta poftelor sale sexuale este căsătorită. Când a aflat că doamna nu mai este liberă, dar că soţul ei se află la război, a ţinut-o pe femeia străină în palatul său şi a întreţinut relaţii sexuale cu ea, încălcând porunca a şaptea care înfierează adulterul ca păcat. Curând se dovedeşte că Batşeba era însărcinată.

---

[45] Sunt interesante estimările diferite pe care le fac BS şi BA pe marginea acestei unităţi cunoscută sub numele de talant. Dacă este privit ca măsură de greutate ni se oferă o valoare extrem de apropiată: 34,5 kg (BS), respectiv 34,272 kg (BA). Privit ca monedă, talantul implică valori diferite în funcţie de materia monedelor însumate sub acest titlu; de asemenea valorile oferite de BS şi BA sunt sensibil diferite. Astfel, un talant de aur presupune 49,077 kg (BS) şi 34,272 kg (BA), pe când un talant de argint indică 43,620 atât pentru BS, cât şi pentru BA.

[46] Autorul meţionează Cartea lui Samuel deoarece se orientează după canonul biblic protestant unde prima şi a doua carte a Regilor sunt indicate ca fiind prima şi a doua carte a lui Samuel. În BS, BA şi Sept. II apare ca fiind vorba despre a doua Carte a Regilor.

Atunci regele i-a permis soţului încornorat, Urie, să se întoarcă din tumultul războiului la Ierusalim. El spera ca bărbatul să aibă relaţii intime cu soţia sa pentru a se considera mai apoi părintele copilului. Dar Urie şi-a refuzat plăcerea de a se bucura de viaţă împreună cu soţia sa în vreme ce camarazii săi se aflau permanent în pericol de moarte şi erau nevoiţi să trăiască în mari lipsuri. În această situaţie regele David a decis condamnarea la moarte a lui Urie şi s-a îngrijit ca bărbatul să fie trimis în liniile cele mai avansate ale frontului, dorindu-i-se moartea. Astfel, regele a păcătuit şi împotriva celei de-a şasea porunci. Chiar dacă David nu l-a ucis personal pe adversarul său pe care-l ura, el rămâne în mod direct răspunzător pentru moartea acestuia. În final, regele şi-a atins scopul: el s-a căsătorit cu Batşeba.[47]

Din perspectiva actuală concepţiile morale ale epocii apar ca fiind pe deplin anacronice şi nedrepte. Dacă sarcina Batşebei ar fi fost descoperită înainte ca regele să o ia de nevastă ea ar fi fost dovedită ca adulteră. În această calitate ar fi fost expusă dispreţului public şi în cele din urmă condamnată, pe când regele ar fi scăpat nepedepsit. Devine limpede că nu toate concepţiile morale biblice ar putea fi preluate ca norme pentru viaţa de astăzi, de la începutul celui de-al treilea mileniu după Hristos. Se poate dezaproba faptul că unii contemporani nu iau prea în serios fidelitatea conjugală, dar nimeni nu va pretinde astăzi condamnarea la moarte a femeilor care săvârşesc adulter!

Amintind de proverbul referitor la copilul aruncat odată cu apa, s-ar putea susţine că David nu a trăit niciodată şi că el ar fi doar produsul unei ficţiuni evlavioase. În realitate povestea despre David ca rege al unui regat unit al Israelului este inventată, căci pe atunci nu exista nici măcar o colonie omogenizată a Israelului, deci cu atât mai puţin o guvernare centralizată general recunoscută. Ţara era săracă şi era peste tot slab colonizată de grupe izolate de ţărani.

Un mare regat al lui David nu a existat niciodată, iar oraşe împodobite cu palate aşişderea. Cine doreşte să creadă textele biblice referitoare la David, este nevoit să ignore observaţiile evidente ale arheologiei. Concluziile lui Israel Finkelstein şi Neil A. Silberman susţin într-un mod mai mult decât realist:[VI] „Din perspectivă arheologică despre David şi Solomon se poate spune doar că au existat – şi că cele spuse despre ei au persistat."

Istorisirile despre David nu sunt mărturii istorice referitoare la un domnitor puternic, ele sunt ficţiuni evlavioase care au fost născocite secole mai târziu după presupusa eră a lui David, pentru a întări credinţa religioasă într-un

---

[47] În mod cert, autorul este subiectiv în abordarea acestei istorisiri; el omite să vorbească despre urmările ei. În Biblie (2 Regi 11, 27 şi tot capitolul 12) ni se spune clar: „Fapta aceasta, pe care a făcut-o David, a fost rea înaintea Domnului". El va fi certat de profetul Natan, trimis de Dumnezeu, iar pedeapsa este cumplită; copilul născut din acest adulter a murit la doar şapte zile după vizita lui Natan. Aşadar, e greu să credem că Biblia promova gestul lui David ca fiind acceptabil. De asemenea, se vorbeşte despre cerinţa lui David.

Dumnezeu puternic, care cârmuieşte istoria oamenilor. Nu se poate spune cu siguranţă cînd anume iau fiinţă textele. Este de presupus că ele au fost născocite de adepţi ai monoteismului care doreau să-L prezinte pe zeul lor Iahve ca pe cel mai puternic conducător ceresc, care ar fi pus bazele statului Israel. E vorba despre desiderate evlavioase care au produs false amintiri despre o „epocă de aur" care nu a existat niciodată şi sunt la fel de adevărate sau de neadevărate ca şi legendele despre Atlantida sau despre Robin Hood. Redactorii istoriilor referitoare la regele David s-au înşelat amarnic. Iar concepţiile morale biblice în problema fidelităţii conjugale trebuie văzute ca greşeli restrânse la un timp anume.

Despre moartea „blândă" a lui Sedechia şi despre false preziceri

Profetul biblic nu era un clarvăzător, aşa cum în mod greşit se presupune de obicei, ci era un om care vorbea pentru Dumnezeu; el era organul de exprimare al lui Dumnezeu. Şi atunci de ce sunt profeţii identificaţi cu atâta uşurinţă cu clarvăzătorii? O posibilă explicaţie poată fi dată de faptul că ocazional, profeţii vesteau inclusiv evenimente din ziua de mâine sau de poimâine. Dar şi când făceau acest lucru, ei nu o făceau ca urmare a propriilor previziuni, ci se presupunea că erau vocea lui Dumnezeu Însuşi; ei susţineau în mod constant că ar vesti comunicatele lui Dumnezeu: „Aşa spune Dumnezeu, Domnul..."

Rezistă această pretenţie la o verificare critică? În nici un caz! Căci dacă însuşi Dumnezeu Atotputernicul ar fi vestit ce aduce viitorul, atunci previziunile ar fi fost confirmate de eveniment: atotştiitorul Dumnezeu nu greşeşte! În „Vechiul Testament" au fost remise nenumărate profeţii, dar dacă se vor compara previziunile cu evenimentele, aşa cum urmau să se petreacă acestea în realitate, atunci trebuie acceptat faptul că unele profeţii erau pe deplin greşite.

Parţial, „Vechiul Testament" devine prin acest aspect uluitor de indecis, deoarece cuprinde atât previziuni clare, cât şi evenimente istorice diferite de conţinutul acestora, evenimente care amendau minciunile profeţilor. Ieremia, de exemplu, a trăit în secolul al VII-lea înainte de Hristos, cea mai mare parte a vieţii petrecând-o la Ierusalim şi, făcând parte dintr-o marcantă familie de preoţi, a fost de-a dreptul predestinat să fie profet. Şi totuşi, cartea biblică numită după el cuprinde câteva prognozări importante care nu s-au împlinit nicidecum; într-una[1] este vorba despre regele Sedechia: acestuia i s-a profeţit o moarte uşoară, ce-i drept, cu condiţia ca el să-i fie supus lui Iahve. El nu face acest lucru. Şi, în ciuda pripiţilor critici ai Bibliei, profeţia s-a adeverit prin moartea crudă a acestuia.

Moartea reală a regelui Sedechia (în anul 60 î. Hr.) va fi descrisă ceva mai târziu, la încheierea cărţii lui Ieremia; a fost o moarte crudă şi oricum altfel, dar numai blândă nu! Mai întâi, regele Babilonului îi ucide pe fiii lui Sedechia

înaintea acestuia. Sedechia însuşi va fi orbit:II „Dar lui Sedechia i-a scos ochii şi apoi l-a legat în lanţuri. Apoi, regele Babilonului l-a dus în Babilon şi l-a băgat în temniţă, unde a stat până a murit."

Şi lui Iosia, regele lui Iuda i s-a vestit o „moarte blândă"III: „Aşa spune Domnul, Dumnezeul lui Israel: de aceea vreau Eu să te adaug pe tine (Iosia) părinţilor tăi, şi să fii pus în pace în mormântul tău." Puţin mai târziu va fi descrisă moartea regelui; Iosia nu a putut să treacă în lumea cealaltă nici cu pace şi nici în vremuri paşnice:IV el a intrat în luptă împotriva lui Neco, regele egiptenilor şi, în anul 629 î. Hr., el a fost ucis la Meghido, pe câmpul de luptă.

Iezechiel face parte dintre profeţii cinstiţi care recunosc că fac greşeli. În capitolele 26 până la 28V el ne descoperă, la însărcinarea Domnului, o viziune concretă din viitor. Conform acesteia, oraşul fortificat Tir va fi asediat, din voinţa Domnului, de către regele asirian Nabucodonosor şi cucerit. Profeţia îl indică cât se poate de clar pe conducătorul asirian ca fiind cuceritor al Tirului: dar acest eveniment prezis nu a avut loc niciodată! Acest oraş insular s-a dovedit a fi de necucerit, iar Nabucodonosor a trebuit să se retragă din faţa treburilor neterminate. Iezechiel însuşi va renunţa în câteva versete mai departe la profeţia defectuoasă.VI

Numeroase cărţi biblice sunt recunoscute încă din titluri ca fiind lucrări ale „profeţilor": profetul Isaia, profetul Ieremia, profetul Iezechiel, profetul Daniel, profetul Osea, profetul Ioil, profetul Amos, profetul Avdia, profetul Iona, profetul Miheia, profetul Naum, profetul Avacum, profetul Sofronie, profetul Agheu, profetul Zaharia şi profetul Maleahi. Celelalte texte nu se definesc prin aceea că ar conţine profeţii; şi totuşi, există câteva: Psalmul 88[48] prezice regelui David şi urmaşilor săi un viitor grandiosVII. Ni se spune că Dumnezeu Însuşi îl slăvea: „Mila va fi stabilită pentru totdeauna... I-am promis lui David, robul Meu: Vreau să pun temelie tare neamului tău, pentru veşnicie, şi tronul tău să-l zidesc din neam în neam." Aşadar tronul lui David trebuia să fie aşezat pentru totdeauna sau, altfel spus, regii Israelului ar fi trebuit să provină la nesfârşit din casa lui David. Dar David a domnit aproximativ din anul 1001 până la anul 968 î. Hr. Ce-i drept, iniţial, urmaşii săi la tron au provenit din familia sa. Totuşi, în anul 607 î. Hr. linia [dinastică] va fi întreruptă: timp de aproape o jumătate de mileniu la tron nu au mai ajuns urmaşi din casa lui David!

Profetul Ieremia vedea în Egipt duşmanul cel mai mare şi mai vrednic de dispreţ; fie şi numai faptul că oamenii puteau lua în considerare posibilitatea de a emigra în ţara atât de detestată îl indigna profund. El i-a profeţit acesteia ce se putea mai rău: VIII „Pentru ca ei să fie cine doresc [să fie][49]: cel care-şi ridică faţa către Egipt şi vor să se mute şi să locuiască acolo, acela trebuie să moară de

---

[48] În textul german e menţionat Psalmul 89.

[49] Această formulă lipseşte din traducerile oferite de BS, BA şi SB, dar apare la Luther în ediţia din 1545.

sabie, foame şi molimă şi nici unul dintre ei nu mai trebuie să rămână, sau să scape de nenorocirea pe care vreau să o aduc asupra lor." Totuşi, fără să ţină cont de toate acestea şi în ciuda lui Ieremia, iudeii au emigrat în Egipt: nu au fost nici ucişi, nici seceraţi de boli! Ba chiar mai mult, în cele din urmă ei au întemeiat inclusiv un centru cultural în Alexandria, unde urmaşii lor locuiesc şi acum. Profetul Iezechiel, care a trăit aproape 2500 de ani în urmă, a prevestit regatului Egiptului faptul că va deveni[IX] „cel mai mic dintre regate". E adevărat că, atunci când erau rostite aceste cuvinte, timpurile de glorie ale imperiului egiptean erau de mult doar istorie. Dar la mai bine de două mii de ani mai târziu, la începutul celui de-al XIX-lea secol postcreştin, Egiptul a cucerit Sudanul şi a stăpânit ţara străină; aşadar, Egiptul nu a devenit nicidecum „cel mai mic dintre regate".

Şi Babilonului îi vor fi prevestite nenorociri. Ieremia[X] şi colegul său în ale profeţiei, Isaia, erau de acord asupra pretinselor nenorociri iminente ce urmau să se abată asupra Babilonului. Isaia vesteşte[XI] ameninţător: „Şi Babilon, cel mai frumos dintre regate, minunata splendoare a Caldeilor, va fi distrus de Dumnezeu precum Sodoma şi Gomora, ca de atunci să nu mai poată nimeni locui acolo, nici să nu mai rămână cineva acolo, din neam în neam, şi nici arabii să nu-şi mai înfigă acolo corturile, nici păstorii să nu-şi mai aşeze acolo turmele."

Ieremia[XII] pretinde să ştie în mod anticipat ce se va mai întâmpla pe lângă toate acestea: el prognozează în amănunt lucruri înfiorătoare şi [o face] în cuvinte drastice. Hoarde ucigaşe urmau să atace pline de furie şi însetate de sânge; ei vor împresura oraşul pe care îl vor cuceri în cele din urmă şi vor distruge tot ce trăieşte şi se mişcă. Furia distrugătoare a barbarilor duşmani se va îndrepta apoi şi către zidurile mândre ale oraşului: le vor distruge din temelii. Casele somptuoase, odinioară caracteristici mândre ale oraşului, vor fi lăsate pradă focului şi transformate în moloz şi în cenuşă.

Lucrul care a fost într-un mod special important pentru profeţi, era faptul că ei vedeau în mod permanent puterea sau neputinţa oamenilor ca pe o urmare a religiei adevărate sau false. Cine se ruga adevăratului Dumnezeu putea să conteze pe ajutorul Acestuia inclusiv în chestiunile lumeşti, iar cel care – în ochii profeţilor – adora zei mincinoşi, acela era condamnat la pierzanie. De aceea a fost prognozată distrugerea totală a Babilonului, distrugere căreia îi vor cădea victimă şi zeii Babilonului. Statuile lui Bel şi Marduc (transformat în Biblie în Merodach) vor fi distruse.

Cam atât despre profeţia care a greşit în toate punctele, cu o singură excepţie: Babilonul – ce-i drept, acest lucru chiar s-a întâmplat – a căzut în mâinile duşmanilor! Dar nu a existat nici un măcel de război, nici un atac pustiitor. Cucerirea a reuşit fără să fie nevoie de vreo vărsare de sânge, căci trădătorii i-au lăsat pe perşi să intre în oraş. Iar când însuşi regele Cirus intra în Babilon, cuceritorul a fost primit cu entuziasm. Domnitorul duşmanilor a fost primit în mod jubiliar şi i se aşezau frunze de palmier în cale. În ceea ce-i

priveşte pe idolii Babilonului, Cirus nu le-a distrus sau dărâmat statuile aşa cum fusese profeţit. Mai mult, Bel şi Marduc, vor fi păstraţi la mare cinste şi după cucerirea oraşului. Cirus însuşi a recunoscut cultul străin şi a cinstit în mod demonstrativ idolii care nu erau ai lui. Iar în anul 539 î. Hr. el a inclus Babilonul într-un mare regat.

La două secole după înrobirea sa blândă, Alexandru cel Mare a văzut oraşul încă viu ca având în continuare o strălucire opulentă. Însuşi marele stăpânitor, a murit în anul 323 î. Hr. între zidurile acestuia.

Desigur, inclusiv măreţul regat al Babilonului a încetat să mai fie o „putere mondială"; dar oraşul nu va fi distrus aşa cum s-a profeţit, ci s-a ruinat încet de-a lungul a trei mii de ani. Nici regiunea întărită a Babilonului, aflată la Eufrat, nu a devenit – aşa cum fusese profeţit – un loc golit de oameni şi nepopulat. C. Dennis McKinsey[XIII] concluzionează în mod just: „Este important de lămurit faptul că, de la Isaia, nu a existat vreo perioadă în care Babilonul să fi fost nelocuit; oamenii trăiau acolo şi în timpurile „Noului Testament", iar unii fac acest lucru şi astăzi. Iar arabii l-au vizitat în mod permanent." Babilonul a rămas cruţat de soarta Sodomei şi a Gomorei, ce-i fusese prevăzută. În caz că ar fi existat vreodată aceste oraşe, ale căror nume deveniseră sinonime desfrâului, atunci urmele lor au dispărut în întregime.

Dar exact această soartă a prezis Ieremia pentru Babilon! Oraşul urma să fie nimicit într-o manieră atât de drastică[XIV] „încât nu mai putea să rămână piatră pe piatră". Chiar şi asupra acestui detaliu, realitatea arată cu totul altfel, căci inclusiv la începutului secolului XX ruinele Babilonului serveau ca mină pentru materiale de construcţie.

Este o eroare să presupunem că profeţii biblic erau într-un sens literal al cuvântului, pre-zicători[50]. Studierea temeinică a prezicerilor lor – făcute de regulă în numele lui Dumnezeu – demonstrează că ei se înşelau în mod constant. Acest lucru ne spune ceva despre veridicitatea Bibliei: prezicerile false ale profeţilor de ieri nu vor fi şterse din text chiar dacă mâine întâmplările reale vor arăta cu totul altfel decât a fost prezis.

Diavolul – căderea din cer

Cum ni-l închipuim pe diavol? Ca pe o fiinţă întunecată şi urât mirositoare ce inspiră groază, care are copite şi coarne şi care, atunci când este mânios, azvârle cu fulgere. Unde este descrisă această creatură? În Biblie? Cel care face această presupunere se înşală temeinic; această imagine a diavolului încă larg răspândită în timpurile noastre a fost elaborată de Papa Grigorie I, în perioada pontificatului său (590 – 604). Şi încă făcând un amestec din diferite zeităţi păgâne, căci diavolul trebuie să fi fost un amestec între nordicul Loki (negru),

[50] În lb. germană *Wahr-sager*, autorul desparte cuvântul pentru a sublinia semnificaţia cuvântului şi a ideii sale: *Wahr* (adevăr) – *sager* (rostitor) – rostitor de adevăr.

germanicul Thor (duhoare), grecescul Pan şi faunii germanici (copitele) şi Wotan, şeful zeităţilor celeste nordice (fulgere). Acest diavol nu apare niciodată în Biblie, dar a prestat o bună slujire în activităţile misionare efectuate între păgâni.

Cuvântul folosit de noi, diavol, provine din greceşte. La rândul lui, Diabolos este traducerea ebraicului „stn" sau Satan; ori, Satan, nu este în „Vechiul Testament" replica negativă a bunului Dumnezeu, aşa cum apare în concepţiile creştine actuale.

De altfel, spune prof. Fohrer,[I] iniţial Lucifer era perceput chiar pozitiv. El avea o poziţie de interior, plină de importanţă, era un fel de demnitar de stat scrupulos, care număra greşelile celor acuzaţi. El era acuzatorul în faţa Dumnezeului ceresc.

Conform concepţiilor din „Vechiului Testament" Dumnezeu nu era singur, ci mai degrabă dispunea de un fel de curte nobiliară. Psalmistul[II] denumeşte această adunare din jurul lui Dumnezeu drept „adunarea lui Dumnezeu"[51]. Cartea Iov[III] ne descrie o adunare cerească asemănătoare unei conferinţe la care Dumnezeu prezidează şi pune întrebările. Între cei din „suita lui Dumnezeu"[IV] se află şi Satan, care se detaşează din ceata anonimă a apropiaţilor lui Dumnezeu. El se contrazice, provoacă, iar în cele din urmă se ajunge chiar la un fel de rămăşag între Dumnezeu şi Satan: oare va rămâne Iov credincios şi temător de Dumnezeu sau se va lepăda de Dumnezeu? Cu permisiunea lui Dumnezeu, Satan îi va pricinui mari necazuri lui Iov şi familiei sale, dar acesta nu-şi pierde credinţa.

Şi în viziunea profetului Zaharia[V], Satan va fi văzut în cîmpiile celeste; el exercită funcţia unui demnitar de stat de pe lumea cealaltă. Marele preot decedat, Iosua, se află în faţa îngerilor Domnului, iar Satan îl acuză.

Cu timpul, Satan va fi văzut ca fiind din ce în ce mai negativ şi, de la un membru al curţii lui Dumnezeu, el devine un răufăcător. Acest lucru devine limpede dacă vom compara între ele două descrieri ale uneia şi aceleiaşi întâmplări: se ajunge la o numărătoare a poporului.[52] În Cartea Regilor[VI] se spune: „Şi mânia Domnului s-a aprins din nou împotriva lui Israel, şi el l-a aţâţat pe David împotriva poporului şi i-a zis: Mergi, numără pe Israel şi pe Iuda."[53]

---

[51] *Gottesgemeinde*; autorul indică Psalmul 82, versetul 1; BS şi BA ne trimit la Psalmul 81, versetul 1, din cauza diferenţei canonice despre care am mai vorbit. Foarte interesant este şi nota c pe care Anania o face pe marginea acestui verset.

[52] Un fel de recensământ; e descris la II Regi, 24, 1; în canonul protestant, menţionat de autor e vorba despre II Samuel 24, 1.

[53] De remarcat că în BS şi BA versetul arată astfel: (BS) „Mânia Domnului s-a aprins iarăşi asupra Israeliţilor pentru că *cineva din ei* îl îndemnase pe David, zicând: «Mergi de numără pe Israel şi pe Iuda»." (s.m.) Aici nu este vorba despre Dumnezeu ca fiind cel ce-l determină pe David să facă greşeala de a efectua un recensământ, ci un anonim, „cineva din ei". BA are altă opinie, mai apropiată de cea a lui Langbein: „Mânia Domnului s-a aprins din nou în Israel; el l-a stârnit pe David împotriva lor, zicând: «Mergi şi numără-i pe

Aici, Cel care este mânios, Cel care îl determină pe David să ceară numărarea poporului lui Israel şi al lui Iuda, este chiar Dumnezeu. În prima Carte a Cronicilor[VII] lucrurile se schimbă: „Şi Satan s-a aşezat împotriva lui Israel şi l-a aţâţat pe David ca să numere poporul lui Israel."[54] De data aceasta puterea instigatoare nu va mai fi Dumnezeu cel mâniat, ci Satan! Cum poate fi explicat acest lucru?

În timp, Dumnezeul biblic va fi văzut tot mai pozitiv. Treptat, laturile Sale negative vor fi ascunse – şi în acelaşi timp Satana va deveni dintr-un membru al anturajului lui Dumnezeu, un răufăcător! Pentru el nu mai era loc în cer; trebuia să dispară din tărâmurile celor buni. Însă abia în „Noul Testament" acest pas a fost dus până la capăt! Abia în „Noul Testament" cade el din ceruri. De asemenea, Lucifer cel demonic a luat fiinţă doar secole mai târziu. Ce-i drept, pentru a putea înţelege acest lucru, trebuie cel puţin să să medităm pe marginea unei probleme.

Ieronim din Stridonul Dalmaţiei (cca. 345 – 420)[VIII] a tradus Biblia în limba latină.

Învăţatul cunoscător al Bibliei a combinat o afirmaţie a lui Iisus cu un vechi text al lui Isaia, care vorbeşte despre căderea regelui Babilonului:[IX] „Cum ai căzut din ceruri, tu, frumoasă Stea a dimineţii!" Ieronim a combinat acest verset cu o afirmaţie a lui Iisus; Conform lui Luca, Acesta a zis:[X] „L-am văzut pe Satan căzând din ceruri ca un fulger." Ambele versete au luat fiinţă în mod independent unul de celălalt, şi nu au nici o relaţie concretă; şi totuşi s-a construit un punct de legătură între ele. Iată cum s-a întâmplat: Isaia l-a numit pe domnitorul Babilonului ca pe o „Stea de dimineaţă" căzătoare. Ori, în mitologia romană, acesta era cunoscut ca fiind Lucifer, care după cum cu uşurinţă se poate crede, era perceput în mod absolut pozitiv! Încă mai este noapte, întunericul este posomorât, apăsător. Dar ziua se apropie deja. Ea are un prevestitor, care se iveşte chiar şi-n întuneric; e vorba despre Venus. Ea aduce prima lumină: ca atare Venus este Lucifer (tradus: cel care aduce lumină).

Iisus spunea că l-ar fi văzut pe Satan ca pe un fulger căzând din cer. Cum la Isaia Steaua dimineţii cădea din cer, Ieronim l-a identificat pe Satan din afirmaţia lui Iisus cu Steaua dimineţii... şi astfel s-a transformat din Satan în Lucifer, aducătorul de lumină. În acest fel s-a ajuns la situaţia ciudată, conform căreia maleficul Satan posedă şi o denumire pozitivă.

Israeliţi şi pe Iudei! ».'' Aici vedem că este vorba despre Dumnezeu ca agent instigator. Se observă totuşi o reţinere subtilă a traducătorului; el evită să folosească formula majestăţii în cazul pronumelui care-L presupune pe Dumnezeu (traduce cu *el* şi nu cu *El*). Dilema e cumva lămurită în nota *a*, aparţinând lui Anania (BA p. 374). La rândul său, traducerea operată de Sept. II îl „încriminează" direct pe Dumnezeu în cadrul versetului: „Mânia Domnului s-a aprins din nou asupra lui Israel şi l-a stârnit pe David împotriva lor, zicând: «Mergi de numără pe Israel şi pe Iuda»." Dar în nota făcută la acest verset lucrurile stau invers. Dumnezeu nu poate fi acuzat ca instigator la păcat (Sept. II, p. 432).

[54] A se vedea şi nota *a* din BA, p. 470.

Dar Satan din „Noul Testament" era în întregime rău. El este Satan,

- care L-a ispitit pe Iisus în pustiu:[XI] „Şi El (Iisus) a fost în pustiu patruzeci de zile şi a fost ispitit de Satan." Acesta voia să-L determine să-l hulească pe Dumnezeu.
- care l-a determinat pe Iuda sa-L trădeze pe Iisus[XII]: „Şi Satan intrase în Iuda, numit Iscarioteanul, care era din numărul celor doisprezece." Abia după ce ucenicul a fost posedat de Satan, al s-a dus la Marele Preot pentru a-şi vinde Domnul pentru bani. Credinţa în posedarea demonică a produs, după un mileniu şi jumătate după Hristos, obsesia vrăjitoarelor căreia i-au căzut victime sute de mii de oameni, în special femei (adeseori cu animalele lor). Ei au fost torturaţi şi arşi pe rug.
- căruia îi va fi încredinţat omul păcătos[XIII] „spre nimicirea cărnii". Satan a devenit adversarul lui Dumnezeu.
- care ispiteşte întreaga lume.[XIV] De acum înainte, Satan este de-a dreptul Răul care vrea să distrugă lumea.
- care este încă înfrânat deoarece l-a încătuşat un înger.[XV]
- care, după eliberarea sa, va căuta să învingă Binele într-o luptă apocaliptică.[XVI]

Acel diavol *al* Bibliei, în modul în care el este cunoscut în actuala credinţă populară, nu există de fapt în Biblie. Dintr-un membru al anturajului lui Dumnezeu – în „Vechiul Testament" – el va deveni cea mai rea fiinţă – în „Noul Testament". Şi procesul continuă încă. În Evul Mediu nenumăraţi teologi au clocit întrebări despre diavol; *un* diavol nu mai era suficient. El se simţea ameninţat de o adevărată armată de diavoli, căci teologii înzestraţi cu fantezie au obţinut prin calcul un număr de diavoli ce se ridică la 7 405 926.

Biblia este constituită din spusele oamenilor despre Dumnezeu – şi despre diavol; ea nu mijloceşte cunoaşteri finale, ci prezintă dezvoltări în chestiunile de credinţă. Se dovedeşte că ceea ce Biblia afirmă despre Satan se schimbă în mod constant în diferitele credinţe, proces dovedit chiar de Biblie. Se poate chiar considera că ar fi deja scris în Biblie faptul că credinţa se va dezvolta în continuare. Consecinţa acestei observaţii este următoarea [întrebare]: oare nu trebuie ca dogmele de credinţă sau prescripţiile biblice, să fie verificate dacă mai sunt actuale sau nu?

Exodul: un basm imposibil!

Biblia[I] afirmă că foametea l-a constrâns pe Iacob să caute ajutor în Egipt, ajutor care, mai apoi, s-a prelungit. O mică ceată de oameni s-a mutat în ţara faraonilor[II] pentru a nu flămânzi. Biblia înşiruie într-o manieră pedantă[55] numele

[55] Aici „pedant" are sens strict ironic; de altfel cuvântul german *penibel*, se traduce doar în al doilea rând prin „pedant". În primul rând, după cum se şi observă, el are sensul de penibil.

exilaţilor[III] şi, conform acesteia, erau întru totul doar 70 de oameni care vor rămâne permanent în Egipt şi care, în cele din urmă, vor deveni sclavi. Doar patru generaţii mai târziu, Israeliţii vor fi nevoiţi să plece în exod. De vom lua în serios Biblia, atunci trebuie să acceptăm că cel puţin două milioane de Israeliţi au scăpat din robia faraonului. Această presupunere este pur şi simplu absurdă; din 70 de oameni nu s-ar fi ajuns în numai patru generaţii la două milioane, nici dacă ar fi fost extrem de fertili şi s-ar fi înmulţit cu o râvnă neobişnuită.

Biblia însăşi nu dă nici o informaţie acceptabilă referitor la această înmulţire enormă. Un cititor al Bibliei caută rareori să verifice cauza acestei explozii demografice. Ca de obicei, atunci când este vorba despre o înşiruire de generaţii textele biblice respective se citesc cu greutate – din cauza înşiruirilor oarecum stângace[56] ale halucinantelor litanii de nume. În a doua generaţie vor fi enumerate sărăcăcios doar opt nume.[IV] Gherşon are doi fii, Cahat are patru fii, iar Merari are tot doi fii.

Iar a treia generaţie? În această privinţă, informaţiile Bibliei sunt incomplete.[V] Trei dintre cei patru fii ai lui Cahat au avut urmaşi. Amram a adus pe lume doi fii, Iţhar trei, iar Uziel tot trei. Fiii lui Hebron nu vor fi enumeraţi. Dacă cei doi fii ai lui Gherşon şi cei doi fii ai lui Merari au adus patru flăcăi pe lume, se ajunge la opt urmaşi de parte bărbătească. Asta determină existenţa a 16 urmaşi de parte bărbătească. Prin urmare, a treia generaţie consta din 16 bărbaţi. Printr-o înmulţire în acelaşi ritm se va ajunge la 44 de „capete" pentru a patra generaţie. Într-o manieră de tip macho, vor fi enumeraţi până acum numai flăcăii. Dar chiar şi atunci când reiese cu claritate că numărul fetelor care s-au născut este la fel de mare cu cel al băieţilor, ele ridică numărul doar într-un mod neînsemnat. Din calcule reiese că cea de-a patra generaţie a fost un grup mic, care este uşor de conceput ca fiind alcătuit din mai puţin de o sută de oameni. Şi atunci, cum poate Moise însuşi să indice numărul sclavilor, de sex masculin şi având vârsta cuprinsă între treizeci până la cincizeci de ani, ca fiind de 8580?[VI] Cum poate susţine Moise că numărul celor de gen masculin, din neamul leviţilor, în vârstă de „o lună şi mai mult"[VII] se ridica la 22 273? Sau erau chiar 23 000 aşa cum se pretinde în alte locuri?[VIII]

În fapt, înmulţirea explozivă a unei mici cete de oameni până la nivelul unui grup de milioane, în decursul a câtorva generaţii, este nu numai absurdă, ci contrazice inclusiv informaţiile date chiar de Biblie.

În teologia academică de la începutul celui de-al treilea mileniu post-creştin domneşte în cea mai mare măsură convingerea generală că nu a existat un exod în masă din Egipt. Ca atare nu este de-a dreptul inutil să încercăm să verificăm câţi oameni aparţineau unei singure generaţii în timpul sclaviei? Căci chiar şi atunci când povestea este inventată, lucru extrem de probabil, trebuie totuşi să

---

[56] *Ungelenken*, cuvânt care se poate traduce şi prin „inflexibile".

fie remarcat faptul că, în sine, ea este ilogică! Dintr-o grupă de 70 de oameni nu se poate ajunge, în doar câteva generaţii, la două milioane!

Dacă dăm crezare Bibliei, sclavii iudei au fugit în mod precipitat, adică în cel mai autentic sens al expresiei „peste noapte". Nu au avut nici o clipă timpul necesar să-şi împacheteze temeinic proviziile pentru lungul marş prin deşert, aşa că au fost nevoiţi să-şi coacă pâini nedospite, deoarece nu exista timpul necesar unui „aluat normal":[IX] „Şi din aluatul crud, pe care l-au luat cu ei din Egipt, au copt pâini nedospite, căci aluatul nu era deloc dospit, deoarece ei au fost izgoniţi din Egipt şi nu au putut să zăbovească, nici să pregătească hrană pentru drum."

Chiar şi astăzi organizarea unui marş format din două milioane de oameni ar fi o sarcină-mamut care, fie şi cu mijloacele moderne de comunicare, cum ar fi telefonul, radio-ul şi internetul, ar presupune eforturi ridicate. Şi atunci cum ar fi putut ea fi realizată în mod satisfăcător cu milenii în urmă? Şi fără un anunţ prealabil de durată? Cum a putut gloata de două milioane de oameni să comunice pentru a putea pleca fără întârziere? Şi cum a pornit la drum mulţimea de necuprins? Cum s-a iniţiat pornirea? Un verset scurt din Cartea Ieşirii[X] ne dezvăluie cum s-a întâmplat. În Biblia lui Luther din 1545 ni se spune: „Şi fiii lui Israel au ieşit din Egipt pregătiţi pentru război[57]."

„American Standard Version" foloseşte în engleză, în loc de „pregătiţi de luptă", cuvântul „armed", adică înarmaţi[58]. „English Standard Version" este la fel de milităroasă în expresia: „equipped for battle", adică „echipaţi pentru luptă". De unde ar fi putut însă sclavii să fie înarmaţi? Mai întâi, pentru că ei au trebuit să fugă în pripă, de bună seamă că nu aveau să se îngrijească de arme; şi atunci de unde? De la egipteni? Cu siguranţă că un furt atât de impertinent ar fi fost

---

[57] *Gerüstet*, cuvânt care poate fi tradus şi prin „pregătiţi pentru luptă" sau „înarmaţi". Că nu acest ultim sens este sugerat de autor se va observa mai departe. De menţionat şi faptul că versetul lui Luther din 1545, menţionat de autor, „Vnd die kinder Jsrael zogen gerüstet aus Egyptenland." *Luther-Bibel 1545: Das zweite Buch Mose (Exodus). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, S. 306 beneficiază de o notă pe marginea cuvântului „gerüstet": „Ebreisch gefünfftet. Was das sey / lassen wir andere suchen / Obs sey / das sie bey fünff hauffen gezogen / oder bey fünffen neben ander gangen sind / oder was solch fünffe sey. Denn von der fünfften Rieben / so das Harnisch erreicht am Leibe (wie die Jüden hie klügeln) verstehen wir nichts." *Luther-Bibel 1545: Das zweite Buch Mose (Exodus). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, S. 307 Această observaţie a Reformatorului poate fi tradusă astfel: „În ebraică, în câte cinci. Ce ar putea să însemne asta îi lăsăm pe alţii să verifice, dacă înseamnă că au plecat în cinci grupe, sau dacă au mers câte cinci, unul lângă altul, sau ce ar putea însemna acest cinci. Căci din ideea de cinci coaste la care ar ajunge armura de trup (aşa cum nuanţează aici iudeii) nu înţelegem nimic." După cum vedem, nici Luther nu considera acest termen foarte clar şi foloseşte o soluţie de compromis, nu impune una aşa cum pare autorul să sugereze.

[58] *Bewaffnet.*

relatat cu mândrie de către cronişti. Dar nu există nici o indicaţie corespunzătoare.

„New American Standard Bible" ne oferă formula aberantă „in martial array", adică „în dispozitiv militar de luptă[59]". În mod asemănător vede situaţia şi „New Living Translation": „like a marching Army" ni se spune acolo, respectiv, „ca o armată mărşăluind". Cum trebuie înţeles acest lucru? Că fugarii nu aveau arme, ci doar mărşăluiau precum o armată?

Biblia lui Luther din 1984[60] face uitate toate trimiterile către elementele războinice: „Şi Israel a plecat din Egipt într-o ordine deplină". „New King James Version" descrie mulţimea fugarilor ca fiind „in orderly ranks", adică „în rânduri ordonate".

Şi totuşi, ce expresie ebraică va fi atât de diferit tradusă şi interpretată? „Chamusim"! Despre acesta ni se spune de către „New English Translation 1996 - 2000" şi de către „NET", [informaţie] ce poate fi verificată pe Internet: „Indicator nefericit, un cuvânt singular cu semnificaţie necunoscută". Dar chiar atât de necunoscută nu este traducerea acestuia; „21st Century King James Version" ne oferă din nou: „And the Children of Israel went up by five in a rank out of the land of Egypt". Tradus: „Şi copiii lui Israel au ieşit din Egipt în rânduri de câte cinci".

De ce este ascuns acest fapt clar în cele mai multe dintre traduceri?[61] Poate pentru că traducătorii pot număra şi au privit afirmaţiile biblice ca fiind absurde! Să calculăm: dacă 2 000 000 de oameni merg într-o coloană formată din rânduri de câte cinci rezultă 400 000 de rânduri de câte cinci. Chiar dacă fiii lui Israel mergeau extrem de strânşi unii în alţii, cu un spaţiu foarte mic între ei, astfel încât distanţa de la om la om să măsoare doar 25 cm, atunci ar rezulta o coloană de marş lungă de 100 de kilometri. Dar dacă păstrau între rânduri un interval raţional, de un metru, atunci ar însemna o coloană lungă de 400 de kilometri. Din păcate, textul Bibliei nu ne dă nici o informaţie cu privire la intervalul dintre cei ce mărşăluiau. Oricum s-ar număra, expertul în Biblie Manfred Barthel spune:[XI] „Coloana ar fi fost de câteva sute de kilometri."

Dicuţia despre lungimea distanţei dintre fugari nu este nicidecum un joc de gândire. Să ne închipuim o coloană de oameni lungă de 400 de kilometri.

---

[59] „In kriegerischer Militäraufstellung"; voi prezenta traducerea operată după traducerea realizată în germană de către Langbein, pentru a păstra ideea pe care încearcă să o sublinieze. Ca atare, nu voi face traduceri după textele în limba engleză.

[60] Este vorba de ediţia revizuită din 1984 a textului editat de Luther în secolul XVI, din care am citat mai sus.

[61] Nici traducerile româneşti nu se află într-un acord deplin: BS spune: „Şi fiii lui Israel au ieşit în bună rânduială din pământul Egiptului." BA: „În al cincilea neam au ieşit fiii lui Israel din ţara Egiptului"; Sept. I este de aceeaşi părere: „Fiii lui Israel au urcat din ţara Egiptului la al cincilea neam." SB justifică cel mai clar observaţiile autorului: „Copiii lui Israel au eşit înarmaţi din ţara Egiptului".

Admitem că o amestecătură alcătuită din tineri şi bătrâni, femei, bărbaţi şi copii, sănătoşi şi bolnavi, mergeau pe jos câte 25 de kilometri. La o lungime a coloanei de „numai" 100 de kilometri înseamnă că au trecut 4 zile de la plecarea primului israelit până la ieşirea ultimului, iar dacă se acceptă o lungime a coloanei de 400 de kilometri, întreaga procedură ar fi durat chiar 16 zile!

Deci despre o fugă precipitată nici nu ar fi putut fi vorba! Fuga de rău augur ar fi fost zădărnicită de către egipteni încă din faşă.

Ar fi de amintit şi minunea despărţirii mării. După ce poporul lui Israel a fugit, faraonul începe să-i urmărească până la mare. Când egiptenii se considerau deja victorioşi, Dumnezeu face să se întâmple o minune! Dacă se doreşte a se da crezare încântătorului text, cu caracteristici de basm[XII], atunci Dumnezeu trebuie să se fi folosit de un vrăjitor autentic şi uluitor! La indicaţia lui Dumnezeu, Moise ridică mâna deasupra mării şi israeliţii au putut trece de partea cealaltă cu picioarele uscate. „Şi marea le era ca nişte ziduri în dreapta şi în stânga."[XIII] Ţinând seama de ordinea şi de numărul fugarilor ar fi trebuit ca marşul prin mare să dureze mai multe zile dar, după informaţiile Bibliei[XIV], ea a durat numai o noapte. Într-o perioadă atât de scurtă nu ar fi fost posibilă trecerea celor două milioane.

Acest miracol impresionant, dar imposibil, este descris doar în Biblie, o astfel de informaţie neaflându-se în nici un izvor egiptean. Nici despre moartea egiptenilor urmăritori, asupra cărora Dumnezeu lasă să se verse masa de apă,[XV] nu va exista vreun cuvânt: „Şi apa a căzut la loc şi a acoperit care de luptă şi bărbaţi şi întreaga armată a Faraonului care l-a urmat în mare, astfel încât nici unul dintre ei să nu rămână în viaţă." Fără îndoială că moartea armatei egiptene ar fi fost amintită de cronicile din Egipt. Şi chiar dacă istoricul faraonului ar fi căutat să ascundă nenorocirea, ar fi existat totuşi indicii ale dezastrului, căci ar fi fost nevoie să se recruteze o nouă armată. Egiptul nu şi-ar fi permis să se lase pradă în faţa duşmanilor, fără armată şi neajutorat; dar în scrierile istorice egiptene nu există nici cele mai vagi precizări referitor la faptul că ar fi fost întreprinsă o reconstrucţie a armatei.

Inutilă este şi discuţia pe marginea întrebării: a trecut poporul lui Dumnezeu prin Marea Roşie? Şi dacă da: cum a fost despărţită marea, astfel încât să fie posibilă trecerea mulţimii pe fundul uscat al mării? Câteva încercări de a explica acest eveniment caută în mod înduioşător să ne lămurească. Un exemplu: era reflux, Marea Roşie s-a retras şi de aceea au putut israeliţii să-şi continue drumul. Dar discuţia este inutilă deoarece în originalul ebraic nu este nicăieri vorba despre Marea Roşie, însă în Biblia lui Martin Luther din 1545, ce-i drept în titlul capitolului, de unde, prin ortografierea citatului, a trecut încet în

limbajul nostru uzual, ni se spune: „Înfăptuirea Exodului. Moartea egiptenilor în Marea Roşie."[62] În limba ebraică nu scrie nicăieri nimic despre Marea Roşie.

Se pare că Luther a fost convins de faptul că valurile Mării Roşii erau cele care s-au despărţit şi, ca atare, a trişat folosind un concept fals. În ebraică apare „yam suph", expresie care are o traducere clară: „mare mlăştinoasă" sau „marea de stuf". Luther a făcut acest lucru pe deplin conştient, căci ştia foarte bine acest lucru. În alt loc, şi anume în Cartea lui Iosua[XVI], el a tradus corect „yam suph" cu „marea de stuf"[63]. Timp de decenii această „Mare de Stuf" va fi căutată în mod deznădăjduit atât de către arheologi, cât şi de către teologi, dar căutările arheologice insistente nu au produs, în general, nici măcar cel mai mic indiciu despre

---

[62] Nu îmi este clar de unde a luat autorul acest titlu de capitol; spre exemplu în „D. Martin Luther, Die gantze Heillige Schrifft", Band I, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1974, p. 145, text care redă integral textul Bibliei din 1545, în germana neactualizată, nu ne arată nici un titlu de capitol, în afară de numerotarea lui cu cifra romană XIII. La fel şi în *Luther-Bibel 1545: Das zweite Buch Mose (Exodus). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, p. 304 unde, de asemenea, avem textul original.

[63] „Schilfmeer", „marea de stuf", sau „de trestie"; acesta este termenul pe care autorul îl găseşte ca fiind cea mai bună traducere pentru ebraicul „yam suph" şi pe care Luther l-ar fi falsificat. Dar, dacă verificăm sursele, aflăm altceva; textul lui Luther ne spune clar: Darumb füret er das Volck vmb auff die strasse durch die wüste am **Schilffmeer** (s.m.) *Luther-Bibel 1545: Das zweite Buch Mose (Exodus). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel,* S. 306. Tradus: „De aceea a condus Dumnezeu pe poporul Său pe calea din pustiu până la Marea de stuf (Schilffmeer)". Mai mult, el are şi o notă pe marginea acestui termen unde ne spune: Die Griechen heissen es das Rotemeer / von dem roten sand vnd boden. Aber die Ebreer heissen es **Schilffmeer** / von dem schilff. Wolck vnd Fewrseulen. (s.m.) *Luther-Bibel 1545: Das zweite Buch Mose (Exodus). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S.* 307. Adică: „Grecii o numesc Marea Roşie din cauza nisipului roşu de pe fundul mării. Dar evreii o numesc Marea de stuf, din cauza stufului." Apoi specifică despre ce va fi vorba mai departe: „Wolck vnd Fewrseulen." Adică stâlpii de nor şi de foc, cu care îi va păzi Dumnezeu pe evrei (Ieşirea, capitolul 13, versetul 21). Dacă verificăm textul grecesc din LXX vedem că Luther este din nou onest; acolo avem expresia: „eruthran Thallasan" (ερυθραν Θαλλασαν), adică Marea Roşie. (A se compara şi cu Sept. vol. I, pag. 226) Aşadar, la fel cum o va face şi la Iosua, capitolul 2, versetul 10, Luther a tradus corect. Rămâne de neînţeles de unde această îndârjire a autorului împotriva traducerii lui Luther, sau care au fost sursele folosite de el (lăsate nemenţionate). De asemenea, trebuie observat faptul că se induce eronat ideea conform căreia Luther ar fi fost „inventatorul" acestei traduceri „greşite", când – în realitate – ea se afla de aproape două milenii în textul grecesc. Un singur element dă parţial dreptate autorului; în capitolul 14, unde se află o gravură a lui Lukas Cranach (gravura nr. 13) care evocă trecerea prin mare a copiilor lui Israel se menţionează: „Kinder Israels gehen durch Rote Meer." (Copiii lui Israel merg prin Marea Roşie) „D. Martin Luther, Die gantze Heillige Schrifft", Band I, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1974, p. 148. Dar această indicaţie nu este observată de Langbein şi, de altfel, ea nu poate fi imputată în mod direct lui Luther, despre opinia căruia am vorbit deja.

exodul în masă, care a durat patruzeci de ani în deşert. Dar, cel mai important, fatidica Mare de Stuf nu se lasă localizată. Din cauza absenţei depline chiar şi a celei mai mici urme a exodului unei mase de milioane de oameni, pentru arheologul Israel Finkelstein nu rămâne decât o singură concluzie realistă, şi anume aceea[XVII] „că nu a existat un exod din Egipt al poporului lui Israel".

Aşadar, povestea este pe deplin inventată şi o verificare superficială a puţinelor date biblice concrete duce la un rezultat revelator: povestea este prost inventată! Cifrele nu se potrivesc cu afirmaţiile care le conţin! Pe scurt: exodul este un basm imposibil!

Fertilitatea: interzicerea prevenirii concepţiei

Când un popor mic se rătăceşte prin pământul biblic, existenţa lui este în mod constant mai mult sau mai puţin ameninţată. El trebuie să se apare de duşmani şi, în acelaşi timp, să găsească hrană suficientă. Atfel, în cazul în care un popor nu dorea să ajungă în pericol de a dispărea, grija pentru noi generaţii era o poruncă a acelor vremuri. Din această perspectivă se cuvine să înţelegem una dintre cele mai cunoscute porunci mozaice. Acolo Dumnezeu porunceşte:[I] „Fiţi fertili[64] şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi îl supuneţi."

După mii de ani specia omenească nu este deloc în pericol să dispară pe motiv că ar fi produs prea puţine generaţii, dimpotrivă: planeta Pământ geme sub un şuvoi al suprapopulării, iar omenirea va putea supravieţui doar dacă se va ajunge la un riguros control al naşterilor, mai ales în Lumea a Treia şi a Patra; dar această măsură este interzisă începând cu „Enzyklika Humanae Vitae"[II]:

„Tot aşa, este condamnabilă fiecare acţiune care, fie preventiv, fie în timpul împlinirii actului conjugal sau în relaţie cu el, suprimă ulterior desfăşurarea efectelor sale naturale pentru a împiedica fertilizarea, fie ea privită ca scop sau ca mijloc.

Dar dacă se vorbeşte despre motive întemeiate în vederea stopării şirului de naşteri – motive care provin din situaţii sufleteşti sau trupeşti speciale ale soţiei sau din relaţii [amoroase] exterioare – atunci, conform învăţăturii bisericeşti, este permis soţiei să se ghideze după ciclul natural al funcţiei de procreere, şi să întreţină relaţii conjugale în perioada infertilă, planificând astfel numărul copiilor încât principiile morale expuse mai sus să nu fie încălcate."

Cu alte cuvinte: prin aceasta este interzisă orice formă de „prevenire artificială a concepţiei" ca de exemplu pilula anticoncepţională. Sunt permise doar „controlul natural al naşterii", adică actul sexual împlinit în zilele în care femeia nu este fertilă. Abaterea de la interdicţia făcută împotriva contracepţiei este privită ca un „păcat greu", care trebuie neapărat mărturisit la spovedanie.

---

[64] Deşi traducerea românească consacrată este „creşteţi şi vă înmulţiţi...", variantă folosită şi de BA, nota acestei ediţii (nota g) ne arată că multitudinea de semnificaţii a cuvântului permite formula lui Langbein „seid fruchtbar" – „fiţi fertili".

Această poziţie nu se lasă deloc întemeiată pe criterii biblice, deoarece nu există în Scriptură decât un singur loc care pune problema evitării sarcinii. Onan[III] săvârşeşte aşa numitul „coitus interruptus", ceea ce înseamnă că el întrerupea actul sexual înainte ca acesta să se finalizeze printr-o sarcină. Pentru aceasta el va fi pedepsit cu moartea. Cel care doreşte să păstreze până în zilele noastre „căderea lui Onan" ca pe o poziţie biblică valabilă în probleme de contracepţie, acela trebuie să pretindă în mod consecvent pedeapsa cu moartea pe motiv de contracepţie.

Fratricidul şi răzbunarea sângelui

Una dintre cele mai cunoscute povestiri despre crimă[I] din literatura universală este cea a lui Cain şi Abel. După ce Dumnezeu i-a izgonit pe Adam şi Eva din Paradis, apar pe lume cei doi fii: mai întâi Cain şi apoi Abel.[II] Cain îl ucide pe Abel. Drept pedeapsă, Dumnezeu hotărăşte că el va trebui de acum înainte[III] să fie „pribeag şi fugar". Cain primeşte sentinţa cu frică căci se teme să nu fie ucis în pribegia sa. Atunci Dumnezeu îl înzestrează cu vestitul „semn al lui Cain" şi adaugă răzbunarea sângelui:[IV] „Dacă cineva îl ucide pe Cain, acesta trebuie să fie răzbunat de şapte ori."

Dacă luăm în serios textul biblic, spaima lui Cain trebuie să apară ca fiind cu desăvârşire nefondată. Adam şi Eva erau primii oameni, în timp ce Cain şi Abel fuseseră oamenii cu numărul trei şi patru; după uciderea lui Abel au rămas în total doar trei oameni. Şi atunci de cine trebuia să se teamă Cain? Conform Bibliei, în afara părinţilor săi nu mai exista nici un om! În consecinţă, pentru cine a fost conceput semnul lui Cain? Pe cine trebuia el să oprească în a nu-i face vreun rău lui Cain? Pe Adam şi Eva? Ei îl cunoşteau deja pe Cain şi nu aveau nevoie nicidecum de vreun semn care să-i oprească de la a-şi ucide fiul. Sau protecţia lui Dumnezeu era gândită în perspectivă, iar cele care trebuiau împiedicate să-l ucidă pe Cain erau generaţiile viitoare? Dar care generaţii viitoare?

Biblia vorbeşte despre urmaşi;[V] Cain zămisleşte un copil. Dar cu cine? În acea perioadă, în afară de el, nu existau decât părinţii săi, Adam şi Eva! Aşadar de unde ia Cain o soţie când Biblia afirmă cu tărie că nu exista nici una? Pe lume vine Enoh. Mândrul tată se pune imediat la treabă şi construieşte un oraş, pe care îl numeşte după fiul său. Ori, cine trebuia să locuiască în acest oraş?

După ce Cain ar fi zămislit un fiu cu soţia sa care, în fapt, nu era de găsit, existau deja Adam, Eva, soţia lui Cain (care, conform Bibliei nu exista) şi pruncul Enoh. Chiar şi în cazul în care Adam şi Eva ar fi trebuit să se mute în oraşul-Enoh, „oraşul" ar fi avut cu totul cinci locuitori.

Şi se continuă cu noile generaţii:[VI] „Iar Enoh l-a născut pe Irad, Irad l-a născut pe Maleleil, Maleleil l-a născut pe Matusal, Matusal l-a născut Lameh. Lameh însă şi-a luat două femei, una se numea Ada, cealaltă Sela."

De am lua Biblia în serios, se impune din nou întrebarea: de unde proveneau femeile? Pe cine a luat Enoh de soţie? Pe cine a lăsat însărcinată Irad, pe cine Maleleil, pe cine Matusal? Mamele, care conform Bibliei nu existau, rămân fără nume. Abia în cazul partenerelor lui Lameh cunoaştem numele: Ada şi Sela. Doar că în conformitate cu textul Bibliei aceste femei nu ar fi avut cum să existe.

Desigur, eroarea din cazul femeilor care se ivesc deodată din nimic nu a rămas necunoscută nici în iudaism şi, ca atare, s-a încercat o remediere. În diferite[VII] tradiţii li se atribuie lui Adam şi Evei şi alţi copii. Ele au fost de acord doar cu faptul că aceştia trebuia să fie fete. Dar câte? Există şi versiuni ulterioare: Cain şi Abel au avut fiecare câte o soră geamănă. Sau: Abel a avut două surori gemene. Sau: Cain a avut o soră geamănă. Sau: Cain a avut un frate geamăn, iar Abel o soră geamănă.

Şi dacă ar fi fost aşa, de ce nu sunt menţionaţi aceşti copii în Biblie? Ori poate trebuie ca povestea crimei să fie privită doar în mod simbolic, după cum presupune Manfred Barthel[VIII]? Prin urmare, Cain şi Abel nu au fost în nici un fel copiii lui Adam şi ai Evei, ci ar fi aparţinut unei generaţii mult mai târzii. Aşadar povestea este o parabolă. Abel simbolizează nomazii călători, Cain pe ţăranii sedentari. Prin aceasta însă, interpretul greşeşte, căci tocmai Cain nu va fi un sedentar, ci, mai mult, el trebuie să hoinărească „pribeag".

Goliat: David nu l-a ucis pe uriaş

David şi Goliat sunt aproape la fel de cunoscuţi ca perechile Adam şi Eva sau Iosif şi Maria, părinţii lui Iisus. Uriaşul care inspira atâta groază şi tânărul care l-a înfruntat sunt şi astăzi vii, în discuţiile obişnuite. Dacă, de exemplu, un mic club provincial de fotbal provoacă un adversar puternic din prima divizie, se vorbeşte despre o luptă între David şi Goliat. Lupta pe viaţă şi pe moarte dintre cele două părţi inegale va fi descrisă în „Vechiul Testament" în două versiuni asemănătoare, dar ambele texte se contrazic în afirmaţiile centrale. Numai una poate fi corectă, iar cealaltă trebuie să fie falsă. Dar care? Unde greşeşte autorul biblic?

Mai întâi, cele două texte se potrivesc unul cu celălalt.[I] Predomină războiul dintre filisteni, pe de-o parte, şi „bărbaţii lui Israel" de cealaltă parte. Aici intervine deja o contradicţie evidentă!

Versiunea 1:[II] „Şi Saul şi bărbaţii lui Israel s-au adunat şi şi-au făcut tabără în Valea Stejarului şi s-au pregătit pentru lupta împotriva filistenilor. Când Saul şi întreg Israelul au auzit aceste cuvinte, s-au îngrozit şi s-au înspăimântat foarte."

Versiunea 2:[III] „Şi David s-a dus şi a luat osemintele lui Saul şi osemintele fiului acestuia, Ionatan, de la locuitorii Iabeşului din Galaad[65]. Şi David le-a scos

---

[65] *De la locuitorii din Iabeşul Galaadului* (BS şi BA), *de la bărbaţii care erau fiii lui Iabis [din] Galaad* (Sept. II).

din sat şi a adunat şi osemintele celor care i-a însoţit şi le-a îngropat împreună cu osemintele lui Saul şi ale lui Ionatan."

În prima versiune bătălia are loc fără îndoială în timpul vieţii regelui Saul. Saul resimte cu groază provocarea lui Goliat. El vrea ca cineva din casa lui Israel să se ofere să lupte împotriva aceluia. Victoria sau înfrângerea fac diferenţa între război sau pace. Pe de altă parte, în a doua versiune Saul este mort cu mult timp înaintea duelului hotărâtor. David îi aduce osemintele la locul dramaticei întâmplări. Aparent, se pare că regele deja legendar a influenţat postum şi în mod pozitiv desfăşurarea războiului iminent. O altă contradicţie este încă şi mai semnificativă! Se pune problema despre cine l-a ucis pe Goliat.

Versiunea 1:[IV] „Şi David a băgat mâna în traista de cioban şi a scos o piatră şi a azvârlit-o şi l-a lovit pe filistean în frunte, încât piatra i s-a înfipt în frunte iar el a căzut cu faţa la pământ. Astfel l-a învins David pe filistean cu praştia şi cu piatra şi l-a lovit şi l-a omorât. Iar David nu avea sabie în mână. Atunci el a fugit şi s-a aplecat peste filistean şi a luat sabia acestuia şi a scos-o din teacă şi l-a omorât de-a binelea[66] şi i-a tăiat capul cu ea."

Versiunea 2:[V] „Atunci, Elhanan, fiul lui Iaare din Betleem l-a ucis pe Goliat din Gatit, care avea o suliţă, a cărei coadă era cât un sul de urzeală."

În prima versiune tânărul David va fi descris amănunţit ca fiind temerarul luptător şi cel victorios asupra lui Goliat.

În versiunea a doua nu David este cel care-l ucide pe colos, ci un oarecare Elhanan. Cum este posibil ca scriitorul primelor două Cărţi ale Regilor să ne ofere în lucrările sale două versiuni în mod evident contradictorii referitor la aceeaşi dramatică întâmplare? Tradiţia iudaică nu ne oferă un răspuns clar asupra autorului celor două cărţi. Provin ele chiar de la Samuel[67] sau au fost scrise de Samuel, Natan şi Gad aşa cum se susţine în prima carte a Cronicilor?[VI] Teologia actuală afirmă la unison că cele două cărţi ale lui Samuel au fost numite după prima prezentare importantă, care reiese din ele. Dar există o oarece concordanţă şi în privinţa faptului că ele nu au fost scrise de un singur autor. Profesorul Georg Fohrer constată:[VII] „O verificare a conţinutului relevă faptul că ele nu alcătuiesc o lucrare literară unitară. De aceea apar evidente tensiuni, repetări şi paralele, povestiri deosebite care s-au cuibărit în text şi diferenţe între punctele de vedere sau tendinţele exprimate."

Rămâne în continuare neclar care dintre cele două curente teologice are dreptate. Oare cele două cărţi expun două sau trei izvoare aparţinând unor autori diferiţi, care mai apoi au fost împletite între ele, prelucrate şi, mai înainte

---

[66] *Und tötete ihm vollends*, formulă arhaică păstrată de autor în traducerea sa în germană.

[67] Reamintim aici că acele cărţi biblice notate de canonul ortodox ca fiind Cartea 1 a Regilor şi Cartea 2 a Regilor, sunt menţionate de canonul protestant ca fiind Cartea 1 şi 2 ale lui Samuel. Pentru a nu îngreuna textul voi păstra de acum, doar în acest articol, formula protestantă.

de toate prescurtate? Sau trebuie ca ele să fie privite ca un mozaic arbitrar îmbinat, alcătuit din nenumărate episoade independente, de proporţii diferite şi aparţinând unor autori diferiţi?

Ceea ce nu poate fi pus sub discuţie este realitatea unei contradicţii grave între cele două texte. Unul care îl numeşte cu claritate pe David ca victorios în luptă cu ocazia ieşirii mortale împotriva lui Goliat, şi al doilea care îl numeşte pe un cunoscut Elhanan! Această contradicţie evidentă se presupune a fi lămurită în prima Carte a Cronicilor, ce-i drept într-o manieră mai degrabă improvizată! Acolo ni se spune că[VIII] Elhanan nu l-ar fi doborât pe Goliat, ci pe fratele acestuia. Ca şi cum lucrurile nu ar fi fost deja suficient de încâlcite, iată că mai apare un uriaş pe lângă aceştia. Numele său nu va fi menţionat, dar vor fi indicate câteva particularităţi ale anatomiei gigantului! Conform acestora el avea[IX] „câte şase degete la mână şi câte şase degete la picioare, care însumau douăzeci şi patru de degete, şi el făcea parte din neamul uriaşilor". Ca şi Goliat, anonimul uriaş avea o gură mare care l-a ofensat pe Israel. Se pare că l-ar fi omorât Ionatan, un frate al lui David.

Cu atâţia uriaşi ucişi nu trebuie să uităm întrebarea centrală! Există două afirmaţii referitoare la moartea lui Goliat care se contrazic reciproc. Unde greşeşte Biblia?

Răspunsul se află într-o afirmaţie, aparent neînsemnată, care se găseşte la Samuel:[X] „Iar David a luat capul filisteanului (Goliat) şi l-a adus la Ierusalim." Autorul biblic face aici o greşeală evidentă şi, indiferent cine a scris acest verset, se pare că nu a avut nici o idee despre situaţiile politice ale epocii respective! David nu putea să aducă la Ierusalim capul tăiat al lui Goliat, deoarece oraşul sfânt era pe atunci un teritoriu aşa-zis duşman; el era stăpânit de către iebusiţi care ar fi interzis accesul unui tovarăş de-al lui Saul.

David l-a ucis pe Goliat. Această afirmaţie biblică este falsă. Ea aparţine unui autor necunoscut din perioada anului 580 î. Hr., care dorea deja să-l prezinte pe tânărul David ca fiind un personaj biblic. Ca model i-a slujit un text mai vechi, alcătuit undeva pe la anul 950 î. Hr. şi care îl sărbătoreşte pe Elhanan ca învingător al lui Goliat. Glorificarea retroactivă a lui David îşi găsea continuarea în mitologia iudaică. Povestea „David şi Goliat" a fost alcătuită într-un mod plin de fantezie, într-unul dintre numeroasele comentarii întregitoare făcută la versetele biblice atât de neîndestulătoare; ea a fost reumată de Louis Ginzberg astfel:[XI] „Abia a început David să se îndrepte împotriva lui Goliat, că uriaşului i-a şi devenit cunoscută puterea magică a acestuia.

Privirea rea aruncată de David asupra adversarului său a fost suficientă pentru ca acela să fie acoperit de lepră şi în aceeaşi clipă să fie ca şi cum ar fi fost crescut din pământ, în aşa fel încât nu se mai putea mişca. Goliat şi-a ridicat privirea spre cer. Ridicarea capului său i-a împins puţin viziera de pe faţă, şi în acea clipă l-a lovit piatra aruncată de David ţintită spre porţiunea dezgolită. Un înger s-a pogorât şi l-a aruncat la pământ, cu faţa în jos pentru ca gura sa, cu

care-L hulise pe Dumnezeu, să se umple de ţărână... cu capul a ajuns la picioarele lui David care nu mai avea acum nici o greutate în a-l decapita."

Heruvimii nu erau îngeri

Nici o altă carte a istoriei lumii nu a fost atât de răspândită aşa cum a fost „Cartea cărţilor" – Biblia. Ea circulă – integral sau în extracte – în aproape 2 000 de limbi şi dialecte şi în cel puţin trei miliarde de exemplare. Doar în Japonia, unde mai puţin de un procent din populaţie este de credinţă creştină, au fost publicate numai în ultimii zece ani în jur de 150 de milioane de Biblii. Biblia se află, fie întreagă, fie în rezumate, la dispoziţia a aproximativ 98 de procente din populaţia globului. Dar pe cât de răspândită este Biblia, pe atât de puţin este ea cu adevărat citită. Şi totuşi, scene particulare din „Vechiul" şi „Noul Testament" sunt general cunoscute. Despre Adam şi Eva au auzit deja toţi, chiar şi cei mai hotărâţi non-cititori ai Bibliei, iar povestea izgonirii din Paradis este aproape la fel de bine cunoscută.

Adam şi Eva au păcătuit împotriva interdicţiei dumnezeieşti, aceea de a mânca din pomul cunoaşterii. De aceea, au fost alungaţi din Paradis şi pentru ca ei să nu se mai poată întoarce sub nici un chip în grădina Edenului, Dumnezeu a aşezat la intrare un înger. Acesta a fost înarmat cu o sabie de foc. Dacă se observă textul se constată că există o diferenţă fundamentală între mult mai răspândita credinţă populară şi litera biblică:[I] „Şi El (Dumnezeu) i-a alungat pe oameni afară şi a aşezat în faţa grădinii Heruvimi cu o sabie înflăcărată, strălucitoare, ca să păzească calea spre pomul vieţii." Ca atare este vorba despre Heruvimi. Ce este însă un Heruvim?

Ca cercetător privat, Pietro Bandini s-a ocupat în mod deosebit de atent cu studierea îngerilor şi a scris o carte de mare consideraţie despre fiinţele cereşti. Acolo se spune despre Heruvimi:[II] „Trebuia ca îngerii ce aparţin acestei clase de nobleţe să fie pentru «prima omenire», adică linia adamitică, un avertisment." Deoarece ei îi împiedicau pe oameni să se întoarcă în Paradis.

Cu ce au fost ei înarmaţi? Cu „sabia de foc"? Trebuiau să împartă una? Dacă se compară textul din originalul ebraic cu cele mai multe dintre traduceri, se poate observa o eroare mică, dar totuşi esenţială, a traducătorului. Corect spus este: „Şi El (Dumnezeu) i-a alungat afară pe oameni şi a aşezat în faţa grădinii Heruvimii şi sabia de foc strălucitoare."[68]

---

[68] De observat că eroarea pe care o semnalează autorul nu apare în traducerile româneşti nici în BS, nici în BA, nici în Sept. I, în toate acestea având *Heruvimi şi sabia de foc rotitoare...* şi nu *Heruvimi cu sabia de foc*. Sunt interesante şi informaţiile cuprinse în nota oferită de Sept. pe marginea acestui verset. Pe de altă parte SB pare să se afle în „eroarea" menţionată de autor; traducerea acestei ediţii spune: „...şi a pus nişte heruvimi, cari să învârtească o sabie învăpăiată...", o eroare prezentă şi în traducerea lui Luther din ediţia din 1545: Vnd treib Adam aus / vnd lagert fur den garten Eden *den Cherubim mit einem*

Ca atare, în faţa Paradisului se aflau Heruvimii şi „sabia de foc strălucitoare." Dar ce se înţelege prin aceasta din urmă? Nu ştim dacă este vorba de fapt despre o armă sau despre un fenomen al naturii; ar fi putut fi un izvor de bitum aprins.

Nu avem nici o îndoială în ceea ce priveşte originea Heruvimilor; ei au fost preluaţi din lumea mitică a Babilonului. Nu erau îngeri, ci fiinţe fabuloase ciudate comparabile, cel mai probabil, cu sfincşii egipteni. Aveau trup de taur şi aripi. Istoricul Flavius Josephus, profund cunoscător al credinţei iudaice, scrie:[III] „Sunt creaturi zburătoare, a căror înfăţişare nu este ca a nici unei alte creaturi." Ce-i drept, conform „Vechiului Testament" aceste fiinţe misterioase aveau aripi,[IV] dar nu erau îngeri. Dumnezeu trona deasupra lor:[V] „Preamărit eşti Tu (Dumnezeule), care cauţi în adâncuri şi care tronezi pe Heruvimi, slăvit şi lăudat pe vecie." Dumnezeu folosea pretenţiosul instrument de şedere şi ca pe un mijloc de deplasare, atât pentru a călători pe pământ cât şi pentru a zbura:[VI] „El călătorea pe heruvimi şi astfel zbura; El plutea pe aripile vântului."

Nici asupra faptului că Heruvimii erau veneraţi ca fiind fiinţe sacre nu există vreo îndoială. După cum se arată, Solomon[VII] a pus să se cioplească din lemn de măslin două statui reprezentând Heruvimi şi le-a poleit cu aur. Statuile erau înalte de aproape cinci metri şi erau situate în Sfânta Sfintelor din incinta Templului. Nu este prea sigur că Solomon cel istoric ar fi comandat în realitate sculpturi religioase de o asemenea dimensiune reamarcabilă, dar fie că această descriere reproduce un fapt istoric sau nu, ea trădează oricum aspectul măreţ al Heruvimilor. Aşadar nu este nici o minune faptul că doi Heruvimi tronau pe cea mai sacră relicvă a iudaismului: pe capacul Chivotului Legământului. Ordinul în această direcţie l-ar fi dat Dumnezeu însuşi:[VIII] „Fă doi Heruvimi din aur prelucrat şi pune-i deasupra, la ambele capete ale capacului Chivotului!"

Trimiterile din „Vechiul Testament" referitoare la Heruvimi sunt sărace şi acest fapt a determinat apariţia de „completări" în textele extra-biblice. Ce-i drept, îngerii au avut mai întâi o imagine negativă între creaturile mitice ale Bibliei. În varianta etiopiană a Cărţii lui Enoh, capitolul XX[IX], ei vor fi pomeniţi laolaltă cu şarpele malefic. La capitolul LXI[X] Heruvimii se găsesc totuşi menţionaţi într-o grupă de îngeri, dar într-una puţin prietenoasă – este vorba despre „Îngerii Puterii". Aşadar Heruvimii erau descrişi într-un mod atât de negativ încât erau confundaţi ocazional cu diavolul.[XI]

Şapte, opt secole mai târziu, asocierea Heruvimilor cu diavolul nu mai putea fi observată. Sub numele lui Dionisie Areopagitul, un scriitor grec creştin a publicat în secolul V sau VI d. Hr. o serie de tratate religioase pe numeroase teme. În „Peri tes ouranias hierarchias" („Despre ierarhiile cereşti") el a împărţit

---

blossen hawenden Schwert / zu bewaren den weg zu dem Bawm des Lebens. (s.m.) *Luther-Bibel 1545: Das erste Buch Mose (Genesis). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, S. 62.

îngerii în nouă ierarhii. În cadrul acestora, ca duhuri ale puterii, Heruvimii conduceau în al treilea cer un adevărat regiment îngeresc.[69] În credinţa populară ca şi în concepţiile ezoterice ale secolului al XXI-lea Heruvimii nu mai sunt de conceput. Astăzi îngerii sunt cei care reprezintă pentru mulţi oameni un ajutor spiritual important. În fapt, ei joacă în Biblie un rol foarte însemnat, doar că, în concepţia biblică, Heruvimii nu erau îngeri.

Homosexualitatea: pedeapsa cu moartea pentru „păcătos"

Începând cu 1 august 2001, homosexualii din Germania se pot căsători. Cum se raportează Bisericile creştine la acest fapt? Care dintre poziţiile biblice vor fi oferite contemporanilor? În registrul de intrări ale cuvintelor cheie din „Catehismul de buzunar Evanghelic"[70] lipseşte cu desăvârşire cuvântul „homosexualitate".[I] Cât se poate de vag acesta aminteşte, timid, în treacăt:[II] „În acest discurs etic făcut public, Bisericile Evanghelice din Germania ca şi fiecare Biserică de Land în parte s-au prezentat cu anunţuri diferite, inclusiv asupra problemei vieţii în comun a celor de acelaşi sex, anunţuri din care reiese clar că şi în interiorul Bisericilor există dovada unei sfâşieri sociale."

Ceva mai curajos se dovedeştea fi părintele Matthias Hagen, din Bad Staffelstein, localitate aparţinând spaţiului de dialect francon superior. În al său „Cuvânt către conştiinţă"[III] prelatul protestant se revoltă împotriva discriminării parteneriatelor de tip homosexual. Mai puţin inofensiv decât pare, el recunoaşte: „Este adevărat: în Biblie se arată că homosexualitatea este păcat." „Catehismul Bisericii Catolice", va fi aici ceva mai clar:[IV] „Sprijinite pe Sfânta Scriptură, care descrie homosexualitatea ca pe o rătăcire gravă, tradiţiile bisericeşti au statuat cu claritate faptul că „actele homosexuale nu sunt în regulă". Ele nu pot fi consimţite în nici un fel. „Pentru a întări această afirmaţie, „Catehismul Bisericii Catolice"[V] trimite la patru texte biblice. Dacă se vor citi cu atenţie aceste pasaje, se va descoperi că trimiterile către homosexualitate sunt acolo mai degrabă schiţate decât exprimate în mod concret.

În Cartea Facerii, este nevoie să citim printre rânduri faptul că bărbaţii din Sodoma ar fi dorit să aibă contacte sexuale cu doi îngeri de parte bărbătească. Timotei îi menţionează în locul citat pe „destrăbălaţi, pe corupătorii de adolescenţi", numeşte acţiunile acelora ca fiind păcat, dar nu aminteşte deloc de homosexualitate. La prima Epistolă către Corinteni citim despre desfrâu, dar iarăşi nu găsim nimic despre homosexualitate. Mult mai clară va fi Epistola lui Pavel către Romani. Acolo va fi deplâns faptul că femeile şi bărbaţii au schimbat

[69] În limba română această lucrare poate fi verificată în: Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, Editura Paideia 1996, traducere Pr. Dumitru Stăniloae, (în special capitolele VI şi VII, pag. 23-26).
[70] *Evangelischen Taschenkatechismus.*

„obiceiurile naturale” (anume dragostea heterosexuală) cu „pofte ruşinoase” (se referă la dragostea de tip homosexual). Cel mai adesea însă, nu va fi observat, cine anume – conform lui Pavel[VI] – a sădit în inima oamenilor dorinţa arătată ca fiind imorală şi păcătoasă, şi anume dorinţa pentru dragostea de tip homosexual: este o pedeapsă pentru lipsa lor de Dumnezeu.[71]

De ce ce revine mereu catehismul catolic asupra acestor afirmaţii biblice despre homesexualitate, mai degrabă vagi? Cum de se întâmplă că vor fi omise cu discreţie texte mult mai concrete? În acele locuri, Biblia nu doar condamnă homosexualitatea ca pe un păcat, ci chiar pretinde fără discuţii pedeapsa cu moartea:[VII] „Cei doi trebuie să moară!” Părintele Hagen intervine cu calm: „Căci este adevărat: în Biblie este scris că homosexualitatea este păcat. Dar este la fel de adevărat faptul că în zilele de azi, noi vedem multe dintre astfel de pasaje biblice într-o altă lumină. Noi putem aprecia într-un mod nou aceste pasaje, deoarece inima Sfintei Scripturi este dragostea lui Dumnezeu, care se arată în Iisus Hristos.”

Ceea ce încearcă prelatul să spună pe ocolite şi plin de menajamente, mai ales credinciosului radical, este faptul că afirmaţiile Bibliei pot fi totuşi mereu reinterpretate în concordanţă cu percepţiile actuale. Prin respingerea homosexualităţii ca mod de viaţă, Biserica Catolică este mai conservatoare decât Biserica Protestantă. Dar şi teologii catolici dovedesc că încearcă să fie plini de înţelegere. Acest lucru a fost dovedit la întâlnirea de studiu, ţinută la Salzburg între 4 şi 6 septembrie, sub numele „Biserica şi Homosexualitatea”.[VIII]

Specialistul în teologie morală, doctor în teologie Josef Spindelböck a rezumat astfel: „Opinia conform căreia homosexualitatea nu exprimă ordinea creată şi că purtările de tip homosexual sunt păcătoase în mod obiectiv, este de neînlăturat. Homosexualitatea este o anomalie şi nu o variantă a creaţiei, care, deşi de o valoare mai mică, ar fi din ce în ce mai bună. Înainte de toate, inclusiv pe baza descoperirilor ştiinţelor umane, nu mai există nici un teolog în Morală care să catalogheze homosexualitatea ca fiind pur şi simplu «păcatul tuturor păcatelor». Există o serie de păcate care sunt în mod obiectiv mult mai grave decât comportamentul homosexual.”

Dar prin aceasta afirmaţiile clare ale „Vechiului Testament” vor fi omise. Legea mozaică prescrie fără restricţie pedeapsa capitală pentru actele de tip homosexual. Biserica creştină s-a lepădat de această poruncă evidentă. Un om modern nu poate decât să salute acest pas ca fiind unul în direcţia corectă. Dar

---

[71] Autorul menţionează aici „prima Epistolă către Romani”; cum nu se cunosc mai multe epistole scrise de către apostol comunităţii creştine din Roma, se pare că avem de-a face cu o eroare de redactare, fiind vorba despre Epistola către Romani 1, 18 – 24; ideea lui Langbein este aceea că Pavel ar afirma (versetul 24 în textul citat) că cei care sunt homosexuali sunt determinaţi de Dumnezeu să fie astfel, ca pedeapsă pentru viaţa lor păcătoasă şi desfrânată.

ce nu poate fi contrazis este faptul că, prin aceasta, Biblia îşi pierde autoritatea de cuvânt al lui Dumnezeu. Căci dacă ieri homosexualitatea era ameninţată cu pedeapsa capitală, iar astăzi ea va fi acceptată într-o măsură din ce în ce mai mare, ca una dintre mai multe moduri de viaţă posibile, atunci Biblia, înţeleasă ca un cuvânt mereu valabil al lui Dumnezeu, şi-a încheiat slujirea.

Sau Biblia este cuvântul lui Dumnezeu şi în acest caz poruncile lui Dumnezeu, tocmai pentru că sunt porunci ale lui Dumnezeu, trebuie în mod necesar să fie urmate fără restricţii. Dar în acest caz ar trebui ca toate poruncile să fie urmate, iar atunci homosexualii ar trebui să fie ucişi aşa cum pretinde legea mozaică. Însă nimeni nu va pretinde o asemenea greşeală. Dar dacă unele porunci vor fi predicate în continuare, iar altele sunt depăşite de gustul epocii, înseamnă că cuvântul omului se află mai presus decât cuvântul lui Dumnezeu. În cazul concret al păcatului homosexualităţii, cerinţele explicite ale Bibliei (pedeapsa cu moartea!) vor fi explicate ca fiind rătăciri ale scriitorilor biblici, prin urmare, invalide şi vor fi prezentate ad acta[72]. Aceasta este un lucru bun! Căci până şi susţinătorii fundamentalişti ai Bibliei s-au lepădat de acele pretenţii sângeroase ale acesteia care au fost cel mai recent aplicate la scară largă în Germania nazistă, în vremea când homosexualii erau închişi şi ucişi în lagăre de concentrare. Dar dacă fie şi o singură poruncă pretinsă ca fiind „porunca lui Dumnezeu" trebuie şi poate fi golită de autoritate, atunci reiese că porunca generală, conform căreia toate legile biblice trebuie urmate, şi-a pierdut autoritatea!

Timpurile se schimbă; se schimbă şi concepţiile despre bine şi rău. Pretenţia ca homosexualii să fie ucişi poate fi înţeleasă, în cel mai bun caz, ca fiind o greşeală malefică.

Despre cât de aprins este dezbătută problema homosexualităţii inclusiv în cercurile bisericeşti ne lămureşte piesa de teatru a autorului american Terrence McNally. În „Corpus Christi", din 1999, el l-a prezentat pe Hristos ca fiind homosexual. Răsunetul acestei piese de teatru a fost enorm. Unii au aplaudat-o cu entuziasm iar alţii au demonstrat împotrivă-i cu indignare; s-a reproşat cu vehemenţă faptul că ar fi fost vorba de o falsificare a Bibliei. Dar, în fapt, există indicaţii către o înclinaţie bi- sau homosexuală a lui Iisus.

La Marcu citim despre o întâmplare ciudată cu prilejul arestării lui Iisus.[IX] Acesta petrecea seara în Ghetsimani împreună cu ucenicii şi cu însoţitorii Lui. Între adoratorii Săi se numără un „tânăr bărbat" al cărui nume nu ne-a fost divulgat. În timp ce Iisus era arestat, el a îmbrăcat ceva la repezeală pentru a-şi urma Maestrul. Când soldaţii romani au încercat să-l aresteze şi pe el, „el şi-a lăsat năframa să cadă şi, gol, a fugit." Cine era acest om despuiat? Un cuvânt obscur din textul original grecesc ne oferă o lămurire neaşteptată despre cine ar putea fi vorba; aşadar, tânărul purta pe el doar un sindon. Dar un sindon era de

---

[72] Ad acta – „conform regulii" sau „ca atare".

fapt un giulgiu şi nu un articol de vestimentaţie.[73] Să fi fost prin aceasta o aluzie către Lazăr pe care se pare că Iisus l-ar fi înviat din morţi?[X]

După „Evanghelia secretă a lui Marcu" se pare că Iisus ar fi avut cu acest Lazăr o relaţie care pare să fi fost cu mult mai mult decât una de simplă prietenie. Acolo se spune: „Şi ei veneau în Betania şi o femeie cunoscută al cărei frate murise, era acolo. Şi venind către ei, ea s-a aruncat în faţa lui Iisus şi l-a spus: «Fiul lui David, ai milă de mine!» Dar ucenicii încercau să o îndepărteze. Iar Iisus, care s-a mâniat, a mers cu ea în grădina unde se afla mormântul şi în acel moment s-a auzit un strigăt puternic din mormânt. Apropiindu-se, Iisus a rostogolit la o parte piatra de la gura mormântului. Şi în acel moment a intrat înăuntru, unde era tânărul, a întins mâna şi l-a tras afară în timp ce-l ţinea de mână. Dar tânărul, când L-a văzut, L-a iubit şi a început să-L implore să meargă la el. Şi au ieşit din mormânt şi au venit în casa tânărului, căci era bogat. Şi după şase zile, Iisus i-a spus ce trebuie să facă, iar seara tânărul a venit la El purtând un giulgiu peste trupul gol. Şi a rămas în noaptea aceea la El, căci Iisus l-a învăţat secretele Împărăţiei lui Dumnezeu."

„Evanghelia secretă a lui Marcu"[XI] s-a pierdut de foarte mult timp. Sau poate a fost distrusă în mod conştient deoarece ea cuprindea afirmaţii care puteau fi privite de tânăra Biserică creştină ca fiind prea delicate? În 1958, cercetătorul în Biblie, Morton Smith, a descoperit în mânăstirea Mar Saba din apropierea Ierusalimului un document vrednic de atenţie. În acesta ar fi fost vorba despre o copie scrisă de mână a unei scrisori a lui Clement din Alexandria adresată unui oarecare Teodorus. În această scrisoare, Clement citează din nou din „Evanghelia secretă a lui Marcu". Evanghelia în sine, nu mai este păstrată.

Clement a venit la Alexandria în anul 175 d. Hr. „Evanghelia secretă a lui Marcu" trebuie să fi existat deja în 125 d. Hr. Ea nu a fost inclusă în textul Bibliei. Se pare că exista o copie ce aparţinea lui Theodorus asupra căreia Clement revenea în scrisoarea sa. Se pare că în ediţia care se afla la Teodorus, care se arăta atât de indignat, se aflau incluse pasaje care-i descriau pe Iisus şi pe tânăr în situaţii fără echivoc. Se pare că Teodorus a întrebat ce poziţie trebuie să adopte vizavi de aceste pasaje. Clement din Alexandria i-a răspuns inginat: „Dar bărbat gol împreună cu bărbat gol şi celelalte lucruri despre care scrii, nu vor fi aflate."

[73] BA menţionează că este vorba despre o „pânzătură", BA vorbeşte despre un „cearşaf", SB traduce prin „o învelitoare din pânză de in"; textul grecesc ca şi cel latinesc vorbesc despre *sindona* (σινδονα), respectiv *sindone*. Baille ne explică termenul ca fiind o ţesătură de lână fină, un tip de muselină, obiect făcut din această stofă de lână, ori o robă lejeră sau chiar draperie (Baille, p. 1750); semnificaţia termenului latin este similară: ţesătură fină de muselină (Gh. Guţu, p. 1231).

Iadul şi raiul: eroarea unei „credinţe istovite"

Concepţia despre „iad" există în „Apusul creştin", chiar şi la începutul mileniului trei după Hristos. Ne gândim la un loc plin de pucioasă urât mirositoare unde arde cu vâlvătaie un foc intens, şi unde bietele suflete trebuie să pătimească pentru păcatele lor. „Das Handbuch der Bibelkunde" ne spune:[I] „Iadul din concepţiile noastre nu este clar exprimat în discursul biblic." Şi totuşi a existat un loc real în ţara Bibliei, care se apropie, fie şi superficial, de imaginaţia noastră. La anul 800 î. Hr. acest „iad" se afla în sud-vestul Ierusalimului.

În valea Gheenei erau aduse jertfe zeului asirian Moloch. Din când în când, pentru a-l îndupleca, erau arşi chiar şi oameni. Pentru adepţii lui Iahve un astfel de loc era un loc al groazei. Se pare că nu-i deranja în mod deosebit faptul că, ocazional, unii oameni îşi pierdeau viaţa acolo, ci faptul că în acel loc era adorat un zeu străin, ceea ce le displăcea în mod diferit. De aceea, în anul 625 î. Hr. regele Iosia a dispus distrugerea văii. Deoarece aceasta era considerată sfântă în cadrul unei credinţe străine el o transformă într-un loc al decăderii. Munţi de oase vor fi îngrămădite acolo şi arse; gunoiul va fi deşertat şi uneori ars tot acolo. Va fi adăugată şi pucioasa pentru a păstra jarul aprins zi şi noapte. Astfel, s-a creat un loc care se apropie realmente de concepţia noastră despre iad.

Dintr-un loc de cult păgân valea a ajuns să reprezinte focul urât mirositor al căderii. Profetul Isaia se gândea deja la viitor. Acolo urma ca fiecare iudeu care nu trăia după litera Legii să-şi primească dreapta pedeapsă: în „cuptorul de jar"[II] din valea Gheenei. Aici vor arde în focul veşnic evreii căzuţi de la dreapta credinţă:[III] „Şi vor ieşi şi vor vedea trupurile celor care au fost lepădaţi de mine. Căci viermele lor nu va muri şi focul lor nu se va stinge, şi vor fi o spaimă pentru toţi."

În concepţia noastră, iadul este locuinţa diavolului, care îi chinuieşte şi îi torturează pe cei păcătoşi. Iadul nostru este patria demonilor fioroşi. Iadul-gheenă prezentat în Biblie este un loc al pedepsei lui Dumnezeu; şi acesta era rezervat strict celor „fără de Dumnezeu", care s-au lepădat de credinţă. Dar acolo diavolii nu sunt prevăzuţi.

Sub influenţa grecească din „Noul Testament" se ajunge la o elenizare a conceptului de „iad". În mod aparent imaginea despre iad a evoluat de la un viitor loc al judecăţii la un „spaţiu de aşteptare" pentru cei morţi, în care cei decedaţi aşteaptă dreptatea lui Dumnezeu. La Luca citim:[IV] „Pe când se afla el (bogatul) în lumea celor morţi, în durerea sa şi-a ridicat ochii şi l-a văzut de la depărtare pe Avraam şi pe Lazăr la sânul său." Astfel, se ajunge ca numitul loc al chinului să fie în „Noul Testament" un nou tip de „cer".

În „Vechiul Testament" nu se prezintă un cer în felul în care ni-l închipuim noi astăzi. „Vechiul Testament" abia de cunoaşte cerul ca firmament care se bolteşte deasupra oamenilor.

Imaginile biblice – atât cele despre iad cât şi cele despre cer – sunt produsul unei evoluţii care se întinde de-a lungul mai multor secole, şi care probabil nu s-a încheiat încă. Concepţiile creştine – cele referitoare la iad şi la rai – nu trebuie privite ca fiind încheiate. Ele s-au dezvoltat în mod constant mult timp după ce s-a încheiat redactarea textelor biblice. Asta ne arată că credinţa s-a schimbat de-a lungul a mai mult de două mii de ani. Această descoperire ne dă motiv de speranţă: chiar şi astăzi sau mâine, credinţa se va schimba. Doar în felul acesta ea poate oferi ajutor pe termen lung, oamenilor aflaţi în căutare.

O credinţă încremenită este ca un model care se scurge şi care dispare la un moment dat în adâncul lipsei de sens.

Ierihon – cutremur şi nu trâmbiţe

Conform afirmaţiilor Bibliei, exodul Israeliţilor prin deşert a durat timp de patruzeci de ani. Ei ar fi îndurat 40 de ani plini de lipsuri. Dar acum, ţara promisă de Dumnezeu să le fie noua patrie, se întindea aproape, înaintea lor. Şi totuşi, situaţia era cu totul altfel decât una dătătoare de speranţe! Oare toate ostenelile să fi fost suportate zadarnic? Pe cât de aproape păruse să fie „Pământul promis" pe atât de departe apărea acum, căci le-a blocat drumul un oraş capabil să se apere: Ierihon! În Cartea lui Iosua[I] se spune scurt şi cuprinzător: „Iar Ierihonul era închis şi păzit înaintea fiilor lui Israel."

Nici chiar un regizor hollyoodian nu ar fi prezentat mai dramatic acest scenariu. Pe de o parte se afla poporul lui Israel, istovit de muncile pe care le lăsase în urmă; pe de altă parte, zidurile invincibile de piatră ale metropolei pline de viaţă se înălţau impunător până la cer. În această situaţie fără ieşire intervine Dumnezeu. El porunceşte:[II] „Pune-i pe toţi bărbaţii buni de luptă să meargă în jurul cetăţii, şi fă astfel în fiecare zi. Şi pune şapte preoţi să poarte trâmbiţe înaintea chivotului, iar în a şaptea zi înconjoară de şapte ori oraşul şi suflă din trâmbiţe."

Aici, traducătorul greşeşte. Nu existau trâmbiţe în timpurile biblice. Dar ele dau mai bine pentru cititorul modern decât arhaicele cornuri de berbec.[74] Supuşi, israeliţii se reped la instrumente, le poartă în urma chivotului şi suflau din toţi bojocii. Acest lucru se întâmpla odată pe zi. În cea de-a şaptea zi, ciudata

[74] Traducerile româneşti BS, BA şi SB împacă ambele variante vorbind despre „trâmbiţe din corn de berbec"; doar Sept. II, vorbeşte simplu despre „trâmbiţe", dar în nota pe marginea versetului 5 ne explică aceste posibile diferenţe, raportate la textul ebraic (TM). Ni se spune că: „*salpigx* (σαλπιγξ) echivalează cu ebraicul *qeren hayyobhel*, «corn de berbec», cât şi *şophar* «trâmbiţă» (de fapt, tot un corn de berbec în care se suflă direct; σαλπιγξ, «trâmbiţă», care este dreaptă, corespunde mai bine ebr. *haţoţerah* – *cf.* Num. 10, 2; Lev. 23, 24)." Aşadar, siguranţa cu care Langbein susţine inexistenţa trâmbiţelor în epocă este discutabilă.

ceremonie va fi executată de şapte ori. A şaptea oară se va arăta efectul asupra zidurilor masive de apărare! Puternicele ziduri se prăbuşesc.[III]

O minune? În mod accidental, profesorul Vladimir Gavreau şi echipa sa de la Institutul de Cercetări pentru Electroacustică din Marsilia, au făcut în anul 1964 o descoperire senzaţională: sunetul poate provoca fisurarea zidurilor masive. Cercetătorii au construit un tun acustic. De la primul test pereţii clădirii noi s-au fisurat şi maşina a trebuit să fie pusă de-o parte.[IV] Să fie aceasta soluţia enigmei? Să fi funcţionat cele şapte coarne de berbec ca un tun acustic distrugător? Arheologia ne oferă un răspuns uluitor de simplu.

Poporul lui Israel s-a mutat în Pământul Făgăduinţei cu puţin înainte de anul 1200 î. Hr. Fără îndoială că dacă zidurile oraşului, pe atunci puternice ca întotdeauna, ar fi fost dărâmate, ar fi trebuit să se găsească urme arheologice. Plini de speranţă că vor putea îndreptăţi Biblia, arheologii au trecut la treabă. Conducătoarea săpăturilor, Kathleen M. Kenyon a afirmat plină de dezamăgire:[V] „Este trist faptul că din zidurile oraşului datând din epoca târzie a bronzului, când ar fi trebuit să aibă loc atacul israeliţilor, nu s-a păstrat nici cea mai mică urmă." Nici o minune! Căci cu secole înainte un cutremur puternic a lovit Ierihonul şi a distrus zidurile oraşului. Conform celor spuse de Kathleen M. Kenyon, oraşul ar fi fost părăsit cu trei secole înainte de sosirea israeliţilor, prin urmare, Ierihonul nu trebuia defel să fie distrus, aşa cum pretinde Biblia! Pe atunci era deja de secole o ruină părăsită de oameni! Nimeni nu a arătat vreo împotrivire.

După cucerirea Ierihonului, care a fost pur inventată, Biblia afirmă că s-a continuat campania de cuceriri. De la Ierihon se va merge mai departe, împotriva oraşului Ai[75]. Dar, împotriva aşteptărilor, luptătorii siguri de victorie vor suferi o înfrângere:[VI] „Şi s-au dus cam la trei mii de oameni din popor; dar ei au fugit din faţa celor din Ai." Israeliţii sunt din nou dezamăgiţi. De ce i-a ajutat până atunci Dumnezeu dacă acum permite ca cei din cetatea Ai să învingă? Dumnezeu însuşi răspunde.[VII] Cu ocazia cuceririi cineva s-a dedat jafului, contrar poruncii divine. Acan[76] a luat la sine[VIII] „o mantie scumpă babiloniană şi două sute de sicli de argint[77] şi o bară de aur în greutate de cincizeci de sicli[78]".

---

[75] Sept. II, transcrie acest nume în forma *Gai*.

[76] În lb. germană Achan; BS şi BA transcriu numele acestuia prin *Acan*, iar Sept, ne vorbeşte despre *Achar*.

[77] În lb. germană *Lot*, cuvânt cu mai multe semnificaţii. Cel pe care-l păstrez aici este cel de „jumătate de uncie", cântărind 16,66 grame (Mihai Isbăşescu, *Dicţionar german-român*, Teora 1997); acest termen este cel mai bine redat de *siclu* (BS) care, dacă era monedă şi era din argint, cântărea 14,54 gr. BA traduce prin *drahme* (3, 65 gr.), iar Sept. prin *didrahme* (7,30 gr). Aceste unităţi de măsură aplicate la monede şi nu măsurilor de greutate sunt preluate din BS, p. 1414. Interesant este faptul că în BA (p. 1833) dinarul (sau drahma) este prezentat ca fiind doar monedă de argint şi cântărind 4,55 gr şi nu 3,65 gr.

[78] Aici pare evident că este vorba despre sicli ca măsură de greutate şi nu de monede.

Datorită acestui furt, Dumnezeu s-a întors de la poporul Său. Abia după ce rău-făcătorul Acan, fiii şi fiicele sale, cât şi vitele, asinii şi oile sale vor fi ucişi cu pietre şi arşi, abia atunci îl va ierta mâniosul Dumnezeu pe poporul Său.[IX]

Apoi s-a întors foaia în favoarea lui Israel. Capitolul 8 al Cărţii lui Iosua ne descrie amănunţit planul viclean al lui Dumnezeu. Două grupe de câte 30 000 respectiv de 5 000 de soldaţi s-au ascuns în spatele frontului. Un al treilea contingent va mărşălui provocator şi îşi va aşeza tabăra nu departe de cetatea Ai. Planul divin a funcţionat. Regele din Ai a atacat împreună cu toată armata sa. În urmă cetatea a rămas neapărată. Iosua îi dă foc. Apoi trupele lui Israel au ieşit din ascunzătoare şi au căzut asupra armatei lui Ai. După o baie de sânge plină de cruzime, crimele au continuat. Toţi locuitorii cetăţii Ai au fost nimiciţi, iar regele din Ai a fost lăsat să trăiască până la final. Abia după ce mai întâi 12 000 de soldaţi şi de locuitori ai cetăţii şi-au pierdut viaţa a fost, finalmente, şi regele spânzurat. Oraşul a fost înrobit şi dat de către Dumnezeu spre prăduire.

Donald K. Campbell, profesor de exegeză biblică comentează acest moment astfel:[X] „Ce ironie! Dacă Acan şi-ar fi înfrânt lăcomia şi poftele egoiste şi s-ar fi supus cuvântului lui Dumnezeu în Ierihon, el ar fi avut parte mai târziu de tot ce i-ar fi poftit inima, inclusiv de binecuvântarea lui Dumnezeu pentru aceasta. Calea supunerii şi a încrederii este întotdeauna cea mai bună." Cu alte cuvinte: viclenia războinică şi prăduirea ce rezultă din ea nu apar ca fiind lucruri interzise în Cartea lui Iosua, în sensul că nimicirea a mii de oameni ar fi fost văzută şi sancţionată ca fiind o crimă. Nu, ci acestea sunt văzute ca fiind rele doar dacă Dumnezeu nu-şi dă binecuvântarea pentru săvârşirea lor. Dacă Dumnezeu permite folosirea armelor în chip sângeros, atunci totul este bine făcut.

Se poate reveni cu înfiorare asupra problemei: oare se mai găsesc încă urme ale crudei bătălii? Cetatea Ai se afla pe înălţimea Chirbet et-Tell şi a fost distrusă cu aproximativ o mie de ani înainte de pretinsa cucerire de către trupele israelite. Ai nu putea fi transformată în ruine de către oamenii lui Iosua deoarece în acea perioadă doar ruinele sărăcăcioase şi, desigur, nelocuite mai aminteau de vremurile mai bune, de mult apuse! Şi de aceea, israeliţii aflaţi în exod au dat acelui loc trist numele de Ai, sau „Grămada de ruine"! Aşadar, povestea sângeroasă despre Ai este la fel de născocită ca şi basmul despre cucerirea Ierihonului.

Arheologul israelian Yohanan Aharoni a căutat insistent să afle urme ale campaniilor de cucerire, aparent atât de încununate de succes. Scopul său era acela de a putea arăta Cartea lui Iosua ca un izvor corect din punct de vedere istoric. Era vorba de a cerceta una dintre cele mai importante epoci ale istoriei lui Israel. Savantul s-a concentrat pentru aceasta asupra oazei Cadeş. Căci este scris la Iosua:[XI] „Şi i-a bătut de la oaza Cadeş până la Gaza şi tot ţinutul Goşen pâmă la Ghibeon şi i-a luat deodată pe toţi regii cu ţările lor, căci Domnul Dumnezeul lui Israel a luptat pentru Israel." Rezultatul dezamăgitor după 15 ani de muncă de teren asupra locului în cauză a fost acesta: în timpul lui Iosua nu a

existat nici unul dintre oraşele enumerate de Biblie ca fiind potrivnice şi care să poată fi cucerit.[XII]

În alte cărţulii biblice se află ascunse informaţii care arată cum a decurs în fapt intrarea în Ţara Făgăduită, iar despre un război rapid de cucerire nici nu poate fi vorba. Astfel, în Cartea Judecătorilor se spune lapidar:[XIII] „Cu toate acestea a fost Domnul cu Iuda, încât el a luat munţii; locuitorii din câmpie nu au putut fi alungaţi, deoarece ei aveau care de fier." Unii dintre adversarii aparent învinşi au fost în realitate mai puternici şi au rămas necuceriţi. Dacă este adevărat, au fost cucerite doar regiuni mici, împrăştiate, în principal în regiunile de munte, slab populate. Istoricul în probleme de Antichitate, Manfred Claus de la Universitatea din Frankfurt am Main ajunge la concluzia că preluarea pe cale militară a teritoriului este o legendă inventată. În realitate această preluare a decurs paşnic şi, deseori, fără măsuri spectaculoase. A durat aproape două sute de ani până ce a fost întemeiată o formaţiune statală de către grupurile de triburi nomade care veneau unul după altul.

Ca atare, minte Biblia? Cel care a scris cândva Cartea lui Iosua a dorit să atribuie retroactiv poporului său o istorie impozantă. Faptele par să apară doar în lumina intereselor. Proprii strămoşi trebuiau prezentaţi fără scrupule ca fiind strategi invincibili, mulţumită susţinerii din partea lui Dumnezeu. Ne supunem unei erori puternice dacă înlocuim Istoria cu poveştile inventate.

Ieşirea din Egipt – un *story* născocit

Fundamentul credinţei unui creştin este Biblia. El remarcă paralele între „Vechiul" şi „Noul Testament", iar figurile centrale ale Bibliei sunt Moise şi Iisus. Spre exemplu, aşa cum Moise a scos poporul lui Israel din robia egipteană, Iisus i-a mântuit pe creştini prin moartea Sa pe cruce. Dar oricât de contemplativă se doreşte a fi această comparaţie pentru omul credincios, ea nu are nimic de-a face cu realitatea istorică, căci ieşirea din Egipt nu este o realitate, ci o ficţiune. Nu demult, arheologul Israel Finkenstein, de la Universitatea din Tel Aviv a constatat cu regret, dar resemnat, acel lucru pe care cei fideli Bibliei nu vor să-l ştie:[I] „Mai mult de 90% dintre învăţaţi au stabilit, de comun acord, că nu a existat un exod din Egipt al poporului lui Israel".

Povestea este cunoscută în toată lumea, iar cine nu a citit-o în Scripturi a văzut probabil vreo ecranizare cinematografică: ni se spune că poporul Israel ar fi suferit o mulţime de ani sub robia egipteană. Atunci, Dumnezeu Însuşi l-ar fi ales pe Moise şi l-ar fi trimis la faraon; tiranul trebuia să lase poporul umilit să plece, finalmente, în libertate. Deoarece faraonul se opune, Dumnezeu trimite în replică zece plăgi nimicitoare. În realitate, nu trebuia ca Dumnezeu să intervină cu vreo minune căci, pentru un om care gândeşte pur raţional, prin cele zece plăgi avem de-a face cu fenomene naturale absolut explicabile şi cu ucideri în masă, de natură cultică.

Prima plagă:[II] apa Nilului este preschimbată în sânge, iar peştii îşi găsesc sfârşitul în fluviul murdar. Nimeni nu mai poate să bea apa. Explicaţia firească: apariţia în exces a algelor roşii[79], care pot duce, în fapt, nu doar la înroşirea apei, ci şi la un miros greu.

A doua plagă:[III] broaştele chinuiesc oamenii. Explicaţia firească: broaştele apar în mod repetat din Nil sub chipul unor creaturi agasante şi, mai ales atunci când Nilul iese din matcă, ele se înmulţesc exploziv. Nu este nevoie de vreo minune.

A treia şi a patra plagă: ţânţarii şi tăunii transformă viaţa oamenilor şi a animalelor într-un iad.[IV] O minune? În nici un caz! Micile fiinţe chinuitoare, care apar în roiuri uriaşe pot fi identificate ca fiind muşte câinoase[80], care – dacă apăreau în cantităţi mari – puteau complica realmente viaţa oamenilor.

A cincea şi a şasea plagă:[V] molima vitelor loveşte atât oamenii, cât şi vitele, şi provoacă ulceraţii scârboase. Cauza naturală probabilă: un anume tip de vărsat de vânt.

A şaptea şi a opta Plagă: grindina[VI] şi lăcustele[VII] au ameninţat constant existenţa poporului egiptean. Acestea puteau pustii cu uşurinţă câmpurile îmbelşugate, să distrugă recoltele şi să provoace foamete.

A noua plagă: aceasta determină un întuneric desăvârşit.[VIII] Trei zile trebuia să fie întuneric beznă în ţara de pe Nil. O eclipsă de soare nu poate intra în discuţie ca o posibilă explicaţie, deoarece ea nu putea dura atât de mult. Probabil, a fost răspunzătoare o furtună de nisip de proporţii neobişnuite.

A zecea plagă:[IX] aceasta place în mod deosebit. Este singura care nu este efectul unor fenomene naturale explicabile: „Şi Dumnezeu i-a spus lui Moise: „Încă o plagă mai vreau să aduc asupra faraonului şi a egiptenilor. Atunci el vă va lăsa să plecaţi de aici, şi nu doar atât, ci chiar vă va alunga." Toţi nou-născuţii, fiecare viţel, fiecare miel, dar şi fiecare prunc, de la fiul faraonului până la copilul servitoarei, urmau să fie ucişi.

Zece plăgi, trimise de Dumnezeu, l-au determinat pe faraonul cu inima împietrită să lase poporul lui Israel să plece în libertate, sub conducerea lui Moise, dar pentru toate cele zece plăgi există explicaţii raţionale, posibile din punct de vedere natural.[81] Totuşi, nu este dovedit în vreun fel anume că faraonul ar fi fost constrâns să lase în libertate o armată de sclavi iudei.

---

[79] *Burgunderalge.*

[80] *Hundsfliege.*

[81] Remarcăm aici o contradicţie; atât la începutul cât şi la finalul prezentării celor zece plăgi, autorul afirmă cu hotărâre posibilitatea ca acestea să fie prezentate ca fenomene naturale, explicabile din punct de vedere raţional; totuşi, el însuşi susţine cu privire la cea de-a zecea plagă că „place în mod deosebit. Este singura care nu este efectul unor fenomene naturale explicabile." Să fie oare vorba nu despre un fenomen natural, ci despre acele „ucideri în masă de natură cultică", de care vorbea mai sus?

De asemenea, relatările despre plăgi sunt contradictorii. Atunci când faraonul îndărătnic nu vrea să lase poporul israelit să plece se ajunge la o pedeapsă necruţătoare: ciuma vitelor[82] face ravagii şi răpeşte egiptenilor stâlpul central al economiei lor:[X] „Atunci au murit toate vitele egiptenilor."

După această plagă, a cincea, urmează a şasea. Căci după ce faraonul cel rău încă mai insistă să nu renunţe la sclavii iudei, Dumnezeu a trimis vărsatul de vânt;[XI] vor fi atinşi atât egiptenii cât şi vitele lor. Care vite? Acestea fuseseră deja secerate de a cincea plagă. Cum pot vitele egiptenilor să cadă victimă celei de-a cincea plăgi şi să moară... iar apoi, prin a şasea plagă să fie lovite de vărsat de vânt? Şi aceasta nu este suficient, căci faronul nu se arată nici acum a fi cu judecată.

A şaptea plagă a adus grindina,[XII] „atât de năprasnică, cum niciodată până atunci nu mai fusese în ţara Egiptului, de când locuiau oameni în acel ţinut." Biblia ne spune că prin această catastrofă naturală ar fi avut de suferit atât egiptenii cât şi vitele lor:[XIII] „Şi grindina a lovit totul, în întreg Egiptul, tot ce era pe faţa pământului, oameni şi dobitoace." Care dobitoace? Mai întâi, prin cea de-a cincea plagă, vitele egiptenilor cad pradă ciumei vitelor. Ca atare, nu vor mai fi de găsit alte animale care să fie pedepsite cu vărsat de vânt în cea de-a şasea plagă şi care să fie ucise de grindină în ce-a de-a şaptea plagă!

Putem reacţiona ironic în faţa unor astfel de contradicţii: poate că vitele gata ucise după cea de-a cincea plagă au supravieţuit celei de-a şasea plăgi, doar pentru a putea muri din nou în cea de-a şaptea plagă. Astfel, animalele vor fi ucise de grindină.

Se poate crede că de acum egiptenii nu mai dispuneau nici măcar de o singură vită. Greşit! Cea de-a zecea şi ultima plagă va fi deosebit de sângeroasă! Prin ea vor fi măcelăriţi toţi întâi-născuţii oamenilor... şi ai vitelor:[XIV] „Şi la miezul nopţii a lovit Domnul pe toţi cei întâi-născuţi din pământul Egiptului, de la primul fiu al faraonului, până la primul fiu al arestatului din temniţă... şi pe toţi întâi-născuţii dobitoacelor."

Animalele egiptenilor au murit din pricina celei de-a cincea plăgi. Cea de-a şasea plagă a adus vărsat de vânt peste animalele deja moarte, cea de-a şaptea, a abătut ucigătoare pietre de grindină, iar cea de-a zecea plagă face ca animalele – în fapt, deja nimicite – să sângereze din nou!

Contradictorie este şi purtarea lui Dumnezeu. Pe de o parte El stă în mod deschis de partea poporului Său. El îi promite lui Moise:[XV] „Acum vei vedea ce îi voi face faraonului; căci, silit de o mână puternică, el trebuie să-i lase (pe iudei) să plece". Însă abia ce şi-au arătat efectul înspăimântătoarele plăgi şi tocmai ce se lăsase faraonul convins de ele să-i elibereze pe sclavii săi iudei, când, Dumnezeu l-a determinat pe faraon să-i persecute pe iudei:[XVI] „Şi Dumnezeu a

[82] În lb. germană *Vieh*; poate fi tradus prin vite, dar şi prin dobitoace sau animale, având aici sensul generic de animale domestice.

învârtoşat inima lui faraon, regele egiptenilor, pentru ca el să-i urmărească pe fiii lui Israel."

Dar oare despre ce faraon trebuie să fi fost vorba? Biblia nu face nici o referire directă; ea nu-i numeşte pe stăpânitorii egipteni după nume. Să fi fost acesta Ramses al II-lea (1279-1213 î. Hr.)? În această privinţă ar putea fi înţeleasă ca o indicaţie posibilă o afirmaţie secundară improbabilă şi care din punct de vedere istoric este cu certitudine falsă:[XVII] „şi peste ei (iudeii) au fost puşi vătafi care trebuiau să-i silească la munci grele. Şi au construit Faraonului oraşele Pitom şi Ramses, ca oraşe de aprovizionare." Un oraş numit Ramses nu a existat niciodată, dar a existat Ramses al II-lea care a determinat extinderea oraşului Piramesse.

Contradictorii sunt şi informaţiile pe care le oferă Biblia cu privire la durata robiei din Egipt. La un moment dat, ea spune deschis şi limpede:[XVIII] „Iar perioada în care fiii lui Israel au stat în Egipt, este de patru sute treizeci de ani." C. Dennis McKinsey, comentator biblic, compară această dată cu alte afirmaţii ale Bibliei:[XIX] „Cahat, nepotul lui Iacob, care împreună cu Iacob fusese trimis în Egipt, a trăit 133 de ani. Fiul lui Cahat a fost Amram, care a trăit 137 de ani. Conform cu Cartea Ieşirii[83], capitolul 7, versetul 7, Moise era fiul lui Amram, şi era în vârstă de 80 de ani în vremea în care israeliţii au părăsit Egiptul." În condiţiile în care Cahat ar fi fost deportat în Egipt în ziua naşterii sale, el ar fi trăit maxim 133 de ani în robia egipteană. Dacă fiul lui Cahat s-ar fi născut în ziua morţii tatălui său, ar fi îndurat robia egipteană 137 de ani. Dacă după informaţiile Bibliei Moise ar fi avut 80 de ani în perioada în care robia poporului Israel în Egipt a luat sfârşit, rezultă din aceasta o perioadă maximă a sclaviei de 350 de ani (133 ani + 137 ani + 80 ani).

În acest caz cât timp a fost poporul iudeu înrobit de către egipteni: 430 de ani sau maxim 350 de ani? Încă şi mai imprecise sunt informaţiile Scripturii referitoare la numărul israeliţilor plecaţi în exod; în Cartea Ieşirii se spune că[XX] au plecat la drum, pe picioarele lor, „şase sute de mii de bărbaţi", cifră în care femeile şi copiii nu sunt deloc incluşi. În alte locuri va fi menţionat de două ori acelaşi număr aberant:[XXI] 603 550. De fapt, acest număr indică doar bărbaţii capabili de luptă, în vârstă de „douăzeci de ani sau mai mult". Atunci, cât de numeros a fost grupul?

Prof. Dr. Hans Schindler-Bellamy estimează:[XXII] „Ar fi trebuit să fie cu totul în jur de două milioane de oameni!" Acestui rezultat se alătură şi comentatorul în Biblie Prof. Dr. John D. Hannah:[XXIII] „Cu femei şi copii, numărul celor plecaţi ar fi trebuit să urce până la circa două milioane. Cu ei a plecat şi un număr neclar de non-israeliţi, în mod evident o amestecătură de oameni (a se vedea Numerii, capitolul 11, versetul 4 unde este numită plebe[84])"

---

[83] Sau *Exodul*; autorul menţionează „Cartea a doua a lui Moise".

[84] În germană *Pöbel*, care are sens de plebe, gloată, adunătură.

Să le punem cap la cap: după informaţiile vagi ale Bibliei, în jur de două milioane de israeliţi au scăpat din Egipt după o perioadă de sclavie ce a durat timp de mai multe secole. După toate aparenţele, acest eveniment a avut loc sub domnia lui Ramses al II-lea, adică undeva pe la 1279 – 1213 î. Hr. Din păcate, nu există nici urmă de informaţii care să confirme Biblia şi care să vină măcar din partea unui singur istoric egiptean. De asemenea, nu se poate confirma nici existenţa unei armate atât de numeroase de sclavi iudei şi nici plecarea din Egipt a unei mase de oameni atât de consistente. Nici catastrofele prezentate în grup („cele zece plăgi") nu vor fi menţionate, măcar tangenţial, în vreunul dintre izvoarele egiptene. În acest context afirmaţiile Bibliei devin deja discutabile.

Ori poate, în mod ruşinos, să fi ascuns istoricii egipteni faptul că o armată de sclavi a luat-o la sănătoasa?[85] Între timp, în delta de est a Nilului a fost localizat şi verificat temeinic din punct de vedere arhelogic, oraşul Piramesse. Nu s-au găsit nici cele mai mici indicii care să confirme afirmaţiile Bibliei. Ca atare au fost introduse cele mai moderne magnetometre cu cesiu. În 40 de zile au fost examinate 108 hectare şi au fost descoperite fundaţii de case, precum şi străzi, canale şi grădini.

Mass-media s-a precipitat să semnaleze un „succes" aşa-zis senzaţional: se pare că fusese descoperită o podea poleită cu aur; oare să fie vorba despre o parte din palatul lui Ramses? Canalul de televiziune ZDF a anunţat presupusul eveniment de senzaţie în seria de emisiuni „Vara descoperirilor"[86]. Dar cruda realitate nu merita nici o atenţie, deoarece preţioasa podea a palatului, poleită cu aur, s-a dovedit a fi un lucru cu totul banal căci, în fapt, se descoperiseră ruinele unui atelier în care, pe vremuri, erau aurite statui din lemn, precum şi casete şi cufere. Iscusiţii meşteşugari lăsau zilnic, în urma lucrărilor efectuate, rămăşiţe şi resturi de la culorile şi foiţele de aur folosite, care în timp au fost bătătorite sub picioare.

S-a speculat ideea că evreii au plecat în exod din oraşul Piramesse şi, drept urmare, au existat mari speranţe că în resturile sărăcăcioase ale metropolei cândva măreţe, se vor descoperi indicii referitoare la ieşirea din Egipt. Zadarnic!

Conform informaţiilor Bibliei, armata de milioane de oameni a fiilor lui Israel a rătăcit prin deşert timp de 40 de ani. Dar pe care drum? Ce rută a fost aleasă în călătoria de prin deşertul Sinai şi începută în Egipt? Cercetătorii s-au ocupat de informaţiile bogate prezente în Cartea Ieşirii şi, dezamăgiţi, ei au concluzionat: oraşele numite acolo fie nu se lasă identificate, fie nu oferă o rută rezonabilă. Teologii au căutat să salveze ceea ce mai era de salvat. Nu cumva au existat iniţial două tradiţii referitoare la exod? Să fi mărşăluit fugarii, aşa cum ne spune tradiţia A, de-a lungul Mediteranei, folosind ruta strategică a Egiptenilor

---

[85] Formulă ironică a autorului: *sich aus dem Staub machen*, se traduce prin „a o şterge", „a o întinde", „a o lua la sănătoasa" (n.tr.).

[86] *Sommer der Entdeckungen.*

spre Palestina? Sau, aşa cum ni se spune în tradiţia B, au mers spre Golful Suez în estul Mării Moarte? Oare au fost două rute pentru ieşirea din robie spre Pământul Făgăduit, rute transmise oral şi prelucrate într-o singură relatare referitoare la exod? Este elocventă concluzia istoricului din Kiel, Herbert Donner:[XXIV] „O rută care să fie măcar într-o oarecare măsură raţională şi inteligibilă este imposibil de reconstruit."

Rămâne de neînţeles cum de a fost nevoie de cei 40 de ani menţionaţi în Biblie pentru o rută care putea fi străbătută cu uşurinţă în doar câteva săptămâni. Cum au putut să trăiască aproape două milioane de oameni în deşert, timp de patru decenii? Cu ce s-au hrănit? Răspunsul Bibliei e clar: cu mană!

Aşa numita mană face parte din cele mai mari mistere ale istoriei biblice. Atunci când au văzut pentru prima dată bizarul aliment copiii lui Israel au întrebat: „Ce este aceasta?", în ebraică „man hu?"; astfel trebuie să se fi născut numele manei. Vechiul Testament descrie mana ca fiind „măruntă, pufoasă", asemănătoare cu „bruma"[XXV]. Se pare că avea gustul[XXVI] „turtei cu miere". Lucrarea de succes „Cercetări pe marginea Sfintelor Scripturi"[XXVII] observă cu justeţe: „Nici o substanţă naturală cunoscută astăzi nu corespunde pe deplin descrierii biblice a manei, aşadar este aproape imposibil să o identificăm cu vreun produs cunoscut."

Dar misterele au displăcut întotdeauna cercetătorilor Bibliei, aşadar trebuia ca ei să găsească o explicaţie naturală posibilă. Încă din 1823, Christian Gottfried Ehrenburg specula: Sub numele de mană, ca secreţie albă, întru totul naturală, ar putea fi identificată o specie de păduchi de frunze, din categoria celor care parazitau Tamarisca[87]. Această teză nu este tocmai valabilă, deoarece în „Vechiul Testamnet" se va menţiona cu claritate faptul că mana va cădea doar în şase din cele şapte zile ale săptămânii.

În ziua a şaptea trebuia ca producţia să înceteze. Cu greu ar fi respectat coccidele ziua de odihnă, în conformitate cu porunca divină. Şi, în afară de asta, mana era cu totul necunoscută fiilor lui Israel, ori, dacă ar fi fost un produs natural provenit de la paraziţii de plante ei l-ar fi cunoscut.

Neatent la aceste aspecte Werner Keller se iluzionează la rându-i în bestseller său mondial, numit „Şi totuşi Biblia are dreptate"[88] recent apărută [XXIX]: „Mana apare ca un minunat mijloc de hrană al Israeliţilor aflaţi în exod. Picătura de mană, gelatinoasă şi dulce la gust poate fi găsită şi astăzi în dimineţile timpurii, pe crengile tamariscăi."

Realitatea arată cu totul altfel:[XXX] „Cercetătorii au evaluat fenomenul într-o manieră mai realistă. Deja din pricina surselor sărace de apă şi de hrană, un

---

[87] Nume dat mai multor specii de arbuşti ornamentali, cu frunze mărunte şi dese şi cu flori albe sau roz; indică şi cătina. (DEX, Editura Univers enciclopedic, ediţia a II-a, Bucureşti, 1996, p. 1068).

[88] *Und die Bibel hat doch recht.*

număr atât de mare de oameni nu ar fi putut supravieţui nicicând în deşert. Peninsula Sinai nu ar fi putut hrăni niciodată mai mult de 10.000 de nomazi şi, în plus, în acea perioadă deşertul nu era nepopulat, ci era deja locuit de alte triburi."

Amănunţitele săpături arheologice nu au scos la iveală nici o urmă a vreunui indiciu referitor la odiseea de patruzeci de ani; drept urmare, pentru arheologul Israel Finkenstein nu a rămas decât să concluzioneze că[XXXI] „nu a existat un exod din Egipt al poporului Israel".

Şi atunci, de unde provin primii locuitori ai Israelului dacă nu din armata de milioanelor de sclavi fugiţi din Egipt? Asupra acestui fapt nu se pot face decât speculaţii. Cel mai probabil, câţiva nomazi s-au stabilit în anul 1200 î. Hr. în ţinuturile deluroase din Iudeea şi Samaria; obosiţi de atâtea peregrinări s-au aşezat acolo şi s-au ocupat cu munca câmpului. Arheologii au scos deja la lumină 300 de aşezări. Prof. dr. Hans Schindler-Bellamy spune:[XXXII] „Ieşirea din Egipt este o poveste inventată. Ea nu a avut loc niciodată."

Iosua: unde se întindea Pământul Făgăduinţei?

Cartea lui Iosua urmează celor cinci cărţi ale lui Moise.[89] Prof. Dr. Fohrer afirmă cu luciditate:[I] „Numele cărţii este preluat de la figura sa centrală. Tradiţia talmudică, conform căreia Iosua ar fi scris ulterior cartea [ce-i poartă numele], contrazice caracteristicile care o arată ca fiind lucrare anonimă precum şi observaţiile similare care sunt împotriva originilor mozaice ale Pentateuhului."

Iniţial, textul Cărţii lui Iosua era voluminos, dar atunci când învăţaţii iudei au decis să-i atribuie lui Iosua textul anonim referitor la acesta, s-au lovit de o problemă evidentă. Dacă Iosua ar fi fost considerat autorul cărţii care vorbeşte despre el, ar fi trebuit ca aceasta să se termine odată cu moartea lui. Dar varianta originală relata despre evenimente care se petreceau mult timp după moartea lui Iosua, de aceea, un pasaj voluminos din carte a fost decupat şi aşezat la începutul Cărţii Judecătorilor. Astfel, ceea ce fusese parte integrantă din Cartea lui Iosua aparţinea deodată Cărţii Judecătorilor.[II] În textul însuşi nu exista nici o informaţie cu privire la autor. Dar, deoarece la masa verde a teologilor s-a dat o hotărâre în favoarea lui Iosua s-a intervenit masiv în cadrul textului. Chiar şi astăzi când nu mai există îndoieli cu privire la cuprinsul textului, el nu a fost totuşi reconstituit. În felul acesta este prezervată o eroare.

Cine crede că textul din Cartea lui Iosua este corect din punct de vedere istoric, se înşală; mai degrabă este un text de propagandă. Căci cartea lui Iosua

[89] Este vorba despre primele cinci cărţi ale Bibliei: Facerea (Geneza), Ieşirea (Exodul), Leviticul, Numerii şi Deuteronomul, care au fost atribuite lui Moise şi care, privite împreună, alcătuiesc Pentateuhul.

zugrăveşte luarea Pământului Făgăduinţei ca pe un „Blitzkrieg"[90] plin de succes, pe când realitatea arăta cu totul altfel. Ocuparea teritoriului nu s-a petrecut printr-o campanie rapidă şi plină de succese de cucerire. Din contră, strămoşii israeliţilor de mai târziu s-au infiltrat lent, pe parcursul a mai multor secole. Populaţiile indigene nu au fost cucerite prin triumf militar, ci deplasate încetul cu încetul. Cei care promovează teoria cuprinsă de cartea „Şi totuşi Biblia are dreptate!"[91] se află până astăzi în faţa unei probleme serioase. Dacă s-ar da crezare tradiţiilor, atunci Canaanul ar fi trebuit să fie cucerit de către israeliţi în secolele 13 şi 12 î. Hr. Din păcate cercetările intense nu au oferit concret în această privinţă nici o dovadă arheologică palpabilă. Războiul de cucerire proclamat de către autorul anonim al Cărţii lui Iosua ar fi trebuit să lase în urmă semne clare care să dea mărturie până astăzi despre cuceririle măreţe ale copiilor lui Israel, dar dovezile sperate nu au putut fi furnizate nici până astăzi de către către arheologie. Aşadar, greşeşte Biblia? Uneori, minte chiar pe faţă!

În Cartea lui Iosua[III] se va descrie într-o manieră elocventă despre cum au cucerit israeliţii, cu abilitate şi perfidie, dar înainte de toate, cu suportul puternic al lui Dumnezeu, oraşul Ai, din sudul Betelului. Şi cum, după cucerire, Iosua a făcut – se pare – un proces rapid. Scurt şi la obiect ni se relatează:[IV] „iar Iosua a ars până la temelii oraşul Ai şi la transformat pentru totdeauna într-o grămadă de ruine, care se află acolo şi astăzi."

Pare curios numele oraşului: Ai este cuvântul ebraic pentru ruine. De fapt, mai multe săpături au arătat că în timpul cuceririi oraşul Ai nu mai era locuit de mult. Se poate ca bătălia de cucerire descrisă cu atâta acurateţe în Biblie să nu fi avut loc niciodată. Căci nu era deloc nevoie de intervenţie militară pentru ca cetatea Ai să fie cucerită. Oraşul era pe atunci o grămadă de ruine lipsită de populaţie.

Celebrul arheolog Yigael Yadin nu dorea să accepte această concluzie; exista vreo posibilitate ca totuşi Biblia să nu fi minţit? Yadin spune:[V] „Încă nu s-a dovedit că partea care este identificată cu Ai, să fie efectiv vechiul Ai." Cu alte cuvinte: e posibil oare ca în timpul ocupării ţării, oraşul cucerit Ai să nu se fi aflat acolo unde s-a crezut până acum că ar fi fost?

Exact la acest rezultat a ajuns prof. dr. Kamal Salibi. Renumitul savant, născut în Liban, a studiat istoria în Beirut şi a absolvit la Londra. I s-a încredinţat o catedră de Istorie la Universitatea Americană din Beirut, unde profesorul Salibi s-a ocupat cu următoarea chestiune: ce ţinut au cucerit israeliţii după ce au ieşit din robia egipteană?

---

[90] *Blitzkrieg* (război fulger). Am păstrat forma originală, deoarece este vorba despre un concept deja cunoscut în istorie, introdus în cel de-al Doilea Război Mondial de către generalul Rommel, supranumit şi „Vulpea deşertului".

[91] *Und die Bibel hat doch recht!* este titlul cărţii scrise de Werner Keller cu puţin înaintea apariţiei *Lexiconului* lui Langbein şi cu care acesta se află în opoziţie.

La prima vedere, această întrebare pare la fel de curioasă ca cea de tipul „Cât timp a durat Războiul de Treizeci de ani?". Dar o dată puse în legătură directă cu temele biblice, întrebări aproape retorice pot conduce la răspunsuri neaşteptate. Întrebarea „Cine a scris cele cinci cărţi ale lui Moise?" pare să anticipeze răspunsul. Dar astăzi ştim: nu Moise este cel care le-a scris. Şi, conform concluziilor ştiinţifice, nici Cartea lui Iosua nu-i aparţine lui Iosua. Şi atunci cum apare întrebarea referitoare la locul unde se întindea pământul făgăduit? Nu doar pentru iudeii ortodocşi, dar şi pentru creştinii diferitelor confesiuni nu există nici o îndoială: pământul făgăduit se afla în actualul stat Israel; Dumnezeu Însuşi l-a promis iudeilor.

Din această perspectivă este de înţeles faptul că tezele profesorului Salibis au fost percepute ca fiind extrem de şocante. Mai întâi, nici o editură nu a riscat să publice rezultatele cuprinzătoare ale studiilor sale îndelungate. De ce nu? Pentru că abia atunci când „Der Spiegel"[VI] a făcut observaţii provocatoare pe marginea descoperirilor prof. Salibis s-au găsit editori pentru cartea sa.[VII] Învăţatul autor susţine că Pământul Făgăduit nu s-a aflat pe teritoriul actualului Israel, ci în provinciile saudite Hedjas şi Asir. Într-o arie mică, de aproximativ 600 pe 200 de kilometri, cercetătorul a redescoperit aproape 80 de procente din toate toponimele biblice. În schimb, pe teritoriul actualului Israel ar putea fi identificate doar între cincisprezece şi douăzeci de denumiri de locuri biblice.

Chiar şi Ierusalimul lui Solomon nu se află în Israel, ci la aproximativ 35 de kilometri în nord-estul regiunii muntoase Nimas, aflat în provincia saudită Asir. Acolo, un mic sat, aşezat idilic, poartă un nume plin de semnificaţii: Al-Sarim, Ierusalimul lui Solomon: aici trebuie să fi fost situat templul lui Solomon!

Cartea profesorului Salibis, „Biblia a venit din ţara Asir"[92] a apărut în 1985 după o luptă îndelungată. Cercetătorul a spus: „Mai întâi, tezele mele vor fi luate în râs; apoi vor fi trecute sub tăcere!"; şi exact aşa s-a şi întâmplat. Argumentele profesorului Salibis au fost ignorate până astăzi. Nu s-a efectuat nici măcar o săpătură de cercetare pentru a fi verificate.

Dacă prof. Salibi ar avea dreptate, acest lucru ar avea consecinţe în politica mondială. Căci atunci, Dumnezeul biblic ar fi promis poporului Său o cu totul altă ţară decât actualul Israel.

Israel: cel care a luptat cu Dumnezeu şi a învins!

Dacă am da crezare Bibliei, atunci proto-părinţii ar fi trăit cu două milenii înainte de Hristos. Într-o genealogie fără fisură care coboară până la Adam, se poate calcula că – conform Bibliei – Avraam a venit pe lume în anul 2018 î. Hr. Potrivit acesteia, Isaac (fiul lui Avraam) şi Iacob (fiul lui Isaac) ar fi trăit tot între al treilea şi al doilea mileniu înaintea erei noastre. Acest lucru este foarte important

[92] *Die Bibel kam aus dem Lande Asir.*

pentru înţelegerea istorică a Bibliei. Se menţionează că încă din acea perioadă Dumnezeu a promis să-l facă „pe poporul său Israel" tare şi puternic.

Numele de Israel provine dintr-o „întâmplare" curioasă! Mai întâi ea va fi descrisă în cartea Facerii:[I]

„Şi Iacob s-a sculat în noaptea aceea, a luat cu sine pe cele două femei ale sale şi cele două slujitoare şi pe cei unsprezece fii ai săi, şi a trecut râul Iaboc prin vad. Şi el i-a luat şi i-a condus peste râu şi au venit toate cele care erau ale lui.

Şi numai el singur a rămas în urmă. Atunci s-a luptat cu el un bărbat până la ivirea zorilor. Şi atunci acela, văzând că nu-l poate dovedi i-a lovit coapsa. Şi astfel a fost scrântită coapsa lui Iacob în timp ce se lupta cu acela."

Iacob, în vârstă de aproape o sută de ani, s-a luptat timp de mai multe ore împotriva unui adversar necunoscut. Când, în cele din urmă, străinul a înţeles că nu-l poate dovedi în mod cinstit, a recurs la un şiretlic şi a scrântit şoldul lui Iacob. Totuşi, străinul nu reuşea să-l învingă pe Iacob.

„Şi acela (Dumnezeu) a spus: «Lasă-mă acum să plec, căci se ivesc zorile.» Iar Iacob a replicat: «Nu te las să pleci decât dacă mă vei binecuvânta!» Iar acela a zis: «În viitor nu te vei mai numi Iacob, ci Israel, căci te-ai luptat cu Dumnezeu şi cu oamenii şi ai învins.»"

Întâmplarea este mai mult decât vrednică de atenţie: ca atare, Dumnezeu l-a întâlnit pe Iacob în drum şi se ajunge la o luptă inegală care durează aproape toată noaptea.

Deşi Iacob era un moşneag de aproape o sută de ani, Dumnezeu nu poate să-l învingă, nici chiar recurgând la un şiretlic. Cine trebuia atunci să fie privit ca victorios? Dumnezeu însuşi ne dă răspunsul! El îi acordă lui Iacob un nume nou: „Israel, căci te-ai luptat cu Dumnezeu şi cu oamenii şi ai învins."

În fapt, numele Israel poate proveni din verbul ebraic „şara" şi „El", forma prescurtată pentru termenul Dumnezeu. Traducerea liberă „care s-a luptat cu Dumnezeu" este foarte posibilă.

Dumnezeu Însuşi îi conferă un nou nume lui Iacob: Israel. Cu toate acestea Iacob îşi va păstra vechiul său nume şi, pe parcursul textelor următoare, el va fi foarte des numit Iacob şi nu Israel. Puţin mai târziu[II] Iacob va fi din nou numit de Dumnezeu, Israel, într-un context în care lupta şi urmările sale nu au avut loc defel. De ce? Probabil pentru că atât descrierea luptei cât şi cea de-a doua re-numire au fost doar mai târziu inserate în text. De aceea îşi păstrează Iacob vechiul său nume în vechile texte (care prezintă evenimentele de dinaintea şi de după luptă, precum şi pe cele de dinaintea şi de după cea de-a doua numire). Lupta a fost cu siguranţă imaginată pentru ca numelui Israel să i se poată atribui retroactiv o semnificaţie cu totul specială. Dar care? Evenimentul nu este istoric. După calculele Bibliei, lupta a avut loc în anul 2000 î. Hr., dată care ţine de pura imaginaţie a scriitorilor ce doreau să atribuie poporului lor o posibilă istorie străveche. Cele mai timpurii mărturii referitoare la vechii evrei datează nu din

anul 2000, ci din anul 1000 î. Hr. Într-adevăr, Avraam, Isaac şi Iacob par să fi trăit cu o mie de ani mai târziu decât stabileşte Biblia![III] Se pare ca anonimii autori biblici s-au lăsat călăuziţi de intenţii evlavioase.

Ei arătau „istoria" aşa cum ar fi trebuit ea să fie.

Jertfa umană: cerută sau interzisă de Dumnezeu?

„Pe parcursul dezvoltării tot mai semnificative a religiilor şi a sensibilităţii etice aflate în creştere, jertfele umane au fost înlocuite cu alte jertfe", ne susţine *Lexikon Alte Kulturen*[I].[93] Ce poziţie îşi asumă Biblia în faţa acestei chestiuni? Jertfa umană va fi cerută sau interzisă? Această întrebare nu permite un răspuns indubitabil.

Un lucru este evident: jertfele umane vor fi descrise în mod repetat în „Vechiul Testament"! Dar cum vor fi evaluate ritualurile sângeroase şi ucigătoare?

Înainte de a intra în război cu amoriţii[II] Ieftae face un jurământ solemn că imediat ce ar fi terminat războiul, el va aduce o jertfă umană, drept mulţumire; va arde de viu pe orice om care va ieşi să-l salute din casa lui. În mod extraordinar, această persoană va fi chiar fiica lui, singurul său copil. Tânguindu-se, regele şi-a sfâşiat hainele, dar trebuie să-şi ţină legământul pe care-l făcuse în faţa lui Iahve. Acest lucru o priveşte şi pe fiica sa. Tânăra femeie – numele ei nu va fi dezvăluit în Biblie – cere un termen de graţie de două luni. În cele din urmă s-a întors supusă şi va fi jertfită. Iahve acceptă jertfa.

Un alt caz de jertfă umană va fi descrisă în Cartea a patra a Regilor[94]. În războiul dus împotriva israeliţilor, Meşa, regele Moabului, suferă împreună cu armata sa o înfrângere nimicitoare. Dumnezeul Iahve este mai tare. Pentru a îndulci umilinţele înfricoşătoare ale înfrângerii, Meşa l-a adus pe propiul său fiu ca jertfă umană lui Kemos, zeul protector al poporului moabit:[III] „Atunci el l-a luat pe întâiul său născut, care trebuia să fie rege în locul său, şi l-a jertfit ca ardere de tot pe zid." Jertfa a ajutat mai mult decât se sperase! Kemos îi constrânge pe israeliţi să părăsească arena cuceririlor lor militare:[IV] „Atunci a venit o mare mânie asupra lui Israel, aşa încât s-au dus de la el şi s-au întors în ţara lor." Duşmanii lui Israel înving poporul lui Iahve; jertfa umană se dovedeşte ca fiind la mare preţ.

Deşi înaintaţi în vârstă, Avraam şi Sara[V] vor deveni încă o dată cu mândrie părinţi. Totuşi, ei nu s-au putut bucura mult timp de noua lor fericire, căci Iahve îi cere lui Avraam să-l jertfească pe iubitul său descendent! Fără să şovăie, profund-credinciosul Avraam ridică un altar, îl aşază deasupra pe fiul său Isaac, legat, şi deja ridică cuţitul. În ultimul moment Dumnezeu îi trimite un înger care

[93] *Lexicon al vechilor culturi.*

[94] În original „Cartea a doua a Regilor".

să-i oprească braţul. Dumnezeu nu dorise decât să-l verifice pe Avraam; El voia să ştie cât de departe mergea supunerea acestuia.

Aşadar, este totuşi Iahve împotriva jertfei umane sau, dimpotrivă, favorizează cruda „ofrandă"? Informaţiile Bibliei rămân neclare! Căci câteva capitole mai departe[VI] Iahve pretinde: „Să nu-l huleşti pe Dumnezeul tău... Ci pre plinul câmpului tău şi prisosul viilor tale nu trebuie să le ţii la tine. Pe primul tău fiu să mi-l dai Mie. La fel trebuie să faci şi cu taurul tău şi cu dobitoacele mai mici. Şapte zile să-l laşi să stea la mama lui, iar în a opta zi trebuie să-l aduci la Mine." Ce poate să însemne această poruncă?

Cum trebuie înţeles faptul că trebuie să-l fie „dat" primul născut? La profetul Iezechiel, Dumnezeu Însuşi ne explică, ce anume a urmărit cu această cerere:[VII] „De aceea le-am dat lor şi porunci care nu erau bune şi legi prin care ei nu puteau să trăiască şi i-am lăsat să devină necuraţi prin jertfele lor, prin care îşi ucideau prin foc toţi întâi-născuţii, ca prin aceasta să aduc spaimă asupra lor şi astfel ei să poată cunoaşte că Eu sunt Domnul."

Aşadar, Dumnezeu a cerut poporului Său o supunere inumană; ori, acest lucru nu se potriveşte cu imaginea unui Dumnezeu bun şi milostiv!

Lilit – soţia demonizată a lui Adam

Lilit apare în „Vechiul Testament" o singură dată, ce-i drept, doar în originalul ebraic. Ni se spune la Isaia:[I] „Şi se întâlnesc întâlnesc animalele pustiului cu cîinii pustiului şi un satir[95] îşi strigă tovarăşii. Acolo îşi face Lilit sălaşul şi acolo îşi găseşte loc de odihnă." De obicei, în loc de Lilit, va fi tradus prin „Nălucă a nopţii". În opinia unor lingvişti precum König[II], Lilit(h) provine din cuvântul ebraic „lil", care înseamnă noapte. Să se ascundă oare în spatele numelui propriu de Lilit o trimitere către fiinţe nocturne? Să nu fie Lilit un nume propriu, ci denumirea unei specii, care, într-un fel anume, are de-a face cu noaptea?

Caracterul dubios al identificării lui Lilit cu năluca nopţii doreşte să clarifice un alt compromis: „Spiriduşul[96] dansa în jurul focului." – „Rumpel"[97] aminteşte

[95] *Ein Bockfüßiger*, o fiinţă cu picioare de ţap. Interesante traducerile oferite de BS: „Câini şi pisici sălbatice se vor propăşi pe acolo şi făpturi omeneşti cu chip de ţap se vor strânge (*fără număr*). Acolo vor zăbovi năluci ce umblă noaptea şi în acele locuri îşi vor găsi odihna.", BA: „Şi demonii vor sta faţă-n faţă cu satirii şi vor zbiera unul către celălalt; acolo se vor odihni satirii, că loc de odihnă şi-au aflat." şi SB: „Fiarele din pustie se vor întâlni cu cîinii sălbatici şi ţapii păroşi se vor chema unii pe alţii. Acolo îşi va avea locuinţa năluca nopţii, şi îşi va găsi loc de odihnă."

[96] Termenul folosit este *Rumpelstilzchen*, care va prilejui autorului o serie de observaţii ulterioare.

[97] Cuvântul *Rumpel* înseamnă hodorogeală, huruit.

de huruiala furtunii, ca atare de tunet. Prin urmare, ar fi trebuit ca cuvântul „spiriduş" să poată fi tradus prin „spiritul furtunii"[98].

În originalul ebraic numele lui Lilit se iveşte o singură dată; dar în traduceri el va fi căutat zadarnic. Ceea ce ascunde Biblia însăşi este faptul că în tradiţiile iudaice[III] nu Eva fusese prima femeie a lui Adam, aşa cum se percepuse până atunci, ci Lilit. Louis Ginzberg, un bun cunoscător al vechilor tradiţii iudaice, rezumă astfel:[IV] „Decizia divină de a-i oferi o însoţitoare lui Adam (care căzuse într-un acut sentiment al singurătăţii atunci când animalele au venit la el în perechi pentru a fi numite), corespunde dorinţei lui Adam. Pentru a-i alunga sentimentul singurătăţii, i-a fost oferită Lilit ca soaţă. Asemenea lui, fusese creată din praful pământului. Dar ea i-a fost alături pentru puţină vreme deoarece a pretins să se bucure pe deplin de aceleaşi drepturi ca şi soţul său, revendicându-şi drepturile pe baza originilor lor comune."

Dar Adam dorea o parteneră supusă şi nu egală în drepturi cu el, lucru cu care Lilit nu a fost niciodată de acord. Şi-a părăsit soţul şi a dispărut în aer cu ajutorul unui truc magic. Nici Dumnezeu Însuşi nu a reuşit, cu ajutorul a trei îngeri, să o înduplece pe încăpăţânată să se întoarcă spăşită la Adam. Din acest motiv, Dumnezeu a ameninţat-o în mod grosolan: dacă nu se va supune lui Adam îi vor muri zilnic câte o sută de copii.

Îşi are Lilit începutul în pământul Bibliei? Nicidecum. Iar asemănarea indiscutabilă dintre „lil" (în ebraică „noapte") şi Lilit s-ar putea mai degrabă să fie întâmplătoare, căci numele nu-şi are deloc originea în limba ebraică, ci în cea sumeriană. Pe lista regilor sumerieni, la jumătatea celui de-al treilea mileniu precreştin, descoperim că tatăl eroicului Ghilgameş se numea Lillu. Forma feminină pentru acest nume era Lilitu.

În al treilea mileniu precreştin Lilitele (plural!) erau vechile duhuri şi vechii demoni babilonieni ai pământului. Despre o Lilit primordială nu se pot face decât speculaţii. La fel se întâmplă şi cu numele său. Să provină, oare, Lilit cea biblică dintr-o zeitate babilonică Illitu? În orice caz, ea ar putea fi amintirea personificată a uneia dintre cele mai vechi zeiţe.

Conform profesorului Hans Schindler-Bellamy[V], în Babilonul preistoric, zeităţile de gen feminin erau adorate sub chipul unor pietre. Se pare că puternicele fiinţe feminine ar fi fost concepute odată cu cosmosul. Iniţial au fost adorate fără nici o formă, iar mai apoi sub chipul unor pietre sculptate; Illitu poate fi tradus ca „piatră dumnezeiască". Să-şi aibă Lilit originea în timpurile îndepărtate ale preistoriei?

În cele din urmă ea a fost prezentată mai degrabă ca o fiinţă feminină atractivă cu atribute feminine senzuale şi cu aripi. Inclusiv acea Lilit, prezentată de tradiţiile iudaice, avea capacitatea de a zbura; dar, în cele din urmă, în Cabala medievală ea va fi pe deplin demonizată.

---

[98] *Gewittergeist*, unde *Gewitter* înseamnă furtună, iar *Geist*, duh.

La început era o divinitate. Apoi s-a transformat în prima soţie a lui Adam. În fine, în Evul Mediu ea va deveni un demon care pândeşte copiii şi care constituie o primejdie considerabilă pentru femeile însărcinate. Au fost elaborate formule magice şi s-au produs talismane care trebuiau să protejeze mamele şi copiii de demonica Lilit.

Lilit este cunoscută şi în legendele musulmane; şi aici ea va fi pusă în legătură cu Adam. Se pare că după ce şi-a părăsit soţul s-a asociat cu diavolul pentru a crea un demon malefic. În Europa medievală Lilit a fost un prilej de basme, fantezii care se contrazic reciproc. Ea este când soţia divolului, când iubita acestuia, când bunica lui.

Este posibil ca Lilit să fi fost iniţial adorată ca zeitate supremă, apoi, încetul cu încetul a fost degradată la rangul unei vrăjitoare demnă de ură şi a sfârşit ca o caricatură produsă de fantezia masculină, sadică şi antifeminină, pe rugul sfârşitului de Ev Mediu şi al sângerosului „Timp nou".

Martorii lui Iehova: cum a apărut un fals „nume divin"

Unele greşeli biblice sunt foarte vechi. Dar ele sunt deja atât de adânc înrădăcinate, încât majoritatea le percep ca fiind „adevăruri". Însă o greşeală rămâne o greşeală, chiar dacă ea nu se repetă foarte des.[I] Un exemplu: „Israeliţii nu aveau voie să pronunţe numele lui Iahve, deoarece era prea sfânt!" În absolutismul său, această afirmaţie este întru totul falsă. Isaia nu ne oferă nici un criteriu care să susţină vreo interdicţie referitoare la folosirea numelui lui Dumnezeu. Dimpotrivă, el accentuează în mod expres[II] faptul că numele lui Dumnezeu trebuie să devină cunoscut şi duşmanilor, care trebuia să tremure în faţa numelui lui Domnului. Israeliţii credincioşi erau îndemnaţi:[III] „Aleluia! Lăudaţi, slujitori ai Domnului, lăudaţi numele Domnului! Lăudat fie numele Domnului, de acum şi până în veac!" Ori, acest lucru nu prea e posibil fără a rosti numele lui Dumnezeu! De asemenea, acesta nu va fi folosit nicidecum doar în cadrul slujbelor religioase, ci în secolul al VII-lea el apare deseori chiar şi în scrisorile zilnice.

În anul 150 d. Hr. se furişează o eroare. Abba Şaul, un învăţat în Scripturi plin de râvnă, a înţeles în mod greşit o poruncă strictă; în Levitic se spune:[IV] „Cel care huleşte numele lui Iahve să fie ucis cu moarte; toţi cei din comunitate, precum şi cei care sunt oaspeţi de drept, trebuie să-l acopere [cu pietre] până-l copleşesc". Spus într-o formulă mai actuală, ni se cere clar: „Dacă cineva huleşte numele lui Iahve, acela trebuie ucis, şi toţi locuitorii ca şi străinii cu drept de şedere trebuie să-l ucidă cu pietre." Dar Abba Şaul a mers cu un pas mai departe: el a proclamat faptul că până şi numai rostirea numelui sfânt trebuie să fie pedepsită cu moartea. El a interpretat textul clar al Bibliei astfel: „acela care ponegreşte numele lui Iahve în cele patru litere ale sale, acela va fi pedepsit cu moartea." Se pare că deja simpla rostire a cuvântului Iahve pare să-i fi apărut învăţatului ca fiind ponegrire.

Să avem oare de-a face cu un individ solitar, care avea o opinie anormală? Nicidecum! Este cu totul evident faptul că în decursul ultimelor secole pare să fi existat o timiditate crescândă în privinţa folosirii sau articulării cuvântului Iahve. În anul 280 î. Hr. s-a început traducerea Scripturilor ebraice în limba greacă; în Septuaginta nu se mai păstrează Iahve, ci cele patru consoane „jhwh" nu au fost redate în limba greacă, ci înlocuite prin „Kyrios" (Domn)!

În secolul I d. Hr. istoricul iudeu Iosefus [Flavius] precizează:[V] „Atunci Dumnezeu i-a vestit numele Său, pe care nu-l spusese până atunci nici unui om. Acest nume eu nu am voie să-l rostesc."

Iniţial, limba ebraică era o limbă strict consonantică. Vocalele erau înlăturate şi trebuiau adăugate doar prin lectură, în gând. Dar pe măsură ce limba ebraică clasică era uitată din ce în ce mai mult au apărut probleme şi, deja în secolul al VII-lea d. Hr., aceasta era în Israel la fel de moartă pe cât este latina la începutul celui de-al treilea mileniu d. Hr. Învăţaţii s-au îngrijit de limba ebraică, ca de o limbă de cult şi dacă ea dispăruse deja din viaţa cotidiană, se impunea ca totuşi să dăinuie în calitate de limbă religioasă; de aceea s-au decis să adauge vocale, textelor din „Vechiul Testament". Acest lucru s-a făcut cu mare grijă. Pentru a fi posibil ca forma textului să fie schimbată cât mai puţin cu putinţă, vocalele nu au fost introduse între consoane, ci s-a dezvoltat un sistem de puncte şi linii care au fost aşezate sub consoane sau deasupra acestora. Mai întâi au existat mai multe sisteme, uşor diferite între ele, dar prin secolul al VII-lea d. Hr. s-a impus notarea vocalică tiberiană.

Scopul învăţaţilor iudei era aceea de a „transmite pronunţia în mod unitar". Mulţumită textelor vocalizate, noi ştim astăzi cum era pronunţat numele sfânt al lui Dumnezeu. El apare în ediţiile ebraice ale „Vechiului Testament" de 6 828 de ori sub forma de „jhwh". Numele lui Dumnezeu, poate fi citit corect, literă cu literă, de 6 828 de ori... şi totuşi se pot face greşeli mari pe marginea lui.

Învăţaţii iudei voiau să evite ca prin lecturarea publică a unui text din „Vechiul Testament" să se citească, din neatenţie, ce se afla acolo. Aşadar, „Jhwh" era scris, dar, citit cu voce tare, trebuia să se audă „Domnul". Şi pentru a-l ajuta pe cititorul care putea sta cu gândurile în altă parte s-a recurs la un truc. Procedeul a fost extrem de uşor şi foarte eficientă! Sub consoanele numelui lui Dumnezeu „jhwh" s-au adăugat vocalele de la cuvântul ebraic „domn".

Completat pe hârtie cu vocalele cuvântului ebraic „Domn", consoanele „jhwh" vor fi citite „Domn"; iar dacă se combină consoanele din „jhwh" cu vocalele cuvântului ebraic „Domn", rezultă „jehowa" sau „jehova".

„Biblia Elberfeder", care poate fi acceptată ca fiind fidelă textului, comentează: „Pentru ca la citirea din Biblie să se amintească faptul că trebuie să se rostească Domn şi nu forma văzută „Jahwe", iudeii au introdus în manuscrisele bibliilor, lângă consoanele numelui „Jahwe" vocalele cuvântului „Adonai", aşa încât prin aceasta să se poată citi termenul lipsit de sfinţenie, „Jehova". Prin urmare, reiese faptul că „Jehova" nu este un nume şi el nu trebuie

nici scris, nici pronunţat în felul acesta în limbile noastre." „Hebräische Schulbuch"[99] se pronunţă ceva mai dur: „Prin numele divin Jehova, din Ev Mediu târziu, nu se putea câştiga decât necunoaştere."

Combinaţia lehova apare de 6 828 de ori în ediţiile ebraice ale „Vechiului Testament", şi cu toate acestea este greşit să se creadă faptul că Dumnezeul lui Israel s-ar fi numit astfel. Iată cât de mult pot înşela aparenţele!

(Pentru cei interesaţi în mod special, câteva aspecte mai complicate [legate de limba ebraică] vor fi prezentate aici într-o manieră simplificată; totuşi rămân destule dificultăţi. Dacă nu înţelegeţi explicaţiile următoare nu vă faceţi probleme! Aşadar, este destul de complicat un fapt anume, în sine simplu, prin care alef ca A-tare în limba germană[100] este o vocală, în timp ce în ebraică el este o consoană. Cuvântul ebraic pentru Domn este Adonai. Fără vocale el se scrie astfel: Alef/Dalet/Nun/Jod.[101] Transcris în litere latine: „adnj".

A tare de la începutul cuvântului este o vocală în limba germană, dar în ebraică este vorba despre Alef, deci, de o consoană. Şi atunci, cum va fi prevăzut „adjn" cu vocale, astfel încât să reiasă Adonai? După A urmează imediat o a doua consoană, D; în consecinţă, sub A a fost aşezat un semn având forma -: [102]. Acest semn indică faptul că nu urmează nici o vocală, ci chiar următoarea consoană. Dar acest semn poate fi citit şi ca vocala „e". Deasupra lui D se va aşeza un punct, care înseamnă „o" din Adonai.[103] Sub N urmează un semn care seamnă cu un T: el indică vocala „a" pentru consoana j[104] [din jhwh]. Acum, trebuie să aşezăm sub consoanele lui jhwh vocalele lui Adonai; să încercăm.

Dacă se combină consoanele din cuvântul Jahwe cu vocalele cuvântului Adonai, rezultatul este un amestec artificial alcătuit din două cuvinte, care se

---

[99] „Manual de ebraică".

[100] Element valabil şi în limba română.

[101] אדני, unde א este *alef*, ד este *dalet*, נ este *nun* şi י este *jod*; desigur, conform regulilor limbii ebraice, cuvântul trebuie citit de la dreapta la stânga.

[102] Rezultă (אֲ).

[103] Vorbim de O mediu; se scrie deasupra lui dalet aproximativ astfel: דֹ.

[104] נָי, ceea ce arată că, deşi aşezat sub N (nun), semnul în cauză, (ָ) numit Camaţ sau Cameţ, reprezintă vocala A lung pentru consoana jod (י), consonă mută. Trebuie menţionat un aspect tehnic; autorul indică pentru cuvântul Adonai un (o) mediu (adică acel punct deasupra lui dalet) şi nu un (o) lung, numit *cholem*, vocală care e formată din consoana vocalică *wau* (ו) şi punctul menţionat (ֹ) aşezat deasupra acestuia; cum am zis, de aici rezultă forma וֹ, adică O lung. În manualul de limbă ebraică biblică (Pr. prof. dr. Emilian Cornițescu şi Pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, „Limba ebraică biblică", Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1996, p. 45, se arată inclusiv această variantă, unde este folosit O lung (alcătuit din wau şi punctul superior) şi nu O mediu, reprezentat de un punct plasat deasupra consoanei dalet, formă de altfel posibilă. (A se vedea lucrarea menţionată, p. 270).

poate citi fie „lehowa”, fie „lehova”[105], care, în fapt, nu a existat niciodată în timpurile biblice. Un învăţat în ale Scripturilor, din „Vechiul Israel”, nu s-ar fi putut ocupa cu aşa ceva. Se impune să repet: un amestec între consoanele ebraice ale numelui divin „jhwh” şi vocalele cuvântului ebraic pentru „Domn” rezultă o combinaţie lipsită de sens, de genul „iehova” sau „iehowa”. Este ca şi cum s-ar asocia câteva piese din două jocuri diferite de Puzzle într-o imagine nouă, dar lipsită de sens. Este rezulatul unei inovaţii capricioase care transformă ambele jocuri de Puzzle într-o formă de nerecunoscut. În urma acestui demers este nevoie de multă osteneală pentru a reconstrui cele două imagini originare.

Micol: mamă de cinci ori, dar fără copii?

Deseori, relaţiile familiale ale figurilor biblice sunt mai mult decât încâlcite. Acest fapt se observă într-un fel aparte la Micol. Fiica primului rege al tuturor triburilor lui Israel, a fost o creatură lipsită de putere, mutată de tatăl său, ca o figură de şah, dintr-un loc în altul. În felul acesta se dovedeşte că Biblia este un document al concepţiilor morale din timpurile sale ce nu poate fi nicidecum preluată ca atare în zilele noastre. Astăzi, modul în care era tratată Micol este inacceptabil, căci dezvăluie o concepţie misogină. Bărbatul porunceşte iar femeia trebuie să se supună necondiţionat deoarece nu este stăpână peste propriul ei destin.

În „Who's who în Biblie” ni se spune scurt şi concis:[I] „Micol. Fiica mai mică a lui Saul. Tatăl ei a dat-o de soţie lui David, apoi i-a luat-o înapoi şi o mărită cu un alt bărbat. După moartea lui Saul, David o vrea înapoi şi o capătă spre regretul soţului acesteia. Când David, într-o bucurie exaltată, aducea Chivotul legământului la Ierusalim, Micol privea de la fereastră şi-l vedea «cum ţopăia şi dansa». Ea l-a dispreţuit pentru acest lucru şi i-a reproşat mai târziu, că s-ar fi expus gol în faţa întregii lumi. Pentru această lipsă de înţelegere va fi pedepsită să rămână stearpă.”

Pe cât de încâlcite au fost relaţiile de familie ale lui Micol, pe atât de contradictorii sunt informaţiile Bibliei referitor la calitatea ei de mamă. Într-un loc ni se spune că ea nu ar fi avut copii:[II] „Dar Micol, fiica lui Saul, nu a avut nici un copil până în ziua morţii sale.” Dar în aceeaşi carte biblică se spune de asemenea:[III] „Aşadar, regele i-a luat... pe cei cinci fii ai lui Micol, fiica lui Saul, pe care... ea i-a născut.”

Aşadar un text ne spune că Micol nu a avut copii, iar un altul afirmă că a avut cinci fii. Pentru a masca această contradicţie, unele ediţii biblice recurg la

[105] Aici există o imposibilitate de adaptare la limba română; când autorul vorbeşte despre cele două feluri diferite în care poate fi *pronunţat* cuvântul are în vedere diferenţa fonetică dintre w (în germană numit *Doppelvau* – dublu v), citit ca un v tare în limba română, şi v (în germană Vau), care se citeşte moale, asemănător cu un f puternic în limba română. În fapt, v se află undeva la graniţa dintre f şi v din limba română.

un truc. În textul ebraic se spune clar că Micol a avut cinci fii. Totuşi, aceste ediţii o schimbă pe Micol cu Merob[IV] şi se ajunge la o ciudată formulă ajutătoare:[V] Micol nu a avut copii, dar sora sa, Merob, soţia lui Adriel, a avut câţiva, iar Micol a adoptat fii sorei sale şi i-a crescut. Dar de ce ar fi trebuit ca ea să-i ia pe copiii propriei sale surori?[106]

Dar dacă se citeşte suficient textul biblic se va vedea că această „explicaţie" nu se potriveşte cu Biblia: „Şi regele i-a luat... pe cei cinci fii ai lui Micol, fiica lui Saul, pe care... ea i-a născut." Aşadar Micol va fi arătată cu certitudine ca fiind mamă naturală, iar despre adoptarea copiilor sorei sale nu se vorbeşte nicăieri.

Concret: Micol a fost deci – aşa afirmă Biblia – de cinci ori mamă, dar fără copii.

Moise – nu a scris cele cinci cărţi ale lui Moise

Pe cel care-l contemplă, Moise îl priveşte de sus, înfricoşător. De fapt, marele bărbat al „Vechiului Testament" nu este imaginat astfel; el nu pare să fie înţelept, ci rău, chiar demonic! Care să fie motivul acestui fapt? Căci, în cazul statuii, ceva nu este corect iar marele Michelangelo (1475 - 1564) a făcut undeva o greşeală. Dar care? Milioane de turişti ai Romei au stat deja uluiţi în faţa statuii, celebră în toată lumea, şi şi-au pus această întrebare.

Michelangelo a fost victima unei greşeli de traducere simple, dar cu urmări nefaste... şi i-a aplicat Moise-lui său coarne, într-un mod pe care noi îl cunoaştem doar din reprezentările medievale ale diavolului! De ce?

În Cartea Exodului ni se spune[I] că, după întâlnirea sa cu Dumnezeu, faţa lui Moise... strălucea. Verbul ebraic ne spune „krn" şi are semnificaţia de bază de „a străluci". Pe lângă aceasta „krn" are însă şi o altă semnificaţie, şi anumea aceea de „a purta coarne". Se poate întâmpla ca el să se fi gândit la razele de lumină ce ar fi putut arăta ca nişte coarne. Învăţatul bisericesc Ieronim (347 – 419 sau 420) a restrâns sensul prin traducerea sa în latină a textului ebraic: „Et facies sua cornutus erat.", iar asta nu înseamnă nimic altceva decât: „Şi faţa sa era

---

106 Acest verset, care în canonul ortodox este menţionat la II Regi 21, 8 ne spune: „Regele însă i-a luat pe cei doi fii pe care Riţpa, fiica lui Aia, i-i născuse lui Saul: Armoni şi Mefiboşet, şi pe cei cinci fii pe care **Merob**, (s.m.) fiica lui Saul, i-i născuse lui Adriel, fiul lui Barzilai din Mehola." (BA, BS şi SB); Dar textul din Sept. II precizează: „Regele însă i-a luat pe cei doi fii ai Resphei, fiica lui Aia, pe care [aceasta] i-i născuse lui Saul, pe Ermoni şi pe Memphibosthe, şi pe cei cinci fii ai lui **Michol**, (s.m.) fiica lui Saul, pe care i-i născuse lui Esriel, fiul lui Berzelli din Moulathi." În afară de transcrierea diferită a numelor, vedem că aici este vorba despre Micol şi nu despre Merob, aşa cum susţine Langbein. O notă ne atrage atenţia: „În loc de Michol/Melchol, care nu a avut copii (II Rg. 6, 23), se propune Merob (*cf.* I Rg. 18, 19)" Mergând la locul indicat I Regi 18, 19, aflăm: „Şi a fost aşa: când era vremea ca Merob, fiica lui Saul, să-i fie dată lui David, ea i-a fost dată de soţie lui Esriel din Moulath."

încornorată." Astfel a ajuns Moise al lui Michelangelo la coarnele sale; printr-o greşeală de traducere.[107]

În Evanghelia după Ioan se spune:" „Căci Legea este dată prin Moise" şi până în timpul secolului al XVIII-lea nu a existat în lumea teologiei nici o îndoială că:

- Moise a fost autorul cărţilor numite după el „Cele cinci cărţi ale lui Moise".
- În lucrarea sa cuprinzătoare, numită şi Pentateuhul, Moise a revelat oamenilor poruncile lui Dumnezeu.

În realitate lucrurile stau astfel: putem spune cu siguranţă că, cel mai probabil, Moise cel biblic nu a existat ca figură istorică şi, prin urmare, nu putea să scrie cele „Cinci Cărţi" numite după el. De altfel, ele nici măcar nu au ieşit din pana unui singur autor, ci mult mai degrabă provin de la un număr mare de autori aparţinând unor timpuri diferite.

În „Vechiul Testament" numele propriu, Moise, va fi interpretat din punct de vedere lingvistic. Figurile biblice importante au de obicei nume care se pretind a fi pline de semnificaţii şi dezvăluie aspecte importante cu privire la cei care le poartă. Aşadar, numele Moise va fi explicat printr-o poveste uluitoare: un faraon rău, care nu va fi indicat după nume, vroia să înfrângă pofta de viaţă a sclavilor săi israeliţi. Prin urmare el a poruncit ca toţi evreii să-şi ucidă întâi-născuţii de parte bărbătească.[108] Mama micului Moise era disperată; ce ar putea face, pentru ca pruncul ei să rămână în viaţă? Nu a văzut decât o singură şansă pentru fiul ei: trebuia să-l abandoneze şi să-l încredinţeze unei soarte necunoscute! Aşadar''' „ea a făcut un coşuleţ din trestie şi l-a lipit cu bitum şi catran, a aşezat copilul în el şi a aşezat coşuleţul în stuful de pe malul Nilului".

Gestul mamei nu era nicidecum privit în vechiul Israel ca fiind o faptă lipsită de inimă. Pe vremea aceea, israeliţii – deci, inclusiv mama lui Moise – erau convinşi de faptul că Nilul se afla sub protecţia unei puternice zeiţe. Ca atare – conform convingerilor de atunci – ei îi fusese încredinţat pruncul şi nu

---

[107] Traducerile româneşti menţionate de noi evită această greşeală: BS: „... văzând pe Moise că are faţa strălucitoare..."; BA: „...văzându-l pe Moise că are faţa încărcată de slavă..."; SB: „...şi iată că pielea feţei lui strălucea..."; Sept. I: „...au văzut înfăţişarea plină de slavă a feţei lui Moise...". Sept. I ne oferă şi o notă unde, printre altele se explică: „Reprezentările lui Moise cu coarne derivă din Vulgata care, asemenea lui Aquila, a înţeles ebr. *qaran* „a iradia, a străluci" în legătură cu rădăcina cuvântului *qeren* „corn". Şi Luther, în ediţia din 1545, corectează greşeala Vulgatei: „so sahen denn die kinder Jsrael sein angesicht an / wie das die haut seines Angesichts glentzet" *Luther-Bibel 1545: Das zweite Buch Mose (Exodus). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel,* S. 397, tradus: şi copiii lui Israel au văzut faţa lui / cum strălucea pielea feţei sale."

[108] În textul biblic nu se vorbeşte despre „întâi-născuţi" (erstgeboren), ci despre toţi copii de parte bărbătească ce se vor naşte începând de la data emiterii poruncii. Din formula autorului se poate deduce faptul că porunca ar fi putut fi aplicată şi retroactiv.

unei morţi sigure. Prin aceasta se poate vorbi şi despre o sentinţă divină. Planul a funcţionat: fiica faraonului a descoperit coşuleţul în mâlul Nilului şi l-a salvat cu dragă inimă pe băieţelul nou-născut. De asemenea, ea l-a numit pe copilul găsit, Moise. De ce? Deoarece l-a scos din apă, iar „Mşh"[109] înseamnă în limba ebraică „a scoate afară".

Cu siguranţă, întâmplarea nu are nimic de-a face cu istoria. Fiica faraonului, o egipteancă de cel mai înalt rang, nu ar fi dat niciodată un nume evreiesc unui copil găsit. Dar autorul biblic nu a inventat de la sine această poveste emoţionantă, ci ca model i-a servit biografia legendarului rege Sargon al Babilonului. Cu un mileniu înainte de ipotetica perioadă de viaţă a lui Moise, deci undeva pe la 2300 î. Hr. ni se spune de către Sargon: „Mama mea m-a zămislit, ea m-a adus în taină pe lume. M-a aşezat într-un coşuleţ de trestie, şi cu smoală a sigilat capacul. M-a încredinţat râului care nu m-a înghiţit."

Se pare că era nevoie ca legendarului Moise să i se scornească o poveste referitoare la naşterea sa potrivită. Bărbatul care, conform tradiţiei iudaice, a eliberat poporul Israel din robia egipteană ar fi fost el însuşi salvat, ca prunc, din cel mai mare pericol; rezultă că o putere mai înaltă l-a ocrotit în faţa morţii. El nu trebuia, mai degrabă, nu putea să moară pe când era prunc, din moment ce urma, ca om matur, să-şi salveze poporul. Providenţa l-a ocrotit pentru ca el să-şi poată conduce poporul în Ţara Făgăduită. Odinioară, micul Sargon fusese scos din curenţii Eufratului; anonimul biograf al lui Moise preia povestea emoţionantă, cu diferenţa că, la el, micul Moise a fost scos din apa Nilului; şi încă de o fiică de faraon!

Salvarea lui Moise din Nil este o ficţiune pură, cu caractere de basm. Acest lucru i se potriveşte lui Moise deoarece nu există nici cea mai mică dovadă istorică cum că el ar fi existat măcar. După nenumărate cercetări, expertul în Biblie Georg Afanasjew[IV] a ajuns la un rezultat nimicitor pentru cei care cred în Biblie: Moise este un personaj de ficţiune.

Şi atunci cine a scris cele „Cinci Cărţi ale lui Moise", dacă nu Moise? Nu mărturiseşte în mod clar Evanghelia lui Ioan despre Cărţile lui Moise? Nicidecum! Acolo nu este vorba decât despre faptul că Moise a înmânat poruncile lui Dumnezeu, dar despre Moise ca autor al aşa-zisului Pentateuch nu se poate citi nicăieri, nici în „Noul" nici în „Vechiul Testament". Nici una dintre cele cinci Cărţi ale lui Moise nu poartă numele acestuia. Moise nu vorbeşte nicăieri în text la persoana întâi; în schimb, un povestitor necunoscut a vorbit despre Moise doar la persoana a treia.

Autorul acestor texte din „Vechiul Testament", probabil cele mai importante pentru credincioşii iudei, nu va fi numit nicăieri. Să fie totuşi posibil ca ele

---

[109] *Mschh*, conform transliterării germane unde grupul de consoane *sch* corespunde românescul *ş*; aşadar, în limba română se poate transcrie *mşh* (Moşeh), lucru permis de forma ebraică מֹשֶׁה.

să nu aparţină lui Moise? Conform tradiţiei iudaice, Dumnezeu însuşi a luat contact cu Moise şi l-a întâlnit pe Muntele Sinai, şi se pare că El Însuşi i-a dictat lui Moise instrucţiunile şi poruncile. Moise le scrie din porunca lui Dumnezeu. În cadrul celor „Cinci Cărţi ale lui Moise" se va arăta în mod repetat faptul că anumite texte scurte aparţin lui Moise însuşi. Dar dacă anumite pasaje din text vor fi prezentate în mod explicit ca fiind scrise de Moise, atunci se introduce o delimitare clară faţă de restul textului, care e mult mai amplu. În *Compendiul de informaţii biblice*[110] al lui Mertens se spune că „pasajele izolate care vor fi atribuite explicit lui Moise, exclud definitiv calitatea acestuia de autor al întregului text." Mertens se raportează[VI] la indicaţiile din Cărţile a 2-a, a 4-a şi a 5-a ale lui Moise[111]. Astfel, devine clar ce voia să spună Ioan în Evanghelia[VII] sa: Moise era considerat ca cel care a scris poruncile lui Dumnezeu şi nu ca autor al celor „Cinci Cărţi ale lui Moise".

Cum poate fi contestată o afirmaţie care pretinde să fie general valabilă? Este de ajuns un exemplu concret; se va afirma: „Toţi corbii sunt negri!" Dar dacă se va găsi un singur corb care care să fie alb, atunci această premiză este infirmată. Este un principiu ştiinţific fundamental acela conform căruia o afirmaţie, pentru a avea valoare ştiinţifică, trebuie să poată fi combătută. Acest lucru este valabil şi în cazul afirmaţiei: „Cele cinci Cărţi ale lui Moise au fost scrise în mod cert de către Moise."

În capitolul 34 al Deuteronomului va fi descrisă moartea lui Moise. După ce şi-a eliberat poporul din sclavia egipteană şi l-a condus timp de 40 de ani prin deşert, el a avut dreptul de a arunca o privire asupra Ţării Făgăduite; nu i s-a permis să calce în viitorul Israel. În cele din urmă, Moise moare şi va fi îngropat, iar urmaşul său va fi Iosua. Moise iese din discuţie ca autor al capitolului 34 din Deuteronom; el nu putea să descrie propria sa moarte, finalizată cu îngroparea sa.

Nu trebuie să studiezi teologia pentru a recunoaşte că pasajele ce au urmat nu pot fi, cu siguranţă, scrise de Moise; dacă el a murit la finalul Deuteronomului, atunci cărţile sale nu pot descrie evenimente care au avut loc după moartea lui. Acest lucru demonstrează că textele respective au apărut mai târziu, după vremea profetului.

Moise a murit înainte de intrarea în Pământul Făgăduit şi totuşi cărţile „sale" prezintă descrieri ale unor evenimente istorice care s-au petrecut în Pământul Făgăduit mult timp după moartea lui. Aşadar, Moise nu ar fi putut să scrie aceste texte.[VIII]

Un exemplu concret: în Cartea Facerii[IX] vor fi enumeraţi nominal „regii care domneau în Ţara Edomului, înainte ca un rege să fi domnit peste Israel." Acest pasaj din text nu poate fi scris decât cel mai devreme la câteva secole după moartea lui Moise şi, fără îndoială, el nu aparţine lui Moise însuşi.

---

[110] *Handbuch der Bibelkunde.*

[111] În canonul ortodox sunt denumite: Ieşirea, Numerii şi Deuteronomul.

De ce nu este posibilă paternitatea lui Moise asupra acestui pasaj? De ce nu putea acest pasaj să fie scris de Moise însuşi? Trebuie să recitim acest text, circumspect şi extrem de atent, cuvânt cu cuvânt. Acolo se află o propoziţie neînsemnată care tradusă literalmente spune: „...înainte ca vreun rege să domnească peste Israel". Reflectăm: când ar fi putut fi cel mai devreme scris acest text? Autorul versetului biblic prezintă un fapt istoric ca fiind cunoscut deja, şi anume acela referitor la „un rege care a domnit peste Israel". Dar când s-a întâmplat acest lucru? Domnia unui rege „peste Israel" a existat doar mult mai târziu după epoca lui Moise. Aşadar, autorul anonim trebuie să fi trăit într-o perioadă în care primul rege ar fi domnit deja peste israeliţi; iar acesta a fost Saul, care a fost pus în această funcţie şi demnitate la multe secole după Moise! Pentru învăţaţi precum Heinrich Mertens lucrurile stau astfel: autorului i-a fost încredinţată o situaţie istorică ce datează la mult timp după Moise.

Este o situaţie ciudată: pe de o parte teologia credinţei evanghelice, ca şi a celei catolice, pune mare preţ pe ideea că ar fi o ştiinţă; pe de altă parte, nu poate fi tăgăduit cât de mult au ignorat Bisericile cunoştinţe ştiinţifice, indubitabile. Astfel, printr-un decret din 27 iunie 1906, Biserica Catolică s-a opus energic ideii conform căreia cele cinci Cărţi ale lui Moise ar fi fost scrise de mai mulţi autori, atitudine care a fost reconsiderată abia în 16 ianuarie 1948; într-un înscris al Secretarului Comisiei Biblice a fost recunoscut faptul că, totuşi, Pentateuhul lui Moise nu este scris de un singur autor, ci provine din mai multe surse diferite.

Aceasta nu l-a împiedicat însă pe Prof. Dr. Allan R. Ross[x] să apere „percepţia tradiţională" conform căreia Moise ar fi fost autorul celor Cinci Cărţi ale lui Moise. Totuşi, încă de la sfârşitul secolului al XVIII-lea medicul Jean Astruc ar fi recunoscut faptul că prima carte, Facerea, ar fi fost ca un puzzle format din două izvoare principale, izolate şi paralele, ansamblate de un autor necunoscut. De atunci, în cercetarea biblică ştiinţifică nu mai există nici o îndoială: cele Cinci Cărţi ale lui Moise sunt rezultatul unui proces complicat, care a durat mai multe secole.

Textul I ia fiinţă în anul 850 î. Hr., când Iahve era preferat ca nume al lui Dumnezeu. De aceea, textul va fi numit iahvist, pe scurt J. Textul II preferă să-L numească pe Dumnezeu, Elohim. Acesta e ceva mai nou, ar fi fost produs în cca. 750 î. Hr. şi va fi denumit textul elohist, pe scurt E. Un secol mai târziu, aproximativ în anul 650 î. Hr. un autor necunoscut a unit J şi E în textul JE. Dar, prin aceasta, procesul nu s-a încheiat.

Sub regele Iosia, în jurul anului 621 î. Hr., va fi elaborat textul III. Acest lucru se întâmplă în cadrul unei reforme religioase; acest text va fi de asemenea inclus în textul hibrid JE.

În cele din urmă, între 570 şi 445 ia fiinţă textul IV, aşa numitele scrieri preoţeşti, P. La rândul său, P va fi inclus în JE.

Nu trebuie să se presupună că pasajele mai lungi din diferitele surse ar fi fost combinate; ci redactorii anonimi au alcătuit cele cinci Cărţi ale lui Moise ca pe un puzzle format din nenumărate piese, care proveneau din cele patru surse. Se poate discuta dacă un anumit fragment de verset aparţine unei surse sau alteia, dar în cercetarea biblică ştiinţifică nu există nici un dubiu: în mod clar, cele cinci Cărţi ale lui Moise nu sunt opera unui singur autor!

Prof. dr. Georg Fohrer concluzionează:[XI] „În felul acesta Pentateuhul se dovedeşte a fi o lucrare anonimă fără nici o informaţie referitoare la autorul său şi fără indicaţii indirecte că Moise ar sta la baza conţinutului general. O mare parte a Pentateuhului nu ne lasă să credem faptul că acesta ar fi fost scris de Moise sau că ar fi fost transmis din timpul său, pe calea tradiţiilor orale. Că această constatare negativă este conformă cu realitatea, este demonstrat începând încă din secolul al XVIII-lea într-o mulţime de cercetări şi cu argumente decisive, de diferite tipuri." Şi, de asemenea:[XII] „Povestirile istorice ale Pentateuhului, înainte ca ele să-şi găsească versiunea definitivă în sursele stratificate, au parcurs un lung porces de tradiţii şi fasonări."

Monoteismul – eroarea unei credinţe într-un singur Dumnezeu

Adepţii monoteismului cred doar într-un Dumnezeu, pe când adepţii politeismului revendică existenţa mai multor zei. Iudaismul, ca şi creştinismul sau islamul, este o religie monoteistă; cu toate acestea, „Vechiul Testament" nu lasă nici o îndoială asupra existenţei mai multor zei.

Probabil cea mai cunoscută propoziţie din Biblie afirmă: „La început a creat Dumnezeu cerul şi pământul." Puţin mai departe:[I] „Şi Dumnezeu a zis: să facem om..."[112] Să facem? De ce vorbeşte Dumnezeu la plural? Dacă citim în limba ebraică[113] relatările privitoare la creaţie, vedem că nu este vorba în nici un caz despre o trimitere izolată la forma de plural: zei. Dumnezeul care, în textele germane[114], a creat la început cerul şi pământul, se transformă în limba ebraică într-un cuvânt la plural: Elohim.

„Lexiconul Biblic de la Ierusalim"[II] caută să explice acest fapt – şi introduce conceptul de „plural de maiestate, Elohim". Oare prin aceasta a fost soluţionată problema de tipul: „Dumnezeu sau Dumnezei"? Spune Dumnezeu (singular): „Să facem [noi]..." deoarece foloseşte pluralul majestăţii? Oare în vechiul Israel era cunoscut deja acest plural al majestăţii, care va fi folosit de regii europeni şi de împărat pentru a se diferenţia de poporul inferior? O traducere ad litteram din

---

[112] În germană: *Lasset uns Menschen machen...* care se poate traduce „şi haideţi (noi) să facem".

[113] Trebuie menţionat că autorul a operat propria sa traducere la Cartea Facerii.

[114] Ca şi în limba română.

limba ebraică pare să confirme acest gând: „La început a creat Elohim cerul şi pământul."

Literalmente[III], Elohim înseamnă „Zei", deci, plural. Tradus ca atare rezultă: „La început a creat zeii cerul şi pământul." Subiectul se află la plural, dar verbul se află la singular. Prin aceasta nu ni se oferă un plural de maiestate căci, în acel caz, şi subiectul şi verbul se află la forma de plural: „Noi emitem o lege", spune regele. Atât „noi" cât şi „emitem" se află la forma de plural.

Credinţa iudaică, ca şi cea creştină sunt religii strict monoteiste. Totuşi, în timp ce creştinătatea (ca şi iudaitatea actuală) cred doar într-un Dumnezeu singular şi neagă existenţa altor zei, în iudaismul „Vechiului Testament" situaţia era alta. Poruncile religioase nu negau nicidecum existenţa altor zei. Cine crede în Iahve, nu mai are voie să adore alţi zei:[IV] „Să nu ai alţi Dumnezei în afară de Mine." Era interzisă şi conceperea de imagini a altor zei[V] sau invocarea zeilor străini:[VI] „Şi nu trebuie să chemaţi numele altor dumnezei, şi ele nu trebuie să se audă în gura voastră!" Zeii străini nu trebuiau invocaţi; sau, şi mai agresiv [ni se spune]:[VII] „Să demolezi şi să distrugi stâlpii lor de piatră![115]"

În „Vechiul Testament" existenţa zeilor nu va fi tăgăduită, doar că Iahve interzice cultul zeilor străini. Ei trebuie să fie uitaţi, numele lor nu mai trebuie pronunţat, statuile lor trebuie distruse. Iahve revendică doar pentru Sine adorarea şi rugăciunea. Dar cum se numesc acei zei străini, care nu mai trebuie adoraţi de către poporul Israel – în caz că ei nu sunt indicaţi după numele lor propriu? Elohim!

Cartea Facerii:[VIII] La început a creat Dumnezeu cerul şi pământul. Cartea Ieşirii:[IX] Să nu ai alţi *dumnezei* în afară de Mine. În ambele versete, atât pentru *Dumnezeu* cât şi pentru *dumnezei* este folosit acelaşi termen la forma de plural: Elohim! Zeii interzişi – Elohim! Cine a creat cerul şi pământul? Elohim!

Zeii străini vor fi adoraţi în Ţara Sfântă, chiar şi în perioada severului cult monoteist al lui Iahve. Exista o concurenţă puternică; un exemplu: Baal! Profetul Ilie a luptat împotriva cultului lui Baal. Templul acestuia va fi mereu distrus de către adepţii lui Iahve, ridicat din nou de către credincioşii lui Baal şi iarăşi distrus de către concurenţa fidelă lui Iahve; în cele din urmă, cultul lui Iahve l-a asimilat pe Baal. La început, acesta era zeul Baal, cel care „vine din cer" sau cel care „călăreşte pe nori". Aceste nume ale lui Baal vor fi, în iudaitatea monoteistă, aplicate lui Iahve[X] căci dacă Baal nu poate fi alungat din mintea oamenilor, atunci el va fi asimiliat cu Iahve.

În vechile religii erau adorate zeităţi ale naturii, în locul cărora, ca substitut, erau adorate „imagini sacre de animale". Adorarea „viţelului de aur"[XI] aminteşte de un astfel de cult; cu toate că zeul suprem al lui Israel, Iahve, tocmai îşi eliberase poporul din sclavia egipteană, va fi confecţionată şi adorată o statuie de aur.

---

[115] Sau idolii.

În diferitele religii de tip rural, zeitatea corespunzătoare a tribului era adorată sub forma unei pietre. Profesorul Schindler-Bellamy spune:[XII] „Cele mai vechi culte religioase adorau pietrele ca reprezentante ale zeului. Să ne gândim la Kaaba a arabilor, la Bethel al Canaaniţilor şi la pietrele sfinte din cultul lui Mitra. Astfel de simboluri ale divinităţii existau şi în vechiul Israel cu mult înainte de introducerea credinţei în Iahve. Mai apoi, Iahve a preluat vechile stânci sacre pentru a şterge amintirea vechilor zeităţi! De aceea, Iahve va fi deseori descris ca o „stâncă"[XIII]! Undeva în Psalmi!"

Dumnezeu sau dumnezei? La această întrebare se poate răspunde uşor: iniţial se credea în mai mulţi zei dar, încetul cu încetul, s-a instaurat monoteismul. Iahve şi-a învins concurentul Baal, prin aceea că adepţii lui Baal şi cei ai lui Iahve s-au asimilat reciproc. Urmele politeismului din „Vechiul Testament" nu pot trece neobservate; de el amintesc şi Elohim[116]. În mod abil, denumirea la forma de plural, Elohim (dumnezei) este aşezată împreună cu formula monoteistă Un-Dumnezeu, dar numele zeilor rămâne şi, odată cu el, amintirea unei epoci politeiste de tip „mulţi-Dumnezei".[117]

Ceilalţi zei alăturaţi lui Iahve erau adânc înrădăcinaţi în universul de credinţă al lui Israel. Încă se mai aşteaptă o cercetare cuprinzătoare şi exhaustivă din punct de vedere ştiinţific a politeismului din vechiul Israel. Dar oare va fi ea scrisă vreodată? Pare improbabil. Nici în teologie şi nici în cercetarea teologică din universităţi nu există interesul de a se recunoaşte faptul că rădăcinile monoteismului se află în politeism. Totuşi, vor fi făcute trimiteri punctuale referitor la câteva aspecte ale politeismului din istoria Israelului:

Regele Omri beneficia în Regatul de Nord de o guvernare puternică (perioada de domnie a fost aproximativ în anii 882 – 871 î. Hr.) şi era respectat inclusiv peste graniţe. Dar conducătorul a impus vechile culte ale zeităţilor şi şi-a atras astfel asupra-i ura lui Iahve:[XIV] „Şi el a făcut ceea ce-i displăcea lui Iahve şi s-a purtat mai rău decât toţi cei care fuseseră înaintea lui." Biblia subliniază în mod constant felul în care Iahve a respins adorarea zeilor străini, dar existenţa altor zei nu va fi contestată.

În timpul regelui Ahab (aprox. 871 – 852 î. Hr.) cultul lui Baal a înflorit alături de credinţa în Iahve.[XV] Baal era un temut zeu al furtunii şi al tunetului şi numele său va fi utilizat deseori ca noţiune colectivă pentru un plural al zeităţilor canaanite.

Regele Ohozia (perioada de domnie, aprox. 852 – 851 î. Hr.) a fost orice altceva, numai un susţinător foarte credincios al monoteismului nu. El[XVI] s-a

---

[116] Verbul din această propoziţie este aşezat de autor la forma de plural pentru a sublinia pluralul substantivului Elohim.

[117] Avem de-a face cu formule care sunt posibile în limba germană, dar inaplicabile la limba romînă: „Un-Dumnezeu" este în germană *Ein-Gott*, iar *Viel-Götter-Zeiten* ar fi în traducere literală: „Epoca-multor-zei".

închinat la zeii pe care îi adoraseră deja părinţii săi şi, dintre aceştia, în special la concurentul lui Iahve, Baal.

Regele Ioram[XVII] (perioada de domnie, aprox. 851 – 845 î. Hr.) a permis ca toate statuile lui Baal să fie eliminate, dar în regatul său vechile culte păgâne ale zeilor au prosperat în continuare.

Regele Iehu (perioada de domnie, aprox. 845 – 818 î. Hr.) era unul dintre adepţii credinţei în Iahve. Ce-i drept, el era un fost ofiţer care a ajuns la putere printr-un puci, şi nu era deloc un monoteist evlavios; nu a făcut altceva decât să-şi asigure susţinere din partea adversarilor cultului lui Baal pentru a ajunge la putere. În mod făţarnic, el anunţă în întreg regatul o mare sărbătoare închinată lui Baal. În timp ce credincioşii lui Baal se rugau, Iehu îi atacă prin surprindere şi îi omoară.[XVIII] Celelalte culte ale zeilor au rămas în continuare.

Pe cât de sângeros s-a aruncat Jehu asupra susţinătorilor lui Baal, pe atât de mult va reînflori vechiul cult al acestuia în timpul domniei regelui Manase (aprox. 698 – 642 î. Hr.).[XIX] De asemenea, va fi reintrodus cultul zeiţelor celeste. Regele însuşi s-a închinat zeiţei Aşera. El a aşezat o statuie o zeităţii în Templu, adică chiar în cel mai sfânt loc închinat zeului Iahve. Oare în timpul domniei îndelungate a lui Manase a fost ameninţată credinţa în Iahve? Se pare că da.

Iudaismul face parte dintre cele trei mari religii monoteiste. Totuşi, în îndepărtatele începuturi al vechii religii existenţa altor zei nu a fost contestată! Până în secolul al VII-lea înainte de naşterea lui Hristos, poate chiar şi mai mult, zeul naţional al lui Israel, Iahve, nu era decât un zeu între alţii. El era preţuit ca fiind puternic, dar era concurat de Astarte, Baal, Hadad şi Kemoş.

Specialistul în religii Salomon Reinach[XX] clarifică originile politeiste, inclusiv ale religiei iudaice. Iniţial vechii israeliţi credeau în mai mulţi zei şi multe secole ei au rămas fideli acestei convingeri religioase, chiar şi în perioada în care Iahve devenise de mult un fel de zeitate de stat.

Nemurirea: necunoscută în „Vechiul Testament"

Abia în anul 1513, la al cincilea Conciliu de la Lateran, s-a stabilit faptul că trupul omului moare cu adevărat, dar că omul este nemuritor deoarece sufletul său are viaţă veşnică.[I] În realitate, „Vechiul Testament" nu cunoaşte concepţia despre nemurire. Expresiile „nemuritor" şi „nemurire" nu apar nici măcar o dată; în schimb se va spune în mod explicit faptul că[II] sufletul care păcătuieşte trebuie să moară.

În Grecia moartea era văzută ca o despărţire dintre trup şi suflet. Trupul se distrugea, dar sufletul vegeta ca o umbră jalnică în lumea de dedesupt.

În „Vechiul Testament" se vorbeşte în mod repetat despre moartea sufletului. Ce-i drept, prin tehnica traducerii, aceste afirmaţii au dispărut. Pentru „Vechiul Testament" omul nu avea suflet, omul era suflet. Prin actul creaţiei[III] „omul va deveni un suflet viu". Iar dacă viaţa omului era ameninţată atunci şi

sufletul său era ameninţat în egală măsură. Dacă era salvată viaţa unui om, atunci şi trupul şi sufletul lui trăiau mai departe.

Un exemplu: Avram o prezintă pe soţia sa ca fiindu-i soră. El se temea că l-ar putea ucide un rival imediat ce s-ar afla că Sara este soţia lui. Avram se temea pentru viaţa lui, dar el nu diferenţia între corpul său şi sufletul său. Dacă el ar fi fost ucis atunci mureau şi trupul şi sufletul. De aceea, el o roagă pe soţia sa:[IV] „Spune că ai fi sora mea, ca prin aceasta... sufletul meu... să rămână viu."

Când a auzit despre distrugerea ameninţătoare a Sodomei şi Gomorei, Lot s-a temut nu doar pentru viaţa sa, ci şi pentru sufletul său. În această privinţă nu a existat pentru Lot nici o deosebire: dacă moare trupul său, atunci moare şi sufletul său. Atunci el se roagă, ce-i drept, într-o traducere cât mai literală:[V] „lasă-mă să fug şi sufletul meu vă rămâne viu!"

Pentru oamenii credincioşi din „Vechiul Testament" nu exista nici o îndoială: cine ucide un om omoară în felul acesta şi sufletul aceluia. Pe când Iosif trebuia să fie ucis de fraţii săi, fratele Ruben s-a rugat:[VI] „Să nu ucidem sufletul lui!"

Legea mozaică pretinde pedeapsa capitală în cazul crimei. În traducerile fidele, porunca reţine exact ideea despre care este vorba: ucigaşul nu nimiceşte doar viaţa fizică, el nimiceşte şi sufletul aceluia. Astfel se spune în Levitic:[VII] „Şi dacă un om ucide sufletul unui om, el trebuie să fie dat morţii." Moartea sufletului se găseşte în mod repetat doar în originalul ebraic, în traduceri el dispare. Acolo ni se spune doar: „Şi dacă un om ucide un om, el trebuie să fie dat morţii."

Luther gândea cu totul altfel decât autorul anonim al textelor biblice. Pentru Luther, sufletul era nemuritor. Conform traducerii sale, nu putea fi ucis decât trupul, nu şi sufletul.

Pentru oamenii „Vechiului Testament" sufletul şi trupul nu doar erau o unitate, ci dacă cineva atingea trupul mort al unui om, el atingea şi sufletul mort al aceluia. Astfel, în poruncile de curăţare din Numerii se spune:[IX] „Oricine atinge de sufletul (unui) mort şi nu vrea să se cureţe acela pângăreşte lăcaşul Domnului."

Pentru oamenii credincioşi din „Vechiul Testament", între trup şi suflet exista o unitate indestructibilă. Concepţia creştină conform căreia, după moarte fizică, sufletul părăseşte trupul şi călătoreşte în lumea cealaltă, contrazice afirmaţiile din „Vechiul Testament": omul va fi văzut ca un întreg alcătuit din trup şi suflet. Şi ambele, trup şi suflet, mor. Nemurirea nu exista pentru omul „Vechiului Testament": nici pentru trup, nici pentru suflet!

Noe: povestea potopului – un plagiat

În conformitate cu informaţiile Bibliei, potopul a avut loc în anul 2348 î. Hr. în Cartea Facerii[I] el va fi descris ca o catastrofă de proporţii mondiale. Dar, din vecinătatea poporului Israel ne stau la dispoziţie cărţile de istorie egiptene

care aproximativ din anul 3400 până în anul 340 î. Hr. au relatat fără lacune despre toate evenimentele importante. Au fost prezentate nu doar nenumărate evenimente politice, ci scrupuloşii autori au scris detaliat şi despre evenimentele naturale vrednice de a fi menţionate; dar despre pretinsul potop nu există nici cea mai mică informaţie!

Oare anonimul autor al poveştii potopului a născocit pur şi simplu această istorie? Nicidecum, a copiat-o! Ca model i-a servit „Epopeea lui Ghilgameş", de origine babiloniană; şi acolo există un potop puternic care a distrus întreaga lume. Corespondenţele dintre cele două poveşti sunt uluitoare: ca şi în Biblie trebuia ca întrega viaţă de pe pământ să fie nimicită printr-o voinţă divină. Zeul Ea îl avertizează la timp pe Utnapişim (un Noe babilonian) despre catastrofa ameninţătoare şi îi porunceşte să construiască o arcă. Cei mai apropiaţi membrii de familie „ca şi fiinţele vii de toate felurile" vor fi aduse la bord. Toţi oamenii rămaşi precum şi toate celelalte animale trebuiau să se înece într-un mod tragic. În cele din urmă, barca salvatoare acostează pe un munte. Utnapişim trimite pe rând trei iscoade: un porumbel, o rândunică şi un corb. În sfârşit, la orizont se vede pământul! Recunoscător, Utnapişim va aduce jertfe zeilor."[II]

Scriitorul bisericesc Eusebiu (episcop în Cezareea Palestinei între 263 – 339 d. Hr.) recunoscuse deja plagiatul. Ierarhul a prezentat o traducere în limba greacă a „Epopeei lui Ghilgameş". Ea a fost aşternută în scris în anul 300 î. Hr., de către Berosus, preot babilonian al zeului Marduk, iar Eusebiu citează textul în lucrarea sa despre istorie, „Chronikon". Abia în 1872 va fi descoperit originalul babilonian al „Epopeii lui Ghilgameş".

Nu este clar care ediţie a Epopeii lui Ghilgameş a fost folosită de către autorul biblic necunoscut. Aşa numitul „Fragment Scheil" ar fi fost alcătuit în anul 2000 î. Hr., dar au existat cu siguranţă şi versiuni mai vechi ale poveştii babiloniene despre potop.

Mai multe expediţii au căutat fără rezultat resturile provenite de la arca biblică rămase pe Muntele Ararat, pe care – conform Bibliei – ar fi trebuit să se oprească aceasta după terminarea potopului. Profesorul Hans Schindler-Bellamy spune:[III] „Ararat s-ar putea dovedi o eroare! Consoanele puteau servi la fel de bine pentru cuvântul «Urartu», care înseamnă în egală măsură «pământ foarte îndepărtat»."

Prin aceasta, s-a neantizat brusc, ceea ce părea a fi o indicaţie geografică concretă; arca lui Noe nu i-a lăsat pe noii „Adam şi Eva" într-un loc tangibil şi concret, ci undeva în nicăieri.

Povestea despre Noe nu ţine de domeniul faptelor concrete. Ea reflectă din nou concepţia conform căreia omul este în mod constant un păcătos, motiv pentru care este pedepsit de Dumnezeu.

Mai mult, nu doar Noe are un „predecesor" sumerian; cel care îşi închipuie că fie şi cele mai cunoscute istorisiri ale Bibliei ar fi nişte „originale" se înşală

profund! Cu mult timp înainte ca Dumnezeul Bibliei să-l creeze pe Adam, zeiţa sumeriană l-a creat pe Enkidu.

Biblia:[IV] „Atunci l-a făcut Domnul Dumnezeu pe Adam din ţărâna pământului..."

Epopeea lui Ghilgameş:[V] „Şi şi-a spălat mâinile, a frământat într-un loc argila şi l-a creat pe al doilea erou, pe viteazul Enkidu."

Adam nu este un original biblic, ci doar o copie. Adam, pandantul biblic al lui Enkidu are un nume sumerian, care poate proveni din „adamah". „Adamah" înseamnă lut, bulgăre de pământ". Iar „Grădina Edenului" provine din sumerianul „edin"; tradus, „stepă, câmpie".

Ochii lui Dumnezeu: o greşeală de traducere blasfemiatoare

Cum ni-L închipuim pe Dumnezeu? Ca pe o putere spirituală sau ca pe un principiu, aşa cum de exemplu ne închipuim Viaţa? În cel mai bun caz, doar copiilor mici li se mai cuvine să se închipuie, zâmbind cu blândeţe, sub un Dumnezeu care arată precum un bătrân cu o barbă înflăcărată. Dar, într-un timp al raţiunii, aproape nimeni nu mai vrea să admită să creadă în Dumnezeu ca într-o persoană.

Şi totuşi Biblia pare să vorbească despre Dumnezeu ca despre o fiinţă în carne şi oase. Profetul Zaharia[I] va menţiona cel puţin un detaliu fizic: „Căci aşa spune Domnul, Care m-a trimis: „cine se atinge de voi (Israeliţii), acela se atinge de lumina ochilor Mei"[118].

Fără îndoială, despre „lumina ochilor lui Dumnezeu" nu se poate vorbi decât într-o traducere de-a dreptul defectuoasă! Tradus corect, versetul trebuie să sune: „Cine se atinge de voi, se atinge de lumina ochilor *săi*."[119] Prin această

---

[118] „Lumina ochilor", în lb. germană *Augapfel*, se poate traduce şi prin „globul ocular"; limba germană permite astfel o interpretare mult mai concretă şi, de aceea, mai riscantă.

[119] Este cel puţin ciudată această remarcă a autorului, referitoare la traducerea versetului de la Zaharia 2, 12! Spre exemplu, în traducerea lui Martin Luther (deseori menţionată de autor), aşa cum apare în ediţia finală din 1545 (Zaharia, capitolul 2, versetul 8), nu avem varianta greşită asupra căreia suntem atenţionaţi. Dimpotrivă, textul ne spune: „8. Denn so spricht der HERR Zebaoth / Er hat mich gesand zu den Heiden / die euch beraubt haben. Jre macht hat ein ende / Wer euch antastet / Der tastet *seinen* Augenapffel an." *Luther-Bibel 1545: Der Prophet Sacharja*. Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S. 3439. (s.m.) După cum vedem, Luther traduce cu *seinen* (ai săi) şi nu cu *meinen* (ai mei), aşa cum, de exemplu, indică şi textul grecesc: *oftalmou autou* (οφθαλμου αυτου). La fel va fi şi în varianta revizuită din 1912. Ca atare, nu este clar ce izvoare critică autorul. Şi traducerile româneşti, fie BS (...*ochiul Lui*), fie BA (...*ochiul Său*), păstrează această formă: doar folosirea majusculei în aceste traduceri susţine ideea conform căreia ar fi vorba despre lumina ochilor lui Dumnezeu. Şi SB traduce în mod similar (*ochilor Lui*), doar că pasajul e

corectare mărturia cuvântului profetic se schimbă considerabil. Textul ebraic original spune: „Cel care aduce vătămare lui Israel îşi face rău singur, şi nu Dumnezeu îl pedepseşte!"

Prof. Dr. Georg Fohrer, specialist în Vechiul Testament spune:" „Pentru credinciosul iudeu, a vorbi despre lumina ochilor lui Dumnezeu este blasfemiator. El percepe acest fapt, de a inventa Celui Prea-Înalt un organ care ar putea fi lezat de către oameni, ca pe o hulire a lui Dumnezeu! În afară de aceasta, pentru credinciosul iudeu imaginarea unui ochi al lui Dumnezeu este deja o păcătuire împotriva legii mozaice''' care-i interzice să-şi facă un chip al lui Dumnezeu."

Interzicerea imaginilor trebuia să împiedice o limitare a reprezentării lui Dumnezeu. Acesta trebuia să rămână într-o neîngrădită multitudine şi nu să fie fixat într-o imagine fantezistă concretă. Dumnezeul indescriptibil al Bibliei poate fi şi poate rămâne mereu actual[120], atâta vreme cât nu va fi perceput – şi acest lucru este valabil şi pentru teologie – după consideraţii ce ţin de tendinţe la modă.

Onan: păcătos sau victimă a justiţiei biblice?

„Onania", termenul specific pentru auto-satisfacere derivă de la un personaj biblic, Onan; în realitate, acesta nu a avut nici o legătură cu auto-satisfacerea. Biblia relatează scurt şi concis:'

Iuda a dat-o pe Tamar de soţie primului său născut, Ir. În mod evident, Ir a păcătuit împotriva unei porunci dumnezeieşti, care nu va fi specificată cu precizie; se pare că s-a închinat la zei străini. Oricum, fapta sa a displăcut lui Dumnezeu, care – drept pedeapsă – l-a lăsat să moară şi, prin urmare, Tamara a rămas văduvă. Atunci Iuda i-a poruncit celui de-al doilea fiu al său, Onan, să-i facă copii Tamarei. Onan nu s-a supus – şi a trebuit să moară. De ce?

„Legile mozaice" nu existau încă, şi ele nu puteau în nici un fel să-i fie cunoscute; Moise le va primi mult mai târziu, fiind dictate de Dumnezeu, şi le va face publice. Aşadar, Onan trebuia să moară doar pentru că în conformitate cu o poruncă" ce nu exista încă, fiii îndărătnici trebuiau ucişi cu pietre?

Pe de altă parte, Dumnezeu Însuşi a interzis:''' „Dacă cineva ia soţia fratelui său face o faptă ticăloasă. Să nu aibă copii, deoarece a adus astfel ruşine fratelui său."

Aşadar, oricum s-ar fi decis Onan să facă, el ar fi greşit împotriva unei porunci divine care îi era cu totul necunoscută. Atunci când s-a împotrivit cu îndărătnicie tatălui său, el ar fi trebuit conform cu porunca dumnezeiască să fie

---

menţionat la Zaharia 2, 8 şi nu 2, 12 deoarece, spre deosebire de BS şi BA, unde capitolul 1 are 17 versete, în SB el are 21 de versete.

[120] *Zeitgemäß*, termen care indică ceva actualizat, în pas cu vremurile, mereu actual, modern.

ucis cu pietre, iar de s-ar fi supus tatălui său, ar fi greşit împotriva poruncii referitoare la obligaţiile de cumnat.

Şi atunci de ce a trebuit Onan să moară? Pentru că „a păcătuit" fără să ştie? Sau pentru că a păcătuit împotriva unei legi mozaice pe care el nu avea în nici un fel cum să o cunoască? Aşadar, indiferent cum s-ar fi purtat, el ar fi păcătuit cu necesitate împotriva unei „porunci dumnezeieşti".[121]

Orga: cum ajunge orga în Biblie, printr-o greşeală de traducere

Până în ziua de astăzi, doi ani anume marchează în memoria credincioşilor iudei evenimente catastrofale, trăite de poporul Israel: anul 586 î. Hr. când templul sfânt din Ierusalim a fost distrus de către babilonieni şi anul 70 d. Hr., an în care romanii atât de detestaţi au făcut una cu pământul şi cel de-al doilea templu sfânt. Cum ar mai fi putut un iudeu credincios să fie fericit în condiţiile în care casa sfântă din Ierusalim, casa lui Dumnezeu, nu mai exista? Începând de atunci a funcţionat ceva similar cu o lege nescrisă: manifestările muzicale au dispărut din cotidian. Muzica era interzisă atât la sărbătorile publice cât şi la slujbele religioase. Până atunci muzica făcuse parte integrantă din ritualurile templului; fuseseră folosite diverse instrumente şi se cântase mult. Noua lege va fi respectată timp de secole; totuşi, această lege principială nu a fost făcută să dureze şi, încetul cu încetul, s-a restabilit obiceiul ca în timpul nunţilor să fie folosită muzica. Oricât de mare era tristeţea pricinuită de pierderea templului se

[121] Autorul nu observă cu atenţie prescripţiile vechi-testamentare; cerinţa tatălui venea în conformitate cu legea leviratului potrivit căreia un bărbat se cuvenea să o ia de soţie pe cumnata sa (soţia fratelui) în caz că aceasta rămânea văduvă. Copiii rezultaţi din această convieţuire erau consideraţi ca aparţinând celui decedat, pentru a nu i se pierde acestuia numele. Aşadar, porunca de la Levitic capitolul 20, versetul 21, menţionată de autor în nota 3 şi care menţionează interdicţia de a trăi cu soţia fratelui, se referă strict la situaţia în care fratele ar fi încă în viaţă (ceea ce nu e cazul în relatarea despre Onan). De altfel, pasajul din Levitic ce contextualizează interdicţia respectivă vorbeşte despre relaţiile considerate ca fiind nefireşti, printre care se numără şi incestul. Dar nu este vorba de o contradicţie cu legea leviratului de la Deuteronom 25, 5 – 10; acolo se spune că văduva fratelui nu trebuia „dată unui bărbat din afara neamului". De observat că fratele ce trebuia să îndeplinească această regulă avea dreptul de a refuza (versetul 7), dar era consultat de către bătrânii comunităţii (versetul 8) şi, dacă îşi menţinea refuzul îşi atrăgea oprobiul public şi dispreţul femeii (versetele 9 şi 10), dar nu era nicidecum ucis. Aşadar, această libertate de a refuza este cea care pune în discuţie decizia lui Dumnezeu de a-l ucide; poate fi vorba despre greşeala lui Onan de a nu fi refuzat de la început această obligaţie morală; făcând un compromis, el beneficia doar de soţia fratelui său decedat, dar nu-i ducea acestuia numele mai departe, săvârşind astfel un păcat.

cuvenea ca sărbătorile prilejuite de nunţi să fie vesele; de atunci, muzica a depins necondiţionat de acestea.

Între timp, în multe sinagogi s-a convenit ca şi în perioada slujbei de Sabat să fie reintroduse instrumentele muzicale. În comunităţile reformate din Germania timpurie, de secol XIX, acestea erau în special orgi[I], care, în epocă, s-au bucurat de o mare popularitate inclusiv în bisericile creştine. Cu toate că atât preoţii iudei, cât şi cei creştini s-au pronunţat cu putere pentru orgă, ca instrument muzical ritualic, acest lucru s-a întâmplat din motive cu totul diferite. În respectivele sinagogi orga era folosită pentru a acoperi cacofonia vocilor din timpul rugăciunilor rostite cu voce tare, deoarece, deseori, comunităţile non-iudaice au spionat şi imitat slujbele iudaice pentru a se distra pe seama lor. Rabinul Alfred Kolatch lămureşte acest fapt în lucrarea sa fundamentală „A înţelege lumea iudaică"[122]: „Amestecul de voci al celor care se rugau nu mai trebuia să fie prilej de batjocură; de aceea, intrumentalizarea poate fi înţeleasă ca o măsură împotriva a ceea ce este numit chilul ha-schem („necinstirea numelui lui Dumnezeu", de către non-iudei)." Iar prin necinstirea numelui lui Dumnezeu se înţelegea şi maimuţărirea şi batjocorirea acestuia de către necredincioşi.

Clerul creştin s-a decis pentru orgă, ca instrument muzical bisericesc, din cu totul alt motiv. Şi anume, ei au evidenţiat în „Vechiul Testament" o pretenţie cu referire directă la acest subiect; în realitate, făcând aceasta, ei s-au raportat la o banală eroare de traducere. Temelia acestei neînţelegeri pare să fi fost aşezată deja cu aproape 2300 de ani înainte, perioadă în care Biblia ebraică a fost tradusă în limba greacă. Problemele se găsesc la Psalmul 150. Acolo se spune:[III] „Aleluia! Lăudaţi pe Domnul întru sfinţenia Lui. Lăudaţi-L pe El întru tăria puterii Sale! Lăudaţi-L pe El întru lucrările Sale, lăudaţi-L pe El întru slava Lui." Apoi vor fi enumerate instrumentele muzicale, care trebuiau să răsune spre slăvirea lui Dumnezeu:[IV] „Lăudaţi-L pe El cu trâmbiţe, lăudaţi-L cu psaltiri şi harfe. Lăudaţi-L pe El cu timpane şi horă. Lăudaţi-L pe El cu cântece şi cu «ugaf»." Traducătorul se afla în faţa unei enigme. Nu ştia ce instrument muzical era desemnat prin expresia ebraică „ugaf"; aşadar, cum trebuia să o traducă în greceşte? Depăşind cu abilitate dilema, el a ales să folosească un termen general: „organon", care defineşte la modul general un „instrument muzical". În felul acesta traducătorul a fost sigur că termenul ugaf ar fi fost cuprins semantic, indiferent ce ar fi putut el desemna în mod concret.

Aşadar, în textul grecesc se afla sub această formă – prezentată aici în traducere: „Lăudaţi-L pe El cu timpane şi horă. Lăudaţi-L pe El cu cântece şi cu instrumente muzicale." Totuşi, mai târziu se va ajunge la o a doua traducere, şi anume la cea din limba greacă în limba germană sau în alte limbi moderne; din grecescul „organon", care desemna ideea de instrument muzical se ajunge la

---

[122] *Jüdische Welt verstehen.*

orgă. În unele traduceri germane ni se spune astfel la Psalmul 150: „Lăudaţi-L pe El cu orga!"[123]

Un lucru este sigur: atunci când a fost scris Psalmul 150, orga nu exista încă. Iar dacă totuşi „organon" nu va fi tradus prin orgă, va fi folosită multă imaginaţie. Martin Luther s-a decis pentru ultima sa Biblie, tradusă şi prelucrată de el: „Die gantze Heilige Schrifft Deudsch"[124], apărută în 1545,[V] cuvântul „Pfeiffen"[125]. Aceasta va rămâne şi în ediţiile mai noi[VI] ale Bibliei tradusă de D. Martin Luther. Doar că în varianta modernă se va opera o anume corectare asupra lui „Pfeiffen", care avea trei f: [rezultă] „Pfeifen"[126]. La Leopold Zunz[VII] găsim flaute[127]. Martin Buber[VIII] se decide pentru „caval"[128]. Prof. dr. Pinchas Lapide este cel mai onest şi consimte faptul că nu ştim cu exactitate despre ce instrument era vorba cu adevărat. El doar presupune:[IX] „Probabil un instrument de suflat".

Mai mult: orgile sunt păstrate în versiunea electronică de pe Internet a ediţiei engleze „Holy Bible, King James Version"[X]: „Praise him with stringed instruments and organs." („Lăudaţi-L pe El cu instrumente cu coarde şi cu orgi.")

În realitate nu se ştie cu exactitate despre ce instrument este vorba şi cine crede că traducerile Bibliei ar fi exacte din punct de vedere ştiinţific şi transpuse literalmente greşeşte profund. Uneori este vorba despre fantezie pură! Şi deseori, ştiri şi informaţii care apar în limba ebraică se pierd chiar şi prin cele mai bune traduceri. Teologul elveţian Martin Koestler observă în mod critic:[XI] „O traducere valabilă pentru toate timpurile nu va apărea niciodată."

Osana: ce înseamnă cu adevărat această aclamaţie

Aşa cum citim în Evanghelii, triumful şi înfrângerea au convieţuit strâns laolaltă în viaţa lui Iisus. Până şi mulţimea de oameni care Îl aclamau însufleţit, va cere moartea Lui pe cruce, doar cu puţin mai târziu. Fără îndoială, începutul sfârşitului a fost intrarea lui Iisus în Ierusalim, cu ocazia Paştelui. Mulţimea se înghesuia pe marginea drumului, în faţa lui Iisus, care venea cu modestie călărind pe un asin.

---

[123] BS traduce: „lăudaţi-L pe El în strune şi *organe*."; SB: "lăudaţi-L, cântând cu instrumente cu coarde şi cu *cavalul*." În fine, BA spune: „lăudaţi-L în strune şi *flaute*." Aici ni se oferă şi o notă explicativă, nota *d*, unde se spune: „Literal «organe», adică orice fel de intrumente muzicale. În Ps 136, 2 a fost tradus prin «harpe». Aici vecinătatea cuvântului «strune» (instrumente cu coarde) solicită categoria instrumentelor de suflat (altele decât trâmbiţa)."

[124] „Întreaga Sfântă Scriptură, în lb. germană"

[125] *Pfeiffen* – formă arhaică, însemnând *fluiere*. Am păstrat în text cuvântul în limba germană, pentru a nu afecta logica explicaţiilor care au fost oferite de autor mai departe

[126] Aceasta este forma modernă în care se transcrie cuvântul în cauză.

[127] „Flöten" care înseamnă flaute, dar şi fluiere.

[128] Schalmei – caval, dar şi fluier ciobănesc.

După cum mărturisesc Evangheliştii, mulţimea căzuse de-a dreptul în extaz. Au fost întinse haine şi ramuri de palmier pentru a-L cinsti pe Iisus. „Osana Fiului lui David!", striga poporul.

Să vedem ce înseamnă în realitate această aclamaţie. Astăzi, noi o înţelegem de obicei ca fiind expresia unei bucurii speciale. De fapt, nu însemna asta; „Osana" este redarea grecească a cuvântului ebraic „hoschia'na". În limba română[129] aceasta înseamnă: „Mântuieşte(-ne) odată!"

Oamenii erau bucuroşi, deoarece îşi puseseră speranţele în Iisus şi aşteptau izbăvire din partea Lui. Izbăvire de ce? Acest lucru devine foarte limpede prin denumirea de „Mesia"! Romanii erau urâţi de cei mai mulţi dintre evreii care trăiau în timpul lui Iisus şi care îl aşteptau pe Mesia, cel care trebuia să-i elibereze de această suferinţă. Aşadar, Iisus trebuia să sfârşească cu stăpânirea romană, iar romanii urmau să fie izgoniţi. Dictatura lor trebuia să fie înlocuită de un nou Israel în care să se trăiască după prescripţiile Scripturilor. Era această speranţă fără de temei?

O răscoală împotriva romanilor în timpul lui Iisus era probabil privită ca un act de deznădejde, chiar şi de către cei mai optimişti dintre cei care visau la libertate. Dar nu era o chestiune lipsită de şanse, căci Iisus avusese doi predecesori care nu fuseseră în nici un caz lipsiţi de rezultate. De două ori avuseseră loc răscoale încununate cu succes.

Prima oară a fost regele Iehu care a condus destinele lui Israel undeva între anii 842 şi 815 înainte de Hristos. Bărbatul era temut ca fiind un conducător de care războinic. După moartea regelui Ahab, Iehu s-a aşezat în fruntea unei revolte. Cu puterea braţelor el a învins familia regelui şi i-a măcelărit din nou pe adepţii divinităţii ce constituia adversarul numărul 1 al lui Iahve, Baal."

Oamenii şi-au amintit cu recunoştinţă de stirpea evreiască conducătoare a Macabeilor, pe care tradiţia a transfigurat-o în manieră eroică. În al doilea secol înainte de Hristos, poporul iudaic gemea sub domnia străină a Seleucizilor şi cum relaţiile erau insuportabile se va ajunge în cele din urmă la revoltă. Între anii 167-142 î. Hr., deznădăjduitul popor iudaic s-a ridicat sub conducerea Macabeilor şi a învins.

Statul iudaic a fost reînfiinţat. Templul a fost purificat în mod ritualic şi va redeveni centrul religios. Dar Iuda Macabeul va fi ultimul care va conduce destinele ţării căci în anul 63 î. Hr. libertatea a luat sfârşit; ei i-a urmat stăpînirea romană.

[129] Desigur, în original este vorba despre limba germană şi nu de limba română. Voi folosi această modificare şi pe viitor.

Degeaba se vor căuta trimiteri în Biblie care să se refere la revolta Macabeilor.[130] Ea va fi descrisă amănunţit în cele două cărţi ale Macabeilor care nu au fost incluse în canonul biblic.[III]

Regele Iehu, şi Iuda Macabeul au fost idolii acelui timp. Acum speranţele erau îndreptate asupra lui Iisus: „Osana întru cele de sus!" De se va traduce corect „Osana", reiese că exclamarea nu mai are chiar nici un sens: „Ajută-ne în înălţimi!" Cu siguranţă că locuitorii Ierusalimului nu au strigat un astfel de nonsens. Să vedem atunci textul în original: „ba meorim" înseamnă „în cele de sus". Iudeii sperau că Iisus îi va ajuta împotriva romanilor. Plin de sens ar fi fost strigătul: „Fii alături de noi împotriva romanilor!" A sta împotriva romanilor se spune în ebraică „Ajutor înaintea / împotriva romanilor" – „mi – haromim". Şi deja devine clar: avem de-a face cu o greşeală!

„Hosianna mi – haromim!" ar fi fost strigat. Totuşi din rugămintea ce chema la alăturare împotriva duşmanilor s-a ajuns la „Osana întru cele de sus". Este o greşeală a cronicarilor biblici? Sau s-a dorit ca printr-o traducere falsă să se ascundă în mod elegant critica împotriva stăpânirii romane[IV]?

Păcatul originar – în contradicţie cu „Vechiul Testament"

În anul 1530 la Augsburg, Filip Melanchton (1497-1560), un împreună-combatant cu Luther (1483-1546), a înmânat împăratului Carol al V-lea (1500-1558) „Mărturisirea de credinţă de la Augsburg". În 28 de articole vor fi expuse bazele credinţei protestante. Chiar în articolul 2 se vorbeşte despre păcatul originar: „Mai departe învăţăm că după căderea lui Adam, toţi oamenii născuţi natural vor fi concepuţi şi născuţi în păcat, ceea ce înseamnă că ei toţi sunt încă din pântecele mamei plini de plăceri şi înclinaţii rele şi că nu pot avea de la natură o adevărată frică de Dumnezeu şi nici o adevărată credinţă în Dumnezeu; mai mult, spunem că această molimă înăscută şi acest păcat originar este cu adevărat păcat şi prin aceasta sunt osândiţi la mânia veşnică a lui Dumnezeu toţi cei care nu se nasc din nou prin botez şi prin Sfîntul Duh."

În ce constă păcatul lui Adam? Povestea[I] este bine cunoscută: Dumnezeu i-a creat pe Adam şi Eva. I-a aşezat în Paradis; aveau voie să mănânce din toate fructele, însă merele din pomul cunoaşterii sunt tabu. Diavolul o ispiteşte pe Eva sub chipul unui şarpe. Ea muşcă din măr. În cele din urmă îl ademeneşte pe Adam să mănânce şi el din fruct. Prin aceasta au încălcat amândoi interdicţia lui Dumnezeu. Conform percepţiei creştine ei au păcătuit şi au fost alungaţi din

[130] Nefiind cărţi canonice, ele nu apar în textul protestant. De observat că ele apar în ediţia din 1542, a lui Martin Luther, la categoria, „Cărţi apocrife", dar nu mai sunt prezente în varianta modernizată din 1912. Biblia ortodoxă păstrează în cuprins aceste cărţi ca fiind cărţi necanonice, dar „bune de citit". Pot fi găsite la finalul Vechiului Testament, în toate traducerile româneşti menţionate în note, exceptând SB, care nu este o ediţie ortodoxă.

Paradis. În felul acesta a intrat păcatul în lume şi de atunci se va perpetua din generaţie, în generaţie.

Cel care citeşte atent Biblia va fi edificat: nicăieri nu este vorba despre un măr, ci doar despre un fruct. Cum ajunge mărul în tradiţia creştină? Printr-o greşeală de traducere! Pentru ca Eva să guste din fructul interzis, şarpele îi făgăduieşte:[II] „Veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul!" Textul ebraic a fost tradus în limba latină iar în latină „rău" este arătat de cuvântul *malum*; dar *malum* indică şi mărul. A existat tendinţa ca arhicunoscuta istorie să fie „vândută" ca basm, dar se pierde din vedere că în conformitate cu „Catehismul Bisericii Catolice", la capitolul „Căderea în păcat din Paradis" ea este prezentată ca un eveniment real:[III] „Mărturia despre căderea în păcat foloseşte un limbaj plastic, însă ea descrie o întâmplare care a avut loc la începutul istoriei omenirii. Revelaţia ne oferă cunoaşterea prin credinţă conform căreia întreaga istorie a omenirii a fost determinată[131] prin păcatul primordial pe care protopărinţii noştri l-au comis din voinţă liberă."

Cu alte cuvinte: Adam şi Eva au păcătuit iar această vină va fi moştenită din generaţie în generaţie. „Catehismul Bisericii Catolice" susţine cu tărie:[IV] „Acesta (păcatul originar) va fi transmis prin reproducere la întreaga umanitate, şi anume prin perpetuarea naturii omeneşti." Înclinaţiei spre îndreptare a fiecărui om în parte trebuie să se opună faptul că oamenii vor suferi până la sfârşitul timpurilor sub vina primilor oameni. Perpetuarea peste generaţii a unei greşeli va fi descrisă în cartea Ieşirii:[V] „Căci Eu, Domnul Dumnezeul tău, sunt un Dumnezeu zelos[132] care cercetez nelegiuirea tatălui până la a treia şi a patra generaţie de copii ai celor care mă urăsc." Conform acestei afirmaţii biblice, ar fi trebuit ca greşeala lui Adam şi a Evei să fie pedepsită doar până la a treia şi a patra generaţie, dar nu mai departe. Chiar şi acestă prescripţie se opune înclinaţiei spre îndreptare a fiecăruia: trei sau patru generaţii trebuie să ispăşească ceea ce a săvârşit un strămoş. În conformitate cu actualele concepţii asupra dreptăţii un om poate fi tras la răspundere doar pentru propriile fapte, şi nu pentru cele ale străbunilor.

Se poate replica faptul că scriitorii biblici aveau o altă concepţie despre dreptate. Dacă ar fi aşa, trebuie oare ca noi, astăzi, să ne supunem unei astfel de gândiri biblice devenită de neînţeles? Dar avem noi astăzi cu adevărat o concepţie cu totul nouă despre dreptate? Nu! Că nu este o concepţie atât de nouă ni se spune chiar în Deuteronom:[VI] „Părinţii nu trebuie să moară din pricina

---

[131] *Gekennzeichnet* poate fi tradus şi prin „marcat" sau „caracterizat", nu doar prin „determinat".

[132] *Eifernder*; acest termen, prezent în versetul de la Ieşirea 20, 5 poate fi tradus prin furios, zelos, stăruitor, plin de ardoare; BS traduce prin *zelos*, BA preferă *gelos*, şi îşi explică alegerea prin semnificaţiile multiple ale grecescului **zelos** şi prin corelarea acestui pasaj cu cele spuse de Pavel la 2 Cor. 11, 2 (a se vedea nota *d*, p. 100). Şi Sept. I traduce prin gelos grecesul *zelotes* (ζελωτης) făcând observaţii interesante în nota sa pe marginea acestui verset de la pagina 241.

copiilor, nici copiii nu trebuie să moară din pricina părinţilor, ci fiecare trebuie să moară pentru propriul său păcat." În baza acestei afirmaţii fiecare om ispăşeşte doar propriile sale păcate şi nu pe cele ale părinţilor săi sau chiar ale lui Adam.

Această poziţie raţională va fi apărată şi de către Iezechiel:[VII] „Şi cine păcătuieşte, acela trebuie să moară. Fiul nu trebuie să poarte vina tatălui, nici tatăl nu trebuie să poarte vina fiului, ci dreptatea celui drept trebuie să-i fie socotită lui însuşi, iar nedreptatea celui nedrept trebuie să stea doar asupra lui."

Nici în baza acestui verset biblic nu poate exista ceva de genul păcatului originar. Căci cum se poate ajunge la ideea păcatului originar biblic dacă fiecare răspunde pentru propriul delict? Cum poate atunci omul contemporan, al secolului al XXI-lea, să sufere încă sub povara păcatului lui Adam? Despre aceasta ne spune „Catehismul Bisericii Catolice" [VIII]: „Dar transmiterea păcatului originar este un secret pe care noi nu îl putem înţelege pe deplin." Cât de adevărat!

Discrepanţa dintre învăţătura despre păcatul originar şi afirmaţiile clare ale Bibliei este indiscutabilă. Contradicţia este de nerezolvat. Dacă vina lui Adam va fi moştenită până la sfârşitul vremurilor atunci există păcat originar, dar după spusele Bibliei doar păcătosul însuşi trebuie să sufere pentru greşeala sa. Teologul şi evanghelistul Carl C. Johnson vrea să anuleze această contradicţie. El argumentează astfel:[IX] „Dumnezeu a creat legi în baza cărora păcatele părinţilor se concretizează în îmbolnăvirea fizică şi spirituală a descendenţilor. Dacă un bărbat este beţiv, el transmite copiilor săi sărăcie, ruşine, o sănătate slabă şi deseori pofte pentru băuturi tari." Descendenţii, concluzionează el, nu moştenesc păcatele tatălui (pentru care trebuie să pătimească el însuşi), ci înclinaţia spre nelegiuire. Johnson spune:[X] „Este adevărat că Dumnezeu nu aşază în contul copiilor nevinovaţi, păcatele şi greşelile celui rău. Fiul nu poartă vina tatălui, iar tatăl nu poartă vina fiului. Fiecare om trebuie să poarte înainte lui Dumnezeu răspunderea pentru propriile păcate. Totuşi natura păcătoasă va fi transmisă mai departe de la fii la copii. „Fiecare dintre noi trebuie să se îndrepte el însuşi înaintea lui Dumnezeu." (Romani 14, verset 32)"

Ce vrea să spună prin aceasta teologul Johnson? Că înclinaţia spre păcat va fi perpetuată, dar că totuşi fiecare om nu poate fi făcut răspunzător decât pentru propriile păcate? Dar aceasta ar fi o renunţare la păcatul originar. Omul ar avea totuşi o înclinaţie înăscută spre a face păcatul, dar cu toate acestea s-ar afla în situaţia în care să trăiască fără păcat. În acest caz, pentru el, jertfa lui Hristos ar fi inutilă.

Şi teologul american Hal Linsay caută să facă plauzibil conceptul de păcat originar:[XI] „Dacă am fi fost în locul lui Adam, ar fi fost foarte probabil că noi am fi făcut întocmai ca el. Dumnezeu putea să vadă din marea Sa preştiinţă (sau cu atotştiinţa Sa) că toţi oamenii ar fi aprobat în mod concret, prin propriile lor fapte, răzvrătirea lui Adam."

Cu alte cuvinte: Adam a păcătuit prin aceea că s-a opus interdicţiei lui Dumnezeu; el s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. Toate generaţiile următoare vor fi la fel de vinovate ca Adam. De ce? Pentru că dacă ele ar fi fost în locul lui Adam s-ar fi purtat exact aşa cum a făcut-o „primul om".

Ar fi zadarnic să căutăm între cuvintele-titlu conţinute de[133] „Catehismul de buzunar Evanghelic"[XII] pe acela care să trimită la conceptul de păcat originar. Oare s-a renunţat treptat la concepţia conform căreia nenumărate generaţii nevinovate vor fi pedepsite pentru păcatul lui Adam şi al Evei? În nici un caz, căci păcatul originar stă în centrul credinţei creştine. Pentru că dacă nu ar exista păcat originar atunci şi răstignirea lui Iisus ar deveni lipsită de importanţă. Conform tradiţiei creştine Iisus ne-ar fi izbăvit prin jertfa Sa tocmai de păcatul strămoşesc. De s-ar da la o parte păcatul strămoşesc, credinţa creştină şi-ar pierde fundamentul: dacă nu a existat o cădere în păcat a cărei urmare să fie un păcat moştenit, răstignirea lui Iisus devine lipsită de sens.

De aceea „Catehismul Bisericii Catolice" păstrează cu fermitate doctrina păcatului originar, dar încearcă să-i dea o explicaţie:[XIII] „Prin aceea că Adam şi Eva au cedat ispititorului, ei au săvârşit un păcat personal, dar acest păcat a atins natura omenească, pe care, în consecinţă, o transmite într-o stare căzută."

Prin abaterea lui Adam şi a Evei omul a căpătat o natură păcătoasă. Ca atare, toţi oamenii vor fi pedepsiţi pentru natura lor.

Mai departe, în „Catehismul Bisericii Catolice" ni se spune: „De aceea păcatul originar este un „păcat" într-un sens transmisibil: el este un păcat care s-a „căpătat" şi care nu s-a săvârşit, este o stare şi nu o faptă." Cineva poate fi păcătos chiar şi când nu a păcătuit el însuşi. Cineva poate fi vinovat chiar dacă nu a greşit cu nimic, doar pentru că o oarecare generaţie ar fi fost cândva vinovată. Această concepţie nu are nimic în comun cu concepţia modernă despre dreptate, ci aminteşte într-o măsură de-a dreptul fatală de sistemul nedrept al justiţiei naziste. Doar acolo mai exista persecuţia aplicată unui infractor adevărat sau închipuit, şi împotriva familiei aceluia.

Pedeapsa cu moartea: ceea ce Biblia pretinde în general

Cele „Zece porunci" sunt cunoscute pretutindeni; ele reglează toate aspectele vieţii omeneşti. Deseori ele au fost desconsiderate sau prost înţelese ori precepute în mod nechibzuit. Spre exemplu, în Statele Unite se discută de mulţi ani despre pedeapsa cu moartea. Adversarii pedepsei cu moartea fac în mod preferenţial referire la porunca biblică, notată de Moise[I], care pretinde scurt şi la obiect: „Să nu ucizi!"

În realitate, textul ebraic a interzis la modul general orice tip de ucidere, ci numai crima care se abate de la litera Legii. Ca formă legitimă de ucidere

[133] *Evangelischen Taschenkatehismus.*

execuţia păcătoşilor nu doar că va fi tolerată, ci „Vechiul Testament" confirmă fără dubii şi chiar pretinde pedeapsa cu moartea.

Capitolul 24 al Leviticului va fi prevăzut în multe ediţii biblice cu titlul „Legi despre sfeşnice şi expunerea pâinilor". Cine poate bănui sub acest titlu, ce apare ca fiind aproape plictisitor şi neimportant pentru contemporanii noştri, vreo poruncă referitoare la pedeapsa cu moartea? Şi totuşi, chiar în acest capitol[II] se spune cu claritate: „Cel care loveşte de moarte un om, să fie dat morţii."

Ca atare, Biblia recomandă pedeapsa cu moartea pentru delictul de crimă făcută într-un mod interzis. Execuţiile capitale erau privite ca fiind la fel de legitime ca şi uciderea în timpul războiului.

Este nevoie de prudenţă! Cel care crede că concepţiile biblice legiuitoare pot fi transpuse în actualitate, se înşală profund! Iar cel care pretinde pedeapsa cu moartea se poate bucura, deoarece Biblia prevede pedeapsa capitală şi pentru delictul grav al violului, ba în fapt, în multe sentinţe, ea se aplica atât făptaşului, cât şi victimei.

Dacă un bărbat obligă la un act sexual o femeie logodită, dar femeia nu se împotriveşte în mod convingător, atunci, conform Bibliei, amândoi trebuie ucişi prin lovirea cu pietre![III] Dacă un bărbat violează femeia logodită cu un alt bărbat, undeva, în spaţiu liber[IV], victima scapă cu viaţă. În acest caz, va fi executat doar făptuitorul. Dacă victima nu este logodită, violul nu mai este considerat de Biblie la fel de grav.[V] De data aceasta, cel vinovat faţă de principiile morale trebuie să plătească tatălui fetei suma de 50 de monede de argint şi să ia victima în căsătorie fără posibilitatea de a se mai despărţi de ea.

Nu doar tânăra femeie logodită se cuvine a fi „păzită", ci şi virginitatea ei. Mai exact spus, dacă se dovedeşte că o femeie şi-a pierdut „nevinovăţia" înainte de căsătorie, Biblia prevede pedeapsa capitală pentru respectiva tânără![VI] Dacă se arată că ea nu mai era fecioară înainte de începutul căsniciei, „să fie dusă în faţa uşii casei tatălui ei, şi locuitorii oraşului să o omoare cu pietre deoarece a adus ruşine în Israel, şi a practicat prostituţia în casa tatălui ei. Trebuie să alungi răul din mijlocul tău."

Juriştii biblici par să fi fost interesaţi în mod special de tema sexualităţii. Va fi stabilit în mod explicit cine cu cine nu are voie să aibă „legături". Fără excepţie, abaterile erau pedepsite cu moartea. Spre exemplu sunt tabu[VII] soţia tatălui (mama biologică, cât şi mama vitregă) şi nora. Homosexualitatea va fi de asemenea pedepsită cu moartea, ca şi situaţia în care un bărbat se căsătoreşte cu o femeie, dar întreţine relaţii sexuale şi cu mama acesteia.[IX]

Fără îndoială, aşa numita educaţie antiautoritară poate fi respinsă; dar, în mod hotărât, pedeapsa cu moartea aplicată fiilor îndărătnici merge prea departe! Biblia o pretinde în mod explicit:[X] „Dacă cineva are un fiu îndărătnic şi nesupus, care nu ascultă de glasul tatălui său şi al mamei sale, şi care nu vrea să-i asculte nici atunci când îl pedepsesc, atunci tatăl şi mama să-l ia şi să-l ducă la bătrânii oraşului şi la poarta locului şi să spună bătrânilor: „Acest fiu este îndărătnic şi

nesupus..." Atunci toţi locuitorii oraşului să-l lovească cu pietre, până-l vor ucide, căci trebuie să alungi răul din mijlocul tău."

Dacă, în concepţia juridică a Bibliei, „fiii rataţi" trebuiau ucişi, atunci nu este de mirare că este prevăzută aceeaşi pedeapsă pentru copiii care-şi blestemă[XI] sau îşi lovesc[XII] părinţii.

Cui nu i-a venit pe buze o înjurătură, măcar o dată? Cel care, în timpul unei lucrări, se loveşte cu ciocanul peste degete şi îi scapă un „la naiba", acela este un hulitor şi un mare păcătos, iar în concepţia biblică el trebuie[XIII] ucis cu pietre.

În acelaşi mod trebuie executat şi cel care nu respectă ziua de odihnă. De exemplu, dacă cineva „adună lemne" în ziua de odihnă, acela păcătuieşte împotriva poruncii dumnezeieşti şi, conform percepţiei juridice a Bibliei, acela trebuie să fie ucis.[XIV] Porunca biblică pretinde ca preotul să fie întâmpinat şi ascultat cu respect, altfel îl ameninţă pedeapsa cu moartea![XV]

Este inacceptabil din toate punctele de vedere ca, acum, la începutul celui de-al treilea mileniu, să se pretindă ca adepţii unei alte religii să fie ucişi cu pietre. De asemenea, este inacceptabilă maniera exagerată prin care, pentru „abateri" autentice sau presupuse, a fost impusă pedeapsa cu moartea. Textele Bibliei au apărut ca documente ale unor vremuri de mult trecute, şi ale unor mentalităţi parţial străine şi chiar stranii. Prescripţiile de pedeapsă ale „Vechiului Testament" nu pot fi aplicate în totalitatea lor în zilele noastre căci, în concepţia actuală, Biblia greşeşte atunci când, spre exemplu, impune să fie ucişi cu pietre copiii obraznici sau tinerele care nu vor să se căsătorească virgine.

Profeţii nu erau clarvăzători

Cum ne închipuim un profet din Biblie? Ca pe un bătrân cu părul alb, având un sul gros de carte[134] la subraţ? Ca pe o personalitate harismatică înzestrată cu darul de a privi în viitor şi având o barbă încâlcită fluturândă? Ca pe un Nostradamus biblic, care-şi încurca contemporanii cu prognoze echivoce referitoare la viitor?

Această imagine despre profeţii biblici este falsă. Ea se întemeiază pe o greşeală fundamentală. Chiar dacă, de regulă, noi înţelegem şi astăzi prin profet un clarvăzător, totuşi, semnificaţia iniţială era cu totul alta. În primul rând, profetul nu era un înainte-văzător. Prima silabă a cuvântului grecesc *prophetes* („pro") înseamnă „în numele lui..." sau „în locul lui...". Aşadar, un profet este un om care vorbeşte pentru altcineva, în locul altui om şi, în felul acesta marele filozof şi gânditor grec, Aristotel, (384 – 322 î. Hr.) avea profeţii în secolul al II-lea înainte de Hristos. Ei nu erau clarvăzători, ci interpreţi şi comentatori. Acest fapt corespunde exact cu semnificaţia originară a concepţiei biblice – care precede confuzia dintre „profet" şi „clarvăzător". De aceea a fost numit Aaron

[134] *Buchrolle*; desigur, prin carte nu trebuie să înţelegem obiectul atât de familiar nouă astăzi, ci acel sul de papirus sau din piele, pe care erau scrise textele în antichitate.

„profetul lui Moise"[I]. Moise nu era tocmai un orator, şi o spune el însuşi: „Vezi, sunt incapabil să vorbesc!"[II] El avea nevoie de un profet, care să vorbească în locul lui.

Pentru a elimina expresia profet, care inducea în eroare, Martin Buber traduce expresia prin vestitor[III]. Totuşi, făcând aceasta nici el nu va fi corect faţă de sarcinile echivoce ale unui „nabi" (după cum sună expresia ebraică). „Profeţii" erau cei care scriau istorie, cei care consemnau istoria regilor lor; cam aşa fusese angajat profetul Şemaia de către regele Roboam îndeplinindu-şi funcţia sa de profet.[IV]

Profeţii făceau şi muzică, ce-i drept nu profană, ci care servea la slujbele religioase. De aceea, profeţii care participau la slujbe erau zugrăviţi la [curtea lui] David ca având „harfe, psaltiri şi ţimbale".[V] Precum Ieremia, ei au făcut misionarism cu secole înainte de Pavel.[VI] Şi făceau miracole medicale, în felul în care, la un moment dat, Elisei l-a scăpat de lepră pe comandantul oştilor, Neeman. Altădată profeţii „Vechiului Testament" reuşeau, precum Iisus, să-i reînvie pe alţii din morţi:[VIII] fiul văduvei din Sarepta „a devenit iarăşi viu". Aşadar, nu este de mirare faptul că profeţii îi criticau în mod public şi cu asprime pe regii „lor" şi le reproşau păcatele. Astfel, Natan îl critică vehement pe puternicul rege David:[IX] „Tu eşti bărbatul care i-a jefuit pe cei sărmani şi ai făcut adulter!"

Conform concepţiei prezente în „Vechiul Testament", profeţii biblici vorbeau pentru Dumnezeu. Dar ei nu îi vorbeau doar din buze, ci Îl criticau dur, cu glas tare. Profetul Avacum se plânge lui Dumnezeu despre nefericirea din lume:[X] „Aceasta este povara pe care a văzut-o profetul Avacum. Doamne, până când trebuie să strig şi Tu nu vrei să asculţi? Până când îţi voi striga: fărădelege, iar Tu nu vrei să ajuţi? Pentru ce mă laşi să văd răutatea şi priveşti amărăciunea? Jaful şi fărădelegea stau în faţa mea. Puterea e deasupra dreptăţii. De aceea sunt legile fără putere şi fapta dreaptă nu poate nicicând izbândi, căci cel fără de Dumnezeu îl înşală pe cel drept, de aceea se fac judecăţi greşite." La fel de provocator întreabă şi profetul Ieremia: „Şi totuşi din dreptate trebuie să vorbesc cu Tine (Dumnezeule)! Pentru ce le merge atât de bine celor fără de Dumnezeu şi cei renegaţi au toate din plin?"

Oare între numeroasele domenii de activitate ale profeţilor nu există şi proorociri referitoare la viitor, care să se audă din gura lor? Oare au acţionat ei, totuşi, şi ca nişte clarvăzători, aşa cum fac în percepţia noastră profeţii? Nu vesteau ei şi evenimente din viitor? Un exemplu tipic este profetul Iona. Dumenezeu îl alege ca profet al Său, fapt împotriva căruia Iona se opune cu vehemenţă. El vrea să se sustragă prin fugă de la sarcina ce i-a fost atribuită, dar acest lucru nu-i reuşeşte. În cele din urmă, aşa cum i-a fost poruncit, el îl întâlneşte, pe regele cetăţii Ninive şi îi vesteşte sfârşitul marii metropole: „Mai sunt doar patruzeci de zile, apoi Ninive va pieri!" În felul acesta, să fi profeţit el, precum un Nostradamus biblic, viitorul imuabil? Nicidecum! Ninive se căieşte,

iar nimicirea prognozată de Iona nu se petrece. A fost Iona un profet fals, deoarece a proorocit ceva care mai apoi nu s-a împlinit?

Prof. dr. Pinchas Lapide, teolog iudeu şi profund cunoscător al „Vechiului", ca şi al „Noului Testament" spune:[XII] „Dar înainte de toate, sarcina principală a „profeţilor", în calitatea lor de conştiinţe ale poporului era aceea de a trezi nostalgia după lucrurile drepte şi bune... În mod fundamental, în centrul soliei generale a tuturor profeţilor se află un apel unic şi puternic ce revendică a se renunţa la idolatrizarea unor lucruri [trecătoare], precum bogăţia... Aceste strigăte ale profeţilor se pot manifesta, în forma unor chemări la luptă ce produc teamă, ca nişte somaţii sau ca o dojană dură; pe scurt, «profeţii» se ocupau cu toate lucrurile posibile – deseori şi cu cele imposibile, cu excepţia notabilă a unuia singur: profeţia adevărată, înţeleasă în sensul clasic al cuvântului, şi anume prezicerea viitorului." Aşadar, profeţii erau extraordinar de înzestraţi; doar clar-văzători nu erau!

Regii: fapte neadevărate

Foarte multe texte biblice ridică pretenţia de corectitudine istorică. Dacă se vor citi, de exemplu, ultimele două Cărţi ale Regilor[135], se crează aparenţa unei relatări plină de scrupulozitate. Dar oare se potrivesc datele? Se pare că nu toate, deoarece există contradicţii evidente. Astfel, în Cartea a treia a Regilor se spune despre regele Omri:[I] „În al treizeci şi treilea[136] an al lui Asa, regele Iudeei, Omri a devenit rege peste Israel şi a domnit doisprezece ani." Doar cinci versete[II] mai departe, se vorbeşte despre moartea lui Omri. Acolo, citim uluiţi: „Şi Omri a trecut la părinţii săi şi a fost îngropat în Samaria. Iar fiul său, Ahab, a devenit rege în locul său. În anul treizeci şi opt al domniei lui Asa, regele Iudeei, Ahab, fiul lui Omri a devenit rege peste Israel şi a domnit peste Israel, în Samaria, douăzeci şi doi de ani."[137]

---

[135] Reamintesc cititorului că în canonul biblic protestant nu există decât două Cărţi ale Regilor, în timp ce în canonul ortodox există patru. Primele două apar în canonul protestant sub numele de Cartea 1-a, respectiv Cartea a 2-a a lui Samuel. Prin urmare, autorul vorbeşte aici de acele texte care pentru noi alcătuiesc cărţile a 3-a şi a 4-a ale Regilor, după cum vor fi numite şi în text.

[136] BS, BA şi Sept. II, chiar şi SB menţionează că este vorba despre „al 31-lea an" şi nu „al 33-lea" (*dreiunddreißigsten*). De altfel, pare a fi vorba despre o greşeală de redactare, căci doar câteva rânduri mai jos, autorul menţionează perioada de domniei a lui Asa ca fiind cuprinsă între anii 31 şi 38 (şi nu între anii 33 şi 38). Am preferat să o păstrez ca atare. De remarcat faptul că în Sept. II, numele lui Omri este redactat Amri.

[137] Acest pasaj apare în forme contradictorii în diferitele traduceri româneşti: BS îi dă dreptate lui Langbein: „Ahab, fiul lui Omri, a început să domnească peste Israel în anul al treizeci şi optulea al lui Asa, regele lui Iuda." La fel ni se spune şi în SB. Dar în BA ni se spune: „În cel de-al unsprezecelea an al domniei lui Omri s-a urcat pe tron Iosafat, fiul lui Asa; avea treizeci şi cinci de ani când a început să domnească, iar domnia lui în Iersusalim

Să stabilim: Omri a guvernat între anii 31 şi 38 ai domniei lui Asa. În cel mai bun caz este vorba despre opt ani şi nu despre doisprezece ani căci dacă Omri ar fi domnit doisprezece ani, atunci el ar fi trebuit să fie la putere până în anul al 43-lea al domniei lui Asa! Însă fiul său Ahab vine la putere deja în anul al 38-lea al domniei lui Asa.

Şi mai confuză este situaţia prezentată în Cărţile Cronicilor[138]. Acolo ni se spune despre regele Ioram:[III] „El avea treizeci şi doi de ani, cînd a devenit rege, şi a domnit opt ani în Ierusalim, după care a murit fără să fie jelit. Şi l-au îngropat în oraşul lui David, dar nu în mormintele regilor." Ca atare, regele a murit la vîrsta de patruzeci de ani. Urmaşul său a fost fiul său Ohozia. După traducerile actuale[II] el avea douăzeci şi doi de ani. Dar în textul ebraic vârsta fiului va fi arătată ca fiind de 42 de ani.[139] Prin urmare, atunci când a murit la vârsta de 40 de ani, Ioram avea un fiu de 42 de ani. Fiul ar fi trebuit, deci, să se nască cu doi ani înaintea tatălui. Eroarea biblică va fi lichidată prin traduceri greşite! Şi atunci se pune întrebarea: câte greşeli biblice mai trebuie încă să fie acoperite prin corecturi ulterioare? Mai recomandabilă este o revizuire fundamentală! Dar chiar şi corect traduse, textele presupus istorice pot fi pline de greşeli.

Daniel ne informează despre legendarul rege Belşaţar:[V] „Dar în aceeaşi noapte Belşaţar, regele caldeilor, a fost ucis. Şi Darius Medulul a preluat regatul pe când era în vârstă de şaizeci şi doi de ani."

Greşeala numărul 1: Belşaţar nu a fost nici regele Babilonului, nici al Caldeei. Regele Babilonului se numea atunci Nabonidus. Belşaţar era fiul său.[140]

Greşeala numărul 2: un Darius Medulul, nu a preluat niciodată regatul. Aparent, el nu a existat niciodată.

---

a durat douăzeci şi cinci de ani." La fel spune şi Sept. II. Astfel, începe un pasaj de 8 versete (notate de Sept. II ca fiind versetele 28a – 28h) unde ni se vorbeşte despre Iosafat, fiul lui Asa. Pasajul în cauză este un adaos LXX, care nu apare în TM. Dar când revenim la subiectul nostru ni se spune la versetul 29 (BA şi, aproape identic, Sept. II): „în anul al doilea al domniei lui Iosafat, regele lui Iuda, rege peste Israel, în Samaria, a devenit, pentru douăzeci şi doi de ani, Ahab, fiul lui Omri." În această formulă problema lui Langbein dispare: Iosafat ajunge rege al Iudeei în anul al 11-lea al domniei lui Omri, iar Ahab devine rege al Israelului un an mai târziu. În total cei doisprezece ani care nu-i ieşeau lui Langbein. Problema revine atunci când, la capitolul 22, versetul 41 ni se spune că: „Iosafat, fiul lui Asa, a ajuns rege peste Iuda din al patrulea an al domniei lui Ahab, regele lui Israel" (vezi Sept. II şi BA). Prin aceasta avem din nou doar opt ani de domnie ai lui Omri.

[138] Sau cărţile cunoscute sub numele de Paralelipomena.

[139] În BS şi BA ni se indică vârsta de 22 de ani; în SB ni se vorbeşte despre vârsta de 42 de ani.

[140] Interesant este faptul că deşi această precizare este confirmată şi de Dicţionarul Biblic, în capitolul rezervat de acesta „Cronologiei Vechiului Testament", în tabelul ce prezintă o „Schiţă cronologică", la pagina 296, găsim o afirmaţie semnificativă: „Babilon: 556 – 539, Nabonidus (Belşaţar conducea de obicei în Babilon)".

Greşeala numărul 3: Cirus Persanul este cel care a cucerit Imperiul Babilonian.

Relatările despre creaţie: erori şi contradicţii

Primul titlu al primului capitol, din prima carte a lui Moise se numeşte „Creaţia"[141]. Dar dacă se citeşte cu atenţie textul se va descoperi că există nu doar una, ci două relatări ale creaţiei.[I]

Studiind prima dintre cele două relatări referitoare la creaţie se vor descoperi erori de-a dreptul evidente. Se ştie că pământul gravitează în jurul soarelui şi se roteşte în jurul propriei axe, că ziua este întotdeauna pe acea parte a pământului care este orientată către soare şi că soarele este răspunzător pentru ritmul zi-oapte al pământului. Cu toate acestea în relatările creaţiei, ziua şi noaptea vor exista deja din prima zi, încă înainte ca soarele să fie „creat". Dar cum poate să fie zi, când soarele nu există încă? Dumnezeu a poruncit pur şi simplu:[II] „Să fie lumină! Şi a fost lumină. Şi Dumnezeu a văzut că lumina era bună. Şi Dumnezeu a despărţit lumina de întuneric. Din prima seară şi dimineaţă a fost prima zi."[142]

Cum poate exista împărţirea în zi şi noapte, ţinând cont de faptul că soarele nu există încă? Cum poate exista lumină şi întuneric, fără să existe soarele? Şi cu toate că textul observă încă de la început că Dumnezeu a despărţit lumina de întuneric, El repetă această muncă – de acum de-a dreptul inutilă – şi în cea de-a patra zi.

Iarba, verdeţurile şi copacii se pot dezvolta doar dacă sunt expuse în mod regulat la soare; dar în descrierea creaţiei ele iau naştere, la fel ca şi ritmul zi – noapte, înainte de existenţa soarelui, care, în Biblie, vine pe lume abia în ziua a patra a creaţiei.

În prima relatare a creaţiei, Dumnezeu a creat mai întâi animalele. Abia la încheierea lucrării Sale, cu puţin timp înainte ca El să se odihnească în ziua a şaptea, l-a creat şi pe om. În cea de-a doua prezentare a creaţiei, lucrurile stau invers. Trebuia ca animalele să alunge singurătatea bărbatului; dar între animale nu s-a găsit nici o însoţitoare pentru om. Atunci, Dumnezeu l-a „narcotizat" pe om şi a plăsmuit din coasta lui femeia.

În prima descriere a creaţiei, păsările vor fi create de Dumnezeu în ziua a cincea, iar restul de animale în ziua a şasea, deci în două etape, în două zile diferite. În cea de-a doua descriere a creaţiei, aceste două evenimente au loc într-o singură zi.

---

[141] În canonul ortodox „Facerea". Cartea mai e numită şi „Geneza". Tradus literal, *Die Schöpfung* înseamnă „Creaţia".

[142] *Aus Abend und Morgen der erste Tag.* O formulă care ne arată că prima zi era alcătuită din prima seară şi din prima dimineaţă.

În prima descriere a creaţiei, Dumnezeu a creat prima pereche de oameni după chipul Său. În cea de-a doua descriere, Dumnezeu îl ia mai întâi pe bărbat şi îl aşază în grădina Edenului. Abia mai târziu a făcut-o pe Eva, din coasta lui Adam. Omul este asemănarea lui Dumnezeu, este creat după chipul Său. În a doua relatare este cu totul altfel! Acolo nu ni se spune nici un cuvânt despre o asemănare sau o egalitate cu Creatorul său. Abia după gustarea din fructul interzis[III] va fi omul precum Dumnezeu.[IV] Ceea ce în prima variantă a creaţiei este un lucru dorit, în cea de-a doua este interzis şi va fi pedepsit. Căderea în păcat vine în discuţie abia în cea de-a doua relatare.

Prima relatare nu ştie încă nimic despre acest lucru:

Acolo oamenii au voie să mănânce din toţi copacii şi nu va fi formulată vreo interdicţie cu privire la vreun fruct; abia în ce-a de-a doua descriere se precizează că nu este permis a se gusta din pomul cunoaşterii. Oare de ce nu se ştie nimic în prima variantă despre acest fapt?

Rolul pe care îl vor avea de jucat Adam şi Eva nu este nicidecum similar în cele două texte. În prima relatare, primii oameni primesc în mod expres porunca de a supune totul şi de a domni peste toate. Dimpotrivă, în cea de-a doua relatare misiunea sună altfel: grădina Edenului trebuie[V] cultivată şi conservată.

La începutul Bibliei se află două descrieri despre creaţie; ele vădesc erori şi contradicţii, dar nu s-a întreprins nici cea mai mică încercare de armonizare a textelor.

Reprezentări despre lume – greşeli ale traducătorilor

Până la moartea sa, pe 20 mai 1506, Columb a continuat să creadă în greşeala sa că ar fi descoperit drumul maritim vestic, către India. Şi dacă astăzi, la mai bine de o jumătate de mileniu după „descoperirea" Americii, noi ne gândim la călătoria sa spre apus, cădem cu toţii sub o greşeală extrem de veche. Ni-l imaginăm pe curajosul Columb încercând să-l entuziasmeze pe Ioan al II-lea, regele Portugaliei, cu privire la ideea sa: cum că pământul fiind o sferă, este nevoie doar să se navigheze spre vest destul de mult, pentru a se ajunge în cele din urmă în India. În scenariul închipuit de noi, Columb ar fi fost luat în derâdere cu ironie. Pământul, o sferă? O concepţie iluzorie supusă greşelii!

Dar astăzi cunoaştem faptul că nimeni nu l-a ironizat pe Columb pe motiv că ştia că planeta noastră are o formă sferică. Acest aspect era pe deplin cunoscut contemporanilor educaţi ai descoperitorului Americii. Cel care se înşela era Columb, deoarece considera circumferinţa Pământului ca fiind mult mai mică decât este în realitate. Ori, încă din secolele XII şi XIII studenţii din toată Europa învăţau la universităţile maure ale Spaniei despre forma sferică a Pământului.

Greşită este şi părerea conform căreia Columb ar fi fost primul om care ar fi avut în vedere posibilitatea de a ajunge în India călătorind spre vest.

Cu două milenii înainte, învăţatul grec Strabo nota în lucrarea sa enciclopedică despre lume, alcătuită din şaptesprezece volume:[I] „Se presupune că

circumferinţa pământului locuit însumează aproximativ 70 000 de stadii (13 500 de kilometri) şi că aceasta ar fi jumătatea cercului întreg pe care a fost măsurată această distanţă. După cum se spune, dacă s-ar naviga dinspre răsărit, cu vântul de la est, s-ar putea ajunge în tot atât de multe stadii distanţă până în Indii." Nici învăţatul Erastostene (275 – 195 î. Hr.) nu avea vreun dubiu: trebuia doar să se călătorească pe mare destul de departe, spre vest, pentru a se putea ajunge într-un fel sau altul în India. Erastostene, sub conducerea căruia s-a aflat puternica bibliotecă de la Alexandria, a calculat, uluitor de exact, chiar şi circumferinţa Pământului, ca fiind de 39 690 de kilometri. Şi a postulat ca posibil, ba chiar ca probabil faptul că în marea planetară, la vest de Europa, un continent necunoscut mai îndepărtat şi cercetat până atunci, ar aştepta să fie descoperit.

Regele Ioan al II-lea nu avea nevoie să audă pentru prima oară, de la Columb, de ideea conform căreia s-ar ajunge în India printr-o călătorie pe mare, în direcţia vestului. Domnitorul fusese înştiinţat de medicul şi geograful Paolo de Pozzo Toscanelli, despre cum se poate ajunge în India, în cel mai simplu mod posibil. În 25 iunie 1474 învăţatul îi răspunsese limpede, din Florenţa, că ruta spre India, peste Atlantic ar fi mai simplă decât cea din jurul Africii.

În Europa savanţilor contemporani cu Columb, ruta vestică înspre India era pe deplin imaginabilă, ba chiar credibilă; şi totuşi, încrezutul[143] bărbat a avut enorme greutăţi cu proiectul său. De exemplu, de ce a şovăit regele Ioan al II-lea să-l finanţeze pe Columb? Să fi avut de-a face cu o aşa-zisă falsă concepţie despre lume, aşa cum se va pretinde deseori? Ioan al II-lea nu credea în ideea că Pământul ar fi un disc plat. El nu îşi închipuia că o corabie, în cazul în care ar merge suficient de mult înspre vest, va atinge în cele din urmă marginea Pământului şi se va prăbuşi într-un hău inimaginabil. Ioan al II-lea era în mod sigur convins de forma sferică a Pământului. El nu a perceput proiectul lui Columb ca fiind ceva imposibil, ci pur şi simplu l-a considerat prea scump.

Mai apoi, proiectul lui Columb a fost respins şi de către casa regală spaniolă; inclusiv perechea regală formată din Ferdinand şi Isabela a avut iniţial obiecţii serioase. O comisie convocată anume, a ţinut şedinţe din 1486 până în 1490 pentru ca apoi să respingă propunerea. Dar nimeni nu i-a opus lui Columb argumentul că, în percepţia biblică, pământul ar fi un disc. Nici unul dintre membrii comisiei nu se îndoia de forma sferică a Pământului. Spaniolii se temeau de cheltuielile incalculabil de ridicate şi de o controversă inutilă cu portughezii. Dar motivul pentru care casa regală spaniolă a semnat totuşi un contract cu Columb, în 1492, şi i-a acordat privilegii extinse, a rămas necunoscut până astăzi. Anii lungi de aşteptare ai lui Columb au ajuns la sfârşit: la 3 august 1492 el a pornit din portul din Palos. La 12 octombrie 1492, a descoperit America. Dar oricât de obositor a fost drumul spre noul continent, aşa-zisa

[143] *Selbstbewusste Mann*; poate fi tradus şi prin „bărbatul conştient".

concepţie biblică falsă despre lume, cum că Pământul ar fi un disc, nu a stat nici o clipă în calea întreprinderii sale curajoase.

Aşadar, ne înşelăm atunci când credem că Columb ar fi fost ironizat pentru convingerea sa că Pământul este o sferă. Şi nu ne înşelăm mai puţin atunci când ne închipuim că există o concepţie biblică despre lume, care este greşită. Dar atunci, ce reprezentare a lumii au avut autorii „Vechiului Testament"? Cum vedeau ei Pământul şi cosmosul? Ceva în genul în care acestea erau concepute în mod obişnuit în lumea Orientului, cu mii de ani în urmă? Credeau ei într-un Pământ de formă plată, care se sprijinea ca o platformă pe coloane masive? Dedesupt, trebuie că-şi imaginau regatul morţilor. Deasupra discului se curba o cupolă tare pe care stau lipite soarele, luna şi stelele, întocmai ca în culisele simple ale unui teatru, într-o piesă jucată de actori amatori. Cupola ne desparte de depozitul de apă ceresc, care, ocazional, îşi poate deschide zăgazurile. Atunci plouă, sau vine peste noi un nou potop.

Cam aşa ar arăta concepţia orientală despre lume, şi aproape toţi teologii ne spun astăzi că ea ar corespunde cosmologiei autorilor biblici. În realitate, nu există nicăieri în „Vechiul Testament" o descriere coerentă din care s-ar putea deduce cum erau privite şi înţelese Pământul şi universul, în vremurile biblice. Există doar indicaţii singulare şi disipate. Dar acest lucru necesită interpretare. Traducătorii erau tributari concepţiei vechi-orientale despre lume şi au confirmat-o încă de la început, în traduceri prestabilite. Aşadar, greşeau traducătorii? Se pare că da!

Dacă textele biblice vor fi abordate strict din perspectiva limbii ebraice se va descoperi că era foarte posibil ca reprezentarea lumii din „Vechiul Testament" să fie cu totul altfel decât în ţările orientale înconjurătoare! Nu putem decât să ne minunăm de cât de corectă era această reprezentare biblică. Se pare că într-un mod cu totul neintenţionat, traducătorii fac să dispară uluitoare cunoştinţe ale autorilor biblici, privitor la o reprezentare a lumii, corectă din punct de vedere ştiinţific. Ei [traducătorii] aveau prejudecăţi şi lăsau să reiasă din texte doar ceea ce putea să se potrivească concepţiei lor.

Pentru a putea fi cunoscute afirmaţiile originare ale unui text este nevoie deseori de o cercetare identică cu cea a unui detectiv.

La profetul Isaia ni se spune în mod lapidar:" „El (Dumnezeul Iahve) tronează peste cercul Pământului." Traducătorii Bibliei şi-au închipuit aici discul Pământului care s-ar întinde sub picioarele lui Iahve.[144] Să fie însă aceasta

[144] Interesant este faptul că autorul face trimitere către traducerea lui Luther, în varianta revizuită de la Suttgart, din 1972, dar nu menţionează faptul că Luther însuşi, în ediţia din 1545, tradusese corect – din punctul de vedere al tezei susţinute de Langbein: „Er sitzt vber dem kreis der Erden", unde *kreis* înseamnă cerc, [*Luther-Bibel 1545: Der Prophet Jesaia. Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel,* S. 2587 (vgl. Jes 40, 22)], formulă păstrată şi de ediţia revizuită din 1912. La fel, BS ne spune: „El stă în scaun deasupra cercului pământului;" iar BA, mai fidel textului LXX traduce: „El este Cel ce-i ţine pământului

afirmaţia textului original? Literalmente, acolo se spune:[III] „El (Iahve) tronează deasupra «chug» pământului."

Dar ce înseamnă „chug"? Termenul derivă din verbul *chagag*. Într-un prim sens „chagag" înseamnă „a se învârti în cerc" sau „a se roti"; Într-un sens mai îndepărtat el ar însemna şi mişcarea de dans şi, în fine, a petrece la o sărbătoare sau a celebra. Cercetătorul în Biblie, olandezul Karel Claeys, după ce a verificat atent în „Vechiul Testament" toate variantele cuvântului „chug", a ajuns la următoarea concluzie:[IV] „Prin analizarea fiecărei variante a conceptului va deveni clar faptul că ele ne indică cuprinderea, împrejmuirea, învelitoarea sau îmbrăcămintea unui corp care este în mod cert tridimensional, ba chiar a unui corp rotund." Conform lui Claeys trebuie să aibă de-a face cu „învelitoarea unei sfere" sau pur şi simplu cu un glob.

Versetul citat din Isaia poate fi tradus şi în felul acesta: „El (Iahve) tronează peste globul Pământului." O uluitoare informaţie complementară ne oferă Iov:[V] „El (Iahve)... susţine pământul peste nimic." Ceea ce Luther traduce cu Nimic, este cuvântul ebraic „belimah". Belimah este un cuvânt compus, constând din „beli" (fără) şi „mah" (ceva). Dacă dorim să rămânem mai aproape de versiunea ebraică spunem: „El (Iahve)... susţine pământul peste Non-ceva.[145]"

Non-ceva? Tradus în limba ştiinţifică modernă ar fi vacuum. Să combinăm Isaia cu Iov: Dumnezeu susţinea sfera Pământului peste non-ceva, unde expresia referitoare la sferă cuprinde şi momentul rotirii. Dacă mergem până în profunzimea cuvintelor se obţine această informaţie: Pământul era văzut ca un glob rotitor deasupra unui vacuum.

Din „Vechiul Testament" nu aveau voie să lipseacă nici informaţiile referitoare la conţinutul Pământului; conform Psalmului 23[146], planeta noastră îi aparţine lui Iahve cu „tot ce se află în interiorul său".[147] Dar ce se află în interiorul Pământului? Explicaţiile ni le oferă un alt psalm care în traducerile contemporane este de-a dreptul de neînţeles. În Psalmul 135[148] ni se spune despre Iahve Dumnezeu:[VII] „Mulţumiţi Domnului, că este bun, şi bunătatea Sa durează veşnic. Care a întins pământul peste ape, şi bunătatea Sa durează veşnic." Cum trebuie înţeleasă afirmaţia „Care a întins pământul peste ape"[149]?

De obicei, acolo unde în textul ebraic apare cuvântul „majim", se va traduce cu „apă". Lingvistul şi lexicograful König vede lucrurile cu totul diferit; el scrie în lexiconul său[VIII] că „majim" ar trebui înţeles ca „o masă uşor lichidă şi

---

rotundul;" Vedem de aici că, în general, nu avem de-a face cu traduceri atât de slabe pe cât afirmă autorul.

[145] *Nicht-Etwas.*

[146] În text este menţionat Psalmul 24, 1.

[147] BS şi BA vorbesc despre: „...pământ şi plinirea lui". SB traduce: „...pământul cu tot ce este în el".

[148] În text, Psalmul 136, versetele 1 şi 6.

[149] BS şi BA traduc prin „a întărit pământul peste ape"; SB: „a întins pământul pe ape".

topită". Din acest punct de vedere, versetul psalmului conţine o cu totul altă semnificaţie: „Mulţumiţi Domnului, care este bun... Care a întins pământul peste o masă uşor lichidă şi topită."

Interesant este şi verbul „a întinde"[150], în ebraică „raqa": ce înseamnă el? Semnificaţia specială, concretă, va deveni clară dacă vom verifica şi noţiunile din aceeaşi familie: „raq" înseamnă „a fi subţire", iar „raqqah", subţirime[151]. O comparaţie cu cuvintele înrudite din limba arabă, etiopiană, asiriană şi siriană, dar şi din limba ebraică post-biblică aduce în discuţie o semnificaţie cu totul specială, aşa cum a pretins şi Karel Claeys, şi anume,[IX] „întinderea unui strat subţire".

Verificarea a trei pasaje din „Vechiul Testament" confirmă această traducere. La Isaia[X] se va relata despre un artist care „toarnă un chip"; aurarul îl acoperă apoi cu un strat subţire de aur. În Cartea Ieşirea[XI] se vorbeşte despre confecţionarea unei tăvi de aur, care este subţiat din ciocan, aşadar întins prin acest procedeu. Şi în Cartea Numerii[XI] va fi descris un procedeu meşteşugăresc: candelele vor fi transformate în foi subţiri.[152] În toate cazurile „raqa" descrie cu claritate un procedeu concret, şi anume acela „de acoperire cu un strat subţire"[153].

În felul acesta ajungem la o traducere fidelă textului: „Mulţumiţi Domnului pentru că este bun... Care a întins pământul într-un strat subţire peste o masă uşor lichidă şi topită."

Omul de la începutul celui de-al treilea mileniu nu are nici o îndoială cu privire la forma sferică a Pământului. El este informat şi în ceea ce priveşte interiorul planetei. Pământul nu este nicidecum o minge tare şi compactă, ci mai degrabă, aşa cum ne spune un lexicon celebru[XIII], părţile de uscat înoată „precum sloiurile de gheaţă în apă, pe o temelie grea, de magmă." Cu alte cuvinte, faliile de uscat, continentele şi ţările constituie un strat subţire de pământ care pluteşte în derivă deasupra magmei din care constă interiorul moale al planetei. Deasupra unei mase vâscoase odihneşte o crustă relativ subţire. Dar dacă reconstruim cu atenţie semnificaţia cuvintelor ebraice, acest fapt, dovedit prin cele mai moderne cercetări geologice, a fost deja descris în mod evident şi just de către Psalmul 135: „...Cel care (Dumnezeu Iahve) a întins pământul într-un strat subţire peste o masă uşor lichidă şi topită."

„Vechiul Testament" a fost scris în limba ebraică, iar dacă cineva crede că ar fi simplu să efectueze o traducere corectă, se înşală. Deseori, traducerile nu

---

[150] *Ausbreiten*.

[151] *Das Dünne*, care înseamnă şi fluiditate.

[152] Pentru acest episod autorul trimite la Numerii 17, 3 – 4, lucru aflat în concordanţă şi cu Sept. I. Pe de altă parte BS şi BA aşază acest pasaj la Numerii 16, 36 – 37, fapt asupra căruia BA ne oferă şi o notă explicativă, prin care clarifică această alegere.

[153] Sau poleire.

pot fi deosebite de interpretări; rareori există o variantă clară. Astfel, traducătorii timpurii greşeau; ei au atribuit autorilor o închipuire falsă despre Pământ, închipuit ca un disc. Altceva nu era permis să se scrie în „Vechiul Testament". Aşadar, ei au transformat în mod clar textele, acolo unde au încercat să-şi confirme prejudecăţile. Dar dacă se merge fără prejudecăţi la conţinutul afirmaţiilor din limba ebraică şi se caută semnificaţia originară şi intimă a cuvintelor, atunci, în versetele străvechi, se descoperă o percepţie a lumii incredibil de modernă: globul Pământului aflat în vacuumul universului precum şi fluviul de magmă aflat sub foaia subţire a pământului solid.

Solomon cel mic

„Solomon era domn peste toate regatele, de la râul Eufratului până la ţara Filistenilor şi până la graniţele Egiptului; aceştia îi aduceau daruri şi i-au slujit toată viaţa." Aşa se spune[I] în Cartea a treia a Regilor, dar realitatea istorică arată cu totul altfel: nu a existat niciodată un mare rege, Solomon, care să fi fost stăpân peste un imperiu puternic! Mai departe se arată:[II] „Şi Solomon avea patru mii de atelaje pentru carele sale de război şi douăsprezece mii de oameni pentru cai. Şi administratorii se îngrijeau de regele Solomon şi de toate cele care ţineau de masa regelui, fiecare în luna lui, şi nu lăsau să lipsească nimic."[154] Şi aceste date sunt exagerate fără măsură. Hermann Michael Niemann, profesor pentru „Vechiul Testament" şi „Arheologie biblică", a colaborat în mod hotărâtor la săpăturile efectuate la faţa locului. Cu o acribie savantă el a găsit dovada[III] faptului că Solomon „era eventual un ambiţios principe local într-un Ierusalim, pe atunci încă pe deplin nesemnificativ, ce avea maxim 2000 de locuitori."

Aşadar, Solomon cel istoric guverna peste un număr modest de două mii de supuşi, ori, în cazul acesta el nu ar fi putut să aibă douăsprezece mii „de oameni pentru cai". La fel de absurdă din punct de vedere istoric este şi afirmaţia Bibliei: „Şi veneau din toate popoarele să asculte înţelepciunea lui Solomon, şi de la toţi

---

[154] Acest verset, notat în BS la III Regi, 4, 26 – 27, este menţionat la autor ca fiind I Regi 5, 6-7; am amintit deja de diferenţele dintre canonul protestant şi cel ortodox. Dar dacă numele cărţii diferă în mod „firesc" (pe motiv că primele două Cărţi ale regilor din canonul ortodox apar în cel protestant ca fiind cele două Cărţi ale lui Samuel), importantă este indicaţia capitolului şi a versetelor; ori, spre deosebire de BS, atât BA şi Sept. îi dau dreptate lui Langbein, aşezând acest pasaj la capitolul 5, versetele 6 şi 7 şi nu la capitolul 4, versetele 26 şi 27, aşa cum face BS. Important este că textul propriu-zis nu este menţionat în Sept. (a se vedea Sept. II, p. 468), ci sunt indicate doar numerele versetelor, în paranteză pătrată. Semnificativă este şi nota redactorilor făcută la această paranteză. În schimb, SB păstrează aceeaşi notare ca BS.
Un alt aspect ţine de cuvântul *Gespanne* (pl.) – harnaşament, atelaj, pereche de cai sau boi, trăsură cu atelaj, iugăr, (fig.) pereche; astfel, termenul de iesle, folosit de BS şi BA nu poate fi folosit dacă respectăm textul din limba germană.

regii de pe pământ care auziseră despre înţelepciunea lui."[155] În fapt, contemporanii lui Solomon care trăiau în afara Ierusalimului nu aveau nici o idee de existenţa regelui biblic! Dar „Regina din Saba"?

Exact de două ori povesteşte amănunţit Biblia despre vizita reginei din Saba la Solomon: în Cartea a treia a Regilor şi în Cartea a doua a Cronicilor[156].[V] Conform acestora, regatul lui Solomon şi înţelepciunea lui au impresionat-o în mare măsură pe regina străină. Se pare că a existat un schimb de daruri cu o valoare inestimabilă. Şi de la cine a căpătat Solomon[VI] „120 de chintale de aur[157] şi foarte multe mirodenii şi pietre preţioase"? Cărei colege în ale domniei[VII] „i-a dat Solomon tot ce i-a plăcut şi a cerut, în afară de ceea ce i-a dat el însuşi"? Biblia indică doar titlul ei: regina din Saba. Dar unde se afla regatul acesteia? Se întindea el în Arabia, în regiunea actualului Iemen? Sau în sud-vestul Arabiei? Era regina Etiopiei? Într-adevăr, în acele locuri exotice au existat câteva conducătoare, dar pentru oricare dintre candidate ne-am decide, nu ar fi aceea. Căci Solomon nu putea să cunoască vreo „regină din Saba" deoarece el a domnit cu 1000 de ani înainte de Hristos (aprox. 1037 – 998 î. Hr.) în timp ce doamnele au domnit cu multe secole mai târziu.

Cum stă atunci situaţia cu istoricitatea activităţii edilitare a lui Solomon, descrisă cu atâta însufleţire în capitolele 6 şi 7 ale Cărţii a treia a Regilor? Dacă este să credem în cele spuse de Biblie, Solomon trebuie să fi cheltuit o avuţie imensă pentru a lăsa să se ivească într-o splendoare atât de costisitoare, templul sfânt al lui Dumnezeu şi palatul regal. Pe cât de exacte sunt informaţiile despre cheltuieli ale Bibliei şi pe cât de risipitor admite autorul anonim să fie investit aurul, pe atât de dezamăgitor este adevărul istoric. Nu există nici o construcţie demnă de menţionat, care să aibă dimensiuni peste medie şi care să fi fost ridicată realmente de Solomon, aşa cum indică Biblia. În 1937, Nelson Glueck, membru al deja legendarei „American School of Oriental Research", îşi făcea

---

[155] În BS, acest verset este menţionat la III Regi, 4, 34; Langbein, ca şi Sept II şi BA îl indică la capitolul 5, versetul 14. Există încă o diferenţă interesantă; BA şi Sept. afirmă: „La el veneau toate neamurile să asculte înţelepciunea lui Solomon, şi *daruri* de la toţi regii pământului, din câţi auziseră de înţelepciunea lui." (BA)
Sept. II traduce astfel: „Şi toate popoarele veneau să asculte înţelepciunea lui Solomon; şi *primea daruri* de la toţi regii pământului, câţi ascultau înţelepciunea lui". Deşi vedem că există diferenţe inclusiv între aceste două traduceri (cea mai evidentă am prezentat-o subliniată), ele au în comun faptul că s-au bazat strict pe textul grecesc din LXX (a se vedea nota la versetul 14 din Sept. II, p. 468) şi nu pe cel ebraic precum BS şi Langbein, unde indicaţia referitoare la daruri (scrisă de mine cu caractere italice) lipseşte.

[156] Cronici sau Paralipomena (BS şi BA).

[157] BS, BA şi Sept. menţionează „o sută două zeci de talanţi de aur". Cuvântul *Zentner* indică în germana austriacă 100 kg, iar în cea germană 50 de kg. Conform indicaţiilor din BA (p. 1833) un talant presupunea, ca măsură de greutate şi ca monedă din aur, 34,272 kg; potrivit BS, el presupunea – ca măsură de greutate – 34,5 kg, iar ca monedă din aur – 49,077 kg.

iluzii pe marginea urmelor lăsate de Solomon; în anii ce-au urmat, au existat săpături repetate. S-au tras concluzii precipitate şi resturi de ziduri au fost privite ca indicaţii despre furia edilitară a lui Solomon. Dar astăzi ştim cu siguranţă că până şi resturile unui palat din vechiul oraş biblic Meghido provin dintr-o perioadă ce datează la sute de ani după Solomon.

Biblia greşeşte când îl numeşte pe Solomon un rege puternic; ea greşeşte şi atunci când îi atribuie măsuri edilitare importante sau un mare regat. Şi atunci să nu fi fost Solomon un mare politician, ci un literat de dimensiuni remarcabile? Printre cele mai frumoase certificări din „Vechiul Testament" se numără amplele texte numite: „Cântarea Cântărilor"[158], „Proverbele lui Solomon"[159] şi „Eccleziastul"[160].

„Cântarea Cântărilor" va fi considerată între legendele ebraice ca fiind „cel mai frumos poem" al lui Solomon, despre care se presupune că ar fi redactat în jur de 1005 cântece[VIII]. Se pare că motivul fundamental pentru care textul a fost acceptat în Biblie este presupusa paternitate a legendarului rege, căci poemul nu are un caracter religios anume! Dumnezeu nu apare deloc în text (lucru ce se mai întâmplă doar în Cartea Esterei). În toate celelalte cărţi biblice lucrurile stau diferit: lucrările lui Dumnezeu vor fi mereu evidenţiate. În „Cântarea Cântărilor", aşa cum accentuează pe deplin justificat şi prof. dr. Fohrer, în lucrarea sa fundamentală, „Introducere în Vechiul Testament"[161] este mult mai evident că este vorba despre „dragostea dintre bărbat şi femeie". În ultima vreme se dispută în cadrul teologiei dacă este vorba despre un poem lumesc-erotic sau despre un text religios prelucrat, provenit dintr-o perioadă păgână. Oare „Cântarea Cântărilor" transmite un poem de dragoste erotică sau[X] amintirea unui străvechi cult divin şi împerecherea rituală între zeităţi masculine şi feminine?

Prof. dr. Fohrer observă critic[XI] faptul că textelor li s-a atribuit o pretinsă semnificaţie religioasă doar ulterior, cu aproximativ 2000 de ani în urmă. De atunci va fi vorba despre un cuplu alcătuit din Hristos şi Biserică, din Hristos şi suflet sau din Hristos şi Maria.

Dar dacă-l citim, semnificaţia evidentă a poemului va fi indubitabilă:[XII] „El mă sărută cu sărutul gurii sale: căci dragostea ta este mai dulce decât vinul."[162] Şi[XIII]: „Unde ţi-a plecat iubitul, o tu, cea mai frumoasă dintre femei? Căci vrem să-l căutăm cu tine!" Sau:[XIV] „Cât de frumos este mersul tău în încălţări, fiică a prinţului! Rotunjimea coapsei tale este asemenea lănţugurilor pentru gât, pe care le-a făcut mâna maestrului. Sânul tău este ca un pocal rotunjit din care nu

---

[158] În germană: *Das Hohelied Solomos* – „Cântecul de nuntă al lui Solomon".
[159] Acest titlu apare în BA; în BS e folosită formula: „Pildele lui Solomon".
[160] În lb. germană: *Der Prediger Solomo* – „Predicatorul Solomon".
[161] „Einleitung in das Alte Testament".
[162] BS şi BA folosesc pesoana a II-a sg şi nu persoana a III-a: „Sărută-mă cu sărutările gurii tale...". Despre aceasta şi altele, de observat şi notele *a* şi *b* din BA. p. 872.

lipseşte niciodată băutura. Cei doi sâni ai tăi sunt ca puii gemeni de gazele. Talia ta este ca un palmier, sânii tăi asemenea ciorchinilor de struguri. Lasă gura ta să fie ca vinul bun, care îmi alunecă pe cerul gurii şi îmi umezeşte buzele şi dinţii."

Nu mai puţin clar:[XV] „Eu sunt a iubitului meu, şi lângă mine se află dorinţa sa. Vino, iubitul meu, să ieşim pe câmp şi între flori de chiparos[163] să pierdem noaptea!" o analiză critică şi atentă a textului relevă fără dubii faptul că poemul „Cântarea Cântărilor" a apărut ca produs al prelucrării unui poem izolat, iniţial autonom. Se pare ca au fost prelucrate cel puţin două colecţii de texte autonome. Cel puţin opt colecţii de texte slujesc ca surse pentru „Cântarea Cântărilor", dar nici „Cântarea Cântărilor", nici „Proverbele lui Solomon" nu datează din timpul acestuia. Aşadar, legendarul rege este eliminat ca autor. Iniţial „Eccleziastul" nu pretindea că ar fi ieşit din pana lui Solomon. În titlul ebraic ni se spune doar: „Cuvintele lui Qohelet, fiul lui David, regele din Ierusalim."

Nu este clar ce înseamnă „Qohelet". Să existe oare o înrudire cu ebraicul „kahal"? Kahal înseamnă adunare! Este, aşadar, Qohelet titlul unei persoane care ceva de-a face cu o adunare? În mod obişnuit, ar putea însemna „predicator", dar şi „învăţător" sau „conducătorul unei adunări". Aşadar, traducerea titlului cărţii prin „Predicatorul"[164] este discreţionară şi poate fi falsă. La fel de îndreptăţite ar fi variantele „Conducătorul unei adunări" sau „Cel care se adresează unei adunări". Iar dacă se va face o traducere strict literală se va stabili că expresia este, în limba ebraică, de genul feminin. Ca atare, în textul nostru biblic ar fi trebuit de fapt să fie: „Predicatoarea" sau „Conducătoarea unei adunări".

„Proverbele lui Solomon" şi „Cântarea Cântărilor" nu aparţin lui Solomon şi nici „Eccleziastul" nu a fost scris de către acesta. Scurt şi la obiect, prof. dr. Fohrer[XVI] concluzionează: „Ce-i drept, nici nu poate fi vorba ca Solomon să fi fost autorul. Faptul că i se atribuie provenienţa textelor indică o investitură scriitoricească care nu a fost cercetată în mod consecvent." Fohrer recunoaşte faptul că autorul anonim a imitat un vechi obicei egiptean, atribuind unui rege mai vechi învăţături de înţelepciune, de origini necunoscute. Fohrer[XVII] spune mai departe: „În realitate, autorul este un filozof necunoscut ascuns în spatele numelui."

O asociere critică cu Solomon cel biblic duce la observaţii menite să ne trezească la realitate; ori, realitatea istorică şi textul biblic se află într-o contradicţie izbitoare în toate punctele centrale: în realitate, Solomon nu era stăpânitorul unui mare regat, ci un principe local necunoscut, care avea o mână de supuşi. El nu a fost un ctitor cu însemnătate şi nu a fost vizitat de către regina din Saba. Iar cărţile biblice atribuite lui, nu-i aparţin nici lui, nici

[163] *Zyperblumen.*

[164] Reamintesc că acesta este titlul din lb. germană pentru cartea „Ecleziastul"; de aici şi observaţiile autorului.

contemporanilor săi. Privit din perspectivă istorică, marele Solomon cel biblic se micşorează considerabil.

Spiritismul: interzis, dar totuşi practicat

Începând cel târziu cu mijlocul secolului al XIX-lea cei însetaţi de cunoaştere au căutat, mai ales în Europa şi în Statele Unite, să descopere tainele ce ţin de lumea cealaltă. Se ţineau şedinţe de spiritism şi mediumuri aparent înzestrate pentru transcendental căutau contactul cu regatul celor morţi. Alţii conjurau chiar spiritele celor morţi, le convocau şi le interogau. „Cercetătorii vocilor de pe banda de magnetofon"[165] sunt absolut siguri de faptul că ei pot comunica cu cei morţi şi că le pot capta vocile pe banda de magnetofon.[I] Se poate zâmbi cu condescendeţă în faţa unor astfel de osteneli, sau pot fi privite ca eforturi ştiinţifice. Biblia însă nu doar că a interzis demersurile de a se stabili un astfel de contact, ci chiar a pretins pedeapsa capitală pentru cei care vor face astfel.

Se pare că astfel de practici au avut deja o lungă tradiţie, încă din timpul domniei judecătorului Samuel, dar urmaşul său, Saul, îi va alunga „din ţară pe cei care invocau spiritele şi pe astrologi".[II] Dar atunci când s-a aflat realmente într-o mare nevoie şi nu ştia cum să-i respingă pe filistenii care-l atacau, el L-a rugat mai întâi pe Iahve să-i trimită un vis lămuritor, dar nu a căpătat nici un răspuns; nimeni nu ştia sau nu dorea să-l ajute. Atunci a căutat în satul Endor o femeie care invoca spiritele.[III] Însuşi Samuel a apărut ca spirit de pe lumea cealaltă. Prin aceasta soarta lui Saul va fi pecetluită pe motiv că a încălcat interdicţia lui Dumnezeu şi, de aceea, Iahve îl va da pe mâna duşmanilor săi. Drept urmare filistenii l-au decapitat.[166]

În conformitate cu legile mozaice invocarea morţilor este o încălcare vrednică de moarte. Este precizat literalmente:[IV] „Dacă un bărbat sau o femeie poate să cheme morţi sau să interpreteze semne, aceia trebuie să moară de moarte. Ei trebuie ucişi cu pietre; uciderea lor să cadă asupra lor."

Când ne gândim la Evul Mediu ne vin în minte procesul vrăjitoarelor, interogatorii prin tortură şi ruguri. De fapt, realitatea era cu totul alta. Marea vânătoare de vrăjitoare nu a avut loc în „epoca întuncată", adică în perioada dintre aproximativ anul 500 şi anul 1500 după Hristos, ci începe mai târziu, în epoca presupus luminată a lui Luther, Galilei şi Guttenberg. Mania vrăjitoarelor se dezlănţuie cu intensitate mai ales între 1560 şi 1630 – în Germania, Franţa, Scoţia, Rusia, Boemia şi Scandinavia. Câţi oameni trebuie să fi căzut victime acestei manii pentru vrăjitoare? Sute de mii sau chiar milioane? Pe marginea acestei probleme învăţaţii au încă dispute.

---

[165] Cuvânt compus – *Tonbannstimmenforscher.*

[166] În fapt, Saul se sinucide cu propria sabie, fiind urmat de scutierul său (I Regi 31, 4. 5). Filistenii vor decapita cadavrul pe care l-au găsit abia a doua zi (I Regi 31, 8. 9).

Cruzimea de nedescris împotriva oamenilor nevinovaţi va fi mereu fundamentată teologic pe o afirmaţie a Bibliei:[V] „Să nu le laşi în viaţă pe vrăjitoare"[167]. Suntem bucuroşi că acest vers nu mai este respectat astăzi, căci am vedea nenumăraţi contemporani care ar fi ameninţaţi cu moartea: clarvăzători şi clarvăzătoare, experţi în astrologie şi chiar parapsihologi.

Acum, la începutul celui de-al treilea mileniu, numai în Anglia există în jur de 10.000 de oameni care practică magia. În baza poruncii biblice ei ar trebui să fie executaţi cu toţii. Căci doară s-au închis în mici cercuri secrete! Şi scormonesc în cărţi medievale de vrăjitorie şi caută să reînsufleţească ritualuri străvechi. Ruth Knight, care se intitulează ca fiind mag şi vrăjitoare, este extrem de cunoscută în întreaga ţară. Ea explică:[VI] „Noi adorăm zeităţile-mamă primordiale, pretinde ea. Natura este sacră pentru noi. Practicile magice nu vor fi niciodată efectuate pentru a vătăma pe cineva, ci privesc protejarea mamei pământ!"

Trăim oare reînvierea unor culturi străvechi? Căci susţinătorii acestora le pot practica astăzi fără a se teme pentru viaţa lor. Astăzi, o poruncă concretă a Bibliei este privită ca o rătăcire.

Sufletul: nici o diferenţă între om şi animal..., spune Biblia!

Grija faţă de suflet caracterizează în cea mai mare măsură ocupaţia clerului creştin. Asemenea unui hangiu care se îngrijeşte de bunăstarea trupească a oamenilor care iau masa la el, tot aşa preotul este însărcinat cu grija pentru suflete. Nu în ultimul rând, în învăţătura creştină sufletul este cel care face din om coroana creaţiei; animalul va fi perceput ca fiind mai puţin important. Teologul american dr. John R. Rice pune la punct acest aspect:[I] „Cred că Biblia spune clar că animalele nu au un suflet nemuritor în sensul în care omul posedă unul. Ele nu sunt făcute după chipul lui Dumnezeu şi nu au viaţă după moarte."

Dar oare diferenţiază Biblia cu adevărat între oameni, ca fiinţe însufleţite, şi animale ca fiinţe fără suflet? Există şi exemple contrare. În „Ecclesiastul"[II] ni se demonstrează limpede şi pe faţă că, în conformitate cu Biblia, această presupusă diferenţă nu există: „Căci omului îi merge ca şi animalului. Aşa cum moare acesta, tot aşa moare şi el. Şi ei toţi au aceeaşi suflare. Iar omul nu are nimic înaintea animalului, căci totul este zadarnic. Totul merge într-un singur loc. Totul este din ţărână şi se va întoarce în ţărână. Cine ştie dacă suflarea omului va merge în sus, iar suflarea animalului va călători sub pământ."

---

[167] Langbein ne trimite aici la Ieşirea (sau Exodul), capitolul 22, versetul 17, opinie împărtăşită şi de Sept. 1. Pe de altă parte BS şi BA citează acest verset la Ieşirea 22, 18. Dar, indiferent dacă vorbim despre versetul 17 sau 18, traducerile menţionate vorbesc despre *vrăjitori* şi nu despre *vrăjitoare* aşa cum traduce Langbein: *Zauberinnen*. Totuşi, o astfel de traducere apare în SB, la versetul 18.

Prin ceea ce spune, textul este clar: omul nu are nimic mai presus decât animalul, ca atare nici sufletul. Aşadar atât oamenii cât şi animelele sunt fiinţe însufleţite. Omul şi animalul posedă, ceea ce în textul ebraic este numit „ruach". Acest „ruach" ne întâmpină încă de la începutul[III] Cărţii Facerii: „Şi pământul era pustiu şi gol, şi era întuneric deasupra adâncului. Şi Duhul (ruach) lui Dumnezeu plutea pe deasupra apei."

Încă de la începutul creaţiei exista ruach-ul lui Dumnezeu. Şi tot un „ruach" posedă atât omul cât şi animalul, ne spune Ecclesiastul.

În conformitate cu învăţătura creştină, omul are un suflet; el este sfânt deoarece este creat de Dumnezeu Însuşi, lucru ce a fost susţinut cu tărie de către Papa Pius al XII-lea, în Enciclica sa „Humani generis" din 1950. Această afirmaţie se bazează pe o declaraţie din Facerea, unde se spune:[IV] „Atunci l-a făcut Dumnezeu pe om din ţărâna câmpului şi i-a suflat în nas suflare de viaţă. Şi aşa a fost omul o fiinţă vie."

Deci Dumnezeu a alcătuit trupul din ţărână şi i-a insuflat ceva: suflare de viaţă. Această suflare este părticica divină din om. Conform textului biblic, omul va deveni prin acest act dumnezeiesc o „fiinţă vie". Dacă luăm la mână textul ebraic observăm că traducerea este falsă. Tradus ad litteram el trebuie să spună: „Atunci l-a făcut Dumnezeu pe om din ţărâna câmpului şi i-a suflat în nas respiraţie vie. Şi astfel a devenit omul o fiinţă însufleţită." În cazul omului ni se spune în ebraică „nepheş hayyah". [168]

---

[168] Se impun câteva observaţii; traducerea lui Langbein (*und blies ihm den lebenden Atem in seine Nase. Und so wurde der Mensch ein beseeltes Wesen*) e aproape fidel redată de către SB: „...i-a suflat în nări suflare de viaţă, şi omul s-a făcut astfel un suflet viu." Dar ea nu mai este în acord cu cea oferită de BS: „şi a suflat *în faţa lui* suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie", de BA: „şi a suflat *asupra lui* suflare de viaţă şi s-a făcut omul întru suflet viu." sau de Sept. I: „i-a suflat *în faţă* suflare de viaţă şi omul a devenit suflet viu." (s.m.) În ediţia din 1545, Luther tradusese astfel: „vnd er blies jm ein den lebendigen Odem in seine Nasen / Vnd also ward der Mensch eine lebendige Seele." *Luther-Bibel 1545: Das erste Buch Mose (Genesis). Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel,* S. 55, adică: „şi El i-a suflat în nas suflare vie / şi astfel omul a fost suflet viu" (deci nu „fiinţă însufleţită" cum spune Langbein; traducerile româneşti au aceaşi părere cu Luther). Dar detaliile de sus nu sunt decât secundare; cu adevărat semnificative sunt notele oferite de BA şi Sept. I. În BA traducătorul îşi explică formula „întru suflet viu", comentând polisemia particulei greceşti *eis*, care poate însemna şi „întru" şi „spre". Trimiterile biblice făcute în notă, ca şi comentariul pe ansamblu, sugerează o investire a omului cu nemurirea, nu doar cu viaţa biologică. Este vorba de o determinare ontologică a omului şi nu doar de animarea lui. Pe de altă parte, mai neatentă la astfel de detalii, Sept. I ne oferă un indiciu extrem de semnificativ pentru comentariul lui Langbein: cuvântul grecesc folosit de LXX (care stă la baza Sept. şi a lui BA) nu este *pneuma* (πνευμα), echivalentul grecesc al ebraicului *ruah*, şi care înseamnă duh, ci *pnoe* (πνοη), adică suflare şi care traduce ebraicul *nişmah*, deci nu ruach. Într-adevăr, LXX şi TM folosesc cuvintele în cauză (*pnoen Zoes* – πνοην ζωης respectiv *nişmat hayom* – נִשְׁמַת הַיית) ceea ce lipseşte de fundament opiniile lui Langbein.

Oare relatarea despre creaţie distinge între om, ca fiinţă însufleţită şi animalul privit doar ca fiinţă vie? Nu! O privire în textul ebraic ne arată cu claritate că şi animalelor le este atribuit un suflet!

- „Şi Dumnezeu a mai zis: „Apa să colcăie de un furnicar de suflete vii..."[V]
- „Şi Dumnezeu s-a ocupat, să creeze monştrii mării, şi fiecare suflet, care se poartă după cum le-a făcut apa după felul lor..."[VI]
- „Şi Dumnezeu a spus mai departe: Pământul să dea suflete vii, animale domestice şi animale care se mişcă şi pe cele care trăiesc în mod sălbatic..."[VII]
- „Şi fiecărui animal sălbatic viu de pe pământ şi fiecărui animal zburător din ceruri şi tuturor celor care se târăsc, în care se află un suflet viu le-am dat ca mâncare toate plantele verzi."[VIII]

Joseph Wheless a înfierat în cuvinte aspre evidenta eroare creştină:[IX] conform Bibliei atât oamenii cât şi animalele posedă suflet. Prin traduceri greşite animalele au fost considerate ca fiind doar fiinţe vii, în timp ce numai omul a fost arătat, corect, ca având un suflet viu. Textul ebraic nu face această diferenţă!

După „Catehismul Bisericii Catolice"[X] lucrurile stau astfel: „Biserica învaţă că fiecare suflet este creat nemijlocit de Dumnezeu – adică el nu va fi «preluat» de la părinţi – şi că este nemuritor: el nu se distruge atunci când prin moarte se desparte de trup, iar la înviere se va uni din nou cu trupul." În mod firesc, dacă Biblia afirmă că atât oamenii cât şi animalele sunt însufleţite, această teză ar trebui să fie valabilă şi pentru oameni şi pentru animale. Iar dacă se crede în nemurirea sufletului, atunci trebuie să se creadă şi într-o viaţă de după moarte: şi asta atât pentru oameni cât şi pentru animale. Trebuie să fie o mare consolare pentru creştini, să poată revedea pe lumea cealaltă nu doar persoanele iubite care au decedat, ci şi credincioasele animale.

Pentru omul de la începutul celui de-al treilea mileniu concepţia referitoare la sufletul nemuritor este neclară şi mai mult decât greu de urmat. Aşadar, odată cu moartea acesta se desparte de trup; la un moment dat există o înviere a trupului cu care sufletul se uneşte din nou. Dar unde se duce sufletul nemuritor în tot acest răstimp nu ne arată nici Biblia şi nici Catehismul.

De fapt, din perspectiva unei anumite afirmaţii biblice reiese că o afirmaţie a Catehismului este greşită. Aşadar, acesta ne spune scurt şi la obiect, şi cu pretenţii de adevăr general că sufletul este nemuritor, şi totuşi, conform lui Iezechiel unele suflete vor fi de-a dreptul nimicite: şi anume sufletele păcătoşilor. Dar cum în conformitate cu învăţătura creştină despre păcatul originar, fiecare om este păcător încă de la naşterea sa, atunci, în mod consecvent, toate sufletele trebuie să moară.

Iezechiel afirmă fără dubii:[XI] „Păcătuind, sufletul va muri." Dar, în traducere, va fi spus astfel: „Doar cel care păcătuieşte, trebuie să moară." Să fi

fost tradus greşit în mod intenţionat, doar pentru a păstra ca fiind corectă dogma despre nemurirea sufletului?[169]

Grija faţă de suflet este cea mai semnificativă caracteristică a ocupaţiei clerului creştin; preotul este însărcinat cu grija faţă de suflet. Ori, aşa cum, în conformitate cu bazele credinţei creştine şi cu Biblia, şi oamenii şi animalele au suflet, rezultă faptul că clerul ar trebui să se ostenească şi cu mântuirea sufletelor animalelor. Din păcate, afirmaţiile biblice clare, referitoare la sufletul animalelor, dispar prin traduceri greşite. Iată cum spune un verset din „Proverbele lui Solomon", într-o traducere aflată în uz:[XII] „Dreptul se milostiveşte de animalele lui." Literalmente, în ebraică, realitatea e alta: „Dreptul se milostiveşte de sufletul animalelor sale." Şi cum ar trebui să se întâmple acest lucru? Fiind mâncat de animale?

Sursele: greşeşte ştiinţa?

În mare măsură, ştiinţa teologică este de acord cu ideea că Biblia poate fi comparată cel mai bine cu un mozaic amplu. Redactori anonimi au copiat din texte mai vechi pentru a îmbina mai apoi textele disparate într-o imagine de ansamblu a „Vechiului Testament".

Pentru crearea „Vechiului Testament" se pare că au fost folosite trei surse: textul iahvitic, cel elohitic şi scrierile preoţilor. Caracteristica textului iahvitic constă în denumirea lui Dumnezeu prin Iahve. În textul elohitic, Acesta este numit Elohim. Pentru autorii scrierilor preoţeşti, cea ce se afla în prim-plan erau regulile cultic-ceremoniale care normau viaţa religioasă. Pe marginea acestor trei surse vor fi scrise biblioteci întregi de lucrări de înaltă ţinută ştiinţifică; numeroase lucrări de doctorat se vor ocupa cu problema momentului în care a apărut o sursă oarecare, şi s-au întrebat cărei surse trebuie atribuit un text anume.

Deşi teologia ştiinţifică este în mare măsură de acord asupra „teoriei surselor", există totuşi întrebări importante. Oare nu s-ar putea ca sistemele de gândire recunoscute să se dovedească a fi nişte rătăciri?

Teoria spune că sursele Iahve folosesc numele divin, Iahve iar sursele elohitice îl folosesc pe cel de Elohim; atunci cum de există versete care aşază alăturat şi cu valoare egală ambele nume divine? De exemplu, într-o traducere literală, în cea de-a doua relatare despre creaţie ni se spune:[I] „Şi Iahve Elohim a adus un somn adânc asupra omului." Versetul care-l urmează ne dezvăluie:[II] „Şi Iahve Elohim a făcut o femeie din coasta..."

Se pot observa un mare număr de alte versete care, în fapt, pot fi atribuite unei surse sau alteia. Dar ceea ce ne arată că întregul edificiu de gândire se află

---

[169] Merită menţionat faptul că BS, BA şi SB şi nici chiar traducerea lui Luther nu se fac „vinovate" de o astfel de „falsificare"; toate traduc – cu mici nuanţe: „sufletul care păcătuieşte, va muri". Sufletul păcătos şi pasibil de moarte nu absentează în nici una din aceste traduceri.

în pericol de prăbuşire, este absenţa desăvârşită a unei singure dovezi autentice. Cele mai vechi copii ale textelor din „Vechiul Testament" au fost găsite în ruinele de la Qumran, care provin cu aproximaţie din primul secol precreştin. Nu există texte mai vechi. Atunci se ridică întrebarea: dacă silitorii scribi au alăturat textele biblice izolate ca pe un puzzle, de unde au luat ei piesele componente? Ştiinţa vă răspunde: din trei surse principale, numite „textul jahvitic", „textul elohitic" şi „scrierile preoţeşti".

Din păcate nu există decât copii ale textelor „noastre" biblice; pe de altă parte lipseşte orice urmă a celor trei surse. Se spune că „Vechiul Testament" este alcătuit din pietre care provin din aceste „cariere" străvechi. Dar unde se află aceste cariere? Dacă textele cunoscute astăzi ca „Vechiul Testament" au fost copiate după altele mai vechi, unde sunt atunci originalele? Ar fi trebuit să se găsească cel puţin fragmente din acestea.

Se postulează faptul că scrierile biblice ar fi luat fiinţă de-a lungul unei perioade de milenii iar textele sunt datate după informaţiile pe care le conţin. De exemplu, pe această bază se crede cu convingere faptul că Iezechiel ar fi trăit în anul 500 î. Hr. Informaţiile referitoare la persoana lui Iezechiel permit fără îndoială această concluzie. Dar oare Iezechiel a scris cu adevărat în anul 500 î. Hr. acel text acceptat în „Vechiul Testament" ca fiind „Profetul Iezechiel"? Atunci de ce nu există nici măcar un fragment al textului lui Iezechiel care să fie vechi de aproape 2500 de ani? Căci inclusiv cele mai vechi copii din Iezechiel provin tot de la Qumran, aşadar sunt vechi de aproximativ 2100 de ani. Sursele originale lipsesc din nou!

Dacă-i dăm crezare criticului Uwe Topper[III] atunci învăţăturile general acceptate, referitoare la sursele biblice nu sunt corecte. Şi atunci, aceste presupuse surse străvechi[IV] nu au existat niciodată în realitate.

Să se poată înşela ştiinţa atât de mult?

Terah: informaţii străvechi contradictorii

În Cartea Facerii, Avram primeşte de la Dumnezeu Însuşi porunca de a-şi părăsi pământul moştenit, Ur, şi să se mute în străini. El purcede la drum împreună cu soţia sa, Sara. Pe drum, el îi ridică altare lui Dumnezeu. Pe drum, el află în mod repetat că Dumnezeu are planuri măreţe cu el: el trebuie să devină părintele comun al tuturor popoarelor dintre Nil şi Eufrat. De aceea, Dumnezeu îi schimbă numele în Avraam ceea ce ar trebui să însemne „Părintele popoarelor".[I] Şi, aşa cum spune „Vechiul Testament", Dumnezeu chiar se ţine de cuvânt. Dar pe cât de important este Avraam cel biblic, pe atât de puţin se lasă dovedită existenţa unui Avraam istoric. Iar puţinele informaţii biografice concrete oferite de Biblie sunt contradictorii.

Pe de o parte aflăm că Terah era în vârstă de 70 de ani atunci când s-a născut fiul său, Avram.[II] Avram a pornit la drum, spune Biblia,[III] la 75 de ani după moartea tatălui său. De aici reiese venerabila vârstă de 145 de ani pentru

Terah. Pe de altă parte, în alt loc, aflăm de asemenea:[IV] „Şi Terah a fost de 205 ani şi a murit în Haran."

Aceste date se contrazic făţiş! Deci, care informaţie din Facerea este cea corectă? A murit Terah la vârsta de 145 de ani, pe când fiul său Avram avea 75 de ani, aşa cum – pe de o parte – afirmă Biblia? Sau avea 205 ani, aşa cum tot Biblia ne spune? Avram şi-a părăsit pământul natal, după moartea lui Terah, când avea 75 de ani. Dar acest lucru ne arată că Terah avea 130 de ani şi nu 70 atunci când s-a născut Avram.

Sau: dacă Terah avea 70 de ani la naşterea lui Avram şi a murit la vârsta de 205 ani, atunci Avram avea la moartea tatălui său vârsta de 135 de ani. Şi ca să mergem până la limite: nu avea Avram 75 de ani la moartea tatălui său? Atunci el şi-a părăsit patria având 75 de ani, dar după ce a trăit 135 de ani. Să recunoaştem: diferitele informaţii vechi se contrazic între ele!

Vegetarianismul: contradicţii şi greşeli

Ce trebuie să mănânce omul în conformitate cu prescripţiile biblice? Oare Dumnezeul biblic i-a îndemnat pe oameni să consume carne? Sau i-a îmboldit spre vegetarianism? Biblia ne dă răspunsuri care se contrazic totalmente între ele.

Chiar la începutul Cărţii Facerii[I] Dumnezeu a oferit oamenilor drept mâncare doar hrană vegetală: „Iată v-am dat toate plantele cu seminţe, care se află pe suprafaţa pământului, şi fiecare copac care dă fructe cu seminţe în ele. Pe acestea vi le dau ca hrană." Aşadar, omul Paradisului trebuie să fi fost vegetarian! Totuşi, câteva capitole mai departe apare o a doua poruncă a lui Dumnezeu, care se află în opoziţie cu prima: acum ni se spune că omul nu trebuie să se hrănească doar cu mâncare vegetală, ci inclusiv[II] „orice animal care se mişcă şi care este viu... îi poate sluji drept hrană." Prin urmare, omul trebuie să trăiască mâncând carne sau fiind vegetarian? Afirmaţiile confuze ale Bibliei sunt contradictorii şi parţial de neînţeles.

Cum trebuie înţeleasă cerinţa conform căreia fiecare animal care se mişcă şi care este viu ar trebui să slujească omului drept hrană? Oare ideea despre mâncarea alcătuită din animale vii să insinueze ceva anume? Probabil că nu. Se pare că necunoscutul autor biblic a susţinut o percepţie asupra „vieţii" pe care omul de la începutul celui de-al XXI-lea secol nu o poate prelua ca atare. Carnea moartă este tabu, cea vie nu, iar „carne vie",[III] va fi numită carnea care „mai trăieşte încă în sângele ei". Cruda consecinţă: adepţii credinţei iudaice tăiau animalele, le lăsau să sângereze încă vii, şi abia apoi carnea lor era oferită ca fiind consumabilă.

Cum s-a putut ajunge la această concepţie? Un comentariu biblic[IV] de top şi foarte cuprinzător cercetează acest aspect din perspectivă logică. Conform acestuia, porunca trebuia să păzească omul de boala pe care el ar fi putut-o căpăta prin consumul de carne neigienică. Dar presupusa grijă faţă de om conferită acestei prescripţii este destul de limitată! Căci atunci, carnea bănuită a

fi insalubră nu ar fi trebuit să fie consumată în nici un caz. Iar cel care se supunea legii trebuia, ni se spune tot la Moise,[V] „să o arunce câinilor". Pe de altă parte[VI], el avea voie să o vândă fără probleme „unui străin". Asta înseamnă că legile divine legate de igienă trebuiau să ferească de hrana insalubră doar pe oamenii din propriul popor, dar nu şi pe străini? Dacă ne gândim la faptul că în lumea orientală, câinele era considerat ca fiind cel mai umil animal, dispreţul faţă de oamenii străini este izbitor; în mod indirect, câinele şi străinul vor fi puşi pe acelaşi plan.

Prin comparaţie cu această inacceptabilă adversitate faţă de străin, erorile biblice din cazul poruncilor legate de mijloacele de hrană par deja caraghioase şi glumeţe. De exemplu, când va fi prezentată o listă de păsări, care nu trebuie să slujească drept hrană[VII] –liliacul va fi considerat pasăre. Fals: liliacul este un mamifer.[170] Apoi va fi interzis consumul unor animale care sunt de-a dreptul inexistente:[VIII] „Şi animalele mici[171] care au aripi şi patru picioare, să vă fie scârbă."

Dimpotrivă, alte animale inexistente sunt indicate ca fiind bune de mâncat:[IX] animale, care au aripi şi patru picioare şi care sar pe pământ.[172]

Se pare că friptura de iepure[173] este interzisă, spune Biblia,[X] pentru că iepurele este un rumegător, dar nu are laba despicată. Greşit: iepurele nu este un rumegător. Şi mai absurd va fi în Deuteronom. Acolo se spune:[XI] „Animalele pe care nu trebuie să le mâncaţi sunt dintre acelea care rumegă şi au laba despicată: cămila, iepurele...". Aceasta este de două ori fals: iepurele nu este rumegător, şi nu are „laba despicată". Nu există animale cu „laba despicată", ci animale cu copita despicată. Ce-i drept, cuvântul ebraic „pars" poate însemna nu numai labă, ci şi copită. Pentru a evita formula „laba despicată", trebuie să se traducă prin „copita despicată". Dar iepurele nu are în nici un caz copită despicată.

În concluzie: prescripţiile referitoare la hrană conţin câteva greşeli grave. Ele dovedesc faptul că, în parte, autorii biblici greşeau considerabil atunci când venea vorba despre zoologie, iar acest lucru indică poruncile din discuţie ca fiind cuvinte omeneşti. Nimeni nu va dori să se supună unui Dumnezeu care dispune de cunoaşteri parţial predispuse la greşeală! Şi nimeni nu va dori să-L bârfească pe Dumnezeu că El vrea să-l vadă pe străin tratat prost!

---

[170] Sept. I, nota de la pagina 354, făcută pe marginea acestui cuvânt ne spune: „Liliacul... deşi mamifer, este considerat în mai toate culturile tradiţionale drept o pasăre."

[171] Kleine Getier; acest cuvânt este tradus în BS, BA şi Sept. I prin insecte şi gânganii. Mai mult, notele de subsol (din BA şi Sept. I) ne fac trimitere spre lăcuste, insecte cunoscute din vechime ca fiind comestibile.

[172] Notele din BA şi Sept. I fac trimitere directă către lăcuste.

[173] Hasenbraten; în ceea ce priveşte iepurele, extrem de folositoare este nota din Sept. I, p. 350.

Xerxes – şi Estera, surpriza neplăcută a Bibliei

De multe ori, Biblia oferă în mod intenţionat aparenţa că ar fi o lucrare de istorie precisă; există nume, titluri şi date din abundenţă. Dar dacă vom căuta în mod clar marile personalităţi istorice aparţinând timpurilor biblice, vom fi deseori dezamăgiţi. De exemplu, numele regelui persan Xerxes (perioda de domnie 486 – 465 î. Hr.), nu apare deloc în „Vechiul Testament"; dar cel informat ştie că numele său se ascunde în Cartea Esterei, sub pseudonimul Ahasveros[174]. Sau poate că Biblia nu este o lucrare lumească superficială? Este ea o colecţie de texte religioase referitoare la lucrările şi gesturile lui Dumnezeu? Greşit!

Deşi sună ca un fapt indiscutabil, acesta nu se aplică, totuşi, în cazul întregii Biblii, deoarece în una dintre cărţile biblice, Dumnezeu nu apare absolut deloc. Extrem de ciudat, textul este nereligios şi nu se potriveşte deloc în Biblie. Profesorul Georg Fohrer[I] o defineşte ca fiind „lumească". Dar cartea este unică în felul ei şi dintr-un alt punct de vedere: nu putem găsi în Biblia noastră decât o parte a lucrării originale, şi anume cea cuprinsă între capitolul 1 şi capitolul 10, versetul 3.

Luther comentează acest fapt astfel:[II] „Aici urmează câteva pasaje pe care nu am vrut să le traducem din profetul Daniel şi din Cartea Esterei / deoarece am smuls astfel de albăstrele[175] / dar totuşi / ca ele să nu se strice / le-am aşezat aici într-o grădiniţă de mirodenii izolată[176] sau în straturi ferite / căci totuşi multe lucruri bune /.../... se găsesc în ele."[177]

Cu alte cuvinte: Luther a preluat deja doar un fragment din Cartea Esterei în traducerea pe care a făcut-o Bibliei şi a înghesuit restul textului într-o anexă. Dar nici la Luther nu poate fi găsit toată Cartea Esterei.

Despre ce este vorba în această carte? Despre sex şi crimă, despre intrigi, răzbunări sângeroase şi genocid. Pe jumătate beat, regele persan Ahasveros porunceşte ca, în cadrul unei petreceri, regina să fie prezentată oaspeţilor săi: goală şi împodobită doar cu diadema, „pentru ca poporul şi prinţii să se minuneze de frumuseţea ei".[III]

Vasti[178], care în acelaşi timp dădea o petrecere pentru „femeile care locuiau în palat"[IV] s-a opus. Regele şi-a văzut subminată autoritatea şi, drept urmare, şi-a

---

[174] În ediţiile româneşti BS şi BA este numit Artaxerxe.

[175] Kornblumen – albăstrele, vineţele; sensul de buruieni, de flori de câmp, sălbatice.

[176] Luther spune *sonderliche*, sinonim cu *sonderbar*, adică curios, ciudat, straniu, pe când Langbein modernizează termenul prin *gesondert* – izolat, separat, sens pe care l-am păstrat şi eu pentru a respecta dorinţa autorului.

[177] După acest pasaj, redat în germana din secolul XVI, autorul reia textul într-o variantă modernizată. Pentru că nu avem de-a face cu modificări de sens semnificative, am evitat să-l repet pentru a nu congestiona textul.

[178] Numele reginei.

renegat soţia. Apoi a căutat în tot regatul cea mai frumoasă femeie; cele mai frumoase dintre frumoase s-au dichisit timp de un an întreg.

În textul Bibliei ni se spune:[V] „Îngrijirea lor necesita foarte mult timp, şi anume şase luni cu balsam şi mir şi şase luni cu balsamuri scumpe şi tot ceea ce ţine de îngrijirea femeiască." Abia după aceea a fost organizat un concurs de frumuseţe şi, în cele din urmă, regele s-a decis pentru Estera, ca înlocuitoare [a reginei]. Ea a ascuns domnitorului faptul că era iudee din neamul lui Beniamin. Unchiul ei, Mardoheu, uşier la curtea regală,[VI] a descoperit un complot împotriva regelui. În felul acesta el a câştigat merite în regat. În realitate, el l-a ofensat pe cel care era marele administrator şi locţiitorul regelui, un persan pe nume Aman, deoarece a refuzat să-i arate cinstire. Înaltul demnitar nu s-a simţit tratat de către Mardoheu în conformitate cu poziţia lui şi a căpătat repede ură împotriva tuturor iudeilor; prin urmare l-a determinat pe rege să emită o lege prin care să-i ucidă pe toţi iudeii. Termenul executării a fost stabilit:[VII]

„În prima lună... vor fi aruncaţi sorţii, Pur, de către Aman... şi sorţii au căzut în cea de-a treisprezecea zi din luna a doisprezecea, care este luna Adar (Februarie/Martie)." Ester a aflat de Holocaustul stabilit şi şi-a folosit influenţa pe lângă rege pentru a-şi salva conaţionalii. Mai mult: ea a cerut ca nu iudeii, ci, dimpotrivă, duşmanii lor să fie ucişi! Regele s-a supus şi s-a ajuns la o baie de sânge îngrozitoare: „Iar iudeii i-au nimicit cu sabia pe duşmanii lor."[VIII] 75 000 de persani trebuie să-şi fi pierdut viaţa; însuşi marele administrator, Aman, a sfârşit în acea spânzurătoare care tocmai ce fusese ridicată pentru Mardoheu. În schimb, Mardoheu a fost cinstit şi ridicat în cele mai înalte posturi, avute înainte de duşmanul său principal.

Cartea Esterei acţionează ca un element de surpriză neplăcută în Biblie. Ea nu este nicidecum nepotrivită în context, pe motiv că vorbeşte despre măcelărirea crudă a duşmanilor. Astfel de descrieri extrem de sângeroase nu sunt rare în „Vechiul Testament", dar Cartea Esterei iese din cadru deoarece nicăieri nu se face referire la Dumnezeu. Deşi iudeii erau ameninţaţi de un sfârşit comun sângeros, ei totuşi nu se roagă! Doar s-au tânguit şi s-au văitat, şi-au rupt hainele şi s-au acoperit cu pânză de sac şi cu cenuşă. Oare să fi fost această carte prea nereligioasă sau prea lumească pentru monahii din mănăstirile eseniene de la Qumran şi de aceea să nu fi făcut ei nici o singură copie a cărţii? Căci în peşterile de la Qumran s-au găsit nenumărate suluri cu scrieri întregi şi cu părţi ale textelor din „Vechiul Testament".

De cele mai multe ori existau mai multe exemplare din fiecare carte. Există o singură excepţie: doar din Cartea Esterei nu exista nici o urmă în Qumran. De ce oare? Uwe Topper crede că ar fi găsit răspunsul:[IX] deoarece Cartea Esterei ar fi fost scrisă abia în secolul al XII-lea şi de aceea ea nu putea fi cunoscută esenienilor din secolul I după Hristos. Conform acestui fapt, cartea este o surpriză neplăcută ce datează din Evul Mediu şi nu ar avea ce să caute în „Vechiul Testament"! Totuşi, nu se poate spune cu siguranţă când a fost scrisă

Cartea Esterei; dar poate fi dovedită măcar istoricitatea întâmplărilor descrise? Autorul necunoscut a căutat să dea impresia că textul său ar fi relatarea unui eveniment istoric. O verificare critică dovedeşte însă că pretinsa istoricitate nu este decât o pioasă iluzie. Nu se potriveşte nici unul dintre anii menţionaţi! Ahasveros alias Xerxes poate fi identificat ca fiind un personaj istoric, dar toate celelalte persoane sunt în mod evident născocite. Acest lucru este valabil şi în cazul genocidului efectuat împotriva perşilor; chiar şi în cazul în care numărul victimelor sângerosului măcel ar fi fost cu mult exagerat, totuşi, scrierile istorice ale persanilor, atât de exacte, ar fi relatat despre uciderea îngăduită de propriul rege, a nenumăraţi locuitori. De asemenea, este cu totul de neconceput ideea că un domnitor persan ar fi tolerat liniştit campania de răzbunare a iudeilor despre care se vorbeşte [în carte], [campanie] dusă în regatul său şi împotriva propriului popor. Şi cu siguranţă că un străin nu ar fi fost numit ca locţiitor al său! Profesor Fohrer vorbeşte despre[X] „un subiect novelistic şi de basm".

Atât în slujbele Bisericii Evanghelice cât şi în cele ale Bisericii Catolice, Cartea Esterei nu joacă nici un rol. În spaţiul de credinţă iudaic ea este văzută ca o explicaţie pentru originea Purimului care este sărbătorit în primăvara fiecărui an, ca un fel de carnaval; mai întâi se ţine post, iar apoi se chefuieşte din plin şi se folosesc costume de carnaval: dar pentru că acest eveniment nu a fost recomandat de prescripţiile Torei el valorează mai puţin decât o sărbătoare.[XI]

Probabil, Cartea Esterei a fost scrisă pentru a i se oferi sărbătorii de Purim un substrat pretins a fi istoric şi iudaic. Conform tradiţiilor mai vechi, cel care ar trebui să fie văzut ca fiind creator al sărbătorii este persanul Aman. El a stabilit ziua în care trebuia ucişi toţi iudeii din întregul regat persan, prin aruncarea sorţilor, care se numeau în persană, Pur. Adevărata origine a Purimului provine însă din îndepărtate timpuri pre-iudaice. Sorţii, purim, erau folosiţi la trecerea dintre ani pentru a se arunca o privire în viitor. E posibil ca şi sărbătoarea oracolului, comparabilă cu sărbătoare noastră de turnare a plumbului[179], de Sf. Silvestru, să fi avut rădăcini persane încă şi mai vechi. Probabil că unele sărbători persane străvechi, până atunci lăsate în uitare, s-au contopit într-o nouă sărbătoare, care a fost preluată de comunitatea iudaică.

Yesod: mărturii secrete

Un text biblic poate fi tradus corect şi totuşi, cititorul greşeşte să creadă că-i cunoaşte cu adevărat conţinutul. În textele biblice nu există doar semnificaţiile

[179] *Bleigießen zu Silvester* – o sărbătoare extrem de veche, care este legată de ideea că la trecerea dintre ani, poate fi scrutat viitorul. Şi în petrecerile actuale de Sf. Silvestru, în Germania, se obişnuieşte să se topească plumb într-o lingură, la lumina unei lumânări. Odată topit, plumbul e vărsat repede în apă rece, figura rezultată fiind un „oracol" care prezice ce se va întâmpla în noul an. De asemenea, figura poate fi ţinută în dreptul flăcării, umbrele putând fi şi ele interpretate.

de suprafaţă, ci, pe lângă acestea, există o semnificaţie ascunsă, aflată în spatele cuvintelor şi în cuvinte. Conform prof. dr. Schindler-Bellamy există un secret în cazul lui Yesod: semnificaţia încifrată a cuvîntului, care se sustrage unei traduceri. Expresia Yesod este împrumutată din învăţătura iudaică secretă a Cabalei.

„Vechiul Testament" a fost scris în limba ebraică şi de aceea, vorbim despre o scriere consonantică; vocalele au fost suprimate de către autorii venerabilelor texte. Abia mai târziu acestea au fost introduse prin punctuaţii specifice. Specialistul în limbă ebraică nu a citit textele doar ca pe o asociere de rânduri de consoane, ci a studiat cu grijă cuvânt cu cuvânt şi a găsit informaţii ascunse, care dispar în mod inevitabil la fiecare traducere.

În Cartea a treia a Regilor citim:[I] „Iată, tu ai cu tine pe Şimei, fiul lui Ghera, care m-a blestemat în mod ruşinos." Traducerea din limba germană[180] ne arată foarte puţin din ceea ce-i va fi imputat lui Şimei. Vocalizat, cuvântul „blestem" se scrie în limba ebraică „Nimrezet". În scrierea consonantică se scrie: „nmrzt", unde fiecare literă nu este decât prescurtarea câte unui cuvânt:[II]

N pentru „noeph" (adulterin)
M pentru „Moabiter" (din neamul lui Rut)
R pentru „rozeach" (ucigaş)
Z pentru „zorez" (om violent)
T pentru „thoeb" (om crunt).

Astfel se descoperă semnificaţia care se ascunde în spatele cuvântului. Şimei va fi descris ca un monstru agresiv[181]; urmaşul lui Rut trebuie să fi fost un om crud şi violent care a comis adulter şi a ucis. În felul acesta, avizatul cititor al scrierilor din „Vechiului Testament" avea un domeniu de cercetare frumos şi de-a dreptul inepuizabil. Pe lângă aceasta, trebuie să ne gândim şi la faptul că fiecare consoană avea inclusiv valoare numerică; aşadar, cuvintele puteau fi exprimate şi în numere. De asemenea s-ar descoperi şi valoarea numerică a cuvintelor, care ar consta din suma valorii numerice a consoanelor ce le compun. Cuvintele cu valoare numerică egală aveau între ele o legătură intimă şi de aceea, era el convins, ele puteau fi schimbate între ele în interiorul textului. Atât „Achad" (unitate) cât şi „ahabha" (dragoste) au fiecare valoarea numerică 13. „Maschiach" (Mesia) şi „nachasch" (Şarpe) au, fiecare în parte, valoarea numerică 358.

La rândul lor numerele au o semnificaţie adâncă, interioară, care, de asemenea, nu poate fi cunoscută prin traduceri. În Biblie ni se oferă deseori date exacte, dar este o greşeală să le percepem strict literalmente şi în sensul lor concret; şi în acest caz există o semnificaţie mai adâncă, mai intimă. Spre

[180] Lucru valabil şi în traducerea în limba română.
[181] În lb. germană *Unhold*, care se traduce prin demon, duh rău, stafie, vrăjitor, dar şi om rău, respingător, un monstru.

exemplu, numărul „4" reprezintă cele patru puncte cardinale. El este „numărul universului" şi simbolizează unitatea celor create. Înmulţit de zece ori rezultă marele „număr al universului", care reprezintă perfecţiunea creaţiei divine. Dacă citim „Vechiul Testament" cu atenţie, [vedem că] numărul 40 apare în mod izbitor de des; el nu pretinde să indice termenele temporale reale, din perspectiva corectitudinii istorice, ci simbolizează perfecţiunea tuturor întâmplărilor din planul divin.

Acest lucru poate fi demonstrat printr-o mică selecţie: 40 de zile şi 40 de nopţi a permis Dumnezeu să plouă în timpul potopului.[III] Poporul lui Israel a trebuit să se hrănească cu mană timp de 40 de ani în pustiul Sinaiului.[IV] 40 de zile a durat cercetarea Pământului Făgăduinţei.[V] Otniel a fost judecător timp de 40 de ani.[VI] Sub Ghedeon a existat o perioadă de 40 de ani de pace.[VII] Filistenii l-au asuprit pe Israel timp de 40 de ani.[VIII] Saul, David şi Solomon au domnit fiecare câte 40 de ani.[IX] Ilie a mărşăluit timp de 40 de zile prin pustiu pentru a ajunge la muntele Horeb.[X] Atât Isaac, cât şi Esau s-au căsătorit la vârsta de 40 de ani.[XII]

Un alt număr divin este „7". Acesta este numărul abundenţei: 7 zile a durat creaţia;[XIII] ziua a 7-a a creaţiei este ziua sfântă;[XIV] Noe trebuia să aducă în arcă 7 perechi de „animale curate".[XV] Odată îmbarcaţi oameni şi animale, a mai durat 7 zile până ce a început să curgă ploaia potopului.[XVI] 7 vaci şi 7 spice au simbolizat în visele clarvăzătorului Iosif cei 7 ani de ani buni şi cei 7 ani de năpastă.[XVII]

Iacob o iubeşte pe Rahela într-atâta încât, pentru a o avea, este dispus să lucreze la tatăl acesteia timp de 7 ani.[XVIII] Iar când acesta în mod viclean i-a impus-o de soţie pe Lea, Iacob a fost nevoit să muncească iarăşi, din greu, pentru socrul său: încă 7 ani![XIX]

Semnificaţia cifrei „7" era bine cunoscută şi autorilor „Noului Testament". De exemplu, atunci când ni se spune că Iisus ar fi alungat din Maria Magdalena 7 duhuri rele, prin aceasta nu ni se specifică numărul exact al acestora. Uneori, ni se spune la Matei,[XXI] va fi alungat un duh, dar el se întoarce mai târziu însoţit de alţi 7 demoni, încă şi mai răi. Conform tot lui Matei[XXII] ar fi rămas 7 coşuri cu pâine după minunea înmulţirii pâinilor, şi asta după ce mai întâi mulţimea mâncase pe săturate. În mod repetat întâlnim numărul „7" şi în Apocalipsa lui Ioan: 7 sigilii pecetluiau cartea,[XXIII] 7 îngeri apăreau cu ultimele 7 plăgi.[XXIV]

În timpul lecturii, cititorul Bibliei se înşeală în mod necesar şi inevitabil, deoarece el nu poate să recunoască ce anume se poate ascunde sub forma imaginilor sau, în mod simbolic, în spatele literelor şi a numerelor. Dar este deja timpul ca în actualele ediţii ale Bibliei să se facă trimitere către informaţiile din spatele informaţiilor: căci doar atunci va exista pentru fiecare posibilitatea de a înţelege cu adevărat Biblia!

Alungarea: temeiuri în Biblie pentru antisemitism?

Pot exista opinii împărţite pe marginea a nenumărate texte: cum trebuie ele interpretate? Dar dacă un text biblic oferă temeiuri pentru antisemitism ar trebuie să se termine cu disputele intelectuale.

În traducerile aflate în circulaţie citim în Epistola către Romani a lui Pavel:[1] „Căci dacă alungarea lor este împăcarea lumii, ce va fi primirea lor dacă nu viaţa din morţi!" Ce anume predică acest verset care sună extrem de remarcabil pentru urechile noastre? Este o afirmaţie referitoare la evrei. Să încercăm să formulăm într-un mod ceva mai modern: „Dacă alungarea evreilor este împăcarea lumii..." Asta înseamnă: dacă evreii vor fi alungaţi, atunci se ajunge la pacea lumii.

În a doua parte a versetului reiese că reprimirea evreilor nu este nimic altceva decât viaţa din morţi. Dar viaţa din morţi este imposibilă, ea este un paradox. Aşadar, textul indică acceptarea evreilor ca fiind o imposibilitate.

Textul afirmă de asemenea: evreii stau împotriva păcii lumii. În realitate, versetul, care e cumva răstălmăcit, spune acest lucru doar în traducere. O greşeală cu totul decisivă s-a insinuat traducătorului pe când acesta transpunea în germană textul grecesc! În greacă se spune: „apobole auton". Ceea ce se va traduce greşit cu „alungarea lor", într-o transpunere corectă spune: „propria lor alungare"[182] Diferenţa este definitorie: evreii nu vor fi alungaţi, ci se vor alunga singuri.

În al doilea rând, cuvântul de la sfârşit, „proslempsis", va fi tradus cu „primirea lor/reîntoarcerea lor". Tradus corect este vorba despre „acceptarea lor (viitoare)". De aici rezultă că evreii înşişi vor accepta ceva şi nu că ei înşişi vor fi acceptaţi.

Dacă se citeşte versetul în contextul său, atunci reiese un cu totul al înţeles!

„Dar dacă alungarea din partea evreilor este împăcare pentru lume, cum altfel va fi acceptarea din partea lor decât ca viaţa din morţi."

Dar pe cine resping evreii? Pe Iisus, care în ochii lor nu era Mesia. Nerecunoaşterea lui Iisus ca Mesia a dus la munca de apostolat a ucenicilor Acestuia. Deoarece ei au fost respinşi în propria lor ţară s-au mutat în lume şi au predicat despre Iisus. Asta înseamnă că vestea cea bună despre Iisus a ieşit în lume, deoarece evreii nu L-au recunoscut ca Mesia. Dacă ei L-ar fi acceptat ca

[182] În germană apare o diferenţă între cele două forme, diferenţă care nu poate fi preluată fidel în limba română: *ihre Verwerfung* şi *ihr Verwerfen*. Dar ea devine evidentă din explicaţia ulterioară a autorului.

atare, atunci fenomenul Iisus ar fi rămas pur evreiesc, iar lumea poate că nu ar fi auzit niciodată despre El.

În a doua parte a versetului ni se spune că dacă evreii Îl vor accepta pe Iisus ca pe Mesia, atunci acest lucru este asemenea cu viaţa din morţi. Sensul se schimbă cu desăvârşite în noua configuraţie; se va face referire la credinţa creştină despre Înviere: viaţa din morţi.

Ce afirmă cu adevărat textul tradus corect este că respingerea lui Iisus de către evrei a adus lumii vestea cea bună; dar va fi pace atunci când şi evreii Îl vor recunoaşte pe Iisus ca Mesia."

Aceste interpretări pot fi discutabile. Dar în mod cert nu este potrivită interpretarea traducerilor greşite, care pot oferi un fundament pentru antisemitism.

Arborele genealogic al lui Iisus: contradicţii şi o soluţie greşită

Cei care sunt mândri cu genealogia lor sunt în special nobilii de soi; cu cât este mai important un neam, cu atât mai adânc se înrădăcinează el în istorie. Pentru Iisus, Evangheliştii biblici au prezentat chiar două genealogii.

Evanghelia după Matei[1] urmăreşte arborele genealogic al lui Iisus în urmă până la proto-părintele Avraam, iar Luca îi enumeră chiar pe toţi strămoşii până ajunge la Adam. Dacă se vor compara între ele cele două genealogii vor deveni evidente discrepanţe considerabile. În special teologii americani, fideli Bibliei, obiectează că aceste diferenţe ar fi uşor de explicat. Matei ar prezenta strămoşii lui Iosif, în timp ce Luca i-ar prezenta pe cei ai Mariei. Această afirmaţie este greşită: indubitabil, ambii evanghelişti se referă la strămoşii de pe linia paternă.

O comparaţie între cei doi ar fi întrucâtva îngreunată de faptul că Matei începe în trecut, cu Avraam, şi încheie cu Iisus; dimpotrivă, Luca începe cu Iisus şi se întoarce în timp, până la proto-părintele Adam. Dar nu este nici o îndoială asupra faptului că ambele genealogii reprezintă tabelul strămoşilor de pe linie paternă. Prima discrepanţă: cine a fost bunicul lui Iisus? în Evanghelia după Luca se spune: „Iar Iisus a fost considerat fiul lui Iosif, care era fiul lui Eli." Dimpotrivă, la Matei se va spune: „Iacov l-a născut pe Iosif, bărbatul Mariei." Aşadar, cine era bunicul lui Iisus: Eli sau Iacov?

Să mergem cu o generaţie mai în urmă. Cine a fost străbunicul lui Iisus? După Luca, Eli era fiul lui Matat. Conform lui Matei[183], Iacob era fiul lui Matan. Chiar dacă numele diferă uşor, cu siguranţă că este vorba despre aceeaşi persoană.

Matat/Matan a fost atât în concepţia lui Matei, cât şi în cea a lui Luca, străbunicul lui Iisus. Ori dacă Matei ar fi prezentat întradevăr strămoşii pe linie

[183] În ediţia germană este indicat în mod eronat „Markus" (Marcu) în loc de Matei.

paternă, iar Luca pe cei de pe linia maternă, acest lucru ar fi avut consecinţe tragice. Căci dacă în ambele ramuri genealogice apare unul şi acelaşi străbunic, atunci înseamnă că bunicii lui Iisus erau cel puţin pe jumătate fraţi.

Mergem cu încă o generaţie mai departe: conform lui Luca, Matat/Matan a fost fiul lui Levi, dar conform lui Matei el a fost fiul lui Eleazar. De se vor compara mai departe cele două genealogii abia de există reciprocitate. Dar amândouă îl numesc ca strămoş al lui Iisus pe un rege celebru: regele David. Ce-i drept, Luca enumeră până la David 41 de generaţii, în timp ce Matei enumeră doar 26. În cele două genealogii, de la David la Iosif, coincid doar două nume. Dar tocmai aceste două potriviri resping ideea că cei doi arbori genealogici, totuşi atât de clar diferiţi între ei, se referă într-o parte la linia paternă, iar în cealaltă parte la linia maternă.

Vizavi de arborele genealogic după Matei, teologul Ulrich Luz, specialist în „Noul Testament", observă în mod critic:[III] „Prea multe vorbesc împotriva istoricităţii pentru a putea fi luat în considerare la modul serios."

Cu cât este cercetată mai atent genealogia lui Iisus, cu atât mai evidente vor deveni discrepanţele şi nepotrivirile atât de clare. Dacă pe lângă Evangheliile după Matei şi Luca vor fi consultate şi alte relatări din „Noul Testament", cu atât va deveni situaţia încă şi mai tulbure. Spre exemplu, lui Marcu îi este necunoscută aparenta descendenţă a lui Iisus din David. Marcu nu l-a menţionat niciodată pe tatăl lui Iosif. Nici Pavel, citat de altfel ca fiind cel mai timpuriu martor, nu-i numeşte pe Iosif şi Maria.

În faţa contradicţiilor evidente dintre cele două genealogii ale lui Iisus se impune o întrebare centrală: de ce se găsesc în Biblie nenumărate distonanţe şi discrepanţe atât de concrete?[IV] Răspunsul la această întrebare clarifică o problemă biblică cu totul crucială: „Cărţile" pe care le găsim în Biblie au fost gândite iniţial ca lucrări izolate şi nu ca părţi ale unei lucrări mult mai ample!

Diferitele Evanghelii, din care doar patru au fost incluse în textul Bibliei, nu au fost gândite ca fiind complementare între ele, ci au apărut ca lucrări independente. În plus se pare că se dorea ca scrierile mai noi să le înlocuiască pe cele mai vechi. Autorii Evangheliilor după Matei şi Luca l-au folosit ca sursă pe Marcu, întocmai în felul în care un meşter constructor foloseşte o mină de piatră. Pentru a rămâne în acest exemplu: o clădire veche va fi dărâmată, pentru a se putea ridica una nouă; cea locuită va fi casa nouă, nu cea veche. Cine mai doreşte cu adevărat să trăiască într-o ruină, când are la dispoziţie o casă nouă?

Odată ce Evangheliile după Matei şi Luca au devenit disponibile, Evanghelia lui Marcu devenise învechită şi abia de mai era folosită de tânăra comunitate creştină. Eforturile autorilor textelor, ca şi ale primilor teologi ai Bisericii creştine timpurii, au fost acelea de a găsi Evanghelia actuală şi de a o utiliza în liturghie. Exista puţin interes să se facă o comparaţie între cât mai multe texte posibil.

Nici cea mai recentă dintre Evanghelii, cea a lui Ioan, nu a fost concepută pentru a adăuga la cărţile deja existente o completare progresivă şi suplimentară. Prof. dr. Gerd Lüdemann spune:[V] „A apărut suspiciunea că Evanghelia lui Ioan nu voia să completeze celelate trei Evanghelii, ci să le înlocuiască."

Conflictul cu Biblia înseamnă conflictul cu textele pe care le însumează, în totalitatea lor. Nu este doar posibil, ci şi extrem de necesar să comparăm între ele diferitele texte. Discrepanţele care ies în evidenţă sunt clare. Ele nu erau atât de evidente în primele zile ale Bisericii, când comunităţile izolate aveau doar texte izolate, dar nu o Biblie întreagă. Nu avem voie să le ignorăm şi, înainte de toate, nu este legitim să încercăm să „armonizăm" contradicţiile. Căci atunci se falsifică Biblia în condiţiile în care ea însăşi, din varii motive nu a agreat acest lucru.

Betleem: astfel a fost încreştinat un spaţiu de cult păgân

Unde s-a născut oare Iisus? Mulţi contemporani pot oferi un răspuns, chiar şi cei care, de fapt, au puţine cunoştinţe legate de istoria biblică: în Betleem. Dar dacă vom căuta răspunsul în textele biblice, vom scoate la iveală neclarităţi, erori şi contradicţii. Mai degrabă, textele Bibliei sunt comparabile cu mici piese de mozaic care au fost ansambalate într-un mare tablou; dar la o privire mai atentă se poate observa că unele pietricele nu se potrivesc nicidecum cu celelalte.

După ce Maria a aflat de la trimisul ceresc că era însărcinată[I], a fost cuprinsă de nelinişte; ar fi dorit să se consulte cu rudele ei. Cea care i s-a părut în mod special a fi potrivită [pentru aceasta] a fost Elisabeta, care se afla de asemenea într-o situaţie aparte. Ni se va explica doar într-un mod vag unde anume locuia Elisabeta, fără să fie indicat cu exactitate un loc concret. Ea locuia într-o casă aflată în munţii din ţinutul lui Iuda; în felul acesta Nazaretul este eliminat ca [posibil] loc de domiciliu al Mariei şi al lui Iosif. Căci dacă Nazaretul ar fi existat cu adevărat în timpul vieţii lui Iisus, atunci acesta trebuie să fi fost localizat undeva prin Galileea, nu departe de lacul Ghenizaret. De aici şi până în munţii lui Iuda sunt în jur de 150 de kilometri. În timpurile biblice, o asemenea distanţă nu putea fi străbătută de o femeie însărcinată, doar pentru a se întreţine la discuţii cu o rudă. Pentru aceasta Maria ar fi trebuit să se alăture unei caravane şi ar fi fost pe drumuri timp de o săptămână.

Şi totuşi, în Evanghelia după Luca, Nazaretul va fi indicat ca fiind oraşul în care locuiau Maria şi Iosif.[II] Cu ocazia unui recensământ ei ar fi trebuit să pornească într-un marş extrem de obositor. Din punctul de vedere al romanilor o procedură de acest gen, descrisă de Luca, ar fi fost extrem de absurdă. Impozitele erau plătite în localităţile de domiciliu. Interesul era doar acela ca în timpul recensământului să se afle cine şi unde locuia şi cât de mult câştiga. Toate celelalte nu erau interesante. Dacă Maria şi Iosif ar fi locuit la Nazaret, ei ar fi

fost în Nazaret înregistraţi. În mod sigur, romanilor le era indiferent locul de origine strămoşesc al supuşilor lor.

Împărţirea în douăsprezece triburi fusese săvârşită cu mai bine de o mie de ani înainte de naşterea lui Iisus. Aşadar, cu greu mai era posibil să se identifice cărui trib aparţinuse strămoşul fiecăruia dintre iudei[184] şi unde trăise odinioară – cu mai bine de o mie de ani în urmă – străbunica lui. În acest caz, fiecare evreu ar fi trebuit să verifice dacă acel loc mai exista în realitate şi apoi să-şi părăsească locul natal pentru a călători prin străinătăţuri. Ori aceasta ar fi produs în ţară o dezordine considerabilă, de care cu siguranţă că romanii nu erau interesaţi. Şi apoi, pentru politica lor fiscală era lipsit de interes unde ar fi putut trăi tatăl lui Iosif, cu aproape 1000 de ani în urmă. Iar Iosif trebuia să-şi plătească taxele acolo unde locuia şi nu unde ar fi trăit tatăl său cu 1000 de ani în urmă. Deci unde?

Urmând Evangheliei după Matei[III], Maria şi Iosif locuiau la Betleem încă de la început; Maria a fost lăsată însărcinată de la Duhul Sfânt. Iosif ar fi dorit să o părăsească, dar ar fi fost oprit de la aceasta de către îngerul Domnului şi atunci rămâne cu soţia sa. În cele din urmă, pruncul se va naşte în Betleem. Nu intră nici o călătorie în discuţie. Să fi fost atunci Betleemul oraşul natal al familiei lui Iisus? Să se fi născut Iisus în Betleem? În cea mai veche Evanghelie conţinută de „Noul Testament", şi anume în cea după Marcu, lipseşte orice trimitere referitor la oraşul în care s-ar fi născut Iisus. Cel care introduce în discuţie un Betleem este Matei.[IV] Accentul cade pe „un", căci este de ales între două Betleemuri. De asemenea, Matei explică în mod direct de ce a stabilit locul naşterii lui Iisus în Betleem: din punctul său de vedere, Iisus trebuia să vină pe lume în acel loc,[V] „căci aşa stă scris de profet: «Iar tu, Betleeme din pământul lui Iuda, nu eşti câtuşi de puţin cel mai mic dintre oraşele lui Iuda; căci din tine îmi va ieşi Conducător, care va fi Domn peste poporul Meu, Israel.»"

Prin aceasta el face trimitere la profetul Miheia. Din păcate, el nu citează întru totul corect. Literalmente, la Miheia se spune:[VI] „Şi tu, Betleeme Efrata, care eşti mic între oraşele lui Iuda, din tine trebuie să-mi vină Acela, care va fi Domn în Israel, a Cărui obârşie a fost dintru început şi din veşnicie."

Matei vorbeşte despre „Betleem", profetul Miheia introduce „Betleem Efrata". Devine şi mai confuz căci există două locuri diferite, care pot fi cu uşurinţă schimbate între ele. Pe de o parte este Efrata, numită Betleem. Se întinde în ţinutul Iudaic, la sud-vest de Ierusalim. Pe de altă parte se află Efrata, la nord-vest de Ierusalim, pe drumul spre Rama. Aici trebuie să fi fost înmormântată strămoaşa vechi-testamentară a tribului, Rahela. Unde, în care Betleem s-a născut Iisus? Această chestiune a fost discutată deja, cu secole înainte, în interiorul

---

[184] Iudei (Juden) are aici sensul generic de evrei, deoarece în sens strict iudeii desemnau deja unul dintre cele douăsprezece triburi ale lui Israel.

cercurilor de teologi. Nimic din acestea nu a fost publicat; lumea laicilor nu trebuia să fie tulburată.

Teologul din Erlangen, Ethelbert Stauffer se decide[VII] pentru Betleemul din sud-vestul Ierusalimului. În fapt, această teză ipotetică nu are nimic de-a face cu cercetările istorice, ci mai degrabă cu o idee teologică determinată: conform lui Matei şi lui Luca, Iisus trebuia să fie un descendent al legendarului rege David. Aşadar – crede şi Stauffer –El trebuia să se nască în Betleem, cel care va fi cunoscut şi ca loc de naştere al lui David.

Despre ambele Betleemuri se afirmă că se întind nu departe de munţii Iudeii. Dacă Maria şi Iosif ar fi trăit în Betleem, atunci Maria ar fi putut cu uşurinţă să o viziteze pe ruda sa, Elisabeta. Dar pe de altă parte există povestea cu marşul extrem de dificil de la Nazaret la Betleem, o legendă evlavioasă pur inventată. Este oare story-ul despre Betleem mai adevărat?

După moartea pe cruce a lui Iisus, mica comunitate de credinţă creştină ar fi dus-o foarte greu. Existau şi alte grupări religioase, cu o vechime mult mai mare. Dar fără îndoială că principalii concurenţi erau însoţitorii lui Ioan Botezătorul. La începutul primului secol după Hristos nu puţini au fost, din poporul lui Israel, care l-au considerat pe Ioan Botezătorul ca pe un salvator trimis de Dumnezeu sau ca pe un Mesia.

În anul 90 d. Hr. susţinătorii lui Iisus au avut în mod imperios interesul să impună superioritatea Maestrului lor împotriva rivalului Ioan. Şi astfel intră în luptă varianta Evangheliei cunoscută ca fiind a lui Luca:[VIII] acesta o arată pe Maria cea însărcinată cum o vizitază pe ruda sa Elisabeta, care, la rându-i, aştepta un copil: pe Ioan, mai târziu cunoscut ca Ioan Botezătorul. Ni se spune că abia a zărit-o Elisabeta pe Maria, că a început să strige cu înflăcărare:[IX] „Binecuvântată eşti tu între femei, şi binecuvântat este rodul trupului tău! Şi de unde-mi vine mie aceasta, ca mama Domnului meu să vină la mine?" Iar Ioan, încă nenăscut, a săltat de bucurie în trupul mamei sale.

Textul nu lasă nici o urmă de îndoială: Iisus trebuie văzut ca fiind cel superior. Acest lucru va fi recunoscut în mod categoric de către mama lui Ioan şi în mod simbolic de către Botezătorul însuşi, încă nenăscut. Prof. Dr. Lüdemann observă:[X] „Prin săltarea copilului în pântecele mamei va fi subliniată subordonarea Botezătorului: încă înainte de a se naşte Ioan îşi exercită funcţia sa profetică de Înaintemergător."

S-a născut Hristos în Betleem? Pe cât de mult bisericile creştine indică, în slujbele de Crăciun, Betleemul ca loc de naştere al lui Iisus, pe atât de mult s-a renunţat la această idee în literatura de specialitate.

Pentru Prof. Dr. Lüdemann trimiterile făcute către Betleem, atât de către Matei cât şi de Luca, ca loc al naşterii lui Iisus sunt lipsite de semnificaţie din punct de vedere istoric.[XI] Specialistul în Noul Testament, Rudolf Hoppe, din Passau, susţine că ar trebui să se renunţe la[XII] „cercetarea din perspectivă istorică" a istoriilor precum cea referitoare la Betleem, locul naşterii lui Iisus.

Şi totuşi de ce redactorii Evangheliilor după Matei şi Luca se decid, în anul 90 d. Hr., în favoarea Betleemului? Ar fi patru motive:

Aparent, Betleemul ar împlini o profeţie a lui Miheia.

Betleemul se află în apropierea localităţii Elisabetei. În felul acesta Maria şi-ar putea vizita ruda cu uşurinţă, iar Elisabeta, ca şi copilul ei încă nenăscut, ar fi avut astfel posibilitatea de a atesta superioritatea lui Iisus. Episodul nu este altceva decât pură invenţie.

La originile sale, Betleemul fusese un centru religios în care fusese adorată divinitatea babiloniană Lah, căci Bet-Lahama fusese centrul zeului Lah. Astfel, un srăvechi centru de cult păgân fusese asimilat de noua credinţă. Prin aceasta, susţinătorilor vechii credinţe le-ar fi fost mai uşor să-şi asume noua religie.

Încă şi mai vechi este un al doilea loc de cult. Cu aproximativ două milenii jumătate înainte de Hristos, eroul Dumu-zi fusese adorat într-o peşteră. Acesta, mai târziu cunoscut de către evrei cu numele Tamuz, a fost un predecesor timpuriu al lui Iisus. Numele său se poate traduce prin formula „fiul cel drept". El coboară de bună voie în infern pentru a sărbători mai apoi învierea. Cu aproximativ 500 de ani înainte de Hristos, după cum observase Iezechiel cu amărăciune[XIII], moartea sa era încă deplânsă în sărbători ce insistau să revină. Fără îndoială că acest aspect fusese ca un spin în ochii creştinilor. Cum nu au fost în stare să stârpească o religie străveche, au asimilat-o noii credinţe. Acolo unde Dumu-zi a fost invocat timp de milenii ca fiind „fiul cel drept", acum va fi adorat un alt „Fiu drept": Iisus. Grota sacră a lui Dumu-zi va fi convertită în locul naşterii lui Iisus. În secolul al IV-lea după Hristos, deasupra altarului păgânesc va fi ridicată Biserica Naşterii lui Iisus.

Botezul: marea eroare a lui Iisus

Atât Biserica Catolică, cât şi cea Evanghelică înţeleg botezul ca pe o primire în comunitatea de credinţă. În „Lexiconul Bisericii şi a religiei", concepţia catolică îl va defini astfel:[I]

„Botezul se află la începutul fiecărei vieţi creştine, el este biletul de intrare în Biserică." Varianta evanghelică, „Biserica – ABC" nu spune altceva:[II] „Va fi numit Botez acel sacrament[185], prin care cel botezat va fi primit în Biserica creştină."

Astăzi sunt botezaţi aproape exlusiv bebeluşii. Botezul copiilor mici a apărut în jurul secolului al XII-lea, în timp ce, până în secolul al VI-lea, va fi favorizat în mod clar botezul adulţilor.

Botezul şi Împărtăşania vor fi definite ca fiind sacramente abia în secolul al III-lea după Hristos. Termenul latinesc „sacramentum" desemna iniţial „jurământul pe drapel", „taxă de proces", „mărturisire de credinţă", „adevărul

[185] Formulă folosită de Biserica Catolică sau de cea Evanghelică pentru a denumi ceea ce în Biserica Ortodoxă este numit Taină.

salvării", dar şi „simbol". Biserica a înţeles „sacramentum" în sensul de „lucruri sfinte". Dar în timp ce Biserica Protestantă rămâne la cele două sacramente iniţiale, Botezul şi Împărtăşania, în cea Catolică mai apar încă cinci pe lângă ele: Confirmarea, Pocăinţa, Maslul, Votul preoţesc şi Căsătoria.

Pe ce se va baza această diferenţă dintre Bisericile creştine? În Protestantism s-a dorit ca ştacheta în chestiuni de sacramente să fie ridicată mai sus:

Aşadar, vor fi recunoscute ca „lucruri sfinte" doar ceea ce a fost impus ca atare de către Iisus Însuşi. Şi astfel s-a pus întrebarea: practica actuală, de a boteza sugarii, a fost iniţiată de către Iisus? Răspunsul ni-l dă Biblia.

Din perspectiva evreilor nu este necesar un ritual baptismal pentru primirea în comunitatea de credinţă; orice copil care s-a născut dintr-o mama evreică, este în mod automat un evreu. În creştinism lucrurile stau altfel: doar prin botez ajungi creştin, nebotezat, rămâi păgân.

„Noul Testament" cunoaşte ca situaţie normală doar botezul aplicat adulţilor şi pe cel aplicat celor mici. Dar nici botezarea pruncilor nu era cu desăvârşire interzis. Acest lucru se întâmplă însă doar atunci când se va săvârşi botezarea unui grup, cum ar fi o familie întreagă. Este probabil ca în aceste situaţii să fie incluşi şi copiii. Astfel de ceremonii în grup au fost descrise în Faptele Apostolilor. Petru l-a botezat pe Corelius, o căpetenie din Cezareea, împreună cu toată familia sa.[III] Tot aşa s-a întâmplat şi cu Lidia, o „femeie cu frica lui Dumnezeu". După convertire, şi ea a fost botezată împreună „cu casa ei".[IV] La această binecuvântare a ajuns şi un temnicer, împreună cu familia sa:[V] „Şi curând s-a botezat el şi toţi ai săi."

Practica actuală a botezului la copii nu este dovedită nici de către Biblie în general, nici de cuvintele lui Iisus în special. Dar nu există nici o îndoială asupra faptului că Iisus S-a botezat ca om matur. Sau nu? S-a botezat Iisus sau nu? La Ioan se găsesc două afirmaţii care se contrazic reciproc!

Textul A:[VI] „După aceea, a venit Iisus cu ucenicii Săi în pământul Iudeii şi a rămas un timp în locul acela împreună cu ei şi boteza."

Textul B:[VII] „Deşi Iisus Însuşi nu boteza, ci numai ucenicii Săi."

Aşadar, care dintre cele două texte este corect din punct de vedere istoric? Prof. dr. Gerd Lüdemann a decis cu duritate: conform analizei sale ştiinţific-critică[VIII] nici unul dintre texte nu este istoriceşte corect. În opinia cercetătorului, în tot „Noul Testament" nu există decât puţine afirmaţii reale ale lui Iisus; iar Evanghelia după Ioan nu conţine nici un fel de material verificabil. Aşadar, a botezat El sau nu?

Dacă se doreşte aprofundarea doctrinei lui Iisus este nevoie să ne întoarcem la începuturile activităţii Sale. Mai întâi, Iisus apare deseori în ţinutul lui Ioan Botezătorul. Cine era acest om? Ce propovăduia el? Se pare că Ioan Botezătorul era un orator talentat. El a atras în împrejurimile deşertului Ghor o masă de oameni, folosind cu siguranţă şi o porţie decentă de demagogie. Prin conduita sa demonstrată public, bătăiosul bărbat a protestat împotriva clasei preoţeşti

conducătoare din timpul său. Marea preoţime s-ar fi înţeles cu romanii; ea i-ar fi întâmpinat pe stăpânii străini cu mult servilism. Cultul preoţesc implica putere asupra poporului şi permitea o viaţă privilegiată în bogăţi şi în lux. Preoţii erau priviţi ca succesori ai lui Ţadoc, un Mare Preot din perioada regilor David şi Solomon. Încă şi mai clar era conflictul dintre saducheii din clasa preoţească, şi tinerii revoluţionari, zeloţii, care chemau la opoziţie în faţa romanilor.

Pentru romani, certurile religioase dintre evrei erau lipsite de interes atâta timp cât prin ele nu era prejudiciată pretenţia lor de a conduce. Ei chiar salutau disputele dintre diferitele grupe religioase, cel puţin în cazul evreilor. Cât timp se combăteau între ele, nu apărea pericolul să se ridice cu forţe unite împotriva Romei.

În imediata apropiere a locului în care Ioan predica şi boteza se stabilise ordinul esenienilor. Ca şi Ioan, esenienii propovăduiau asceza şi sărăcia. Hrana lor era săracă. Ei se hrăneau – ca şi Ioan – cu lăcuste fripte. Aşa cum Ioan boteza, tot aşa şi esenienii împlineau spălări rituale pentru a elibera trupul de păcate. Asemenea lui Budda, Ioan Botezătorul şi Iisus, esenienii practicau izolarea de lume. Nu voiau să aibă nimic de-a face cu viaţa îndestulată a bogaţilor şi cu prosperitatea.

Asemenea lui Ioan Botezătorul şi esenienii predicau venirea unui Mesia sau a unui Mântuitor. În fragmentele de text ale bibliotecii eseniene, care au fost descoperite în 1974, în „Grota 4", şi care au fost legate fără cusătură ni se spune: „Cerul şi pământul se vor supune Izbăvitorului (Mesia) său. La fel şi marea şi toate ce sunt în ea. El nu se va abate de la poruncile celor sfinţi. Câştigaţi putere din lucrările Sale puternice, toţi, care căutaţi pe Domnul. Nu-L veţi afla pe Domnul în acestea, toţi, care-L aşteptaţi pe El cu credinţă în inimile voastre? Cu siguranţă va cerceta Domnul pe cei credincioşi şi-i va striga pe drepţi după nume. Duhul Său va pluti deasupra celor săraci. Prin puterea Sa El îi va aşeza din nou pe cei drepţi întru dreptate. Îi va slăvi pe credincioşi pe tronul Împărăţiei veşnice. Va elibera pe cei întemniţaţi, îi va face pe cei orbi să vadă, pe cei căzuţi îi va ridica."

Aici nu se vorbeşte la modul superficial despre o reînoire evlavioasă, ci despre o schimbare politică. „Credincioşii" vor sta pe tron – dar pe aceştia îl posedau romanii sau vasalii lor! Încă! Şi, extrem de probabil, evreii care au auzit învăţătura lor au înţeles mesajul lor politic concret. La ce a dus aceasta, o descrie în mod deloc aluziv şi destul de clar istoricul Iosefus Flavius, în a cărui operă nu se poate ghici nici un fel de simpatie faţă de luptătorii evrei pentru libertate: „Ceea ce-i îndemna în mod special la război (pe evrei, nota autorului), era un oracol ambiguu care se afla în scrierile lor şi care atesta faptul că în acele timpuri trebuia să apară din ţinutul lor conducătorul lumii."

Esenienii aşteptau un Mesia care urma să schimbe lumea în mod radical. În noua ordine nu urma să se găsească vreun loc pentru romani sau pentru vasalii lor. Dar cum arată oare imaginea lui Mesia propovăduit de Ioan? Aştepta el doar

un reformator religios? Sau gândirea lui era influenţată de esenienii revoluţionari? Esenienii, redactorii celebrelor scrieri de la Qumran, vedeau în romani şi în slugile lor evreieşti puterile întunericului, răutatea absolută pe pământ. Ei au fost dureros de preocupaţi să respecte legile mozaice; iar acest lucru era posibil doar pentru că venea Mesia. Pentru ei Mesia era un „Mântuit", un ales al lui Dumnezeu, un conducător predestinat de Dumnezeu Însuşi. Era aşteptat un bărbat puternic, un nou David, un nou Solomon, un kyros[186] evreu.

„Învăţătorul dreptăţii" aşteptat nu trebuia doar să întoarcă oamenii la adevărata credinţă religioasă, ci trebuia inclusiv să elibereze ţara evreilor de sub jugul romanilor. Trebuia să ia fiinţă un stat nou, fără sclavie, fără stăpânire străină. Ioan Botezătorul nu doar a propovăduit şi a predicat în apropierea esenienilor; el le foarte era aproape şi spiritual şi politic. Este de crezut că el, asemenea esenienilor, aspira inclusiv la o înoire politică. A fost şi rămâne neclar de spus până unde a chemat el în mod deschis la o rezistenţă împotriva romanilor; dar faptul că a vociferat împotriva romanilor trebuie privit ca un dat. Asceza şi renunţarea la bunurile pământeşti arătate de zelosul predicator religios le erau romanilor pe deplin indiferente; şi atunci de ce l-au arestat?

Ioan Botezătorul trebuie să fi făcut câteva critici concrete la adresa romanilor; asemenea esenienilor şi el avea o imagine negativă în privinţa trupelor de ocupaţie romane. Îi considera nişte criminali violenţi. Doar el le cerea expressis verbis[187] să renunţe la asuprirea poporului evreu şi implicit la o slujire distrugătoare conformă cerinţelor şefilor lor:[IX] „Nu cereţi mai mult decât vă este prescris! Nu asupriţi pe nimeni şi nu faceţi nedreptate şi mulţumiţi-vă cu solda voastră!"

Soldaţii trebuia să fie mulţumiţi cu plata lor şi să nu-şi mărească solda prin jaf şi tâlhărie. De ce a fost arestat Ioan Botezătorul de către romani şi executat după legea romană? Nu este deja clar răspunsul?

Matei, Marcu şi Luca arată că motivul acţiunii puterii de ocupaţie romană este critica lui Ioan Botezătorul împotriva lui Irod.

Citim la Matei:[X] „Căci Irod l-ar fi prins pe Ioan, l-ar fi legat şi aruncat în temniţă, din cauza Irodiadei, soţia fratelui său, Filip. Căci Ioan i-ar fi spus: nu este drept să o ai pe Irodiada. Şi el l-ar fi omorât cu plăcere dar se temea de popor; căci acesta îl considera profet."

Esenienii sperau în Mesia care se apropia. Şi Ioan Botezătorul spera într-un apropiat Mesia, care urma să înceapă noua epocă, dar spera încă şi mai mult decât atât: el era pe faţă convins de faptul că Împărăţia lui Dumnezeu era iminentă. Sau oare nu cumva se trăia deja într-o nouă eră a domniei lui Dumnezeu care abia începea? Dar atunci era imperios necesar să se facă pocăinţă. Căci trebuia preţuită fiecare zi, pentru a fi judecat în faţa tribunalului

---

[186] *Kyros*, cuvânt grec cu sensul de domn, stăpân.

[187] Sintagmă în limba latină cu sensul de „afirmaţie extrem de clară, de explicită".

lui Dumnezeu! Graba crea nevoia! Nimeni nu putea să ştie câte şanse mai avea pentru a-şi lichida contul păcatelor. Odată ce păcatele erau curăţate, ele nu mai puteau fi imputate în timpul procesului ceresc. Dar dacă cineva era judecat înainte de a fi făcut o pocăinţă autentică era deja prea târziu iar condamnarea venea cu duritate.

Esenienii nu cunoşteau botezul, ci o baie ritualică zilnică în Marea Moartă, care era săvârşită cu vervă în perspectiva apropiatei judecăţi. Dar Ioan Botezătorul? Prof. dr. Pinchas Lapide,[XI] evreu cunoscător în ale Scripturilor şi specializat în „Noul Testament" ne spune: „Ioan nu era un «Botezător» în sensul german al cuvântului, ci doar unul care chema la autobotezare după care era un martor la botez."

O confirmare primim de la manuscrisul „Codex Bezae" al Evangheliei după Luca; acolo ni se spune scurt şi concis:[XII] „Şi s-au botezat *înaintea*[XIII] lui Ioan."

Care era concepţia lui Iisus? Diferea ea de cea mentorului Său, Ioan sau de cea a esenienilor orientaţi către sfârşitul vremurilor? Şi Iisus era un apocaliptic. Şi El era convins de faptul că sfârşitul era iminent. Conform propriilor Sale afirmaţii, care vor fi citate aproape identic, cuvânt cu cuvânt, de către Matei, Marcu şi Luca, sfârşitul vremurilor era deja acolo. Aşadar, contemporanii lui Iisus puteau sau trebuia să creadă că vor ajunge în faţa „tribunalului iminent" încă din timpul vieţii.

Conform lui Matei, Iisus zice:[XIV] „Adevărat vă zic vouă: sunt unii aici care nu vor gusta din moarte până ce nu vor vedea pe Fiul Omului venind întru Împărăţia Sa."

La Marcu, El zice:[XV] „Şi El le-a spus: «Adevărat vă zic vouă: sunt unii aici care nu vor gusta din moarte până ce nu vor vedea Împărăţia Cerurilor venind cu putere.»"

La Luca, Iisus spune:[XVI] „Adevărat vă zic Eu vouă: sunt unii aici care nu vor gusta din moarte până ce nu vor vedea Împărăţia Cerurilor."

Nu există nici o îndoială: Iisus gândea la fel ca Ioan şi ca esenienii. Şi pentru El, botezul nu poate fi decât curăţirea păcatelor într-o baie rituală, ca simbol al întoarcerii de la viaţa păcătoasă în perspectiva judecăţii iminente ce se afla în faţă. Concepţia noastră actuală faţă de un botez ca „bilet de intrare în Biserică" este lipsită de acel fundament de-a dreptul iusuit! Iisus S-a înşelat profund, deoarece ceea ce pentru El era sfârşitul lumii, aflat într-un viitor extrem de apropiat, nu a venit nici astăzi.

Iisus a murit pe cruce. Ucenicii Săi au căzut pradă durerii şi tristeţii. Şi, pe lângă aceasta, şfârsitul lumii prevestit de Iisus nu a venit. De aceea botezul şi-a pierdut sensul originar de ultimă pocăinţă înaintea unui sfârşitul al lumii aşteptat zilnic şi a fost schimbat, chiar şi în textele biblice. Prof. dr. Lapide ne explică:[XVII] „Transformarea până la textul actual s-a întâmplat mult mai târziu, în perioada post-paulinică, când Biserica a ridicat botezul la rang de sacrament şi l-a

înstrăinat cu desăvârşire de originile sale evreieşti. Dar la o examinare mai atentă originea evreiască a botezului creştin rămâne totuşi mereu inconfundabilă."

Totuşi, botezul actual este cu totul altul decât cel din timpul lui Iisus.

Cămila: prin urechile acului?

Se spune că în zidurile oraşului Ierusalim exista o poartă îngustă, sinuoasă, care în limbaj popular se numea „Urechile acului". Oare la această poartă să se fi gândit Iisus atunci când a pronunţat una dintre celebrele Sale pilde?

Matei, Marcu şi Luca[I] afirmă la unison că, din punctul de vedere al lui Iisus, un om bogat ar putea doar cu mare greutate să intre în Împărăţia cerurilor: „Este mai uşor ca o cămilă să treacă prin urechile acului, decât să intre un bogat în Împărăţia cerurilor." Să se fi referit Iisus la o poartă îngustă prin care o cămilă nu ar fi putut trece? Nicidecum!

Este vorba de o greşeală de traducere! Dacă Iisus ar fi rostit cu adevărat afirmaţia atribuită Lui, atunci ar fi făcut-o în limba Sa maternă, adică aramaica. Iar în textul aramaic al „Noului Testament", care se mai păstrează încă, este vorba despre o „gamala" care nu poate să treacă prin urechile acului. O „gamala" poate semnifica mai multe lucruri, iar contextul ne arată despre care dintre ele este vorba. „Gamala" poate însemna cămilă, drug de lemn sau funie. Cuvintele „Gamala" şi ureche sugerează o traducere mai mult decât posibilă: „Este mai uşor să treacă o funie prin urechile acului decât să intre un bogat în Împărăţia cerurilor."

Aşadar, să fie refuzată izbăvirea cerească oricărui om bogat? La o prima vedere comparaţia lui Iisus pare să presupună exact acest lucru. Înseamnă că era El un comunist care interzicea oamenilor bogaţi accesul în lumea cerească şi garanta doar oamenilor săraci o viaţă fericită după moarte? Nicidecum! Căci, aproape imediat, El Îşi revocă propria afirmaţie:[II] „La oameni aceasta este cu neputinţă, dar la Dumnezeu toate sunt cu putinţă." Mai întâi El spune: un bogat intră în Împărăţia cerurilor la fel de puţin cum trece o funie prin urechile acului; şi apoi: dar la Dumnezeu toate sunt cu putinţă, aşadar un bogat poate totuşi să intre în Paradis. Iisus se contrazice aşadar în cadrul a doar câtorva propoziţii.

Căsătoria, divorţul şi adulterul[188]

„Să nu fii desfrânat!" pretinde porunca a şasea. Această poruncă va fi pronunţată clar şi fără echivoc în două locuri din „Vechiul Testament"[I]. Dar ce înţelegea Iisus prin căsătorie? Pentru El, în calitate de iudeu credincios, era valabilă concepţia mozaică. O căsătorie, în sensul de parteneriat de pe poziţii

---

[188] Titlul original „E wie Ehe, Ehescheidung und Ehebruch" (E de la căsătorie, divorţ şi adulter) nu poate păstra în limba română o iniţială „definitorie", deoarece literele de început ale celor trei cuvinte diferă (spre deosebire de limba germană unde toate au iniţiala E).

egale, nu exista. La început, pentru bărbat era suficient să-şi alunge pur şi simplu soţia. Odată ce cuplul era destrămat, bărbatul putea să se îndrepte imediat spre o altă femeie. Deja faptul că prin Lege bărbatul trebuia să-i alcătuiască un document scris a fost privit ca un progres în direcţia protejării femeii. În baza prescripţiilor legale ale „Vechiului Testament" acest lucru se întâmpla de regulă:[II] „când cineva ia de soţie o femeie şi nu o găseşte vrednică înaintea ochilor săi, deoarece a găsit la ea ceva ruşinos, el scrie o scrisoare de despărţire şi i-o dă în mână, iar ea părăseşte casa lui".

Dacă un bărbat se simte plictisit de bătrâna sa soţie după o lungă căsnicie şi doreşte să se căsătorească cu o femeie tânără, nu i se permite să se despartă pe acest motiv. Dar cum monogamia nu era nici recomandată şi nici normă, el putea pur şi simplu să-şi ia o a doua soţie. Legea mozaică reglementează cu claritate legea succesiunii între urmaşii proveniţi de la prima şi a doua soţie.

Care a fost atitudinea lui Iisus faţă de divorţ? De departe, concepţiile Sale erau mult mai severe decât prescripţiile mozaice privite de regulă ca fiind dure. „Vechiul Testament" instituie divorţul, Iisus îl interzice categoric. Atât Evanghelia după Marcu, cât şi Evanghelia după Matei mărturisesc la unison că Iisus a aşezat pe acelaşi plan divorţul acceptat de „Vechiul Testament" cu adulterul, care era interzis. În ochii Săi, despărţirea de o femeie pentru a te căsători cu o alta, echivala cu o „desfrânare". O astfel de concepţie trebuie să fi fost percepută ca fiind anacronică. Spre exemplu, nici un contemporan al lui Iisus nu-i va reproşa vreunui politician notoriu faptul că trăieşte simultan cu patru soţii.

Poziţia lui Iisus este privită într-un anume fel ca fiind favorabilă femeilor şi astfel şi trebuie înţeleasă: în baza legilor mozaice femeia nu era nimic altceva decât o proprietate a bărbatului. Acest fapt îl demonstrează poruncile a noua şi a zecea.[V] Conform lor, soţia se afla în proprietatea soţului; ea va fi catalogată astfel: „Să nu râvneşti la casa aproapelui tău. Să nu râvneşti la soţia aproapelui tău, la slujitorul, servitoarea, vita, măgarul şi la tot ce aparţine aproapelui tău". Juridic, în „Vechiul Testament", femeia nu valorează mai mult decât un obiect de care bărbatul se poate despărţi fără greutate printr-un simplu divorţ neformal. Iar divorţul nu putea duce decât la dezonorarea femeii. Despărţită de bărbat ea era de regulă lipsită de mijloace şi nu avea nici un fel de îngrijire.

Împotriva acestei despărţiri făcută în detrimentul femeii şi atât de simplu de realizat, Iisus opune interdicţia strică a divorţului. Dar ce înţelege Iisus prin adulter? Pe cât de banal poate suna această întrebare, pe atât de dificil este a se răspunde la ea! La Matei se poate citi faptul că Iisus ar fi dus atât de departe concepţia despre adulter, încât depăşeşte cu mult infidelitatea strict trupească:[VI] „Cel care priveşte cu râvnă la o femeie, în inima lui a şi făcut adulter cu aceasta."

Această afirmaţie este făcută de-a dreptul general şi este formulată ilogic. Căci adulterul poate fi săvârşit, desigur, doar cu o femeie căsătorită sau de către un bărbat căsătorit. Căci „privirea pofticioasă" a unui bărbat necăsătorit către o femeie necăsătorită nu este nici chiar pentru cele mai exagerate tradiţii morale

o încălcare a poruncii a şasea. Soluţia problemei: traducătorul a greşit atunci cînd a redat cuvântul ebraic „işach" prin „femeie", în sensul general. Ori, „işach" înseamnă femeie căsătorită care, pe vremea lui Iisus, purta un văl acoperitor. Ca atare, Iisus a spus: „Cel care priveşte cu poftă la o femeie căsătorită, acela a săvârşit deja adulter cu ea în inima lui."[VII]

Dar dacă „Vechiul Testament" a îngăduit divorţul, pentru adulter a prevăzut pedeapsa moartea. Textul biblic va fi extrem de concret cu privire la alegerea călăului.[VIII] Dacă mai mulţi martori observau încălcarea celei de-a şasea porunci, atunci era permis ca ei înşişi să împlinească judecata. De regulă, delicvenţii erau scoşi în afara zidurilor oraşului şi ucişi cu pietre. Se poate încerca o înţelegere umană a acestei prescripţii. Să se fi dorit oare ca în acest fel să se evite acuzaţii false cum că cineva nu ar fi luat în serios fidelitatea conjugală? A răspândi o bârfă despre un amic stă în natura umană, dar să sperăm că nu şi faptul de a-l ucide.

Evanghelia după Ioan[IX] descrie în cuvinte dramatice o situaţie periculoasă; o mulţime furioasă vrea să execute o femeie adulterină, aplicând tocmai această metodă rapidă prescrisă. Cărturarii şi fariseii Îl văd pe Iisus venind şi vor să-L pună în dificultate. Printr-un şiretlic se dorea ca El să fie prezentat ca un om care nu preţuieşte prescripţiile „Vechiului Testament". Ei presupun şi speră că Iisus se va opune legii mozaice. Au pornit de la premiza că El va dori să o apere pe păcătoasă de lapidare în timp ce Legea cerea cât se poate de clar moartea femeii. De vreme ce Iisus i-a provocat ei doresc să-L dovedească drept un om infidel Legii. Dar Iisus evită capcana. El găseşte o ieşire inteligentă. El reuşeşte atât să susţină pedeapsa cu moartea pentru adulter, dar în acelaşi timp, reuşeşte şi să o salveze pe femeie. „Care dintre voi este fără de păcat, acela să arunce prima piatră." Ruşinaţi „ei au plecat, unul după altul, începând cu cel mai bătrân".

Deşi întâmplarea se potriveşte atât de bine cu imaginea de binefăcător a lui Iisus, pentru care viaţa unui om este mai importantă decât împlinirea în literă a poruncilor şi a legilor, totuşi editorul greşeşte. Episodul descris în mod excesiv în Evanghelia lui Ioan nu putea avea loc. În timpul lui Iisus pedeapsa cu moartea pentru adulter mai exista doar în textul Legii mozaice; de practicat, nu se mai practica de mult. Palestina se afla sub jurisdicţie romană, aşadar erau valabile legea romană. Legile religioase ale iudeilor, care pretindeau execuţia unui om, au fost suspendate.

Este uşor de recunoscut tendinţa anti-iudaică în istoria despre adulterină. Bunul Iisus pe de-o parte, de cealaltă parte şi împotriva Lui, cărturarii cei răi. Ei doreau moartea femeii. Dar voiau şi să acuze blândeţea lui Iisus ca fiind împotriva legii. De altfel, episodul va fi descris doar în Evanghelia după Ioan, şi de asemenea, numai în copiile mai recente. În textele mai vechi ale lui Ioan acest pasaj lipseşte cu desăvârşire. Teoloaga Martina Janßen comentează:[X] „Pericopa"[XI] despre Iisus şi femeia adulterină nu face parte iniţial din Evanghelia lui Ioan. Acest lucru este evident din aceea că textul lipseşte din multe

manuscrise, iar în alte manuscrise apare în locuri diferite. Nici caracterul pericopei nu este ioanic."

În plus, povestea legată de adulterină lipseşte în toate traducerile siriene, copte şi aremeneşti. Lui Augustin, care Îl critică pe Iisus din cauza blândeţii Sale exagerate, textul pare să nu-i fie deloc cunoscut. Teologul evanghelic Rudolf Bultmann[XII] ajunge la concluzia, nu în ultimul rând datorită acestui stil atipic pentru Evanghelia lui Ioan, că pasajul a fost „redactat mai târziu". Dar când şi de către cine? Ceea ce complică şi mai mult problema este că în alte manuscrise, episodul apare ca fiind o inserţie în Evanghelia lui Luca, şi încă în variante diferite.

Concluzie: este o eroare să acceptăm ideea că ar exista *un* text original al Bibliei. Ediţiile Bibliilor noastre sunt rezultatul unui proces de dezvoltare. Pe drumul către textul nostru actual au existat mai multe versiuni care difereau una de cealaltă, şi care încetul cu încetul au fost întrepătrunse între ele şi prelucrate.

Cezarul: cum s-a ajuns la ceva irelevant de la o afirmaţie revoluţionară a lui Iisus

Între anii 167 î. Hr. şi 135 d. Hr. au avut loc 62 de revolte ale iudeilor împotriva detestatei puteri de ocupaţie a romanilor. Motivul exterior pentru conflictele mereu sângeroase era refuzul iudeilor de a plăti taxe romanilor. Ei urau puterea străină şi o considerau ca fiind necredincioasă şi lipsită de Dumnezeu.

Astfel de explozivă era situaţia[I] atunci când Iisus a predicat chiar în faţa templului, în anul 30 după Hristos. Nenumăraţi adepţi ascultau cuvintele lui Iisus. Mulţi dintre aceştia erau potenţiali răzvrătiţi, care vedeau în preoţi slugi ale romanilor. Dar de faţă erau şi saducheii, membrii ai unei mici, dar mândre caste preoţeşti. În mod sigur era de faţă şi puterea romană: legionari şi poliţişti, ca spioni nevăzuţi, gata de a reduce la tăcere evenimentele imprevizibile.

Atunci Iisus a primit o întrebare şi anume:[II] „Este corect a se plăti taxă Cezarului?" Cum trebuia să răspundă Iisus? Trebuia El să zică: „Da, e permis să se plătească taxă romanilor!"? Atunci ar fi provocat o revoltă puternică în rândurile largi ale populaţiei. Iisus S-ar fi dovedit în ochii lor ca fiind un colaborator extrem de laş, care S-a pus bine cu cei puternici. Sau să fi răspuns Iisus: „Nu, nu este permis să se plătească taxă romanilor!"? Acest răspuns ar fi determinat cu siguranţă consens în multe cercuri iudaice; dar pentru saduchei şi, înainte de toţi, pentru romani, acest răspuns ar fi fost mărturia unui criminal, care nu doar că nu recunoaşte autoritatea romanilor, ci chiar îndeamnă într-un mod provocator la rezistenţă împotriva acestora. Fără îndoială că după un astfel de răspuns Iisus ar fi fost arestat, dus în faţa tribunalului şi executat pe cruce ca revoluţionar politic.

Oamenii ascultau cu aviditate; ei aşteptau un răspuns clar, indubitabil. Iisus Însuşi pretinsese: „Vorba voastră să fie: da, da; nu, nu! Ceea ce este în plus este de la cel rău!"[III]

Cum a răspuns Iisus conform mărturiilor evangheliştilor Matei, Marcu şi Luca? A rămas El credincios propriului Său motto? Conform relatărilor la unison ale lui Matei, Marcu şi Luca, Iisus a recunoscut capcana vicleană care I s-a întins în faţă. El nu a răspuns cu un da clar sau cu un nu indubitabil, ci S-a refugiat într-un „atât... cât şi", pentru a ajunge la un alunecos „da şi nu"[189]: „deci daţi Cezarului ce este al Cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu!"[IV]

Martin Luther a văzut în răspunsul lui Iisus o referire la două regate: unul spiritual şi unul lumesc. Potrivit acesteia, un creştin bun era obligat, pe de-o parte, să împlinească poruncile lui Dumnezeu. Însă pe de altă parte, el trebuia să recunoască şi autoritatea lumească. Conform lui Luther, aceasta era instituită de Dumnezeu Însuşi pentru a feri lumea să nu fie distrusă de răutate. Omul era pentru totdeauna slab şi avea nevoie de stăpânirea lumească şi de legi.[190]

Dacă este să dăm crezare traducerilor germane ale Bibliei, Iisus a evitat un răspuns clar. Dar dacă se va citi textul în limba greacă, în nici una dintre cele trei relatări nu scrie: „Daţi Cezarului...", ci „Daţi înapoi Cezarului, ceea ce este al Cezarului!" această diferenţă mică, dar subtilă este de o semnificaţie fundamentală şi răstoarnă afirmaţia lui Iisus în opusul său.

Iisus cere celui care a pus întrebarea să arate o monedă. El a întrebat: „Al cui este chipul şi a cui este inscripţia?" Răspunsul a venit: „A împăratului!"

Pentru iudeii evlavioşi o astfel de monedă cu imaginea împăratului era un afront incredibil! Conform credinţei iudaice monedele imperiale erau blasfemiatoare, deoarece încălcau în mod direct interdicţia strictă referitoare la idoli[191]. În cărţile lui Moise[192] ni se spune extrem de clar şi de concis:[V] „Să nu-ţi faci chip cioplit, nici altă imagine, nici a celor care se află sus, în cer, nici a celor care se află jos, pe pământ, nici a celor care se află în apă sau sub pământ."

Pentru iudeii credincioşi reprezentarea împăratului pe monede era blasfemiatoare, deoarece arăta un chip omenesc. Aşadar, pentru ei, răspunsul lui Iisus

---

[189] Limba germană îi permite autorului să folosească formula hibridă Jein, o combinaţie între Ja şi Nein, care nu are un corespondent exact în limba română.

[190] Luther a dezbătut această problemă în mai multe scrieri şi scrisori ale sale. Totuşi, nu se poate vorbi cu certitudine despre un sistem politic sau despre o reală filozofie politică în cazul Reformatorului. Unul dintre cele mai importante texte ale sale pe acest subiect este „Von weltlicher Obrigkeit" (1523). De asemenea, el nu dovedeşte originalitate; cele două „regate", chiar dacă sunt prezentate cu diferenţe de nuanţă semnificative, apar încă de la Augustin şi vor cunoaşte o bibliografie remarcabilă, sub denumirea generică de „cele două săbii".

[191] Se referă la porunca a doua din Decalog (Ieşirea 20, 4 ş.u., resp. Deuteronom 5, 8 ş. u.), care interzicea în mod explicit realizarea oricărui „chip cioplit" sau „asemănare".

[192] Adică în Pentateuch, sau primele cinci cărţi ale Bibliei.

nu a fost deloc ambiguu: „Daţi *înapoi* Cezarului, ce este al Cezarului." Prof. Pinchas Lapides arată cât de exploziv este răspunsul lui Iisus:[VI] „Deci daţi înapoi Cezarului banii săi păcătoşi şi nu-i mai folosiţi, aşa cum v-am arătat deja, pentru ca să-l puteţi da lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu, şi anume recunoaşterea stăpânirii Sale unice peste toată creaţia, fără tirani păgâni şi fără idolatrie."

Cuvintele lui Iisus nu puteau fi înţelese greşit de evreii timpului Său[VII] „o respingere a ocupanţilor şi a colaboratorilor săi – de dragul Împărăţiei lui Dumnezeu." Aşadar, Iisus *nu* a pretins că ar putea fi slujite atât Cezarul, cât şi Dumnezeu. Pentru Iisus, cele două se excludeau reciproc. Cine dorea să trăiască pe placul lui Dumnezeu trebuia să dea înapoi Cezarului, banii săi păcătoşi. Învăţătura lui Luther despre cele două regate nu mai poate avea vreun fundament dacă afirmaţia incendiară a lui Iisus va fi tradusă corect.

Aproape resemnat, prof. Pinchas Lapide concluzionează:[VIII] „cuvintele de atunci ale lui Iisus, în Ierusalim, erau incontestabile din perspectiva romanilor, dar pentru evrei era un semnal clar de răzvrătire. Din păcate, pentru cititorii de limbă germană ele au rămas până astăzi greşit traduse şi răstălmăcite." În Bibliile englezeşti este formulat corect: „give back" sau „render", aşadar a înapoia!

Şi prof. Gerd Lüdemann[IX] se referă la proasta traducere, în lucrarea sa critică „Der grosse Betrug"[193]. În urma cercetărilor sale critice pe marginea cuvintelor lui Iisus care au fost transmise, prof. Lüdemann ajunge la concluzia că cele mai multe dintre ele sunt fie puternic schimbate, fie pe deplin greşite. El consideră formula incorect tradusă „Daţi Cezarului ce este al Cezarului!" ca fiind una dintre puţinele afirmaţii autentice ale lui Iisus. Aşadar, în concepţia lui, traducerea corectă ar trebui să fie greşită. Dar răstignirea lui Iisus dovedeşte că Iisus a fost executat de către romani ca un răzvrătitor care nu recunoştea autoritatea romană!

În fapt, dezicerea de romani a lui Iisus, deşi clară, a fost mascată printr-o traducere greşită. Cum s-a ajuns la acest lucru? Să fie vorba de o eroare? Sau poate că a fost tradusă greşit în mod conştient pentru a acorda stăpânirii, susţinerea lui Iisus?

În orice caz, urmările au fost catastrofale! Când ţăranii din timpul lui Luther s-au răsculat împotriva exploatărilor copleşitoare impuse de stăpânire, au fost nimiciţi prin forţă. Şi asta pe temeiul presupus biblic conform căruia totuşi ar trebui să ne supunem puterii lumeşti. Chiar şi în al Treilea Reich mulţi creştini au văzut ca o datorie a lor faptul de a se supune tiraniei naţional-socialiste, doar pentru a da „Cezarului", ce este al Cezarului.

---

[193] Marea impostură.

Cina cea de taină – contradicţii şi o posibilă explicaţie

Sărbătoarea Paştelui se numără şi astăzi în rândul celor mai importante zile de sărbătoare evreieşti. Credinciosul iudeu îşi aminteşte cu recunoştinţă de modul în care strămoşii săi au fost scoşi de Moise din robia egipteană şi duşi în Pământul Făgăduinţei. Poporul israelit trăia în Egipt, condamnat la muncă de sclavi şi atunci Moise, pretinde „Vechiul Testament", a fost chemat de Dumnezeu Însuşi, să-l roage pe faraon să lase poporul Israel să plece: dar cel mai puternic bărbat al Egiptului s-a opus![I]

Atunci, Dumnezeu[II] a trimis zece plăgi grele: apele s-au transformat în sânge, broaştele s-au înmulţit într-o manieră epidemică, ţânţari şi tăuni au torturat oameni şi animale, o ciumă a animalelor a bântuit peste măgarii, cămilele, viţeii şi oile faraonului, vărsatul de vânt a ucis nenumăraţi oameni şi animale, averse de grindină au provocat pagube de neînchipuit. Roiurile de lăcuste au distrus ceea ce grindina lăsase în picioare iar o beznă de trei zile a mărit spaima şi teroarea. Însă faraonul a rămas tare şi neclintit; în felul acesta s-a ajuns la ameninţarea celei de-a zecea plăgi: o cruntă nenorocire trebuia să se abată deasupra egiptenilor! Dumnezeu însuşi voia să ucidă în tot pământul Egiptului pe fiecare întâi-născut[III] „al oamenilor şi al animalelor". Urmau să fie cruţaţi doar israeliţii. Dumnezeu a poruncit astfel:[IV] „Luaţi un miel, la care să nu fie vreun cusur, un animal de parte bărbătească, în vârstă de un an. Să-l luaţi de la oaie sau de la capră. Şi trebuie să-l ţineţi până în a paisprezecea zi a lunii. Atunci întreaga comunitate a lui Israel să-l ucidă înainte de seară. Şi să luaţi din sângele lui şi să ungeţi ambii stâlpi şi tocul de sus ai uşii casei în care mâncaţi."

Aşadar, nu numai că Dumnezeu este incredibil de crud, dar are nevoie şi de un semn sângeros pentru a nu-i confunda pe egipteni cu israeliţii; nici unul dintre aceste aspecte nu se potrivesc cu un Dumnezeu bun şi atotştiutor!

Totuşi, faraonul nu a renunţat iar Dumnezeu şi-a împlinit ameninţarea:[V] „Şi la miezul nopţii a lovit Domnul pe toţi întâi-născuţii din pământul Egiptului, de la primul fiu al faraonului, care stătea pe tronul său, până la primul născut al prizonierului din temniţă, şi pe toţi întâi-născuţii animalelor." Abia atunci l-a lăsat faraonul pe poporul lui Israel să plece.

În baza celor spuse de „Vechiul Testament", sărbătoarea Paştelui va fi celebrată de atunci ca o comemorare recunoscătoare a eliberării din sclavie. Conform prescripţiilor lui Dumnezeu[VI] va fi ucis un miel pascal şi vor fi mâncate pâine nedospită şi amăruţe. Retroactiv, numele sărbătorii va fi explicat astfel: Dumnezeu a trecut peste casele israeliţilor şi a ucis doar pe egipteni. Rădăcina ebraică „psch" înseamnă „a trece peste"; aşadar, se pare că sărbătoarea trebuie să amintească de „această trecere peste".

Această explicaţie nu are nimic de-a face cu realitatea istorică. Autorul biblic greşeşte atunci când afirmă că sărbătoarea Paştelui ar fi fost stabilită odată cu ieşirea israeliţilor din Egipt. Ea este cu mii de ani mai veche şi provine din

timpuri arhaice când jertfa animală era pusă pe acelaşi plan cu Dumnezeu şi consumată ca substitut, „pentru a se reînoi uniunea cu Dumnezeu şi ca prin aceasta să se capete vitaliate."[VII]

În Israel, sărbătoarea pascală a avut doi predecesori: o sărbătoare pastorală („Chag Ha-Pessach", „Sărbătoarea Paştelui Mielului") şi o sărbătoare ţărănească rurală („Chag Ha-Mazzot", „Sărbătoarea pâinilor nedospite"). Amândouă au apărut independent una de cealaltă, amândouă erau sărbătorite în timpul primăverii - şi, la un moment dat, au fost unite într-o singură sărbătoare.

Chiar şi Iisus şi ucenicii Săi s-au simţit foarte legaţi de vechile practici religioase. Conform lui Marcu[VIII] ucenicii lui Iisus s-au interesat „în prima zi a sărbătorii Paştelui, când se jertfeşte mielul pascal: Unde vrei să mergem şi să-ţi pregătim mielul de Paşti, ca să mănânci?" În baza celor spuse de Marcu, Iisus şi ucenicii Săi prăznuiau în prima zi a Paştelui, în timp ce conform lui Ioan, El era deja mort în acel moment. Explicaţiile exacte ale lui Ioan[IX] nu lasă loc de îndoială: Iisus a fost arestat în ziua de dinaintea Paştelui, dus în faţa sinedriului evreiesc, în cele din urmă interogat de două ori de către Pilat, condamnat, bătut şi biciuit până la sânge, răstignit, luat de pe cruce şi aşezat în mormânt.

Fără îndoială că prezentarea din Evanghelia lui Marcu trebuie să fie greşită, căci atunci procesul ar fi avut loc într-una dintre cele mai sfinte zile de sărbătoare; ori aceasta este de neconceput. Atât autorităţile iudaice, cât şi cele romane trebuie să fi fost interesate ca procesul şi execuţia lui Iisus să aibă loc înainte de începerea sărbătorii pascale. De asemenea, trebuie să fi fost în jur de două milioane de pelerini la Ierusalim şi în mod cert atât autorităţile romane, cât şi cele iudaice au evitat tot ceea ce ar fi putut duce la o răscoală. Romanii ştiau în ce măsură erau urâţi în rândul poporului; execuţia lui Iisus ar fi putut foarte uşor să slujească drept pretext pentru o răscoală populară, aşadar, din punctul de vedere al trupelor de ocupaţie, ea trebuia să aibă loc înainte de sărbătoare. Autorităţile iudaice erau legate de prescripţii extrem de stricte. În Legea iudaică se spune:[X] „De aceea nu se judecă nimic în seara de dinaintea Sabatului sau a vreunei sărbători"; prin urmare, este posibil ca nici prezentarea din Evanghelia lui Ioan să nu fie realmente corectă: Iisus ar fi trebuit să fie condamnat şi executat mai devreme. Dar când? Există, oare, vreo explicaţie pentru contrazicerile dintre Marcu, Ioan şi prescripţiile din Mişna (culegerea iudaică a tradiţiilor Legii)? Aceasta se găseşte ascunsă în „Noul Testament"! În Evanghelia după Marcu[XI] Iisus porunceşte ucenicilor săi: „Mergeţi în oraş, acolo veţi întâlni un om care duce un urcior cu apă." Ei trebuia să-l urmeze pe acela şi omul îi va conduce la casa unde urma să petreacă Paştele. Dar în timpul lui Iisus ducerea apei era o îndeletnicire strict femeiască; există doar o excepţie: în comunitatea esenienilor nu erau admise femei. Ca atare, în cazul esenienilor, cei care scoteau apa din fântâni erau bărbaţii. Iisus a avut întotdeauna femei în rândul celor care-l urmau. Cum se întâmplă atunci că a sărbătorit ultimul Paşte de dinaintea răstignirii Sale doar cu bărbaţi? Oare Iisus a sărbătorit ritualul sfânt la esenieni?

În rândul esenienilor existau prescripţii extrem de stricte privitor la ordinea ierarhică a membrilor. În regulile comunităţii, descoperite la Qumran, era stabilit destul de limpede cine şi unde poate sta la masă; şi tocmai pe marginea acestei chestiuni[XII] a avut loc disputa din ultima sărbătoare pascală a lui Iisus.

Aşadar, să fi prăznuit Iisus şi ucenicii Săi la esenieni? Spre deosebire de preoţimea iudaică aceştia nu calculau [data sărbătorilor] după calendarul lunar, ci după cel solar. Ca atare, esenienii prăznuiau cu o zi înaintea iudeilor ortodocşi. S-a orientat Iisus după calendarul esenienilor? Probabil! În acest caz, Iisus ar fi supravieţuit primei zile a sărbătoarei pascale (Marcu!) şi ar fi murit înainte de Paştele iudeilor ortodocşi (Ioan!). În felul acesta, autorii biblici au comis o greşeală hotărâtoare: ei au confundat sărbătoarea esenienilor cu cea a iudeilor ortodocşi!

Dar cum a prăznuit Iisus cu ucenicii Săi? Cea mai veche descriere se găseşte în „Codex Bezae Cantabrigiensis", în cea mai veche ediţie a Evangheliei după Luca:[XIII]

„Şi când a sosit ceasul, s-a aşezat El (Iisus) la masă şi Apostolii s-au aşezat cu el. Şi El a spus: cu dor am dorit să mănânc acest Paşte cu voi, căci vă spun că nu voi mai mânca până ce nu va veni Împărăţia lui Dumnezeu. A luat potirul şi a zis: luaţi-l şi împărţiţi-l între voi. Căci vă zic că nu voi mai bea din sucul viţei, până ce nu va veni Împărăţia lui Dumnezeu. Apoi a luat pâinea, a frânt-o şi a zis: faceţi şi voi asemenea, spre pomenirea Mea."

În felul acesta Iisus a schimbat ceremonia pascală; mulţumirea iudaică pentru eliberarea din robia egipteană va fi transformată într-o sărbătoare a amintirii lui Iisus şi a speranţei în Împărăţia lui Dumnezeu ce urma să vină. În acelaşi sens au prăznuit şi comunităţile creştine timpurii![XIV]

Ce-i drept, Cina cea de Taină celebrată astăzi de bisericile creştine se revendică de la o prelucrare ulterioară, propusă de Pavel. În timp ce, în ediţia veche din „Codex Bezae Cantabrigiensis", Iisus vorbeşte încă de „sucul viţei", conform teologiei lui Pavel se ajunge la o transformare: zeama de struguri[194] se va transforma în sângele lui Hristos, iar pâinea se va schimba în trupul lui Hristos. Biograful lui Iisus, Marcello Craveri[XV], comenta pe marginea acestor aspecte: „Textul Evangheliei a fost lărgit prin completările făcute de Pavel... Bazându-se pe riturile greco-orientale, Pavel a introdus ideea conform căreia cel care ia parte la Cină, fără a fi hirotonit, va fi pedepsit de Dumnezeu (după circumstanţe, chiar şi cu moartea)."

Protestantismul luteran a mers şi mai în urmă cu un pas: aici, odată cu pâinea şi vinul, trupul şi sângele lui Hristos vor fi consumate doar în mod

[194] Autorul foloseşte aici *Rebensaft* care, deşi se poate traduce direct prin vin, implică şi formula – cu sens de glumă ironică – „zeamă de struguri".

simbolic.[195] În schimb, pentru credincioşii catolici ostia[196] se transformă literalmente în trupul lui Iisus, iar vinul în sângele Lui. De atunci au avut loc nenumărate discuţii care, prin stupiditatea lor, sunt mai mult ca orice altceva tributare vremelniciei. Se schimbă masa şi greutatea ostiei după transformarea[197] în trupul şi sângele lui Hristos? Oare în ostie este prezent tot trupul lui Iisus, sau numai carnea, fără oase? Fiecare ostie se va transforma la Liturghie în trupul lui Iisus? Atunci, de vor fi sfinţite 1 000 000 de ostii, vom avea de-a face cu 1 000 000 de trupuri ale lui Iisus? Dacă o ostie cade la pământ şi se sparge, asta se întâmplă şi cu trupul lui Iisus? Sau va fi împărţit trupul lui Iisus în toate ostiile care sunt sfinţite în timpul unei slujbe?

„CMB": „Craii" erau astrologi

În fiecare an, la data de 6 ianuarie, în toate regiunile catolice apar copii îmbrăcaţi „în stil oriental". Ei povestesc despre „Cei trei crai", fac colecte în scopuri de binefacere şi înscripţionează „CMB" deasupra uşilor caselor înainte de a pleca mai departe. În credinţa populară aceste iniţiale îi desemnează pe Caspar, Melchior şi Baltazar, „numele Crailor". Între timp, Biserica Catolică s-a distanţat de această variantă şi o reinterpretează astfel: de acum „CMB" trebuie să semnifice doar iniţialele formulei „Christum Mansionem Benedicat", adică „Hristos să binecuvânteze această casă". Cu toate acestea, una este ceea ce valorează ca opinie oficială şi alta este ceea arată credinţa populară străveche.

Este o noapte întunecată. Cei trei crai, Caspar, Melchior şi Baltazar, călătoresc pe cămilele lor. Ei urmează o cometă mare şi strălucitoare care le luminează drumul spre Betleem şi care trebuie să le arate locul unde va veni pe lume noul Rege al Israelului, pentru ca ei să-I aducă daruri şi să I se închine.

Această scenă reprezintă una dintre cele mai îndrăgite imagini ale credinţei creştine. Totuşi, craii atât de îndrăgiţi în credinţa populară nu apar deloc în Biblie. Doar la Matei[1] există o indicaţie: „Iată, au venit magii din Răsărit la Ierusalim şi au zis: «Unde este Regele Iudeilor, Care S-a născut? Am văzut steaua Lui la Răsărit şi am venit să I ne închinăm.»"

---

[195] Este cel puţin ciudat faptul că autorul nu observă vehemenţa cu care Luther a apărat prezenţa reală a trupului şi a sângelui lui Hristos în pâinea şi vinul liturgic. Chiar dacă formula luterană a implicat deosebiri faţă de cea catolică (prima pretinde prezenţa reală *în* materia euharistiei, iar cea de-a doua vorbeşte de o transformare efectivă *a* materiei euharistiei – concepţie împărtăşită şi de Biserica Ortodoxă), totuşi suntem departe de concepţia simbolistă împărtăşită de protestantismul reformat (după Calvin şi Zwingli). De altfel, Luther a purtat o dispută cu Zwingli, la Marburg, tocmai pe această temă.

[196] Ostia este bucata de pâine nedospită oferită spre împărtăşire credincioşilor; de menţionat că, în cultul romano-catolic, doar clerului i se permite să se împărtăşească şi cu vin.

[197] Se referă la momentul Epiclezei, adică acel moment liturgic în care, în urma rugăciunilor preotului, Duhul Sfânt transformă Cinstitele Daruri (pâinea şi vinul deja binecuvântate) în Sfintele Daruri (trupul şi sângele lui Hristos).

Informaţiile geografice sunt lapidare şi drept urmare ele nu se pot potrivi. Magii au sosit din Răsărit, privind dinspre Ierusalim. Ca atare, steaua ar fi trebuit să le apară în ţinuturile lor de obârşie ca fiind la Apus şi nu tot la Răsărit. La Răsărit de Ierusalim se întindea Persia, ţara mamă a astrologiei. Oamenii care „au urmat steaua" erau în mod evident astrologi. În limba greacă ei vor fi numiţi „magoi", expresie ce provine din cuvântul persan „magusch". Un „magosch" era membru al castei preoţeşti, iar astrologia era pentru ei unul dintre cele mai importante domenii de activitate.

Ne închipuim o cometă care se deplasa înaintea astronomilor şi le indica drumul. Dar acest lucru nu e prea credibil, deoarece cometele erau mai degrabă prevestitoare ale nenorocirilor, precum războiul şi moartea, şi nu semne cereşti care să indice naşterea apropiată a unui stăpân pământesc. Presupunerea noastră este greşită: Biblia utilizează o expresie orientală[II], care înseamnă că bărbaţii s-au îndreptat „în direcţia stelei". Dar în direcţia cărei stele?

La această întrebare poate răspunde Astrologia! Trebuie să ne gândim la faptul că în Astrologie, planetele erau de multe ori identificate greşit ca fiind stele: aşadar, ce planetă putea fi privită ca semn prevestitor favorabil în timpul lui Iisus?

Jupiter a fost mereu înţeles ca un vestitor al lucrurilor favorabile. Saturn indica oamenii buni şi nobili; Marte definea puterea, Mercur, credinţa, iar Venus arăta dragostea pentru oameni şi Dumnezeu. De care dintre aceste planete ar fi putut fi ademeniţi în pământul biblic, magii persani? Astrologii citeau profeţiile consultând constelaţii de planete şi o singură planetă. Pe data de 17 aprile î. Hr. a existat o combinaţie uluitoare care nu se poate întâlni decât extrem de rar! Cele cinci planete: Jupiter, Saturn, Marte, Mercur şi Venus s-au întâlnit împreună în constelaţia Berbecului. Acestora li se adaugă linia subţire a semilunii aflată în creştere. Berbecul era constelaţia Iudeii. Planetele norocului aflate în Berbec împreună cu luna s-au lăsat interpretate cu uşurinţă. În Iudeea se va naşte un Rege, un Guvernator bun, nobil, puternic, credincios, iubitor de Dumnezeu şi de oameni!

Aşteptau magii naşterea unui nou rege, în Iudeea, pe data de 17 aprilie a anului 6 î. Hr.? Ce-i drept, configuraţia rară a planetelor ar fi putut să-i ispitească pe astrologii persani. S-a născut însă Iisus cu adevărat în anul 6 î. Hr.? Conform lui Matei[III] şi lui Luca[IV] în vremea când a venit Iisus pe lume, domnea Irod. Cum Irod a murit în anul 4 î. Hr., Iisus ar fi putut să se nască în anul 7 î. Hr. Pe de altă parte, trebuia ca în aceeaşi perioadă să aibă loc un recensământ, căci Luca spune clar: pe când Quirinius era guvernator în Siria.[V] Însă, conform lui Herodot, acest recensământ [al lui Quirinius] are loc abia în anul 6 d. Hr. Cele două afirmaţii se contrazic în mod izbitor.

Fără îndoială că este falsă şi o informaţie anume pe care o aflăm la Matei, conform căreia Irod îi adună[VI] pe „toţi Marii Preoţi" pentru a afla de la ei unde

anume se va naşte noul Rege, Lumina lumii. La momentul respectiv exista însă un singur Mare Preot şi nicidecum mai mulţi.[VII]

Crăciunul: speculaţii şi o greşeală de traducere

În fiecare an, pe data de 24 decembrie, sărbătorim naşterea lui Iisus. Tocmai pentru că în lumea noastră marcată tot mai mult de comerţ, până şi sărbătoarea lui Hristos se va transforma tot mai mult dintr-o noapte sacră liniştită[198] într-una zgomotoasă, mulţi oameni tânjesc după liniştea simplă, după bucuria copilăroasă pentru minunea de la Betleem. Nu S-a născut Iisus în staulul de la Betleem?

Până în secolul al IV-lea nu a existat o sărbătoare comună de Crăciun. În lumea creştină nu era prea clar când anume S-a născut Iisus: Pe 28 martie? Pe 18 aprilie? Sau pe 29 mai? Această incertitudine i-a deranjat pe maeştrii calculelor. Ei au pornit de la presupusa dată a morţii şi anume 6 martie. S-ar crede că am putea afla din Scripturi cum că Iisus avea 29 de ani şi trei luni, şi s-ar calcula înapoi. În felul acesta se ajunge la 6 ianuarie, ca dată a naşterii. Bisericile Orientale au rămas la această dată, în schimb cele vestice s-au decis pentru 25 decembrie. De ce?

Zilele dintre 21 şi 25 decembrie aveau o semnificaţie sacră, mai ales în spaţiul mediteraneean. Se celebra solstiţiul de iarnă şi exista bucuria că perioada rece şi neprimitoare a iernii va fi curând alungată de primăvară. Nu apărea în acea perioadă, la orizont, constelaţia Fecioarei? În acele zile, în Egipt, în Siria, în Persia ca şi în Fenicia se sărbătorea naşterea unui zeu-soare. Era vorba de o minune pentru că eroul solar era născut dintr-o fecioară. De exemplu Isis, zeiţa egipteană a cerului, l-a născut ca fecioară pe Horus. În regatul perşilor era adorat fiul cerului, Tamuz, mama sa fiind Mylitta (numită şi Astarte). Romanii au tolerat astfel de culte şi au acceptat ziua de 25 decembrie ca zi de sărbătoare. Dacă mai întâi religiile străine au fost tolerate, sub domnia mai multor împăraţi cultul lor a devenit o religie de stat a Imperiului Roman: undeva între 204 şi până în 275 d. Hr.

În primul secol de după intrarea în noua eră, creştinismul şi cultul lui Mitra se luptau pentru aderenţi. Nu mai poate fi stabilit cu precizie în ce măsură şi-a dezvoltat tânăra comunitate creştină un corp doctrinar şi un mod de viaţă cultic propriu sau dacă le-a preluat pur şi simplu. Dar paralelele nu pot fi ignorate: conducătorul cultului lui Mitra era numit „pater patrum", „Părintele, părinţilor"; preoţii erau numiţi „patres", adică „părinţi", credincioşii erau numiţi „fratres", adică „fraţi". Erau celebrate şapte sacramente atât în cultul lui Mitra, cât şi în catolicism. În anul 1439, la Conciliul de la Ferrana – Florenţa, numărul de şapte sacramente[199] a fost ridicat la rangul de dogmă bisericească. Chiar şi sfânta

[198] Aluzie la celebra formulă *stille Nacht* (noapte liniştită).
[199] În Ortodoxie numite Taine.

împărtăşanie, la care se consuma pâine şi vin, exista deja la adepţii lui Mitra. Ca şi în creştinism [ritualul] era săvârşit spre amintirea ultimei cine a maestrului.

Ca şi în creştinism, şi adepţilor lui Mitra li se cerea o viaţă moral-castă. Abaterile şi păcatele erau „curăţate" în cadrul unor ceremonii speciale. La începutul istoriei ar fi existat un potop, iar la sfârşitul vremurilor morţii vor învia în trup pentru a fi judecaţi de un „tribunal ce urma să vină".

Cum tânăra Biserică creştină nu putea să domine asupra cultului străin, cu variaţiile sale asemănătoare, şi le-a împropriat şi a stabilit data de 25.12, ca fiind ziua de naştere dintr-o Fecioară a lui Iisus. Zeiţele cereşti păgâne au fost înlocuite de Maria, iar fiul soarelui născut în chip imaculat a fost înlocuit de Iisus. În felul acesta sărbători vechi de milenii puteau fi păstrate în continuare, doar că ele vor fi treptat încreştinate. În timpul împăratului Constantin (306 – 337) acest lucru a devenit oficial. Tânărul fiu al soarelui era de acum Iisus; Astarte şi Isis, zeiţele cerului, deveniseră Maria. Două religii asemănătoare şi aflate în opoziţie au fost contopite între ele; mai întâi, vechile obiceiuri păgâne şi-au pierdut contururile, iar acum trebuia ca ele să fie şterse din conştiinţa oamenilor.

Prof. dr. Hans Schindler-Bellamy observă:[I] „Faptul că sărbătorim Crăciunul creştin la data de 25 decembrie îl datorăm cursului accidental al istoriei; căci istoria ar fi putut să decurgă cu totul altfel. În acest caz, Europa ar fi fost marcată de cultul lui Mitra."

Adevărata zi de naştere a lui Iisus este necunoscută. Oare putem să aflăm din Biblie în ce an S-a născut El? Dacă vom căuta în „Noul Testament" vor apărea ceva speranţe. Căci acolo vor fi menţionate nume care sunt istorice şi în felul acesta pot fi făcute concluzii pe marginea anilor reali. În Evanghelia după Luca se spune:[II] „În acea vreme s-a întâmplat că era o poruncă de la împăratul Augustus să fie numărată toată lumea. Şi aceasta era prima numărare şi s-a întâmplat în perioada în care Quirinius era dregător. Şi fiecare mergea în oraşul său să fie numărat. Aşa s-a dus şi Iosif din Galileea, din oraşul Nazaret, în oraşul lui David din ţinutul iudaic, care se cheamă Betleem, deoarece el era din casa şi seminţia lui David, ca să fie numărat cu Maria, femeia lui, care era însărcinată."

Ceea ce poate fi privit ca o relatare istorică, nu rezistă la o verificare critică din perspectiva autenticităţii istorice. Desigur, putea fi făcut un recensământ în interesul romanilor. De fapt, cei aflaţi la putere nu doreau decât să ştie câţi locuitori se află în fiecare loc, pentru a şti cum se stă cu situaţia veniturilor; intenţionau să aplice taxe. Dar le era pe deplin indiferent cărui trib ar fi putut să aparţină cândva strămoşii unui cetăţean. Din punctul de vedere al romanilor, un recensământ aşa cum este cel descris de către Luca, ar fi fost de-a dreptul absurd. Taxele puteau fi plătite de la domiciliul de atunci; important era doar cine şi unde locuia în momentul recensământului, şi cât anume câştiga. Orice altceva nu prezenta interes.

Un recensământ în timpul lui Quirinius este o informaţie care poate fi verificată din punct de vedere istoric. Senatorul Publius Sulpicius Quirinius a fost

numit în anul 6 d. Hr. în Siria; în acel an – ne spune istoricul Iosif Flavius – el a organizat un recensământ. Aşadar, să se fi născut Iisus în anul 6 sau 7 d. Hr.? În opinia lui Luca, precum şi în cea a lui Matei, El a adus lumină lumii în timpul domniei lui Irod; şi totuşi, acel domnitor, care s-a autointitulat „cel Mare", a murit în anul 4 î. Hr. Cele două date nu se lasă conciliate între ele.

Cert este că puţinele date referitoare la naşterea lui Iisus, şi verificabile din punct de vedere istoric, se contrazic în mod evident. Aşadar, în acest punct, Biblia greşeşte evident.

Dar dacă datele nu se potrivesc, să fie măcar condiţiile descrise corect? La Luca ni se spune în continuare:[III] „Şi pe când ei erau acolo (la Betleem, nota autorului), a sosit vremea ca ea să nască. Şi L-a născut pe primul ei Fiu şi L-a înfăşurat în scutece şi L-a aşezat într-un iesle; căci nu găsiseră loc în han." Alte informaţii legate de locul naşterii lui Iisus nu există la Luca. În realitate, ca europeni noi asociem „ieslea" cu „staulul"; dar nici la Luca, nici la Matei nu există vreo informaţie legată de vreun staul.

Matei[IV] spune doar ceva despre o „casă". Aşadar, Iisus s-a născut într-un staul sau într-o casă? Atunci când ne gândim la Crăciun noi îl concepem aşa cum am fost puternic impregnaţi de tradiţii străvechi. Deşi nu ne putem pronunţa asupra unor fapte sigure, credem totuşi că le ştim. Atunci când încercăm să ne imaginăm naşterea lui Iisus, în faţa ochilor noştri spirituali apar aproape automat imagini romantic-idilice. Îi „vedem" pe Maria şi pe Iosif mergând cu greu printr-un ţinut medieval înzăpezit. Obosiţi şi flămânzi ei se luptă cu frigul. Mereu extenuată, Maria face pauze repetate. O lumină apare din beznă.

Lumina intimă străluceşte la ferestrele caselor de piatră. Degeaba bat deznădăjduiţii la uşa hanurilor, căci nicăieri nu sunt primiţi. Ei vor fi respinşi în mod grosolan şi trimişi în altă parte. În cele din urmă ei se mulţumesc cu un lăcaş mai mult decât primitiv; au găsit adăpost într-un staul. Aici Îl naşte Maria pe Fiul ei şi Îl culcă pe fân şi paie, între bou şi măgar.

Astfel de imagini, sau altele asemănătoare, asociem noi Crăciunului; sunt greşite! Nici măcar boul sau măgarul nu se potrivesc; foarte probabil, Iisus a fost născut într-un caravanserai. Acesta consta dintr-o îngrăditură prevăzut cu un acoperiş de protecţie. În unele părţi acesta era închis. În felul acesta cele mai multe dintre anexe deveneau mici camere. Preţioasele animale rămâneau afară în timp ce oamenii poposeau în camerele sărăcăcioase, dar care ofereau protecţie împotriva vicisitudinilor naturii.

Dar cum au fost introduşi în context boul şi măgarul? Căci bunele animale nu au fost amintite nicăieri de către Evanghelişti. Cine i-a inventat? Cum au ajuns în universul de credinţă al creştinătăţii? Ei sunt rezultatul unei stupide greşeli de traducere din secolul al III-lea sau al IV-lea d. Hr.

Secole mai târziu după moartea pe cruce a lui Iisus s-au căutat în „Vechiul Testament", cu râvnă, trimiteri către Iisus. Se pare că s-au aflat la Avacum, unde se spune:[V] „Doamne, am auzit mesajul Tău, am văzut lucrarea Ta, Doamne! Fă-o

vie în vremea apropiată şi vesteşte-o în timpul ce vine." Deja este nevoie să apelăm la o fantezie extraordinară pentru a putea recunoaşte aici fie şi cea mai mică aluzie la Iisus.

Pentru interpreţii evlavioşi cererea vrea să spună că Dumnezeu vrea să facă lucrările Sale vii, că El ar dori să-L trimită pe Fiul Său, Iisus. Când? Dacă verificăm în ebraică[VI] şi traducem literalmente aflăm că se zice: „Iahve, am auzit de Tine, şi stau cu frică înaintea lucrărilor Tale în mijlocul anilor. Reînnoieşte acest lucru între ani."

„Între ani" poate fi tradus şi „între vremuri" sau „între epoci". Despre vreun animal oarecare nu este nicidecum vorba. În limba greacă a Bibliei-Septuaginta (nu cea din ediţia latină!) va fi oferită ocazia pentru schimbare! Acolo unde apare formula „între epoci", va fi scris „zoe"[200]. Iar animal se scrie „zoon". Asemănarea a condus la o traducere răstălmăcită şi greşită. De acum nu mai era vorba despre „între epoci", ci, deodată, despre „între animale"! Şi deoarece „între animale" era formulat prea general, pentru a face povestea mai plastică şi mai concretă, au fost introduşi boul şi măgarul.

Cel mai devreme în secolul al VI-lea după Hristos, când lucrările la textele „Noului Testament" erau de mult încheiate, a apărut aşa-numita Evanghelie a lui Pseudo-Matei. Parţial, în Biserica primară, textul apocrif a fost citit şi în liturghie, dar nu a fost niciodată inclus oficial în canonul Bibliei. În Pseudo-Matei[VII] citim: „Atunci Maria a intrat într-o iesle, a aşezat copilul în leagăn iar boul şi măgarul I s-au închinat."

Aşadar, informaţii tangibile şi verificabile referitoare la sărbătoarea de Crăciun istorică lipsesc în cea mai mare măsură în Biblie. Puţinele informaţii care pot fi verificate, se contrazic între ele, aşadar trebuia ca ele să fie parţial false. Iar imaginea în care credm atât de mult, a unui Iisus bebeluş aflat în iesle, între bou şi măgar, aşezat de secole în nenumărate iesle, se bazează pe o greşeală de traducere ridicolă!

Evangheliile: întrebări interzise?

Pentru mulţi contemporani, chiar şi la începutul mileniului trei un lucru este clar: centrul de greutate al Bibliei este „Noul Testament". Acesta va fi considerat în mod constant ca fiind o istorie evlavioasă a vieţii lui Iisus, scrisă de către istorici cunoscuţi după nume, dispăruţi de mult şi care erau contemporani ai lui Iisus. Pentru creştini, ei aduc omenirii „vestea cea bună", adică „eu-aggelion" (în greacă) şi, transcris, Ev-anghelie. În realitate purtători de veşti bune au existat şi în „Vechiul Testament". Isaia[I] îi numeşte „solii bucuriei, care vestesc pacea, predică binele şi vestesc izbăvirea."

Nenumăraţi autori au răspândit veşti bune despre Iisus. Au fost transmise duzini de Evanghelii. Încă şi mai multe s-au pierdut în trecerea secolelor. Şi

---

[200] În LXX apare: *en meso duo zoon* (εν μεσω δυο ζωων).

atunci de ce au fost alese tocmai aceste patru Evanghelii, pe care le cunoaştem din Biblie? Deoarece ştim cine a scris textele? Inclusiv Martin Luther este supus greşelii cum că cei patru Evanghelişti cunoscuţi şi-ar fi redactat ei înşişi textele. Aşadar el a definit inima Bibliei ca fiind „Evanghelia sfântului Matei", „Evanghelia sfântului Marcu", „Evanghelia sfântului Luca" şi „Evanghelia sfântului Ioan". Teologia academică şi bisericile creştine au renunţat de mult la această eroare. În realitate o greşeală mai veche va fi înlocuită cu alta mai nouă. Chiar şi în ediţiile biblice luterane din zilele noastre, citim mereu din „Evanghelia după..." în loc de „Evanghelia lui...".

Cea mai veche Evanghelie se pare că a apărut pe la anul 70 d. Hr. A fost numită „Evanchelia după Marcu." Această formulă sugerează că textul pe care-l folosim astăzi nu este nicidecum scris de către Marcu, dar că este foarte adevărat că a existat un adevărat text al lui Marcu, după care a fost conceput textul biblic. Aşadar, nu mai avem nici un text original al lui Marcu, ci numai un text după Marcu. Însă acest lucru este fals din punct de vedere istoric. În Evanghelia după Marcu nu se va face nicăieri, nici cea mai mică trimitere către un Marcu, drept autor! Acest nume apare pentru prima oară la jumătatea celui de-al doilea secol, în scrierile lui Papias, episcop al Frigiei (Turcia de astăzi). Renumitul teolog Hans Conzelmann[II] spune despre acest lucru; „Ceea ce scrie Papias este vorbărie... şi întru totul lipsit de valoare istorică." Istoricul bisericesc Eusebiu, a fost încă şi mai clar. În opinia lui Papias era „extrem de limitat intelectual". Şi totuşi, el este cel care a emis teza că una din cele patru Evanghelii ar fi fost scrisă de un cunoscut Marcu.

Şi autorul „Evangheliei după Matei" este necunoscut. Se pare că a fost scrisă în jurul anului 90 d. Hr. din nou, prin această definire, se va sugera că ar fi existat un „Matei-original", al cărui manuscris ar fi slujit ca model pentru Evanghelia „după Matei". Un astfel de text originar nu se lasă descoperit. În textul „Evangheliei după Matei" nu ni se va oferi nici o indicaţie cu referire la autor. Tot episcopul Papias este cel care abia în secolul al II-lea după Hristos vorbeşte despre vreo calitate de autor a lui Matei. Pentru acest lucru nu există nici o dovadă istorică. Foarte probabil, nici nu a existat vreun autor biblic, pe nume Matei. Mult mai degrabă, lucrarea numită după el a fost compilată de către un grup de teologi învăţaţi.

La fel de fictiv este şi Evanghelistul Luca. Până acum, un „Luca-original" nu s-a putut afla. Textul atribuit lui Luca, care a fost scris probabil pe la anul 90 d. Hr., este anonim. El a fost pus pentru prima oară în legătură cu Luca, ajutorul misionar al lui Pavel, abia în anul 180 d. Hr., de către episcopul Irineu din Lyon.

A patra Evanghelie trebuie să fi fost scrisă foarte târziu, şi anume abia între anul 100 şi 110 d. Hr. Ca şi celelalte, păstrează celebra formulă „după" în „Evanghelia după Ioan". Şi din nou nu este cunoscut nici un text original al lui Ioan care să fi putut sluji textului biblic atribuit acestuia.

Totuşi, spre deosebire de celelate trei Evanghelii mai vechi, în cazul lui Ioan numele autorului apare clar: în capitolul 21![III] Întru totul limpede şi clar, Ioan va fi aici arătat ca ucenicul „care a mărturisit şi a scris despre aceste lucruri."

Oare să fie Evanghelia „după Ioan" o excepţie în raport cu celelalte trei Evanghelii anonime? Nicidecum! Teologia academică este astăzi în consens când spune că cel care a scris cîndva Evanghelia după Ioan a încheiat-o cu capitolul 20. Capitolul întregitor, 21 – cel care îl indică pe Ioan ca autor – a fost în mod cert introdus ulterior în cadrul unor prelucrări mai târzii.

Secole de-a lungul a fost promovată de către Biserica Catolică eroarea că aşa numita Evanghelie a lui Ioan ar fi un izvor în mod special demn de încredere, pentru că ar fi fost scrisă chiar de către cel mai iubit ucenic al lui Iisus. Ea valora ca lucrarea unui martor ocular. Chiar şi în 1996, această eroare evidentă a fost promovată prin mult răspândita „Traducerea unitară a Sfintei Scripturi"[201], concepută pentru catolici şi protestanţi.[IV]

Se mai poate vorbi despre o eroare când într-o ediţie populară, din 1996, ucenicul lui Iisus, Ioan, va fi arătat ca autor al „Evangheliei după Ioan", deşi teologia ştiinţifică ne arată contrariul? Scurt şi la obiect specialistul catholic în Noul Tesatament, de la München, Joachim Gnilka, concluzionează:[V] „Ideea că Apostolul Ioan ar fi conceput a patra Evanghelie, a fost abandonată astăzi în cea mai mare măsură, chiar şi în spaţiul de exegeză catolică. Autorul Evangheliei ne este necunoscut."

Teologia ştiinţifică nu mai percepe astăzi „Evanghelia după Ioan" ca fiind demnă de crezare, ci ca pe o sursă contestabilă. Teologul Gerd Lüdemann pune lucrurile la punct:[VI] „Cel care se află în căutarea lui Iisus cel istoric, nu-L va găsi în Evanghelia lui Ioan. Căci ceea ce a spus şi a făcut cu adevărat Iisus a depăşit cu mult a 4-a Evanghelie. Această opinie este demult un element de consens în cercetarea nou-testamentară."

Aşadar, nu ştim cine au fost autorii celor patru Evanghelii ale „Noului Testament". Generaţii de teologi s-au ocupat cu textele acestora. Evangheliile lui Matei şi Luca se aseamănă între ele extrem de clar. Cele două texte sunt în aproape o treime din ele de o asemănare izbitoare. Aceste paralele nu se găsesc nici la Marcu nici la Ioan. Teologia a concluzionat asupra acestui fapt prin aceea că trebuie să fi existat cîndva o colecţie de afirmaţii ale lui Iisus, care a fost folosită ca sursă, în mod independent, de către autorii Evangheliilor după Matei şi Luca. Cu privire la existenţa acestei colecţii-sursă, numită „Q"[202], teologia ştiinţifică germană nu are nici o îndoială.

---

[201] Einheitsuebersetzung der Heiligen Schrift.

[202] Q este iniţiala expresiei germane, „colecţie-sursă" (Quellensammlung), unde Quelle înseamnă sursă sau izvoare.

Laicilor nu trebuie să le fie cu mirare de cât de puţină unitate există pe marginea lui „Q", cu toate că Biblia nu ne dă vreo cât de mică dovadă scrisă despre „Q". *Atunci, în cel mai bun caz, ar fi posibilă o discuţie serioasă decât o speculaţie arbitrară.*

Mai mult decât ciudate sunt următoarele lucruri: pe de-o parte, în teologia de limbă germană nu va exista nici cea mai mică îndoială cu privire la existenţa lui „Q". pe de altă parte, se va discuta extrem de contradictoriu despre „Q": în ce formă exista „Q"? a fost „Q" transmis doar prin tradiţii orale sau a existat ca text fixat în scris? Iar dacă „Q" a existat ca manuscris, în ce limbă era redactat? În aramaică... sau în greacă? Au existat una sau mai multe versiuni ale textului, cumva editate în mai multe limbi?

Cel care se ocupă cu discuţiile teologilor germani referitoare la izvorul primordial „Q", trebuie să fie uluit să vadă ce anume este considerat în universităţi ca fiind „ştiinţă teologică"! Presupusele colecţii de citate „Q" vor fi dezbătute cu seriozitate în nenumărate şi exhaustive lucrări, cu toate că nimeni nu ştie cum arăta „Q". În cele din urmă, chiar şi existenţa lui „Q" este mai mult decât discutabilă! Căci în timp ce ea este o realitate indubitabilă pentru teologii germani, teologii francezi[VII] văd lucrurile cu totul altfel; teologii de marcă din Franţa pretind că „Q" nu a existat niciodată. Ambele părţi se văd pe sine ca apărătoare şi utilizatoare ale unor principii ştiinţifice puternice. Dar una din părţi greşeşte: care?

În teologia ştiinţifică actuală domneşte dezbinarea şi asupra chestiunii referitoare la cine, când, unde şi în ce limbă a scris Evangheliile din Biblia noastră şi pentru cine? Credinţa creştină se sprijină pe acest fundament cu adevărat nesigur al celor patru Evanghelii.

Tânăra Biserică creştină se poate să fi crezut încă fără rezerve în începuturile istoriei sale. Dar omul prezentului scrutează (cu suspiciune) cele patru Evanghelii ce dau aparenţa că ar relata despre faptele istorice ale lui Iisus. Cine crede că asta ar trebui să fie şi scopul unei Teologii cu adevărat critice, se înşeală profund.

Rudolf Bultmann, unul dintre teologii creştini de marcă ai secolului XX, concluzionează cu duritate[VIII] „că despre credibilitatea celor transmise nu este admis să se pună întrebări." Pentru Bultmann nu se pune deloc problema dacă o întâmplare descrisă este adevărată sau nu. Ceea ce este scris în Evanghelii, trebuie considerat ca fiind cuvântul lui Dumnezeu şi nu poate fi pus sub îndoială. Pentru creştini nu există decât o întrebare: vrea sau nu vrea să creadă acest cuvânt? Despre cât de anacronică este această poziţie şi cât de pornită este ea dintr-un sentiment de-a dreptul confuz, lipsit de orice logică, ne spune Rudolf Augstein:[IX] „Nu este permis să se pună vreo întrebare, trebuie să se creadă fără întrebări, verificarea este deja o lepădare. Se poate cumva şi altfel? Nicidecum. Căci cel care întreabă a apostaziat."

Fecioara: născut de o fecioară?

În credinţa creştină de factură catolică sau evanghelică, o semnificaţie centrală o are minunea nasterii lui Iisus dintr-o fecioară. Iată ce se spune în Crez: „Credem... într-unul Domn, Iisus Hristos, Fiul născut al lui Dumnezeu, născut din Tatăl mai înainte de tot timpul, născut şi nu făcut, care s-a întrupat[203] prin Duhul Sfânt, din Fecioara Maria şi s-a făcut om." Mai puţin înflorit, dar la fel de concret susţine şi Crezul apostolic: „Cred... în Iisus Hristos, născut din Fecioara Maria."

Karl Barth (1886-1968), care nu a fost nicidecum un catolic fanatic[204], ci un teolog protestant din Elveţia, concluziona în lucrarea sa „Die kirchliche Dogmatik"[205]: „Biserica ştia bine ce a făcut atunci când a aşezat această dogmă ca pe un fel de paznic la uşa tainei Crăciunului. Ea va fi promulgată ca o regulă bisericească: aşadar afirmarea învăţăturii referitoare la naşterea din fecioară face parte din adevărata credinţă creştină."[I]

În Biserici, atât catolicii, cât şi protestanţii marturisesc în felul acesta prin rugăciune cu toate că, în realitate, este evident că doar o minoritate de credincioşi mai este convinsă de acest fapt. În 1999, un sondaj făcut între catolicii germani a revelat faptul că 60 de procente dintre aceştia nu mai cred în dogma naşterii din Fecioară.[II] Se pare că procentul creştinilor care nu au nici o idee despre ce spune „Noul Testament" cu privire la „născut din Fecioara Maria" este mult mai mare.

Cele mai vechi documente ale „Noului Testament", scrise cu câteva decenii înaintea celor patru Evanghelii, sunt epistolele Apostolului Pavel. Aşadar, Pavel este mărturisitorul cel mai timpuriu. El îi numeşte ca părinţi ai lui Iisus atât pe Maria, cât şi pe Iosif. Numele mamei lui Iisus este familiar contemporanilor noştri care cred în Biblie, dar era mult mai puţin cunoscut celor care au fost autorii Evangheliilor din „Noul Testament". Pentru aceştia, ea joacă un rol subordonat. Evanghelistul Marcu o menţionează doar marginal, fără să-i specifice numele şi, din punct de vedere actual, Iisus o tratează mai degrabă fără respect.[III] La Evanghelistul Ioan, Maria apare doar de două ori, în ambele cazuri[IV] numele ei nefiind menţionat.

Încă un aspect ciudat: Ioan indică faptul că la răstignirea lui Iisus au fost de faţă şi mama Sa (al cărei nume nu va fi menţionat) şi sora acesteia. Iar aceasta din urmă se numea Maria. Oare bunica lui Iisus şi-a numit ambele fiice cu numele de Maria?

---

[203] Formula folosită aici este: *hat Fleisch angenommen* – „şi-a asumat carnea, trupul".

[204] Un cuvânt extrem de interesant şi cu o istorie fascinantă: *schwaermerischer*. Pentru informaţii lămuritoare şi foarte bine prezentate recomand Dominique Colas, *Genealogia fanatismului şi a societăţii civile*, Nemira 1998.

[205] Dogmatica bisericească.

Numele Maria apare ocazional, la Matei şi la Luca, sub forma de Miriam. În cazul lui Matei, probabil, şi mult mai sigur în cazul lui Luca, versetele respective au fost adăugate mai târziu.

Se impune întrebarea dacă mama lui Iisus se numea cu adevărat „Maria". Sau poate că iniţial nu era nicidecum vorba despre un nume propriu, ci mai degrabă de un cuvânt sau un joc de cuvinte cu semnificaţii mult mai înalte? Pentru a înţelege acest lucru este evident că sunt necesare câteva informaţii suplimentare.

Se pare că mama lui Iisus era însărcinată încă înainte ca Iosif să se căsătorească cu ea[VI] – ba chiar, spune Matei, „de la Duhul Sfânt".[VII] Din punctul de vedere al contemporanilor de atunci (ca şi al celor de acum), care gândeau în termeni profani, trebuia să fi avut loc un act sexual pre- şi ca atare extra-conjugal. Ori, acest lucru era perceput ca fiind un lucru extrem de condamnabil, deoarece în timpul lui Iisus nu exista deosebire între logodnă şi căsătorie. Îndată ce o femeie era promisă unui bărbat ea era deja logodită cu acesta şi trebuia să-i fie credincioasă. Dacă bărbatul murea înainte de contractarea căsătoriei, ea era considerată văduvă. Aşadar, virginitatea era o condiţie de la sine înţeleasă pentru căsătorie; dacă femeia nu mai era intactă, se considera adulter.

Să revenim la Iosif. Logodnica sa era însărcinată. Cine anume putea fi suspectat ca fiind tatăl? Nu cumva Iosif însuşi? Dar el nu se ştia vinovat de nimic şi, în ceea ce-l priveşte, a bănuit-o pe logodnica sa de infidelitate; de aceea, el s-a gândit să o părăsească.[VIII] Să-i fi fost tânăra femeie necredincioasă încă înainte de căsătorie? Trebuie menţionat că nu este vorba doar de orgoliul rănit al lui Iosif, ca bărbat! Căci atât relaţiile sexuale pre- cât şi cele extra-conjugale erau pedepsite cu moartea!

În astfel de cazuri, pentru ca lucrurile să fie limpezi, trebuia efectuat un „test" ciudat. Se pare că ciudata procedură a fost concepută de Dumnezeu Însuşi şi dictată profetului său, Moise.[IX] Aceasta consta în ducerea miresei sau logodnicei suspectate în faţa preotului locului, care umplea un vas de lut cu apă, adăuga praf de pe fundul tabernacolului[206] şi spunea: „Dacă nu a dormit la tine bărbat şi nu ai fost necredincioasă bărbatului tău, astfel încât să te necurăţeşti, atunci această apă murdară nu te va vătăma." Apoi, cea acuzată de infidelitate trebuia să bea supa dezgustătoare. Dacă îndura acest lucru fără să sufere probleme, însemna că era nevinovată. Procedura, mai mult decât discutabilă din perspectiva actuală, era numită „mar jam", apă amară. Să fi fost verificată mama lui Iisus în felul descris? Să nu fie aşa-zisul ei nume nimic altceva decât răstălmăcirea ironică a lui „mar jam" – Miriam?

---

[206] Tabernacolul (în evreieşte *Mişkan*) este chivotul legământului, adică acel edificiu portabil în care erau depozitate Tablele Legii. Este descris la Cartea Ieşirii (Exodul) capitolul 28, versetele10-16. În Biserica creştină este acel loc din altar unde este depozitată Sfânta Euharistie (sau Împărtăşanie). Titulatura de tabernacol este păstrată acestui obiect în Biserica Catolică, cea Ortodoxă numindu-l Chivot.

În textele „Noului Testament" nu se face nici o trimitere directă la un astfel de test de castitate. Dar va fi descrisă în cartea naşterii sfintei Maria şi a copilăriei Mântuitorului.[X] Maria înghite băutura, parcurge altarul de şapte ori şi supravieţuieşte procedurii: „Nici o vătămare nu se va vedea asupra ei."

Logodnica lui Iosif, care se numea, probabil, Maria, era însărcinată. Dar mai era ea într-adevăr fecioară, aşa cum se spune în Mărturisirea de credinţă? Acest lucru îl susţin doar Matei şi Luca. În schimb nici Marcu, nici Ioan nu ştiu ceva despre naşterea feciorelnică. La Luca[XI], Maria află de la un înger că va naşte ca fecioară, iar la Matei[XII], Iosif aude uluit că logodnica sa virgină va avea un copil. De ce? Pentru a se împlini o profeţie: „Iată, o fecioară va fi însărcinată şi va naşte un Fiu, şi îi vor da lui numele Emanuel."

Textul la care se referă Matei se află la profetul Isaia. El va fi citat în fiecare an la slujbele de Crăciun. Din păcate a fost cu totul decontextualizat! Şi iată ce trebuie să afle un laic atunci când citeşte pasajul în contextul său:[XIII] „Iată, o fecioară este însărcinată şi va naşte un fiu pe care-l vor numi Emanuel." Să fie vorba în „Vechiul Testament" despre Iisus? Că nu este aşa recunoaştem din context. Citim mai departe: „el va mânca unt şi miere, până ce va şti să respingă răul şi să aleagă binele. Căci înainte ca băiatul să înveţe să aibă discernământ, ţara va fi pustiită în faţa celor doi regi care te înspăimântă."

Nu sunt necesare cunoştiinţe teologice de specialitate pentru a înţelege textul, aşa cum a fost el cu adevărat gândit: Isaia şi regele Ahaz au un dialog. Ahaz se teme de duşmanii săi, regii Siriei şi ai Israelului. Isaia caută să-l liniştească. El se referă întru totul concret la situaţia regilor, aşa cum se prezenta ea în acel moment. Aşadar, el spune: „O fecioară este însărcinată. Ea va naşte un copil. Acest copil va mânca unt şi miere."

Situaţia devine şi mai deprimantă. Căci Ahaz va fi ameninţat de către cei doi duşmani ai săi în acelaşi timp. Situaţia militară este serioasă, poporul flămând. Dar în câteva luni se va naşte copilul: atunci nu vor mai fi probleme, copilul va putea mânca unt şi miere. Micului urmaş îi va merge bine, căci în curând pericolul va fi înlăturat! În fine, copilului i se va da un nume îmbucurător: Emanuel, adică „Dumnezeu ajută".

Când anume îşi va manifesta Dumnezeu influenţa Sa benefică? Cât de curând, oricum în patru sau cinci ani. Atunci el [copilul] va putea discerne între bine şi rău. Atunci - trebuie înţeleasă profeţia -, duşmanii care l-au înspăimântat atât de mult pe Ahaz vor fi învinşi.

Se pare că episodul descris are loc între 761 şi 746 î. Hr. [207] Cititorului îi va fi clar: are de-a face cu o afirmaţie profetică, în mod cert situaţională şi care ţinteşte un viitor nemijlocit, din a doua jumătate a secolului al VIII-lea

---

[207] *Dicţionarul Biblic*, Editura „Cartea Creştină", Oradea, 1995, ne spune că Ahaz, rege al lui Iuda, a domnit între 732-715 î. Hr. Dar tot acolo se specifică şi faptul că există probleme de cronologie cu privire la perioada de domnie a lui Ahaz (p.18).

pre-creştin. Nu este vorba despre Iisus; şi nici nu apare la Isaia vreo „fecioară". Aceasta este numită în ebraică „alma". O „alma" este „o tânără femeie bună de măritat",iar cuvântul nu se referă la virginitatea ei.

Aşadar, Evangheliile după Matei şi Luca au fost redactate în jurul anului 90 d. Hr; cu aproape 60 de ani mai înainte, aşadar în urmă cu două generaţii, Hristos a murit pe cruce. Textele nu aparţin unor martori oculari, nici măcar unor contemporani ai lui Iisus. Ele au fost redactate de membri ai comunităţii creştine timpurii, care erau convinşi de faptul că Iisus era Mesia. Autorii nu au căutat absolut deloc să scrie o biografie istorică. Scopul lor era să-şi fundamenteze credinţa. În felul acesta, o tânără femeie, al cărei nume nu-l cunoaştem precis, a fost transformată în Maria, care a născut ca fecioară. Naşterea virginală a lui Iisus este o ficţiune concepută pentru a face să se împlinească o profeţie care, în realitate, nu se referea la Iisus.

Cu cât a trecut mai multă vreme de la moartea pe cruce a lui Iisus, cu atât mai clar a fost formulat acel fapt care la Matei era doar insinuat; textele apocrife, care nu au fost incluse în Biblie, sunt cele care oferă informaţii explicite, edificatoare.

În „Urcarea la cer a lui Isias", scrisă aproximativ în anul 100 d. Hr., ni se spune:[XIV] „Şi am văzut o femeie din neamul profetului David, numită Maria; ea era fecioară, promisă unui bărbat pe nume Iosif, tâmplar de felul său, care provenea de asemenea din neamul lui David cel drept, din Betleemul Iudeii. Şi s-a făcut că el voia un moştenitor de la mireasa lui şi a aflat-o însărcinată. Atunci el a vrut să o repudieze. Şi îngerul Duhului Sfânt a apărut în lume, iar după arătarea acestuia, Iosif nu a mai alungat-o pe Maria şi nu a spus nimănui ce ştia despre ea. Şi nu s-a apropiat de Maria, ci a ţinut-o lângă el ca pe o fecioară, cu toate că era însărcinată."

Proto-evanghelia lui Iacob s-a bucurat de cea mai mare popularitate abia în secolul al II-lea d. Hr. Autorul anonim nu s-a mai mulţumit cu insinuări şi informaţii subtile. Tânăra Biserică creştină devenise între timp mai stabilă; prin urmare, se simţea nevoia de a se adăuga înflorituri voluptoase relatărilor atât de simple:[XV] Maria şi Iosif şi-au găsit refugiul într-o peşteră; Fecioara Maria este însărcinată, naşterea lui Iisus este iminentă. Iosif va fi în mereu nervos şi căuta agitat o moaşă. Întâmplător apare una care venea în munţi. În realitate, aceasta nu va fi decât martoră:

„Ea s-a oprit în faţa grotei şi, iată, s-a învolburat un nor luminos. Atunci a strigat Wehmutter (doica, n. autorului)[208]: «Azi s-a transfigurat sufletul meu, căci ochii mei au văzut lucruri minunate. În Israel s-a născut un Mântuitor!» Şi deodată norul de deasupra grotei a dispărut şi a răsărit o lumină atât de puternică

[208] Langbein foloseşte aici doi termeni: *Hebamme*, care înseamnă doică şi un sinonim mai rar al acestuia: *Wehmutter*, greu de aflat în dicţionare. Am păstrat forma originală, explicaţia dată de autor în paranteze fiind lămuritoare.

încât ochii noştri nu o puteau îndura. Apoi această lumină a dispărut treptat până la momentul în care pruncul a devenit vizibil şi a apucat sânul maicii Sale Maria."

În faţa grotei apare şi o oarecare Salomeea. Moaşa îi povesteşte cu entuziasm: „Salomeea, Salomeea, am să-ţi dau veşti minunate! O fecioară a născut împotriva firii." Dar Salomeea se îndoieşte. Ea va fi condusă imediat în grotă pentru a o verifica pe Maria prin metode ginecologice. Salomeea a cercetat cu mâna, natura Mariei". [A rezultat că] inclusiv după naşterea lui Iisus ea a rămas fecioară. Pedeapsa pentru îndoială vine imediat: „Iar acum îmi cad mâinile ca şi cum ar fi atins focul!" Profund înfricoşată, Salomeea se roagă pentru iertare şi va fi ascultată! Micuţul Iisus, proaspăt născut, împlineşte prima Sa vindecare - căci Salomeea, de acum pe deplin convinsă, atinge pruncul şi va fi vindecată.

Atât textele biblice, cât şi cele extrabiblice cunosc o anumită dezvoltare, de la o subtilă credinţă în virginitate până la o convingere religioasă, care dezvoltare va continua în creştinătate:

- Spre finalul secolului al IV-lea, Ioan Hrisostom explică faptul că Maria ar fi rămas fecioară pe tot parcursul vieţii.
- În anul 649 d. Hr., la Conciliul de la Lateran, opinia lui Hrisostom va fi în mod explicit ridicată la rangul de dogmă de către Biserica Catolică.
- În anul 675 este confirmată dogma fecioriei permanente a Mariei.
- În anul 1546 Conciliul de la Trident[209] lămureşte în mod pe deplin official: Maria nu doar că a rămas fecioară până în momentul morţii sale sfinte, ci a rămas lipsită de orice păcat.
- În anul 1854 papa Pius al IX-lea a produs reacţii puternice între Protestanţi din cauza unei noi dogme; începând de atunci se consideră ca un dat indubitabil de credinţă faptul că Maria nu a fost atinsă nici de păcatul originar.
- În anul 1950 papa Pius al XII-lea a ridicat la rangul de dogmă ideea că, după moartea sa, Maria s-a ridicat la ceruri cu sufletul şi cu trupul.
- În anul 1964, cadinalul Stephan Wyszynski a cerut în Conciliul II Vatican, ca Maria să fie numită prin dogmă, „Maica Bisericii". Acest lucru a părut multor demnitari catolici ca fiind mult prea mult. Totuşi, două luni mai târziu, papa Paul al VI-lea a promulgat că Maria este „Mater Eclesiae", „Maica Bisericii".[XVI]

---

[209] Conciliul de la Trident (1545 - 1563), este al 19-lea conciliu al Bisericii Catolice; este o reacţie la Reforma lutherană; lucrările sale sunt închise în 1564 de către papa Pius al IV-lea.

În concluzie, o cercetare mai atentă cu privire la „imaculata concepţie" a Mariei ne descoperă o eroare biblică centrală. Biblia nu oferă informaţii cu privire la fapte concrete despre istoria vechiului Israel! Ea nu descrie fapte neschimbătoare, ci arată dezvoltarea concepţiilor de credinţă. Acest proces a început cu mii de ani în urmă, în timpul „Vechiului Testament", a continuat în secolele de după naşterea lui Hristos – şi are loc şi în zilele noastre!

Galileea: sinonim pentru rebeliune?

Unde a locuit Iisus? În „Noul Testament" s-au dat răspunsuri diferite pentru această întrebare fundamentală. Dacă vom da crezare Evangheliei după Ioan, atunci Iisus a fost activ în special în împrejurimile Ierusalimului; dar dacă ne vom orienta după opinia Evangheliei lui Marcu atunci casa lui Iisus era în Galileea.

Teologul Günther Bornkamm concluzionează după Marcu:[I] „Patria lui Iisus era detestata Galilee, pe jumătate păgână... limba maternă a lui Iisus este aramaica galileeană." Oare? Willi Marxsen a concluzionat în lucrarea sa de referinţă „Introducere în Noul Testament"[II]: „Aşa cum este acceptat pretutindeni astăzi, se poate concluziona că toate locurile din Galileea, prezentate în Evanghelia lui Marcu sunt redacţionale." Cu alte cuvinte, trimiterile către Galileea vor fi abia mai târziu introduse. De ce?

Autorii şi redactorii textelor nu manifestau vreun interes în a alcătui o biografie corectă din punct de vedere istoric, ci, după moartea lui Iisus ei au creat descrieri ale vieţii Acestuia, descrieri care fac referire la cât mai multe „texte profetice" din „Vechiul Testament". La Isaia se spune,[III] „El («regele păcii»)" ar urma să „aducă la cinste... Galileea păgânilor" iar cum în ochii lor Iisus era chiar acest „Domn al păcii", El trebuia să provină din Galileea. Se poate spune că ei credeau în Motto-ul: „A şti nu înseamnă a crede, dar a crede înseamnă a şti!"

Pe lângă aceasta, „Noul Testament" este plin de simboluri plastice care nu trebuie luate neapărat ad litteram. În primul secol după Hristos, noţiunea de „galileean" era deseori doar un alt termen pentru „răzvrătit"[IV], căci pentru mulţi contemporani ai lui Iisus „Galileenii" erau rebeli care luptau împotriva romanilor. Oare trebuia ca Iisus să fie reprezentat ca un opozant al Romei, motiv pentru care a fost numit „Galileean"?

INRI – Inscripţia de pe cruce nu a existat niciodată

Probabil că cel mai celebru simbol cunoscut pe deplin este cel al credinţei creştine: crucea. Ea reprezintă pentru credincioşii creştini jertfa lui Hristos, care a luat asupra Sa vina lumii şi a murit în numele[210] omenirii. Crucea creştină este atât de cunoscută încât poate părea curioasă o întrebare care să sune: cum arăta

[210] *Stellvertretend*: se traduce prin locţiitor, adjunct, suplinitor; Iisus este cel care moare în locul lumii, în locul oamenilor (care sunt păcătoşi), pentru a-i răscumpăra.

în realitate crucea lui Iisus? Dar este [o întrebare] îndreptăţită. Probabil cea mai veche reprezentare a unui crucifix a fost descoperită abia în 1856, la Roma, pe unul dintre zidurile palatului imperial al Palatinilor. Se afla într-una dintre camerele din pivniţă şi reprezenta un graffiti scrijelit pe perete de cineva care dispreţuia credinţa creştină. Ea reprezintă un răstignit cu cap de măgar: să fie oare o reprezentare a lui Iisus? Jos, în stânga răstignitului, îngenunchiază un om. Scena va fi clarificată prin cuvintele: „Alexamenos îşi cinsteşte zeul."

Care zeu? Este cunoscut faptul că romanii îi acuzau pe iudei – şi se pare că şi pe primii creştini – de onolatrie, adică de închinarea la măgar.

Vechimea acelei reprezentări blasfemiatoare e disputată. După Marcello Craveri[I] ea datează din secolul al III-lea după Hristos. Michael Hesemann[II] consideră ineditul document ca fiind încă şi mai vechi; el crede că ar fi fost făcut „în perioada persecutării creştinilor de către Nero, în anul 64". De ce nu mai târziu? Opinia lui Michael Hesemann este pur speculativă.

Crucea este doar sugerată şi aminteşte mai degrabă de un T decât de o cruce în sensul clasic. De fapt, această cruce în forma de T (numită „crux commissa"), folosită în timpurile lui Iisus, era varianta iniţială.

Aşadar, cum arăta crucea pe care a murit Iisus? Găsim informaţii la cei patru Evanghelişti. În textele lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan[III] găsim constant, în limba greacă, cuvântul „stauros", care va fi tradus în mod invariabil cu „cruce". Dar în greaca clasică „stauros" înseamnă trunchi sau stâlp, dar în nici un caz nu reprezintă un stâlp prevăzut cu o bară transversală. Încă din 1896, John D. Parsosn a ajuns la convingerea că Iisus nu a murit pe o cruce, aşa cum ne închipuim noi astăzi, ci pe un stâlp. El[IV] scrie: „În textul grecesc al scrierilor care alcătuiesc «Noul Testament» nu există nici o singură propoziţie care să livreze fie şi la nivel de sugestie dovada că *în cazul lui Iisus ar fi fost vorba despre un stauros asemănător în locul altuia, care ar fi fost stauros obişnuit*. Cât despre opinia cum că ar fi fost vorba nu despre un singur stâlp de lemn, ci de două bare de lemn îmbinate între ele în forma unei cruci, nu se spune absolut nimic."

În Dicţionarul său de specialitate, *An Expository Dictionary of New Testament Words*, W. E. Vine scrie[V]: „Stauros indică în primul rand un stâlp sau un trunchi înfipt în poziţie verticală. Răufăcătorii vor fi executaţi fiind pironiţi pe el. Atât substantivul cât şi verbul stauroo, asociate cu un stâlp sau cu un pilon, nu trebuie confundate cu reprezentarea bisericească a unei cruci ce constă din două bare."

Aşadar, Iisus nu a fost pironit pe o cruce, aşa cum o cunoaştem din nenumăratele variante prezentate de Biserici, ci pe un stâlp ridicat drept, lipsit de bara transversală. Forma originară a crucii era tot stâlpul, folosit de către perşi ca instrument de execuţie, metodă care ajunge la romani prin intermediul cartaginezilor. Cea mai veche reprezentare a unei cruci, în sensul în care este percepută, astăzi, o „cruce", trebuie să fi fost realizată abia după o jumătate de mileniu de la Hristos. Ea împodobeşte o preţioasă cutiuţă de fildeş, care este

depusă actualmente în British Museum, din Londra. Dar cum de s-a ajuns ca crucea creştină, dintr-un stâlp simplu, să se ajungă la crucea latină? Probabil că iniţial această eroare a fost determinată de o traducere greşită din limba greacă în cea latină, astfel încât s-a ajuns de la un „stâlp", la o „cruce".

Sau poate că crucea formată dintr-o bară verticală, care se înalţă deasupra unei bare orizontale este rezultatul unei gândiri pur practice. Se pare că pe crucea lui Iisus a fost adăugată o inscripţie. Aşa-numitul „titulus" a fost menţionat de către toţi cei patru Evanghelişti. Forma ideală a unei cruci prevăzută cu un loc bun pentru o tăbliţă este forma clasică! Stâlpul vertical se înalţă peste bara orizontală. Şi deasupra de tot, pe stîlpul vertical şi peste încrucişarea celor două bare se poate adăuga cu uşurinţă o plăcuţă pe care să fie trecute câteva cuvinte. Referitor la conţinutul exact al cuvintelor nu există o concordanţă între cei patru Evanghelişti. Ţinând cont de importanţa centrală a acestui detaliu al morţii lui Iisus, acest lucru este de-a dreptul surprinzător.

Evanghelia după Matei:[VI] „Acesta este Iisus, regele iudeilor."

Evanghelia după Marcu:[VII] „Regele Iudeilor."

Evanghelia după Luca:[VIII] „Acesta este regele iudeilor."

Evanghelia după Ioan:[IX] „Iisus din Nazaret, regele iudeilor."

Inscripţia prescurtată, cunoscută din nenumărate reprezentări artistice ale scenei răstignirii, indică: INRI. Literele reprezintă formula latinească „Iesus Nazareus Rex Iudorum", „Iisus Nazariteanul, Regele Iudeilor". Doar Evanghelia după Ioan susţine această prescurtare. În realitate ea nu a existat niciodată, pentru că iudeii contemporani ai lui Iisus nu ar fi avut ce să facă cu această prescurtare; textul ar fi trebuit prezentat în forma sa integrală: dar în latină, aşa cum ne sugerează prescurtarea INRI? Nicidecum! Deoarece iudeii acelor vremuri, pentru care trebuie să fi fost gândită plăcuţa lămuritoare, vorbeau de regulă limba aramaică şi nu limba romanilor. Aşadar, dacă ar fi existat o plăcuţă cu un text aşezată pe sau lângă cruce, ea ar fi trebuit inscripţionată în limba aramaică.

Sau poate că s-a făcut efortul de a-l defini în mai multe limbi pe omul de pe cruce? Cel puţin asta este ceea ce afirmă Evanghelia după Ioan:[X] „Şi era scrisă în limba ebraică, latină şi greacă." Atunci de ce lipseşte limba aramaică, singura limbă pe care o putea înţelege majoritatea iudeilor? Un vers obscur[XI] ne dovedeşte despre cât de neverosimil este Ioan în problema inscripţiei. Se pare că marii preoţi s-au plâns la Pilat; Iisus nu ar fi trebuit să fie numit „Regele iudeilor", ci „Cel care a zis că ar fi Regele Iudeilor". În realitate, este incontestabil faptul că în vechiul Israel nu a existat decât un singur Mare Preot şi niciodată mai mulţi. Aşadar, o plângere din partea a mai multor *mari preoţi* nu avea cum să existe. Aşadar, cel care a redactat Evanghelia după Ioan nu avea cum să fie familiarizat cu cunoştinţele de bază ale credinţei iudaice.

La întrebările puse pe marginea textului din „titulus" nu se poate răspunde decât în mod speculativ. Ele sunt tardive şi inutile. Sunt fireşti şi îndoielile cu

privire la existenţa acestei plăcuţe. Căci în afara celor patru Evanghelii nu există nici o altă informaţie din perioada respectivă referitoare la tăbliţa discutată cu atâta pasiune.

În „Stuttgarter Erklärungsbibel"[211] se va spune:[XII] „Corespunde practicii romane ca pe drumul spre locul de execuţie să se folosească o plăcuţă care să-i menţioneze vina, plăcuţă care era purtată înaintea celui condamnat sau care i se atârna de gât, şi care va fi aşezată şi pe cruce." Din păcate această afirmaţie nu a putut fi probată. Şi nici nu este de mirare că această afirmaţie nu se lasă dovedită.

Heinz-Wolfgang Kuhn, specialist în Noul Testament, din München, a cercetat la modul cel mai profund izvoarele antice pe chestiunea plăcilor care ar fi putut fi comparate cu Titulus din cazul lui Iisus.[XIII] El nu a găsit nici un caz paralel care să poată fi cel puţin aproximativ comparabil cu răstignirea lui Iisus. Datorită cercetărilor amănunţite, el a descoperit în total doar patru cazuri în care oamenii puteau fi prevăzuţi cu o placă pe care să fie indicată vinovăţia. Nici unul dintre aceste cazuri nu a fost condamnat de un tribunal, precum Iisus. Trei dintre cele patru cazuri sunt semnalate la Roma şi unul la Lyon. Nici unul nu a fost consemnat în Palestina, nici unul nu datează din timpul lui Iisus. Doar unul dintre cazuri are cu adevărat vreo legătură cu o răstignire, iar acesta s-a întâmplat cu aproape un sfert de mileniu după moartea lui Iisus. În acel caz, un tată ursuz din Roma a atârnat de gâtul unui sclav o placă ce indica greşeala acestuia. Sclavul a trebuit să o poarte în felul acesta prin piaţa oraşului. Se pare că l-ar fi trădat pe fiul romanului. Pentru acest delict el a fost răstignit fără judecată.

În concluzie: la romani nu a existat niciodată obiceiul ca pe crucea celui condamnat la moarte şi executat să se ataşeze ceva de genului unei plăcuţe. Informaţiile celor patru Evanghelii sunt contradictorii şi trebuie privite ca ficţiuni evlavioase: inscripţia INRI nu a existat niciodată. Ea este expresia unei credinţe adânci ale primelor comunităţi creştine[XIV] şi este dovada unei puternice convingeri religioase.

Isop: speculaţii pe marginea unei plante

Matei şi Marcu povestesc[I] că, la puţin timp înainte de răstignire, lui Iisus cel condamnat I s-ar fi oferit o băutură. Matei vorbeşte despre „vin amestecat cu fiere", în timp ce Marcu spunea despre „mir în vin". Dar Iisus a refuzat. De ce? La Psalmist se spune:[II] „Aştept să aibă cineva milă, dar nu este nimeni, şi caut mângâiere, dar nu găsesc."[212]

---

[211] *Biblia explicată din Stuttgart.*

[212] Autorul menţionează aici Psalmul 69, versetul 21; o trimitere care concordă cu cea făcută de Luther, dar care nu corespunde cu ediţiile româneşti: SB ne trimite la Ps. 69, 20, BS la 68, 24, iar BA ne trimite la Psalmul 68, versetul 20.

Se pare că băutura menţionată reprezenta un gest de compasiune; ea trebuia să amelioreze sentimentul de durere al lui lisus şi să-i uşureze durerea care se instaura din cauza torturii cucificării. Înseamnă, atunci, că El a refuzat de fapt băutura amestecată doar pentru că „psalmul profetic" prezisese că nu va avea parte de nici o milă?

Fiind pe cruce lisus S-a rugat să I se dea ceva de băut – iar despre acest lucru mărturisesc toţi Evangheliştii. I s-a întins un „burete cu oţet".[III] De ce? Istoricitatea gestului este îndoielnică; probabil că autorii vroiau din nou să vadă împlinită o profeţie a psalmilor:[IV] „Mi-au dat fiere să mănânc şi oţet să beau pentru setea mea."[213]

O informaţie care, ce-i drept, se găseşte doar la Ioan pare stranie într-un mod special:[V] „Au îmbibat un burete cu oţet, l-au înfipt într-un Ysoprohr şi i l-au întins spre gură." Această afirmaţie pare absurdă; planta numită isop, cu tulpina ei scurtă şi fragilă este cu totul nepotrivită pentru a se ridica la gura lui lisus un burete îmbibat cu lichid. Oare, din greşeală, să fi folosit Evanghelistul un alt cuvânt, şi anume „hyssopo" (băţ din isop) în loc de „hysso", care înseamnă „lance/suliţă"? Probabil că „Ysoprohr" provine dintr-un psalm.[VI,214] În ochii creştinilor, lisus a spălat prin moartea Sa păcatele lumii; ori planta numită isop era folosită în mod ritualic pentru purificare.

Din perspectiva scepticilor, Evangheliştii au inventat textele lor pentru a le potrivi cu profeţii. Pentru credincioşi, profeţiile s-au împlinit cu adevărat. Cine să aibă dreptate?

Ispită – greşeală de traducere în rugăciunea „Tatăl Nostru"

„Noul Testament" conţine o afirmaţie clară şi indubitabilă pe tema ispitei. În Epistola lui Iacov se afirmă:[I] „Nimeni să nu spună, dacă este ispitit, că ar fi ispitit de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu poate fi ispitit spre răutate şi El însuşi nu ispiteşte pe nimeni". În felul acesta, din punctul de vedere al „Noului Testament", doar diavolul era cel care îl ispitea pe lisus.[II] Marcu se rezumă la povestea de bază afişând o reţinere laconică. El ne informează în două versete zgârcite că lisus ar fi postit în deşert timp de 40 de zile şi că ar fi fost ispitit de către diavol.

Dimpotrivă, bucuroşi să povestească, Matei şi Luca merg până la detalii. Conform acestora, Satan L-a ispitit pe lisus mai întâi să facă o minune şi să transforme pietrele în pâine. Cu siguranţă că, în calitate de Fiu al lui Dumnezeu,

[213] Langbein menţionează Ps. 69, 22; în acord cu cele spuse la nota de mai sus, ediţiile româneşti păstrează diferenţele: SB trimite la Ps. 69, 21, BS la Ps. 68, 25 şi, în fine, BA trimite la Ps. 68, 21.

[214] Langebein menţionează Ps. 51, versetul 9; BS trimite la Ps. 50, 8, BA la Ps. 50, 7, iar SB la Ps. 51, 7!

El ar fi putut face asta. În realitate, în textele greceşti ale Evangheliilor, este vorba doar despre un „hyos Theou", despre cineva „protejat de Dumnezeu", dar nu despre Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu.

Iisus trebuia doar să se arunce într-un abis, încercă mai departe Satan. Dacă ar fi fost Fiul lui Dumnezeu, Acesta ar fi trimis îngerii Săi, pentru a-L păzi să nu se rănească. Din nou, în textul grecesc este vorba despre Iisus ca despre „un protejat de Dumnezeu", şi nu despre calitatea Sa de Fiu al lui Dumnezeu. Trebuie să fie vorba despre o greşeală de traducere. În cele din urmă, Satan Îi cere de-a dreptul să i se închine. În acest caz el L-ar face stăpânul lumii; Iisus rămâne din nou ferm.

Generaţii de teologi s-au certat asupra semnificaţiei ispitirii lui Iisus. Sunt versetele biblice bazate pe fapte? Pot fi ele explicate raţional? Să fi căzut Iisus într-un delir, în timpul postirii sale din deşert şi să nu mai fi fost stăpân pe minţile Sale? Să-L fi determinat privarea de mâncare să experimenteze viziuni extatice? Să fie vorba de halucinaţii? Sau presupusa supravieţuire din deşert a fost de-a dreptul inventată doar pentru a-L face pe Iisus să pară un adversar puternic al răului Satan, adversar pe care cel rău nu putea nicidecum să-L posede?

Privind atent, unii critici au descoperit mărunţişuri circumstanţiale. Marcelo Craveri[III] explică faptul că Iisus nu ar fi avut nicidecum posibilitatea de a sări de pe „crenelurile[215] Templului", deoarece adevăratul templu din Ierusalim... nu avea nicidecum creneluri.

Dar în toate disputele cu privire la semnificaţia teologică a ispitirii lui Iisus nu a existat nici o îndoială cu privire la cine era ispititorul cel rău: Satan. Spre deosebire de Satan – ne spune Epistola lui Iacob – Dumnezeu nu duce în ispită. Şi atunci cum poate Iisus să introducă în cea mai cunoscută rugăciune a creştinătăţii, şi anume în „Tatăl Nostru"[V], rugămintea: „Şi nu ne duce pe noi în ispită"? Nu insinuează El prin aceasta cel puţin posibilitatea ca Dumnezeu să-l ducă pe om în ispită? Căci dacă nu există nicidecum un pericol corespunzător, atunci rugămintea explicită este lipsită de sens.

Explicaţia este simplă: este vorba despre o greşeală de traducere. Cum a apărut aceasta? Iisus nu vorbea în limba greacă, ci în aramaică. Dacă vorbele lui Iisus ar fi fost consemnate de martori, atunci acest lucru s-ar fi făcut mai întâi în aramaică. Doar mai târziu ele ar fi fost transpuse în limba greacă. Varianta aramaică originală a rugăciunii Tatăl Nostru s-a păstrat până astăzi. Şi dacă se traduce rugăciunea direct din aramaică în germană, fără a se trece prin greacă, iată ce spune ea: „Condu-ne astfel încât să nu cădem în ispită." George M. Lamsa, profund cunoscător de limbă aramaică, observă pe marginea acestei deosebiri fine, dar extrem de semnificative:[VI] conform concepţiei biblice, omul greşeşte din propria vină; el nu va fi îndrumat la aceasta de Dumnezeu.

---

[215] *Zinne*, care înseamnă şi acoperiş.

Specialistul în Noul Testament, prof. dr. Pinchas Lapide, de origine evreiască, face şi el observaţii pe marginea rugăciunii Tatăl Nostru. El nu porneşte, însă, de la textul original din aramaică, ci a retradus Tatăl Nostru în limba ebraică. Cercetătorul a ajuns la acelaşi rezultat ca şi George M. Lamsa. Prof. dr. Lapide spune:[VII] „Nu ne duce în ispită? Această formă a celei de-a şasea cereri din Tatăl Nostru pare să susţină că Dumnezeu Însuşi ar dori să-i ispitească pe credincioşi – ceea ce înseamnă că toate ideile biblice despre Dumnezeul bun al iubirii, ar fi doar minciuni. Dar Iisus nu ar fi putut să afirme aşa ceva." Aşadar, cum a înţeles El cererea Sa? Lapide spune: „Nu mă lăsa să mai greşesc, nici să cad victimă ispitei; dă-mi curajul să spun nu. Cu alte cuvinte: nu mă lăsa supus ispitei!"

În liturghia evreiască, rugăciunea lui Iisus apare mereu, undeva în rugăciunea de seară. Acolo se spune: „Nu mă lăsa să ajung în puterea păcatului."

În această tradiţie se află şi rugăciunea Tatăl Nostru. Dacă Iisus ar fi rostit această rugăciune, atunci ar fi făcut-o în această formă: „Ghidează-ne, ca să nu cădem în ispită." El ar fi găsit formula actuală ca fiind blasfemiatoare! Dumnezeul în care credea Iisus nu ducea pe nimeni în ispită!

Israel: false contradicţii privitoare la moartea sa

În Biblie se găsesc două versiuni diferite cu privire la moartea lui Israel: una în „Vechiul" şi alta în „Noul Testament". În Facerea[I], el a murit în patul său: „Atunci Israel s-a înclinat spre închinare la căpătâiul patului." Conform Epistolei către Evrei[II], lucrurile au stat cu totul altfel: pribeagul neobosit şi temător de Dumnezeu a murit în picioare. Se pare că „s-a înclinat spre vârful toiagului său."[216]

---

[216] BS, BA şi Sept. I afirmă laolaltă că nu este vorba despre capătul patului, ci de vârful toiagului. Ce-i drept, traducerile comportă nuanţe diferite. BS: „Atunci Israel s-a închinat la vârful toiagului său." Nu ni se dă nici o explicaţie cu privire la acest verset controversat. BA ne spune: „Şi Israel s-a închinat rezemându-se pe vârful toiagului". Vedem că avem de-a face cu o interpretare diferită, dar, totuşi, „toiagul" şi nu „patul" este cuvântul folosit în ambele traduceri. În plus, Anania ne oferă următoarea explicaţie (nota *c*, p. 75): „În textul ebraic **mitta** = pat a fost **matte** (OSTY), devenind în Septuaginta **rabdos** = toiag. Citat astfel în Evr. 11, 21. Oricum, din verisunea greacă rezultă că Iacob era bătrân, dar încă pe picioare." Sept. I are o traducere aproape identică celei folosite de către BA: „Iar Israel s-a închinat sprijiinindu-se pe capătul toiagului său." Nota oferită de Sept. I pe marginea acestui verset spune: „capătul toiagului": TM are „de capătul patului". După LXX, toiagul poate fi al lui Iacob sau al lui Iosif. Pentru Origen, toiagul este al lui Iosif înaintea căruia se pleacă Iacob (*Hom. Gen. XV, 4*). La fel, Theodoret vede în această scenă împlinirea visului avut de Iosif în copilărie (37, 9) (QG 109)." (Sept. I, p 164). SB traduce cu totul diferit faţă de aceste ediţii şi mult mai aproape de Langbein (şi de traducerea lui Luther), care este fidel textului ebraic şi nu celui grecesc: „Apoi Israel s-a plecat cu faţa pe căpătâiul patului." De altfel, despre aceste aspecte autorul va dezbate în restul textului său.

Dacă se vor compara cele două versiuni, contradicţia devine evidentă. Dar cine greşeşte? Autorul căţii numite după Moise[217] sau autorul Epistolei către evrei? Nici unul dintre ei! Ori poate traducătorul? Nici unul dintre toţi cei care au fost!

Acolo unde ediţiile aflate în circulaţie afirmă la versetul din Cartea Facerii expresia „capătul patului", în originalul ebraic ni se spune „mth". Aceste trei consoane pot alcătui două cuvinte şi anume pat, dar şi toiag. Dacă este vorba despre „pat" sau despre „toiag" depinde de vocalele care iniţial, în scrierea consonantică a limbii ebraice vechi, nu apăreau. Abia în secolul al IX-lea d. Hr., aşa-numiţii masoreţi au introdus semnele pentru vocale, pentru a se evita greşelile [ce puteau apărea] în timpul lecturii. În vremea lor, limba ebraică veche trebuie să fi fost deja de multă vreme o limbă moartă, comparabilă cu latina. Ocazional, limba latină mai este folosită în slujbele catolice de către comunităţile tradiţionale, dar ea este la fel de puţin înţeleasă ca şi ebraica biblică de către iudeii din secolul al IX-lea, răspândiţi pretutindeni. Exact în acea perioadă, prin introducerea unor vocale greşite, de la un toiag s-a ajuns la un pat.[III]

În Epistola către evrei este vorba în mod clar despre un toiag; aici nu există o dublă semnificaţie şi astfel rezultă un răspuns clar la întrebarea: „unde a murit Israel?": Stînd în picioare, susţinut de toiagul său, plecând capul.[218]

Îngerii nu aveau aripi

În fiecare an, de Crăciun, îngerii de sărbători[219] ne împodobesc sufrageriile. În târgurile de crăciun, se prezintă tinere femei în veşminte fluturânde, cu părul lung şi buclat şi purtând pe spate aripi impunătoare. Ele nu mai pot lipsi din zarva de Crăciun a zilelelor noastre. Dar au oare îngerii de sărbători o origine creştină? Nu!

---

[217] Reamintim că în canonul protestant primele cinci cărţi ale Vechiului Testament (Pentateuhul) sunt numite după Moise.

[218] Este o concluzie cel puţin ciudată, dacă nu complet eronată; ce-i drept, în pasajul biblic menţionat, Israel (Iacob) simte că i se apropie sfârşitul şi-i cere lui Iosif să nu-l îngroape în Egipt. Dar el nu moare în acel moment; dimpotrivă, capitolul 48, care debutează imediat după versetul comentat de Langbein, ne spune din primul verset: „Şi a fost că la o vreme după aceasta i s-a spus lui Iosif: Tatăl tău este bolnav." Urmează o serie întreagă de discuţii, iar în capitolul 49 sunt prezentate celebrele binecuvântări cu caracter profetic, ale lui Iacov către fiii săi. Versetul 33 al acestui capitol (49) ne spune: „Şi dacă Iacob a sfârşit să le dea porunci fiilor săi, şi-a întins picioarele în pat, şi-a dat suflarea cea din urmă şi s-a adăugat la poporul său." (toate citatele biblice din această notă redau traducerea din BA). Aşadar, moartea lui Iacob este descrisă la Facerea 49, 33 şi nu la 47, 31.

[219] *Weihnachtengel*, îngerii de Crăciun; se referă la acele figurine care, în Occident, împodobesc casele în perioada sărbătorilor de iarnă.

După ce Dumnezeu i-a alungat pe Adam şi Eva din Paradis, El i-a pus de pază pe Heruvimi. Ce-i drept, aceste fiinţe mitologice provenite din lumea babiloniană aveau aripi, dar la început ele nu erau îngeri. Îngerii apar şi în „Vechiul Testament", dar acolo celestele fiinţe nu aveau nicidecum aripi. Conform concepţiei biblice, îngerii trăiau în ceruri şi adesea ei vorbeau către oameni direct din înălţimi. Un exemplu:[I] „Atunci a strigat din cer îngerul Domnului şi a zis: Avraam! Avraam! El a răspuns: iată-mă... Şi îngerul Domnului l-a strigat din nou din cer."

De asemenea, îngerii coboară uneori pe pământ din tărâmurile cereşti. Deoarece nu aveau aripi, drumul dintre cele două lumi era – dacă este să observăm textul biblic – de-a dreptul obositor: [II] „Şi el (Iacob) visa şi, iată, pe pământ stătea o scară care ajunge cu vârful la ceruri şi, iată, îngerii lui Dumnezeu urcau şi coborau pe ea."[220]

Pentru credincioşii creştini îngerii sunt fiinţe cu totul speciale. Timp de secole, în arta apuseană, ei vor fi cel mai adesea reprezentaţi ca nişte fiinţe umane atrăgătoare. Nu de puţine ori ei sunt femei care prezintă un aspect impozant. Şi întotdeauna îngerii au pe spate aripi impunătoare. Dar îngerii Bibliei nu au nimic de-a face cu îngerii din artă sau cu reprezentările kitsch din ultimele secole. De asemenea, ei nu sunt femei, ci sunt mereu bărbaţi... fără aripi. Au o funcţie prozaică: [prin ei] vor fi transmise mesaje de la Dumnezeu. Această funcţie va fi evidentă dacă vom verifica textul în ebraică. În *Biblia Hebraica* se va spune „Mal'ach", care cuvânt va fi redat deseori în traduceri prin *Îngeri*. Literalmente ar însemna pur şi simplu mesager.

În felul acesta Dumnezeu însărcinează doi mesageri cu misiunea de a-l avertiza pe Lot asupra distrugerii iminente a Sodomei şi Gomorei.[III] Lot îi întâmpină pe cei doi domni cu politeţe, şi le oferă ospitalitatea orientală. În timpurile biblice aceasta mergea foarte departe. Atunci când bărbaţii desfrânaţi ai Sodomei au dorit în mod evident să-i hărţuiască sexual pe cei doi străini, Lot le-a oferit în schimb pe fiicele sale virgine. Mesagerii i-au lovit cu orbire pe sodomiţii lipsiţi de ruşine şi l-au salvat pe Lot împreună cu familia sa.

La fel de prozaică este şi Cartea lui Iov, unde îngerii vor fi prezentaţi simplu ca „mijlocitori".[IV] În tribul de indieni nord-american, Hopi, astfel de persoane care fac legătura între cer şi pământ sunt numite Katchinas, iar la alţi indieni, Sris.

Între timp, în limbajul nostru comun, îngerul este împovărat aproape negativ, nu în ultimul rând de folosirea sa nepotrivită în sărbătoarea de Crăciun – şi, uneori, de un comerţ insuportabil. În limba ebraică a „Vechiului Testament" el se numeşte simplu „mal'ach", iar în greaca „Noului Testament", „aggelos". În traducere şi Aggelos înseamnă tot mesager. Trimişii lui Dumnezeu se mişcă tot

---

[220] Traducerile româneşti prezintă o cursivitate sporită, dar nu sunt atât de plastice. Autorul este fidel traducerii lui Luther.

fără aripi şi în lumea „Noului Testament". Ocazional, ei vizitează familii de oameni, uneori pentru a verifica nclusiv dacă iubirea creştinească de aproape este practicată în viaţa zilnică. Făcând acest lucru, fiinţele celeste nu atrag deloc atenţia, aşadar ele nu pot fi deosebite ca înfăţişare de oameni. Iată ce spune Epistola către evrei: [V] „Stăruiţi în dragostea frăţească. Nu uitaţi să fiţi ospitalieri, căci în felul acesta unii au găzduit îngeri, fără să ştie."

În primul secol după Hristos, în Sfatul Bătrânilor (numit „Sanhedrin"), care consta din 70 de înţelepţi, s-au discutat şi chestiuni religioase. Exista o ceartă între două grupări din cadrul Sfatului. Saducheii proveneau mai ales din clasele superioare şi alcătuiau un fel de aristocraţie. Pentru aceştia erau valabile doar legile scrise ale lui Moise. Fariseii au mers cu un pas mai departe; şi ei credeau în scrierile „Vechiului Testament". Legile mozaice, pretindeau ei, trebuiau urmate cu deosebită severitate. Dar nu numai ele! Şi prescripţiile care fuseseră transmise pe cale orală trebuia respectate până în cele mai mici detalii. Mai exista şi o altă deosebire fundamentală între cele două grupe! Saducheii contestau cu vehemenţă existenţa trupelor ajutătoare ale lui Dumnezeu, în timp ce în universul credinţei al fariseilor existau şi îngerii. Această diferenţă fundamentală în chestiuni de credinţă va fi subliniată în Faptele Apostolilor:[VI] „Saducheii spun că nu ar exista înviere, îngeri sau Duh, în timp ce fariseii le învaţă pe acestea toate." La început au dominat saducheii, dar treptat, fariseii s-au impus, iar prin aceasta şi credinţa în îngeri.

Arheologul şi cercetătorul biblic vienez, Hans Schindler-Bellamy s-a ocupat în mod asiduu de modul în care s-a dezvoltat conţinutul credinţei. Învăţatul spune:[VII] „Face parte din marile erori biblice să acceptăm ideea că textele religioase iau fiinţă din nimic, după care rămân neschimbate." În felul acesta, îngerii nu ar fi nişte invenţii biblice; ei erau deja veneraţi în vechea Persie; sigiliile de pe sulurile sumeriene îi arătau ca fiind fiinţe înaripate. Îngeri cu aripi au fost eternizaţi şi în spaţiul asirian, în basoreliefuri, iar romanii îl reprezentau pe Mercur, solul zeilor, cu aripi. În schimb, îngerii biblici nu aveau la început aripi tocmai pentru a se deosebi de îngerii păgâni. Abia din secolul al IV-lea, în arta creştină timpurie, celestele fiinţe vor fi reprezentate ca fiind înaripate. Unul dintre cele mai vechi exemple este mozaicul de pe arcul de triumf din Santa Maria Maggiore, din Roma. Dar cum au ajuns îngerii creştini să aibă aripi? Prin asimiliarea eronată a îngerilor-soli cu heruvimii şi serafimii. Heruvimii, care aveau trup de taur, au fost preluaţi din Babilon; ei nu erau îngeri, dar aveau aripi. La rândul lor, serafimii erau iniţial şerpi zburători înflăcăraţi, care aveau şase aripi, aşadar cu totul diferit de ceea ce se înţelege prin îngeri, în sens creştin. Ei proveneau din mitologia caldee, dar au fost asimilaţi în „Vechiul Testament". La Isaia[VIII] ei apar fugar: cu cele şase aripi de rigoare.

În primele secole creştine, în tânăra Biserică creştină, cultul îngerilor a fost pe cât de mult posibil abandonat. Acest lucru se schimbă începând cu secolul al IV-lea.[IX] Pentru mulţi credincioşi, credinţa în puterile cereşti nevăzute era

insuficientă. În acele vremuri, alături de Scripturile biblice, a circulat şi un număr mare de papirusuri cu teme magice.[X] În colecţiile cuprinzătoare despre formule de invocare şi incantaţii vrăjitoreşti, blesteme şi formule evlavioase mişunau aşişderea zei şi demoni, duhuri şi îngeri. Aceste texte au fost o concurenţă pentru scrierile biblice în măsura în care se răspândeau poveştile transmise oral despre zeii păgâni şi trimişii lor. Tânăra Biserică a absorbit cu abilitate ideile străine. În lucrarea sa fundamentală despre istoria Bisericii, Karl Heussi concluzionează obiectiv:[XI] „Aceasta era o precondiţie fundamentală a victoriei Bisericii: prin aceea că a înghiţit aceste elemente de gravitaţie ale religiilor păgâne şi le-a unit în cadrul său, ea a răpit această capacitate a rivalilor."

Unele texte biblice impresionează în mod deosebit deşi într-un mod de neînţeles. Spre exemplu, prima Epistolă către Corinteni[XII] cere cu referire la practica liturgică: „De aceea trebuie ca o femeie să poarte un văl pe cap, de dragul îngerilor." De ce acest lucru? Barbara Walker[XIII] a reconstruit contextul iniţial. În textul său Pavel vorbeşte despre „daemones" (demoni) care, încreştinaţi, vor deveni îngeri.[221] Cândva, demonii nu aveau o reputaţie deosebit de bună. Unii dintre ei erau de-a dreptul lascivi. Aspectul şi parfumul părului de femeie îi făcea de-a dreptul confuzi.

Imaginea îngerilor biblici s-a schimbat puternic în cea a îngerilor din credinţa creştină. Distanţa dintre îngerul „Vechiului Testament" şi îngerul din poveştile de Crăciun este mare. La început fiinţele cereşti nu erau nicidecum strict pozitive, ci ele puteau aduce şi dezastre, ca de exemplu îngerul urgiei

---

[221] În BA ni se oferă două note interesante; una priveşte vălul pe care trebuie să-l poarte femeia, cealaltă explică prezenţa îngerilor. Aşadar, ceea ce este tradus prin „văl", în BA este explicat astfel: „Literal: stăpânire. Vălul ca semn de autoritate." Într-adevăr, textul latin traduce prin „mulier *potestatem* habere supra caput.", iar în greacă „e ghene *exousian* ehei epi tes kefales" (η γυνη εξουσιαν εχειν επι της κεφαλης) (NTGL, p. 459). (s.m.) Acest lucru este menţionat de BS şi SB direct în traducere unde nu apare cuvântul „văl", ci: „...femeia este datoare să aibă (semn de) supunere asupra capului ei...", respectiv: „femeia..., trebuie să aibă pe cap un semn al stăpânirii ei." Totuşi, Langbein vorbeşte de un acoperământ, un văl: „Darum soll eine Frau ein Tuch auf dem Haupte haben..." (a se vedea traducerea din text). Prin comparaţie, Luther tradusese în germană astfel: „Darumb sol das weib eine Macht auff dem Heubt haben/" *Luther-Bibel 1545: Der erste Brief des Paulus an die Korinther. Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, S. 4769 (vgl. 1Kor 11, 10) (De aceea trebuie femeia să aibă o putere pe cap). Această traducere se păstrează şi în ediţia modernizată din 1912. În dreptul cuvântului *Macht* (putere), Luther face o notă: „Das ist der schleier oder decke / dabey man mercke / das sie vnter des Mannes macht sey/" → Gen. 3 (Op. cit. p. 4772). În traducere: „Adică un văl sau un acoperământ / ca prin aceasta să se arate / că ea ar fi sub stăpânirea bărbatului /" În ceea ce priveşte îngerii, BA ne explică (nota *f*, p. 1649) faptul că se face referire la „îngerii care participă, nevăzuţi, la slujbe religioase." Ei sunt menţionaţi de preoţii ortodocşi într-o rugăciune liturgică, „de taină", iar conştientizarea prezenţei lor „poate contribui la o mai bună ordine şi cuviinţă în biserică."

descris în a doua Carte a Regilor:[XIV] „Iar când David a văzut îngerul care lovea poporul..." Şi Psalmistul[XV] cunoaşte şi descrie partea negativă, înfricoşătoare a trimişilor cereşti.[222] El indică chiar o „cohortă de îngeri aducători de nenorocire". În credinţa comună, îngerii primesc aripile pierdute de heruvimi şi serafimi. La capătul unei evoluţii de mai mult de trei mii de ani se află îngerii de Crăciun care împodobesc bradul.

Învierea lui Hristos: contradicţii ale Evangheliilor

După moartea lui Iisus a urmat pentru adepţii Săi o perioadă dură, de profundă tristeţe. Iisus a fost condamnat de către romani, a murit pe cruce şi în cele din urmă, înmormântat; ce s-a întâmplat după aceea? Chiar de la primele comunităţi creştine s-a crezut că Iisus a înviat! Dar ce s-a întâmplat după punerea în mormânt a lui Iisus?

Ce anume cunoaştem din Biblie referitor la ceea ce va determina efecte fundamentale în credinţa creştină?

Cei patru evanghelişti Ioan, Marcu, Matei şi Luca mărturisesc despre evenimentul de la mormânt.[I] Pe cât de scurte sunt relatările, pe atât de contradictorii sunt, în nenumărate puncte, cele câteva versete. Cei patru autori sunt de acord doar asupra faptului că cele care au vizitat primele mormântul lui Iisus au fost femei. Dar când vine vorba despre cât de multe au fost şi care femei anume, opiniile se despart deja!

Ioan: O femeie, şi anume Maria Magdalena.

Matei: două femei, şi anume Maria Magdalena şi „cealaltă Maria".

Marcu: Trei femei, şi anume Maria Magdalena, Maria (mama lui Iacob) şi Salomea.

Luca: Cel puţin cinci femei, şi anume Maria Magdalena, Ioana, Maria (mama lui Iacob) şi „celelalte care erau cu ele". Trei femei au fost indicate nominal. „Celelalte care erau cu ele" trebuie să fi fost cel puţin două femei.

Câte femei s-au grăbit spre mormânt şi când? A fost doar o singură femeie sau au fost două, trei ori mai multe? Şi când au venit ele la mormânt?

Ioan: Noaptea, pe când „era încă întuneric".

Marcu: La răsăritul soarelui.

Mormântul se poate să fi fost închis cu o piatră grea. Era intrarea în mormânt liberă sau deschisă?

Matei: Mormântul era închis. Mai întâi a fost nevoie ca un înger să rostogolească piatra. Doar Matei vorbeşte despre o „pază" care trebuia să împiedice furtul cadavrului lui Iisus. Marcu, Luca şi Ioan nu ştia nimic despre acest detaliu important.

Marcu, Luca şi Ioan: Mormântul era deja deschis.

---

[222] Autorul menţionează aici Psalmul 78, 49, în timp ce în canonul ortodox este vorba despre Psalmul 77, 49

Pe cine au întâlnit primii martori?

Matei: Pe îngerul Domnului.

Marcu: Pe un tânăr adolescentin.

Luca: „Doi oameni cu haine luminoase."

Ioan: Doi îngeri.

Erau îngerul Domnului al lui Matei şi tânărul adolescentin al lui Marcu unul şi acelaşi? Erau „cei doi bărbaţi" ai lui Luca, totuna cu „cei doi îngeri" ai lui Ioan? Pe cât de dezbinaţi sunt Evangheliştii pe marginea bărbaţilor / îngerilor, pe atât de dezbinaţi sunt şi în privinţa locului în care aceştia se aflau şi cu privire la ce anume făceau cu exactitate.

Matei: Îngerul singuratic se afla în afara mormântului.

Marcu: Tânărul stătea în criptă şi chiar în dreapta catafalcului lui Iisus.

Luca: Cei doi bărbaţi stăteau, după toate probabilităţile, în criptă.

Ioan: Cei doi îngeri stăteau în criptă şi se aflau unul chiar la căpătâiul şi celălalt la partea dinspre picioare a catafalcului.

Cei patru Evanghelişti sunt de acord într-o singur punct: Hristos cel răstignit nu mai zăcea întins pe catafalc. El dispăruse. Revenind la femei, ce anume au observat ele? Chiar şi asupra acestei chestiuni importante există o contradicţie extrem de evidentă!

Matei: Femeile îi tratează „pe ucenicii Săi" cu o mare bucurie.

Marcu: Femeile pleacă îngrozite şi „nu spun nimănui nimic, căci se temeau".

Luca: Femeile „au anunţat totul celor unsprezece ucenici cât şi tuturor celorlalţi".

Ioan: Maria Magdalena rămâne alături de mormânt.

Catafalcul lui Iisus este gol: ce s-a întâmplat cu Cel răstignit?

Matei: Maria Magdalena şi „cealaltă Maria" află de la înger: Iisus a înviat.

Marcu: Maria Magdalena, Maria (mama lui Iacob) şi Salomea află de la „tânăr": Iisus a înviat.

Luca: Cel puţin cinci femei, şi anume Maria Magdalena, Ioana, Maria (mama lui Iacob) şi „celelalte cu ele" află de la „cei doi bărbaţi": Iisus a înviat.

Ioan: Maria Magdalena presupune că trupul lui Hristos ar fi fost furat şi la început ea nu crede în Înviere. Iisus însuşi îi declară că ar fi înviat. Doar la Ioan, Iisus apare la mormântul gol. În cazul lui Matei, Marcu şi Luca întâlnirea are loc abia mai târziu, într-un moment care nu este deloc bine lămurit.

E uşor de înţeles bucuria Mariei; tocmai ce fusese rănită până în adâncul sufletului din cauza răstignirii lui Iisus, când El îi descoperă deodată că a înviat! Entuziasmată vrea să-L îmbrăţişeze. Dar El o respinge cu un argument aparte; citim la Ioan[11]: „Nu mă atinge! Căci nu M-am ridicat încă la ceruri!"

Însă acest argument nu este pe deplin clar. Maria nu are voie să-L atingă pe Iisus deoarece El nu s-ar fi ridicat încă la ceruri; dar după Înălţare ea nu-L mai poate atinge din moment ce El nu ar mai fi disponibil, în cel mai strict sens al

cuvântului! La Matei[III] nu există acest tabu. Ucenicii lui Iisus, din rândul cărora şi Maria Magdalena făcea parte la modul cel mai deschis, au avut voie să Îl îmbrăţişeze pentru a-L saluta; şi aceasta, în condiţiile în care nici la acel moment El nu se ridicase încă în ceruri, la Tatăl!

Teologul John Wenham nu face parte din rândul reprezentanţilor critici ai breslei sale ci, pentru el, Biblia este cartea adevărului. Dar până şi el trebuie să constate în cartea lui, *The Easter Enigma*[IV] următoarele: „Ca atare, istoria Învierii lui Iisus va fi povestită de diferiţi autori, ale căror mărturii diferă între ele într-o măsură uluitoare. Atât de mult [diferă], încât învăţaţi extrem de distinşi au stabilit în mod categoric faptul că ele nu pot fi armonizate între ele."

Longinus: de la un soldat fără nume, la un sfânt

Răstignirea nu era gândită doar ca un mod de execuţie. Delicventul trebuia nu doar ucis, ci, în acelaşi timp, chinuit cât mai mult posibil. Aşadar, deseori se adăuga sub tălpi o plăcuţă sau o scândurică. Cel care suferea pe cruce se putea oricând rezema pe ea şi să tragă aer; astfel, el îşi prelungea singur martiriul. Deseori celor trimişi la moarte li se sfărâmau oasele picioarelor şi, prin urmare, se sufocau mai repede deoarece propria lor greutate făcea aproape imposibilă respiraţia.

Aceste detalii înfiorătoare ale răstignirii erau cunoscute autorului Evangheliei după Ioan. El a remarcat posibilitatea de a reinterpreta un text din Cartea Ieşirii ca fiind o profeţie referitoare la Iisus. Acolo se vorbeşte despre masa pascală în amintirea eliberării poporului Israel din Egipt:[I] „Să fie mâncat mielul pascal în aceeaşi casă, să nu duceţi din carnea lui în faţa casei şi să nu-i zdrobiţi vreun os." Ceea ce era o regulă cultică pentru masa pascală este reinterpretat de Ioan ca fiind o trimitere la Iisus, deşi se referă doar la sfărâmarea oaselor.

În plus apare o afirmaţie obscură a lui Zaharia:[II] „Şi mă vor privi, pe cel pe care l-au străpuns, şi vor plânge după el ca după singurul copil, şi se vor întrista din cauza lui, aşa cum te întristezi după primul născut."

Evanghelistul a reformulat textele referitoare la frângerea oaselor şi la străpungere aşa încât ele să se refere la Iisus. Răstignitul era deja mort, aşadar romanii nu mai trebuiau să-l sfărâme oasele picioarelor.[III] Dar de ce mai trebuia ca Iisus, care atârna deja mort pe cruce, să fie totuşi străpuns? Nu există nici un motiv cu adevărat plauzibil pentru acest lucru. Şi atunci evanghelistul, singurul de altfel, introduce în scenă un „soldat" anonim:[IV]

„Unul dintre soldaţi l-a înţepat cu suliţa într-o parte şi imediat a ţâşnit sânge şi apă." Se va omite cu discreţie faptul că în privinţa bărbatului respectiv nu putea fi vorba decât de un soldat roman. Autorii textelor evanghelice timpurii erau extrem de atenţi să nu atragă asupra lor mânia stăpânirii romane şi orice vină a romanilor cu privire la moartea lui Iisus[223] va fi negată cu putere.

---

[223] Nu este deloc o teză originală; a se vedea şi Haim Cohn.

Şi totuşi, acest detaliu drastic şi sângeros, nu va fi menţionat decât de către Ioan şi de nici unul dintre ceilalţi Evanghelişti. Acest fapt se pronunţă împotriva istoricităţii momentului împunsăturii de lance. Este mult mai verosimilă ideea că redactorul Evangheliei după Ioan şi-a conceput descrierea astfel încât să se ajungă la o împlinire a „profeţiilor". Biblistul prof. Gerd Lüdemann spune:[V] „Beneficiul istoric este egal cu zero." Şi Rudolf Bulmann neagă istoricitatea momentului împunsăturii de lance. În ampla sa lucrare privitoare la Evanghelia lui Ioan el vorbeşte despre „Simbolism" pur.[VI] Dar, înainte de toate, însăşi introducerea [în scenă a] soldatului nu are decât temeiuri strict practice. În primul rând trebuia să fie stabilit cu claritate faptul că Iisus murise cu adevărat pe cruce şi că nu supravieţuise, fiind doar în aparenţă mort.

În felul acesta, „soldatul", iniţial anonim, a câştigat în mod vizibil în semnificaţie, iar descrierea „incidentului" de la cruce nu s-a încheiat nicidecum odată cu Evanghelia lui Ioan. Soldatul anonim a primit în cele din urmă un nume: Longinus. De exemplu, el apare sub numele de „Longinus" în „Faptele lui Pilat"[VII], o evanghelie mai târzie care nu a fost introdusă în canonul „Noului Testament".

El nu a rămas la denumirea de „bărbatul cu lancea", căci trebuia să fie cunoscut ca primul care a trecut la credinţa creştină şi pentru credinţa sa să fie investit cu funcţii. În felul acesta se pare că el a ajuns mai târziu episcop al Capadociei şi, conform legendei, el şi-a încheiat viaţa ca martir. Prin urmare, a fost introdus atât în calendarul sacru grecesc, cât şi în cel roman.

Lumea de dedesubt: un paradis infernal?

Învierea lui Iisus se află în centrul credinţei creştine. Conform lui Marcu, Matei şi Luca, Iisus Însuşi a vestit drumul patimilor, moartea Sa pe cruce şi Învierea din cea de-a treia zi. Undeva în Evanghelia după Marcu ni se spune:[I] „De atunci, Iisus a început să arate ucenicilor Săi cum va merge la Ierusalim şi cum va trebui să pătimească multe de la bătrâni şi de la marii preoţi şi de la cărturari, cum va fi ucis şi în a treia zi va învia." Această profeţie se află în termeni aproape identici şi la Matei şi Luca, dar nu şi la Ioan.

În mod curios, cei trei evanghelişti vorbesc întru totul la unison despre *marii preoţi*, care îi vor pricinui lui Iisus o grea suferinţă.

Este de neconceput cum au putut cei trei autori să cadă într-o eroare atât de gravă: nu au existat niciodată mai mulţi mari preoţi, ci numai unul.

Dacă am crede descrierii Evangheliilor, atunci această aşteptare a lui Iisus s-a împlinit; El a fost umilit, batjocorit şi răstignit, şi a înviat a treia zi. Această convingere se află şi în centrul „Mărturisirii de credinţă apostolice": „cred... în Iisus Hristos... care a pătimit sub Ponţiu Pilat, a fost răstignit, a murit şi a fost îngropat, a coborât la iad, a înviat din morţi a treia zi, s-a ridicat la ceruri şi şade de-a dreapta lui Dumnezeu, Tatăl Atotputernic."

Dar Învierea din a treia zi ca şi Înălţarea ce i-a urmat, contrazic o afirmaţie a lui Iisus pe care, ce-i drept, o găsim doar la Luca.[II] Unul dintre bărbaţii care erau răstigniţi cu El L-a batjocorit; celălalt L-a apărat, spunând că ei ar muri pe cruce în mod întemeiat, pe când Iisus ar fi nevinovat. În cele din urmă, plin de pocăinţă, el îşi face speranţe şi se roagă: „Iisuse, gândeşte-Te la mine, atunci când vei veni întru Împărăţia Ta!" Iisus i-a răspuns: „Cu adevărat îţi zic ţie, astăzi ve fi cu Mine în Paradis.[224]"

Cum este posibil? Cum poate Iisus să fie împreună cu hoţul credincios în Paradis, şi încă în aceeaşi zi, adică chiar în ziua morţii, în condiţiile în care El va învia abia în a treia zi? Cum ar putea Iisus ca după moartea Sa pe cruce să coboare în lumea de dedesubt[III] (iad) şi să urce în a treia zi în ceruri şi, totuşi, să fie în acelaşi timp în Paradis, chiar din ziua morţii Lui?[225] Prof. dr. Gleason L. Archer a conceput o construcţie logică, ce ar trebui să surmonteze dilema.

Ce-i drept, acum, la începutul celui de-al treilea mileniu, „soluţia" sa pare cam ciudată. Dar, lucru mai important decât toate, ea nu are nici o confirmare în „Noul Testament".

Conform profesorului Archer, după moartea Sa lumească de pe cruce, Iisus a coborât împreună cu anonimul „tâlhar" în lumea de dedesubt; dar – crede profesorul – lumea de dedesubt şi Paradisul erau identice una cu cealaltă. Această identitate este străină învăţăturii biblice. Nicăieri în text nu există nici măcar o aluzie care să poată fi înţeleasă în acest mod. Dar să ne întoarcem la profesorul Archer:

Aşadar, Iisus şi păcătosul pocăit au sosit într-o lume subterană care era în acelaşi timp şi iad şi Paradis. Abia acum putea fi împlinită profeţia lui Iisus. Apoi, în a treia zi El a înviat; Iisus a ridicat în cer Paradisul din lumea de dedesubt.

Profesorul Archer spune:[IV] „Fără îndoială că locul în care au coborât sufletul lui Iisus şi cel al hoţului pocăit, după ce au murit amândoi în după amiaza zilei de vineri, era Paradisul infernal. Dar apoi, în duminica pascală, după ce Iisus s-a arătat mai întâi Mariei Magdalena şi însoţitorilor ei, probabil că i-a ridicat pe toţi locuitorii Paradisului infernal (inclusiv pe Avraam, Lazăr şi pe hoţul căit)."

---

[224] În traducerile româneşti se foloseşte cuvântul „rai", dar eu am păstrat formula mult mai „occidentală" a autorului.

[225] Trebuie observat că autorul face o confuzie între ziua Învierii (a treia de la moartea lui Iisus pe cruce) şi ziua Înălţării, care are loc la patruzeci de zile după Înviere.

Mântuit – nu Mântuitor

La profetul Zaharia se găseşte un enigmatic pasaj biblic şi care nu se află şi în traducerile noastre. Noi putem citi[I]: „Tu fiică a Sionului, bucură-te foarte, şi tu, fiică a Ierusalimului, saltă! Căci, iată, Regele tău vine la tine, un drept şi un ajutător, sărac şi călărind un măgar, călărind pe fiul asinei." O greşeală de traducere denaturează textul în mod considerabil. Activul şi pasivul vor fi schimbate între ele, iar din cineva mântuit avem un mântuitor.

Prof. Pinchas Lapide observă pe marginea acestei diferenţe importante[II]: „În textul de bază ebraic nu ni se spune nimic despre «regele tău care vine la tine, un drept şi un ajutător»..., ci «un drept şi un izbăvit» (zadik we'noscha, la Pasiv)".

Asadar, cine vine? Nu un ajutător (forma de activ!), nu un izbăvitor (forma de activ!), ci cineva care ar fi ajutat (forma de pasiv!), cineva care ar fi izbăvit (forma de pasiv!). Încă din secolul al II-lea d. Hr., după a doua distrugere a templului din Ierusalim, Rabbi Abbahu, unul dintre cei mai mari învăţaţi ai timpului său a căutat să explice acest aspect. De aici a rezultat o imagine a lui Dumnezeu care este extrem de străină percepţiei noastre. În baza celor arătate de Rabbi Abbahu se ajunge la ideea mântuirii lui Dumnezeu. Conform acestei viziuni, Dumnezeu Însuşi se lasă izbăvit împreună cu poporul Său, Israel.

Atât pentru contemporanii lui Zaharia, cât şi pentru tânăra Biserică creştină acest lucru era de neconceput: Dumnezeu este încă dintru început Atotputernic. Dar iată că Dumnezeu se retrage pentru a face loc creaţiei. Aşadar, mântuirea râvnită nu va fi obţinută doar de creaţie (adică de om), ci şi de Creatorul Însuşi. Dacă aplicăm şi lui Iisus cuvântul profetic, atunci şi El se va transforma din Mântuitor în mântuit.

Maranatha – despre dificultăţile unei traduceri

La finalul primei Epistole către Corinteni[I] se află o exclamaţie care se scrie atât în varianta greacă, cât şi în traducerea germană[226], „Maranatha". Autorul[227] Apocalipsei biblice procedează diferit;[II] când îi apare aramaicul „Maranatha", redactorul, un scriitor de limbă greacă, traduce în limba sa maternă, iar Luther preia în germană: „Da, vino Doamne!"[228]

[226] Fapt valabil şi în traducerile româneşti.
[227] Langbein nu dă nici un nume, fidel reţinerilor sale referitoare la autenticitatea autorilor biblici. Dar, prin tradiţie, autorul Apocalipsei este Evanghelistul Ioan.
[228] În pasajul de la 1 Corinteni 16, 22, Luther traduce astfel: „22So jemand den HErrn Jhesu Christ nicht lieb hat / der sey Anathema Maharam Motha." (Dacă cineva nu-L iubeşte pe Domnul Iisus Hristos / acela să fie Anatema. Maharam Motha) *Luther-Bibel 1545: Der erste Brief des Paulus an die Korinther. Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel,* S. 4794 (vgl. 1Kor 16, 22). De observat redactarea diferită a termenului. Acest fapt nu este lipsit de importanţă deoarece îl determină pe Reformator să facă o observaţie extrem de discutabilă: „Bann auff deudsch / Anathema / auff Griechisch / Maharam / auff Ebreisch / ist ein ding.

Însă traducerea cuvântului „Maranatha" este departe de a fi clară; manuscrise diferite oferă semnificaţii diferite. Aspectul fundamental ţine de modul în care se pronunţă exact cuvântul aramaic „Maranatha": ca „Maran-atha" sau ca „Marana-tha" ori chiar ca „Mar-anatha"? Care variantă este cea corectă?

Dacă se merge pe varianta „Maran-atha", atunci traducerea sună astfel: „Domnul nostru a venit" (la timpul trecut). Dar şi o altă variantă este acceptabilă: „Domnul este aici!"

În schimb, „Marana-tha" trebuie văzută ca o formă de imperativ: „Vino Doamne!" Alte traduceri ale lui „Marana-tha" înţeleg cu totul altfel sensul acestui termen: „Domnul nostru este semnul[229]!" A treia variantă, „Mar-anatha", iese cu totul din discuţie: „Tu eşti un domn!"

Oare „Maranatha", în prima Epistolă către Corinteni, a fost păstrat în limba aramaică şi nu a fost tradus în greacă, pe motiv că deja necunoscutul autor grec al Apocalipsei nu ştiuse exact ce anume vrea termenul să spună? Şi să fi fost Luther cam pripit?

Ceea ce sună ca o ceartă academică, definitivă şi totuşi fără sens între savanţi, este totuşi o dispută decisivă pe marginea „miezului problemei"[230]. Se pare că este vorba despre cea mai importantă întrebare, legată nu doar de „Noul Testament", ci de Biblie în general. Căci şi redactorii textelor „Vechiului Testament" credeau într-un Mesia-Izbăvitor.

Cu siguranţă că aşteptarea acestui Mesia a preocupat gândirea multor contemporani ai lui Iisus. Iar această temă cu adevărat centrală vine în discuţie odată cu această contrucţie verbală!

Să însemne „Maranatha", „Domnul (Mesia) a fost aici (deja la trecut)?" Nu mai trebuie, de fapt, nu mai avem sub nici un chip cum să-L mai aşteptăm? Sau înseamnă mai degrabă: „Mesia (tocmai ce) a venit?" Să fie prin aceasta vorba despre Iisus? Sau înseamnă: „Vino, Mesia!"? Sosirea ţine încă de viitor?"'

Moth aber heisset tod. Wil nu S. Paulus sagen / Wer Christum nicht liebet / der ist verbannet zum tode. Vide 0 Leu. 6". *Idem*. (În germană, Bann, / Anatema / în greacă. / În ebraică / Maharam / reprezintă un lucru. Dar Moth înseamnă moarte. Aşadar, Sf. Pavel vrea să spună / că cel care nu-L iubeşte pe Hristos / este blestemat cu moarte.). Aşadar, pentru Luther este vorba de **Maharam Moth** – „ceva pentru moarte", „un lucru destinat morţii" şi nu **Maranatha** care are cu totul alte sensuri. Mai mult, el face trimitere către Levitic, capitolul 6, unde este vorba de jertfele de curăţire şi de arderi de tot. Traducerea despre care spune Langbein că poate fi întâlnită la Luther este probabil cea de la Apoc. 22, 20: „Ja kom HErr Jhesu." (Vino, Doamne Iisuse.) *Luther-Bibel 1545: Die Offenbarung des Johannes. Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, S. 5182 (vgl. Apk 22, 20). Oricum, rămâne un fapt surpinzător că Langbein nu menţionează această notă a lui Luther, extrem de importantă pentru articolul său.

[229] Zeichen; poate însemna şi „simbolul".

[230] Expresie: „Pudels Kern", în traducere literală: „miezul pudelului".

„Maranatha" ne dezvăluie dificultăţile traducerilor biblice. Căci nu există niciodată o transpunere indiscutabilă dintr-o limbă în alta ci, de multe ori, traducerile confirmă preconcepţiile traducătorului. El crede ceva, consideră că este corect şi îl confirmă prin traducea sa. Ar fi vrednic de dorit ca în cazul conceptelor-problemă, aşa cum este „Maranatha" să fie cel puţin indicate, într-o notă de subsol, alte variante ale posibilelor traduceri. A sosit totuşi timpul să îmbrăţişăm credinţa în traducerile *corecte.*[231]

Măgarul: un basm biblic şi călărirea pe doi măgari a lui Iisus

Biblia ne relatează doar două istorii cu adevărat explicite referitoare la măgar, una mai curioasă decât cealaltă. În prima dintre ele, un măgăruş vede un înger (mai corect: un trimis al Domnului!) şi vorbeşte cu stăpânul său. În a doua povestire, Iisus reuşeşte imposibilul: a călărit doi măgari deodată!

Primul episod va fi povestit în „Vechiul Testament"[I]: Valaam se află pe drum, călare pe asina lui. Pe drum le iese în faţă un trimis al lui Dumnezeu; omul nu vede creatura cerească, ci numai asina. Atunci, „animalul prost" se abate din drum, iar[II] „Valaam a lovit asina, pentru a o întoarce pe drum". Trimisul lui Dumnezeu se aşază iarăşi în drum. În stânga şi în dreapta drumul este străjuit de pereţi de stâncă. Nici de data aceasta Valaam nu vede fiinţa celestă. Asina se îndreaptă spre stânci şi striveşte un picior al stăpânului său, care loveşte din nou bietul animal. Eşuează şi a treia încercare a trimisului; în cele din urmă intervine Iahve.

El[III] permite măgăruşului să vorbească. Şi, ca şi cum nimic nu ar fi fost mai firesc pe lume, începe o ceartă între om şi animal. Animalul, până atunci considerat prost, se plânge de faptul că ar fi fost bătut pe nedrept. Niciodată nu mai dăduse patrupedul motive de supărare. „Nu sunt eu asina ta pe care ai călărit de la începuturi şi până în ziua de azi?" se revoltă clarvăzătorul animal.[IV] Căci în episodul discutat doar animalul este clarvăzător, doar asina îl vede pe trimisul lui Dumnezeu; omul Valaam îl vede doar după ce Dumnezeu i-a deschis ochii.[V] Nici copiii mici nu mai cred în basme ca cel cu „Muzicanţii din

---

[231] Problema notelor este luată în considerare de către unele traduceri româneşti; cel mai slab o face BS, care nu ne oferă o notă, ci o traducere inserată chiar în textul tradus: „Cel care nu-L iubeşte pe Domnul să fie anatema! Maran atha! (Domnul vine)." BA ne oferă o notă: „În aramaică: Doamne vino! (cf. Ap. 22, 20). Cele două cuvinte aramaice pot fi legate şi altfel: **Maran atha**, în care caz (cum fac unii traducători), expresia înseamnă: Domnul vine! (corectă şi ea, în acord cu gândirea lui Pavel – vezi Rm 13, 12)." Se vede de aici că BA ar fi preferat varianta „Marana tha" (conform celor spuse mai sus de Langbein), dar indică şi versiunea BS. De altfel, această notă exista deja în traducerea Anania făcută la Noul Testament şi apărută în 1995.

Bremen"[232], iar animale vorbitoare nu mai există astăzi decât în desenele animate. Chiar şi cei mai convinşi credincioşi ai Bibliei au dreptul să nu creadă într-o discuţie purtată între Valaam şi asina sa. Episodul nu poate fi privit ca fiind relatarea unui fapt real, ci eventual ca prezentarea, sub formă de basm, a superiorităţii animalului faţă de om. Pe de o parte se află omul, care se bizuie doar pe raţiunea sa şi care de aceea nu percepe lumea trimisului lui Dumnezeu. De cealaltă parte, animalul percepe mai mult decât omul; asina nu avea prejudecăţi şi l-a văzut imediat pe trimisul ceresc. Ei i s-a revelat – ne arată Biblia – inclusiv lumea puterilor invizibile. Pentru cititorul sceptic al Bibliei, episodul cu Valaam este dovada faptului că Biblia oferă texte fabuloase în care oamenii raţionali nu pot crede. Un ezoteric o poate înţelege ca pe o descriere plastică: animalele percep lumea spirituală. Doar oamenii care cred în miracole vor putea crede că Dumnezeu ar fi deschis gura asinei şi că ea ar fi vorbit în mod inteligibil şi pe înţeles.

Dar până şi un copil naiv şi credul va recunoaşte faptul că Matei povesteşte un neadevăr atunci când susţine că Iisus ar fi călărit pe doi măgari în acelaşi timp. În Evanghelia după Matei va fi povestită o istorie încântătoare la modul absurd.[VI]

Conform acesteia, Iisus călătoarea către Ierusalim împreună cu ucenicii Săi. Sosiţi într-un sat dinaintea oraşului, Iisus a cerut însoţitorilor Lui să facă rost de doi asini. După îndeplinirea misiunii, Iisus a intrat în Ierusalim călărind doi asini deodată:[VII] „Iar după ce ucenicii au plecat şi au făcut aşa cum le ceruse Iisus, ei au adus asina şi mânzul... şi Iisus s-a aşezat pe ei."[233]

---

[232] „Bremer Stadtmusikanten", basm medieval, rescris de către Fraţii Grimm în 1857; acolo este vorba de un măgar, un ogar, o pisică şi un cocoş care, izgoniţi de către stăpâni pentru că deveniseră inutili odată cu bătrâneţea, au hotărât (la iniţiativa măgarului, care-i descoperă pe toţi ceilalţi pe drum) să devină muzicanţi în oraşul Bremen. Pe drum găsesc o casă cu tâlhari, pe care-i izgonesc cu „muzica" lor şi se stabilesc în ascunzătoarea plină de bunătăţi a acestora.

[233] Pasajul, aflat la Matei 21, 6. 7, este prezentat în mod fragmentat pentru a susţine teza autorului; în realitate mărturia evanghelistului este alta: „Au adus asina şi mânzul şi *deasupra lor şi-au pus veşmintele*, iar El a şezut peste ele." (s.m.) Această traducere poate fi găsită în BS şi în BA; SB traduce astfel: „Au adus măgăriţa şi măgăruşul, şi-au pus hainele peste ei, şi El a şezut deasupra". Vedem că în primele cazuri Iisus se aşează deasupra hainelor, în timp ce în traducerea SB El stă „deasupra". Adică deasupra hainelor, dar şi deasupra celor două animale, lucru ce doar pare probabil în BS şi în BA, fără să fie subliniat în mod expres. Textul latin afirmă: „et adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eis vestimenta sua, et sedit super ea." „Vestimenta" (veşmintele) este substantiv neutru care are aici forma de plural; formula „et sedit super ea", unde pronumele demonstrativ *ea* este la forma de acuzativ plural, genul neutru, ne arată că acţiunea se referă la veşminte şi nu la animale. Textul grecesc, cu formula „...epano auton" (επανω αφτων), ne arată acelaşi lucru. (NTGL)Traducerea germană operată de Langbein: „... und Jesus setzte sich auf sie" implică pronumele *sie*, care la forma de plural se poate

Lipsa de sens a acestei afirmaţii este extrem de evidentă. Nimeni nu poate să stea pe doi măgari simultan, şi cu atât mai puţin să călărească. Toma de Aquino încearcă să salveze situaţia şi recurge la un truc. Conform învăţătorului bisericesc întreaga situaţie trebuie înţeleasă în mod simbolic. În felul acesta asina simbolizează sinagoga, iar mânzul simbolizează „poporul păgân liber". Aşadar, Iisus va fi „purtat" în mod simbolic atât de vechea iudaitate, cât şi de păgânitatea încă neconvertită? Explicaţia lui Toma de Aquino nu este prea convingătoare!

Lucrurile sunt mult mai simple, chiar dacă puţin cam incomode pentru redactorul Evangheliei după Matei! Cel care a scris odinioară textul s-a înşelat şi a tradus greşit un verset simplu din „Vechiul Testament"! Autorul Evangheliei după Matei Îl considera pe Iisus ca fiind Izbăvitorul trimis de Dumnezeu, ca fiind Mesia. De aceea el nu a relatat un fapt istoric, ci a inventat o poveste în legătură cu un verset din „Vechiul Testament". Dar pentru că a tradus greşit, dintr-un măgar s-a ajuns la doi.

Mai departe citim la Matei:[VIII] „Şi aceasta s-a întâmplat, ca să se împlinească ceea ce s-a spus de profet, care zice: «Spune fiicei Sionului: iată, regele tău vine la tine, blând şi călărind pe un măgar şi pe un mânz, pe mânzul unei asine.» O astfel de profeţie nu există nicăieri în „Vechiul Testament". Fără îndoială că cel care este considerat autorul acestei profeţii este Zaharia. Dar aceasta nu a scris nicidecum despre trucul fără sens al călăritului pe doi măgari:[IX] „Iată, regele tău vine la tine... şi călăreşte pe un măgar, pe un mânz, pe mânzul unei asine." Aşadar nu erau deloc prezenţi doi măgari, asina şi mânzul. În Evanghelia după Matei de la formula „pe un măgar, mânzul unei asine" s-a ajuns cu totul deformat la formula „pe un măgar *şi* pe mânzul unei asine". Şi iată că Iisus călăreşte simultan pe doi măgari, în loc de unul singur!

Oricum, în teologia academică acest lucru este cunoscut de mult! Prof. Gerd Lüdemann constată:[X] „Matei prelucrează capitolul 11 de la Marcu, versetele 1 – 11. Dintr-un măgar el face doi şi îi evidenţiază."

Intrarea lui Iisus în Ierusalim este cu adevărat istorică. Cei patru Evanghelişti vorbesc despre acest moment. Cel mai vechi text, Evanghelia după Marcu, a apărut pe la anul 70 d. Hr., dar autorul relatează[XI] că Iisus a folosit doar un măgar şi nicidecum doi deodată. Aproape cu douăzeci de ani mai târziu apare Evanghelia după Luca; şi aici este vorba tot despre un singur animal de călărie. Dar Evanghelia după Matei ar fi fost scrisă pe la anul 90 d. Hr. Acum trebuia făcută trimiterea către profet; dar pentru că cel care a redactat Evanghelia după Matei a tradus greşit din Zaharia, s-a ajuns la doi măgari din unul. Şi iarăsi, douăzeci de ani mai târziu, în jurul anului 110 d. Hr., a apărut ultima relatare

---

traduce atât prin *ei* cât şi prin *ele*. Din cauza fragmentării ilicite, *sie* este acordat direct cu substantivele *Eselin* şi *Füllen*, (asina şi mânzul), lucru nepermis de textul evanghelic. Nici chiar explicaţiile autorului, care vor urma acestei citări trunchiate, nu justifică forţarea textului.

despre episodul de la Ierusalim. În Evanghelia după Ioan[XII] Iisus călărea doar pe un măgar şi, de asemenea, profetul nu a anunţat călăritul pe două animale. Ca atare, la Matei nu s-a împlinit o profeţie, ci traducerea greşită a unei profeţii.

Aşadar, cel care a scris Evanghelia după Matei nu era interesat să facă o descriere corectă din punct de vedere istoric, a intrării lui Iisus în Ierusalim. Trecuseră între timp aproape 60 de ani şi cu aceştia în jur de două, trei generaţii. Era mult mai important să fie confirmată convingerea teologică, în baza căreia „Iisus a fost prevestit de către profeţi".

O analiză critică a textului de la Matei îl doboară uşor; o afirmaţie prost tradusă a lui Zaharia a fost folosită drept model, au fost incluse şi textele după Marcu şi Luca. Rezultatul este acela că textul lui Matei referitor la intrarea în Ierusalim a lui Iisus este mai degrabă ficţiune decât istorie. Cercetarea ştiinţifică a Bibliei porneşte de la o ficţiune.

Mesia: în aşteptarea Mântuitorului

Denumirea de „Mesia" provine din ebraicul „masiah" şi poate fi tradus prin „Cel uns". Uns era stăpânitorul lumesc, regele. Prin acest act el era autorizat în mod suplimentar şi avea inclusiv rolul de ales al lui Dumnezeu.

În ţara biblică, conform tradiţiilor „Vechiului Testament" care au urmat perioadei de aur din timpul regelui David (în jurul anului 1000 î. Hr.), regatul unit a fost din nou fărâmiţat. El s-a descompus în statele autonome ale lui Israel şi Iuda. Foarte curând, starea de unitate va fi idealizată retrospectiv şi dorită din nou. Cam în perioada târzie a regatului (secolele VI şi VII î. Hr.) se spera într-un domn religios-lumesc. Cum de la exodul babilonian (aprox. 538 î. Hr.) nu s-a mai aşezat pe tron nici un urmaş din casa lui David, iar ca reprezentant al poporului fusese văzut Marele Preot, dorinţa de a avea un „Uns" era mai mare ca oricând.

Concepţia despre „Mesia" s-a transformat în mod constant. În Ţara Sfântă se spera într-un rege ideal de tipul „regelui Arthur", care să reprezinte pe pământ domnia lui Dumnezeu. De aceasta se leagă puternic concepţia despre eshaton[234]. Mesia apărea ca un predecesor al dreptăţii cereşti, dar – în acelaşi timp – prefaţa sfârşitul vremurilor. Atunci urma ca atât stăpânii lumeşti cât şi muritorii de rând să-şi suporte pedepsele pentru nedreptăţile săvârşite.

În timpul lui Iisus nostalgia pentru Mesia era deosebit de mare. Stăpânirea romană era resimţită ca o povară insuportabilă faţă de care se dorea eliberarea. Aşadar nu este de mirare faptul că Iisus a devenit un aducător de speranţă pentru mulţi dintre contemporanii Săi. În cuprinzătoarea biografie, *Iisus, Fiul omului*[235], Rudolf Augstein afirmă:[I] „Dimpotrivă, Iisus a asociat cu persoana Sa venirea sfârşitului vremii, a anunţat-o, a cerut supunere faţă de voinţa Tatălui, pe care Îl

---

[234] Sfârşitul lumii.

[235] *Jesus Menschensohn.*

reprezintă, El adună comunitatea sfinţilor, asigură ucenicilor Săi mântuirea." Iisus nu şi-a amânat întoarcerea Sa ca Mesia într-un îndepărtat Sfântul-Aşteaptă, ci într-un viitor nemijlocit şi iminent. Asupra acestui aspect, Evangheliile după Matei, Marcu şi Luca sunt de acord. Cele trei Evanghelii transmit în cuvinte care sună aproape identic[II] anunţul precis al lui Iisus: Mesia vine în timpul unei generaţii. Iar prin aceasta El înţelegea generaţia ascultătorilor. Merită să fie citată aici Evanghelia după Luca:[III] „Adevărat, vă spun vouă: sunt unii aici care nu vor gusta din moarte până ce nu-L vor vedea pe Fiul Omului venind întru împărăţia Sa!"

Într-o formă la fel de clară, Luca repetă în alt loc această afirmaţie a lui Iisus:[IV] „Dacă vedeţi că se întâmplă toate acestea, atunci ştiţi că Împărăţia lui Dumnezeu este aproape. Adevărat vă zic vouă: nu va trece neamul acesta până ce nu se vor împlini acestea." Aşadar, cel puţin unii dintre cei care-L ascultau pe Iisus, după cum pe deplin s-au încrezut ei înşişi în textele lui Iisus, urmau să fie încă în viaţă atunci când va veni Mesia şi va prevesti sfârşitul vremurilor.

Se prea poate ca încrederea lui Iisus să fi fost mare, dar pofeţia Sa nu s-a împlinit; au trecut aproape două mii de ani şi Mesia nu s-a întors încă pe pământ. Ce-i drept, unora dintre contemporani le vine în minte să mediteze cu privire situaţia internaţională actuală: o distrugere a lumii printr-un război mondial nu este chiar atât de improbabil. Să ne aflăm cu puţin înainte de sfârşitul lumii?

În creştinătate se crede în faptul că Iisus este Mesia şi se aşteaptă întoarcerea Sa de la începutul ultimelor zile. În iudaism nu se crede în Iisus, dar se speră ca şi înainte, ca şi în urmă cu două mii de ani, într-un Izbăvitor.

Minune – Iisus nu a mers pe mare

„Miracolele sunt copiii cei mai iubiţi ai credinţei", ni se spune deja în „Faust"-ul lui Goethe. Aşadar, nu trebuie să ne mire faptul că minunile se bucură şi între cititorii constanţi ai „Noului Testament" de o popularitate specială. Fără îndoială că între cele mai celebre texte se află cel ce s-ar putea numi „Iisus merge pe mare". Matei[I], Marcu[II] şi Ioan[III] relatează despre plimbarea pe apă a lui Iisus şi generaţii de teologi au dezbătut aspectul dacă este vorba despre un miracol adevărat sau despre o poveste mincinoasă. Răspunsul este simplu! Presupusa minune nu a avut loc în felul în care textele noastre biblice vor să ne facă să credem! În primul rând, o simplă greşeală de traducere a făcut ca o plimbare normală să devină o minune uluitoare.

La Evangheliştii Matei, Marcu şi Ioan aflăm că Iisus i-a lăsat pe ucenicii Săi să plece cu o barcă; mai târziu El vine după ei, „mergând pe apă". O minune? Să fi anulat Iisus gravitaţia? Căci dacă nu, de ce nu S-a scufundat în ape? Să reconstituim evenimentul. Ucenicii lui Iisus foloseau o barcă pentru a trece de la Capernaum la Tiberiada. Şi atunci cum de se spune la Ioan că „seara, ucenicii

Săi au mers la mare[236], s-au urcat într-o barcă şi au mers pe mare la Capernaum?" Căci ambele locuri se află pe acelaşi mal, aşadar ucenicii nu aveau nicidecum nevoie să meargă „pe mare"; ar fi ajuns oricum dacă ar fi urmat ţărmul. Iar dacă s-a făcut călătoria cu barca de-a lungul ţărmului, de ce să fi părăsit Iisus malul pentru a merge pe apă, spre barcă?

Matei, Marcu şi Ioan nu au scris textele lor în limba greacă, ci în aramaică. Aceasta era limba lui Iisus şi a ucenicilor Săi; Iisus a vorbit şi a predicat în limba aramaică. Versiunea aramaică a „Noului Testament" s-a păstrat până în zilele noastre. E drept, în textul grec ni se arată că Iisus a călcat pe apă. Dar cum sună această afirmaţie în aramaică? „Al yama". *Yama* înseamnă mare.[237] Dar *al*? La Psalmist[IV] citim în aramaică:[238] „Al nahrawatha d-Babel ..." Traducerea este clară: „Am şezut la apa din Babilon ..." Ar fi total ilogic să se spună „pe apa din Babilon"; aşadar, Al yama nu înseamnă pe mare, ci la mare.

Chiar la începutul „Vechiului Testament" ni se spune la Moise[239]: „Duhul lui Dumnezeu plutea deasupra apei." În aramaică va fi folosit cuvântul „apey", în ebraică „paney". Conform acestuia Duhul lui Dumnezeu plutea deasupra „feţei apei". Dacă Evangheliştii ar fi dorit să exprime faptul că Iisus a mers pe apă ar fi ales „apey" şi nu „al"!

Deci, dacă ne întoarcem de la traducerea greacă la originalul aramaic se poate observa că minunea lui Iisus mergând pe suprafaţa lacului este uşor de explicat şi că incredibila poveste este datorată unei banale greşeli de traducere! Iisus nu a călcat pe suprafaţa apei, ci de-al lungul malului! Acum, evenimentul apare într-o cu totul altă lumină! În timp ce ucenicii călătoreau cu barca de-a lungul ţărmului, Iisus îi urmează, mergând pe mal. Curând călătoria cu barca se dovedeşte a fi mai dificilă decât s-a crezut iniţial, pentru că ucenicii trebuia să navigheze chiar împotriva vântului şi a valurilor. Pe mal, lui Iisus îi era mai uşor. El s-a apropiat repede şi voia în cele din urmă să-i depăşească:[VI] „Şi a văzut că ei se străduiau să navigheze, căci vântul le era împotrivă. La ceasul al patrulea din noapte El a venit la ei şi a vrut să urce la ei."

Rămâne de lămurit o chestiune: de ce s-au speriat ucenicii atunci când L-au văzut pe Iisus? Matei şi Marcu ne spun că adepţii lui Iisus L-au confundat pe acesta cu o fantomă. De ce? Răspunsul este simplu: în vremea lui Iisus nu se considera că este vorba despre o superstiţie dacă cineva se temea de fantome; dimpotrivă! Ba chiar, cel care se îndoia de existenţa arătărilor înfricoşătoare era considerat ca fiind nesăbuit. Ideea că fantomele se arătau deseori, în special în apropierea cimitirelor sau a apelor izolate, reprezenta o convingere extrem de răspândită, iar în timpul nopţii se prefera evitarea ambelor. Deci, când ucenicii

---

[236] „Mare" are aici sensul de lac; este vorba despre Lacul Tiberiadei.
[237] Sau lac (cuvântul german *See* are ambele sensuri, diferit fiind numai genul).
[238] Psalm 136, 1; în canonul folosit de Langbein este vorba despre Ps. 137, 1.
[239] Cartea Facerii sau Geneza.

au văzut din barcă, în întunericul nopţii, o arătare pe mal, au ajuns la concluzia că li s-a arătat o fiinţă sinistră din lumea umbrelor, de pe tărâmul morţii. Iisus a acceptat teama lor şi li s-a făcut cunoscut:[VII] „Dar El le-a zis: «Eu sunt, nu vă temeţi!»"

Nazaret: Iisus nu venea din Nazaret

Pentru oamenii de la începutul celui de-al treilea mileniu post-creştin, numele de familie sunt un fapt de la sine înţeles. Cu câteva secole mai devreme lucrurile stăteau cu totul altfel în Europa; oamenii aveau doar prenume. Pentru a se evita confuziile, se adăugau, de exemplu, denumirea meseriei respectivului. Din Fritz, croitorul şi Fritz, morarul, s-a ajuns la Fritz Croitorul şi Fritz Morarul. Cu aproape două mii de ani în urmă lucrurile nu stăteau altfel nici în Israel. Din păcate, în privinţa numelui Iisus din Nazaret s-a inculcat conştiinţei noastre o informaţie falsă şi presupusă, care nu rezistă la o verificare pe baza textelor biblice.

Aşadar, pe cât de stupidă poate suna întrebarea „Cum se numea Iisus din Nazaret?" pe atât de justificată este ea. O lectură ceva mai profundă a textelor „Noului Testament" permite să se vadă erori grave; iar acest lucru începe deja cu aşa-zisul prenume: Iisus înseamnă Ieşua. Mica diferenţă are însă semnificaţii mari. Căci numele din „Vechiul" ca şi din „Noul Testament" sunt deseori cu totul altceva decât simple vorbe goale[240].

În Evanghelia după Matei[I], Iosif primeşte de la un trimis ceresc următoarea veste: „Şi ea (Maria) va naşte un Fiu, pe care îl vei numi Iisus, deoarece va mântui poporul Său de păcatele sale!"

Cititorul lipsit de prejudecăţi ar trebui să considere explicaţia oferită în privinţa numelui ca fiind de neînţeles. De fapt, el ar trebui să se întrebe de ce ar trebui Iosif să-L numească pe Fiul său, Iisus? Textul german[241] nu permite vreo legătură între „Iisus" şi mântuirea poporului. Dezlegarea enigmei este simplă: Iisus era iudeu şi, ca atare, nu avea un nume latinesc. Aşadar, El nu se numea Iisus, ci Ieşua. În traducere, ebraicul Iesua înseamnă „El va mântui". Abia acum versetul biblic devine inteligibil: „Şi ea (Maria) va naşte un Fiu, şi îl vei numi Ieşua (= El va mântui), deoarece va mântui poporul Său de păcatele sale!" În felul acesta se urma o veche tradiţie a iudaităţii, conform căreia personalităţilor importante li se ofereau nume care conţineau afirmaţii concrete. Doar cel care este specialist în ebraică înţelege şi veştile care sunt ascunse în spatele numelui.

Să facem un mic salt în „Vechiul Testament"[II]: „De aceea te vei numi Avraam, deoarece te-am făcut tată a multor popoare." Această propoziţie devine cu adevărat inteligibilă doar dacă se ştie că Avraam nu este o înşiruire lipsită de sens a silabelor, nu este un nume fără semnificaţie, ci înseamnă chiar „Tatăl

[240] Autorul foloseşte formula *Schall und Rauch*, în traducere literală, „vorbe goale şi fum".
[241] Situaţie valabilă şi în cazul limbii române.

multor popoare". Aşadar, iudeul Iisus a fost aproape cu certitudine numit de către mama Sa, Ieşua, şi nu Iisus. Să trecem de la prenume, la „numele de familie" a lui Ieşua. Situaţia pare să fie clară: El a primit supra-numele „din Nazaret", deoarece provenea din Nazaret. Şi această ipoteză este greşită, dar este puternic înrădăcinată în „Noul Testament"! Conform Evangheliei lui Ioan[III], Ieşua S-a prezentat de două ori cu numele „Iisus din Nazaret".

El i-a întrebat de două ori pe soldaţii care veniseră să-L aresteze: „Pe cine căutaţi?"; de două ori I-au răspuns „Iisus din Nazaret" şi de două ori El a răspuns: „Eu sunt acela!"

Dar în ceea ce priveşte numele, versetele greceşti originale nu sunt redate cu precizie. Căci nu este nicidecum vorba despre un „Iisus din Nazaret", ci despre „Iisus Nazireul". Conform lucrării lui Walter Bauers[IV], „Dicţionar grec-german al scrierilor Noului Testament şi literaturii vechi creştine", trebuie considerat că expresia „Nazareul" poate fi pusă în legătură cu denumirea unui loc „Nazaret" doar în ultimul rând. Totuşi, „Iisus din Nazaret" mai apare şi în alte locuri, de exemplu la Marcu: [V] „Şi s-a întâmplat în acel timp că a venit Iisus din Nazaret în Galileea şi s-a botezat." Acest eveniment important din viaţa lui Iisus va fi descris şi în Evanghelia după Matei[VI]; de fapt, evanghelistul vorbeşte de fapt despre „Iisus din Galileea", fără să numească un loc numit „Nazaret". Luca[VII] şi Ioan[VIII] se mulţumesc cu prenumele Iisus şi renunţă la vreun alt apelativ.

Cum s-a ajuns de la Ieşua la Iisus din Nazaret? Să verificăm în continuare „Noul Testament"! În Evanghelia după Marcu, conform mai multor traduceri – corecte din punctul de vedere al originalului grecesc – ni se spune:[IX] „Şi El (Iisus) a venit acasă, şi cu El a venit tot poporul."[242] Atât în „Biblia de la Ierusalim", catolică, (Freiburg 1969), cât şi în varianta protestantă „Senfkornbibel" (Frankfurt 1971), se va introduce în subtitluri, în mod silenţios, numele Nazaret. În felul acesta, în ediţiile biblice apare o denumire de localitate, ce nu poate fi găsită în textul original.

De fapt, inserarea Nazaretului în cadrul textului întăreşte efortul clar al „Noului Testament" de a-L pune pe Ieşua în legătură cu Nazaretul. Câteva exemple pot dovedi acest lucru! La Matei[X] poporul din Ierusalim observa: „Acesta este Iisus, profetul din Nazaretul Galileei!" De El auzise şi Bartimeu, un bărbat orb din Ierihon:[XI] „Şi când a auzit că era Iisus din Nazaret, a început să strige şi să zică: «Iisus, Fiul lui David, milostiveşte-Te de mine!»

Luca Îl asociază la fel de mult pe Iisus cu Nazaretul:[XII] „Şi El (Iisus) venea la Nazaret, unde crescuse şi, după obiceiul Său, a mers de Sabat la sinagogă." La fel, la Marcu[XIII] se pare că un „tânăr" ar fi spus unor femei după învierea lui Iisus: „Nu vă temeţi! Îl căutaţi pe Iisus din Nazaret, cel răstignit? A înviat, nu este aici! Iată acolo, locul unde L-aţi aşezat!"

---

[242] BS, BA şi SB nu menţionează Nazaretul.

Dar oricât de des va fi pus Iisus în legătură cu un loc numit Nazaret, totuşi El nu putea proveni de acolo. Textele din vremea lui Iisus, ca şi cele care au apărut imediat după aceea nu puteau conţine o astfel de locaţie, deoarece în vremea lui Iisus nu exista deloc un „Nazaret". Istoricul vrednic de încredere, Iosefus[243], identifică 63 de locuri din mica Galilee, dar nu se află nici un Nazaret între ele. Zadarnic vor fi căutate şi Nazarat, Nazarath, Nazara sau Nazareth. Ori, locul de baştină al lui Iisus nu avea cum să fie atât de lipsit de importanţă. Aşadar a existat o sinagogă în care, conform Evangheliilor, Iisus a citit public din Sfintele Scripturi.

Dar de ce pune „Noul Testament" atâta preţ pe idea de a-L numi pe Iisus ca fiind Nazaritean? Specialistul în problemele legate de persoana lui Iisus, Schalom Ben-Chorin[XIV], clarifică situaţia: Iisus va fi indicat ca provenind din Nazaret, pentru a face să se împlinească în mod postum o profeţie a „Vechiului Testament". Care profeţie? Răspunsul se află la Matei:[XV] „Şi în vis, el (Iosif, tatăl lui Ieşua) a primit poruncă de la Dumnezeu şi s-a mutat în ţinutul Galileei şi a venit şi a locuit într-un oraş, care se numeşte Nazaret, pentru a se împlini ceea ce s-a spus de profet: El se va numi Nazaritean." Din păcate, Matei nu ne spune unde şi care profet a prezis un nazaritean. Astăzi, există un consens în teologie[XVI] asupra faptului că el s-a referit la profetul Isaia[XVII]: „Şi va ieşi o mlădiţă din seminţia lui Iesei, şi un vlastar va scoate fructe din rădăcinile sale. Duhul Domnului va rămâne peste El, Duhul Înţelepciunii şi al înţelegerii, Duhul sfătuirii şi al puterii, Duhul cunoaşterii şi al fricii de Dumnezeu." Prin mlădiţă se înţelege un toiag sau o ramură sau, într-un sens mai profund, un urmaş din neamul lui Iesei. Iesei era tatăl regelui David. Din descendenţa sa trebuia să se ridice Mesia ca o mlădiţă sau ca un urmaş. În limba ebraică, atât vlăstar cât şi ramură[244] se numesc „nezer". În baza acestui text, lui Iisus I s-a atribuit ca „loc de reşedinţă" Nazaretul, pentru a împlini o profeţie referitoare la „nezer". Nu este de mirare că Matei vorbeşte despre o profeţie doar în mod vag şi nu-l numeşte pe autorul surselor sale şi nici măcar nu dă un citat mai exact. Căci pentru a ajunge de la „nezer" la nazireu şi de la nazireu la Nazaret, este nevoie de o mare credulitate.

În concluzie: pentru Evanghelişti nu a contat în nici un caz o biografie a lui Iisus corectă din punct de vedere istoric. I-au inventat un domiciliu care nici nu exista în timpul Său, doar pentru a întări idea că Iisus este acel Mesia despre care a profeţit „Vechiul Testament". Raţionalistul de astăzi n-ar putea să creadă decât ceea ce ştie ca fiind un fapt concret. Dimpotrivă, creştinii timpurii căutau să ştie ceea ce credeau deja.

---

[243] Este vorba de Iosefus Flavius.

[244] *Sprößling* înseamnă atât ramură, cât şi urmaş.

Necredinciosul: o dispută neobişnuită

Legea mozaică condamnă homosexualitatea ca fiind cel mai grav păcat şi pretinde pedeapsa cu moartea. Unii credincioşi s-ar putea întreba de ce i-ar putea fi fatală unui om propria sa natură[245]; nu i-a fost ea dată de Dumnezeu? Cum poate un om să fie pedepsit pentru ea? Un răspuns nu se află în „Vechiul Testament", dar se află în „Noul Testament".

Prima Epistolă către Romani[246] priveşte păcatul propriu-zis nu în înclinaţia sexuală a unui om, ci în impioşenia lipsită de credinţă a acestuia. Deoarece unii oameni' „mai degrabă arată cinstire şi fac slujbe în onoarea creaţiei decât în cea a Creatorului", i-a abandonat pe ei" „Dumnezeu poftelor inimii lor, necurăţiei, astfel încât să-şi necinstească între ei trupurile lor... De aceea Dumnezeu i-a abandonat poftelor ruşinoase, astfel încât chiar şi persoanele de parte femeiască au schimbat comportarea naturală cu cea împotriva naturii. Şi în acelaşi chip au renunţat şi persoanele de parte bărbătească la folosirea naturală a persoanelor femeieşti şi s-a aprins în ei pofta de unii pentru alţii, bărbaţi cu bărbaţi, prin care au săvârşit lucruri necurate şi şi-au primit pe deplin plata pe care o meritau pentru rătăcirea lor."

Aşadar, homosexualitatea este pedeapsa lui Dumnezeu pentru necredinţă şi atrage după sine şi o altă pedeapsă. Căci credinciosul speră că va moşteni într-o zi Împărăţia lui Dumnezeu.

În mod penibil prima Epistolă pe care a scris-o Pavel pentru Corinteni[247], ne spune cine anume nu va avea parte de aceasta: alături de hoţi, avari, beţivi şi şantajişti se află şi homosexualii, cărora le va fi refuzată intrarea în Împărăţia lui Dumnezeu. Ce-i drept „Noul Testament" nu pretinde vreo pedeapsă cu moartea, dar profeţeşte ceva care pentru cel credincios este încă şi mai rău. Păcătosul este repudiat de Dumnezeu. Aşadar, „Noul Testament" nu este nicidecum mai „blând" decât cel „Vechi"!

---

245 Termenul folosit este *Veranlagung*, ce poate fi tradus şi prin estimare, dispoziţie, predispoziţie etc.

246 Formula folosită de către autor este: „Der erste Römerbrief...", care se traduce prin „Prima epistolă către Romani". Această afirmaţie este ciudată din cauză că nu există decât o singură epistolă pe care apostolul Pavel a adresat-o comunităţii creştine din Roma, aşadar, menţionarea ei ca fiind prima, este inutilă. Ce-i drept, această epistolă este prima dintre toate epistolele pauline care apar în canonul biblic, dar acest lucru nu justifică formula agreată de autor.

247 Aici, spre exemplu, formula este corectă, deoarece există două epistole ale lui Pavel, adresate comunităţilor creştine din Corint.

Nunta din Cana: adevărata semnificaţie a „minunii vinului"

Iisus a străbătut din Capernaum întregul ţinut; a fost atras de ţinuturile fertile de la Marea Ghenizaretului. Cana se afla pe drumul Său între Tiberiada şi Nazaret, iar Iisus a vizitat deseori acest loc numit astăzi Chefar Cana. Şi chiar aici, în Cana, se pare că a avut loc celebra „minune a vinului".

Doar în Evanghelia lui Ioan citim:[I] „Iar în a treia zi era o nuntă în Cana Galileei, şi era acolo şi mama lui Iisus. Dar au fost invitaţi la nuntă şi Iisus şi ucenicii Săi. Şi pe când se termina vinul mama lui Iisus i-a spus Acestuia: «Nu mai au vin». Iisus i-a zis: «Ce-ţi este ţie, femeie, ce fac Eu? Nu a venit încă ora Mea.»

Vor fi văzute profeţii funebre pe marginea acestui text scurt; formula „în a treia zi" va fi interpretată ca învierea lui Iisus „din a treia zi". Dar semnificaţia reală este cu mult mai puţin dramatică. Prima relatare a creaţiei[248] ne spune că în a treia zi a Facerii, Dumnezeu a fost deosebit de mulţumit cu lucrarea Sa. Tocmai crease plantele care abia încolţeau[II], iar Dumnezeu era satisfăcut deoarece totul încolţise şi înverzise atât de frumos. Astfel, pentru poporul Israel, „a treia zi" a devenit ziua creşterii şi a vieţii fertile, aşadar, ziua ideală pentru căsătorie. De aceea, „ziua a treia" a săptămânii va fi considerată şi astăzi cu predilecţie ziua căsătoriei. În viziunea iudaică, aceasta este ziua de marţi. Aşadar „ziua a treia" este o simplă denumire a zilei din săptămână. Iisus spune mamei Sale: „Nu a sosit încă ceasul Meu". Inclusiv în această propoziţie lapidară se vor vedea profeţii ascunse; se pare că Iisus ar fi înţeles prin aceasta ceasul morţii Sale pe cruce.

Este suficientă o simplă privire în textul grecesc pentru a descoperi greşeala de traducere. În fapt, grecescul „ora" poate însemna „timp/oră", dar şi „grijă/teamă". Acum trebuie să observăm contextul. Provizia de vin ajunge la sfârşit. Mama lui Iisus este îngrijorată. Iar Iisus răspunde: „Nu Mi-a venit încă grija." Sau, într-o formulare mai actuală „Nu-Mi fac nici o grijă!" Aşadar, Iisus vrea să-şi liniştească mama care se pare că era foarte agitată.

Rămâne inexplicabilă formula grosolană: „Ce ţi-e ţie, femeie, ce fac Eu?"[III] Dar, din nou aveam de-a face cu o greşeală de traducere: în original nu se află nici o întrebare. Ci, tradus literal şi cumva grosier, El spune: „Nu-mi pasă şi nu-ţi pasă, femeie." Cum trebuie înţeleasă aceasta? Să privim iarăşi în context: vinul este deja aproape consumat de către oaspeţi. Mama lui Iisus este neliniştită. Fiul ei a liniştit-o: „S-a terminat vinul? Nu-Mi fac nici o grijă. Nu-mi pasă şi nu-ţi pasă, femeie, *se face*." Sau ceva mai liber tradus: „S-a terminat vinul? Nu-Mi fac griji. Vom găsi noi ceva!"

---

[248] Langbein numeşte „prima relatare a creaţiei" prezentarea făcută de Biblie, în primul capitol al Facerii.

Apoi urmează „minunea vinului".[IV] Să citim mai întâi textul biblic: „Mama Lui a spus către cei care slujeau: „faceţi ceea ce vă spune." Însă acolo se aflau şase vase de piatră pentru apa folosită la curăţirea ritualică iudaică, şi intrau în fiecare două sau trei măsuri [de lichid]." Iisus cere ca acestea să fie umplute cu apă – pe care o transformă în vin scump. „Dar când nunul a gustat vinul care fusese apă şi nu ştia de unde vine acesta, slujitorii care turnaseră apa ştiau, atunci l-a chemat nunul pe mire şi i-a spus: «Fiecare dă mai întâi vinul cel bun şi abia când ei [mesenii] sunt beţi, îl aduce pe cel mai slab; dar tu ai păstrat până acum vinul cel bun.» Acesta este primul semn pe care l-a făcut Iisus, în Cana Galileei, şi prin care şi-a arătat puterea. Iar ucenicii Săi au crezut în El." Să fi făcut Iisus o vrăjitorie? Nicidecum!

În realitate, mesajul textului trebuie înţeles în mod simbolic. Iisus a servit apă, şi o „transformă" în vin. George M. Lamsa, profund cunoscător al lumii aramaice din vremea lui Iisus, ne explică:[V] „Această primă minune a lui Iisus are semnificaţii spirituale. Învăţătura Sa era cea mai bună dintre toate cele pe care le «gustaseră» până atunci galileenii. Oare trebuia ca Iisus să-şi fi folosit cu adevărat puterea pe care o poseda, în faţa unor oameni care erau deja mult prea beţi, doar ca să facă şi mai multă băutură ameţitoare? Sfânta Scriptură condamnă beţia: «Nu vă lăsaţi amăgiţi! Nici desfrânaţii, nici idolatrii, nici alcoolicii nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu.» (Prima Epistolă către Corinteni a lui Pavel, capitolul 6, versetele 9 şi 10)."

Paştele: cum ajunge iepurele în Biblie

Sărbătoarea centrală a religiei creştine este Paştele. În acelaşi timp, fiind deja celebrată în prima jumătate a celui de-al doilea secol creştin, este cea mai veche sărbătoare creştină. Ce-i drept, în tânăra comunitate gândurile erau îndreptate mai mult spre moartea pe cruce a lui Iisus şi nu, aşa cum se întâmplă astăzi, spre învierea Sa. În privinţa datei exacte a Paştelui au existat dispute lungi de secole, care dispute aproape că au dus la o schismă a Bisericii. Abia în anul 325 d. Hr., în sinodul de la Niceea, s-a ajuns la un consens asupra unei date care a rămas valabilă până în zilele noastre.

Astăzi, Paştele este cea mai importantă sărbătoare din anul bisericesc creştin. Originile sale sunt însă cu totul altele decât creştine; el apare cu mult înaintea timpurilor creştine. Paştele avea două predecesoare păgâne: o sărbătoare germanică de primăvară şi festivităţile făcute în cinstea zeiţei Ostara. De la ea provine numele de Paşti [Ostern].[249] Oricât de uluitor ar părea că poate suna,

[249] Aici există o dificultate de traducere pe motiv că autorul se referă la Paşte, aşa cum este denumit el în limba germană (*Ostern*), de unde şi explicaţiile etimologice pe care ni le oferă el. La fel, e important de remarcat faptul că Langbein se referă la originile germanice ale Paştelui, adresându-se, aşadar, unui public anume.

prin zeiţa Ostara suntem trimişi înapoi la Biblie: zeiţa primăverii corespunde biblicei Astarte.

În mod oficial, zeiţa Astarte nu era deloc iubită de către adepţii credinţei biblice în Iahve. Totuşi, zeiţa din Biblos putea fi adorată cu milenii înainte de zeul unic al lui Israel. Sigiliile de pe sulurile sumeriene de la Lagaş o reprezentau încă din anul 2300 î. Hr. ca fiind zeiţa cerului. Ea conducea domnia peste stele şi peste cei morţi. Cartea a treia a Regilor[250] menţionează faptul că Solomon se închina la Astarte, fapt pentru care vestitul rege al lui Israel şi-a atras mânia lui Iahve. Mii de ani mai târziu, cel care a introdus iepurele în universul de credinţă al „Noului Testament" a fost, în mod curios, un text al lui Solomon.

Sunt greu de înţeles circumstanţele familiale ale zeiţei. Se pare că a fost fiica lui Aşera şi a lui El, care în „Vechiul Testament" va fi deseori identificat cu Iahve. Mulţumită cutumei siriene, de a atribui întotdeauna două nume zeiţelor importante, confuziile erau aproape programate de dinainte; dar, conform cercetărilor amănunţite, reiese că Astarte şi Anath este una şi aceeaşi zeitate.

Tradus după sens, numele lui Astarte însemna iniţial „cea care naşte". Ea era adorată ca simbol al fertilităţii şi în „Vechiul Israel" a jucat un rol important.[I] Deseori chiar erau denumite locuri cu numele ei, ca de exemplu „Beth Aştaroth".[II]

Tot o zeiţă a fertilităţii era şi Ostara, cea care a dat numele Paştelui [Ostern]. Dar cum a ajuns iepurele pascal, la Paşte? S-a speculat mult pe această temă. Să fi fost iepurele animalul-simbol al Osarei, deoarece el este în mod special fertil şi este un maestru adevărat al procreării? De aceea a intrat iepurele în sărbătoarea pascală? Cel care – în mod indirect – poartă răspunderea este Solomon. Urmele pot fi urmărite fără greş. În Proverbele sale, legendarul rege face aluzie la un tip de animal care nu era cunoscut vestitului Onkelos, cel care a tradus textul ebraic în limba greacă. La Solomon se spune:[III] „viezurii de stâncă[251], un popor slab, dar care îşi construia casa în stânci." Atunci, Onkelos care în al doilea secol d. Hr. nu cunoştea cuvântul *Klippdachs*, a căutat un gen de animal care i se părea că se potriveşte. A ales iepurele. Şi iată cum sună în varianta greacă, Proverbul lui Solomon: „Iepurii, un popor slab, dar care-şi construieşte casa pe piatră."

Cum Luther a folosit ediţia greacă a „Vechiului Testament" pentru traducerea sa, iepurele solomonic a pătruns şi în spaţiul de limbă germană.[252]

În anul 1545 se spune la Luther: (4) „Iepuraşul, un popor slab/Dar care îşi aşază casa în piatră/"; în 1915, în Biblia lui Luther, dar într-o limbă ceva mai

[250] În canonul menţionat de autor, Cartea I-a a Regilor.

[251] *Klippdachse*, un cuvânt greu de tradus; Dachs înseamnă viezure, bursuc sau baset, în timp ce Klipp înseamnă colţ de stâncă, bulgăre de pământ. BS traduce prin „dihori", BA prin „arici" iar SB prin „arici de munte".

[252] Luther nu foloseşte constant limba greacă, ci şi textul ebraic.

modernizată se spune: „Iepuraşii – un popor slab; totuşi; el îşi aşază casa în piatră." ediţia din 1978 a revenit la „viezurii de munte".

Astfel apare iepurele în „Vechiul Testament", dar şi în predicile primilor misionari, şi a devenit extrem de legat cu credinţa creştină a „Noului Testament". Nu piatra era fundamentul pe care trebuia zidită Biserica lui Iisus? Iar ca locuitor al pietrei era considerat, ce reprezentare absurdă, chiar iepurele! Şi la fel cum, în traducerile greşite ale Bibliei, iepurele îşi are în piatră fundamentul vieţii sale mărunte, tot aşa, aceasta era pentru noul creştin evanghelizat, începând cu botezul său în Iisus, fundamentul unei vieţi evlavioase.

În felul acesta a ajuns iepurele în predicile despre „Noul Testament". Dar cum a devenit un iepure pascal nu se ştie. Dar este cert că simple greşeli de traducere pot atrage după sine istorii ciudate.

Părăsit de Tatăl: ultimele cuvinte ale lui Iisus au fost traduse greşit

Torturat, Iisus spânzură pe cruce într-o agonie dureroasă; poate fi redată în cuvinte disperarea Lui? Deodată, în acel moment, coboară întunericul peste ţară. E ca şi cum soarele însuşi nu poate suporta evenimentele îngrozitoare. Iar Iisus? În Evanghelia după Matei[I] şi în cea după Marcu[II] ultimele Sale cuvinte vor fi citate astfel: „Eli, Eli, lama asabtani?"

Atât atât în Evanghelia după Matei, cât şi în cea după Marcu va fi oferită şi o traducere: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?" Prof. dr. Louis A. Babieri, în comentariul său la Matei lămureşte:[III]

„Iisus avea un sentiment al părăsirii de către Tatăl, sentiment pe care nu l-a mai cunoscut niciodată înainte, deoarece Tatăl, ca Judecător, trebuia să se depărteze de Fiul ca şi cum Acesta ar fi fost păcătos." Babieri se referă la Epistola către Romani a lui Pavel.[IV] Conform acesteia Dumnezeu şi-a dat Fiul ca înlocuitor pentru păcătoşii din vremurile trecute.

Totuşi, înainte să căutăm în alte cărţi biblice explicaţii pentru cuvintele lui Iisus, trebuie mai întâi să stabilim cu claritate ce anume a spus cu adevărat Cel răstignit. Un lucru interesant: în traducerile actuale ultimele vorbe ale lui Iisus sunt citate deosebit în limba greacă, faţă de textul original.

După traducerile actuale, Iisus a spus: „Eli, Eli, lama asabtani?"[253]

---

[253] În variantele româneşti, BS, BA şi SB, avem pentru Matei: „Eli, Eli, lama sabahtani?" (BS, BA), „Eli, Eli, Lama Sabactani?" (SB), iar pentru Marcu: „Eloi, Eloi, lama sabahtani?" (BS şi BA), respectiv: „Eloi, Eloi, lama sabactani" (BS). BA ne oferă şi o notă la Marcu 15, 34 unde spune: „Transcrierea în greceşte a cuvântului aramaic Elahi, derivat din ebraicul *Elohim* = Dumnezeu. Evanghelistul Matei (27, 46) îl transcrie *Eli*, ceea ce face mai uşor jocul de cuvinte pe care-l fac ostaşii (Eli-Ilie)" BA, nota c, p. 1516. Forma ciudată menţionată de Langbein (*asabtani*), apare în traducerea germană a lui Luther, atât în versiunea din 1545: „Eli / Eli / lama Asabthani?" *Luther-Bibel 1545: Das Matthäusevangelium. Digitale*

În varianta lui Marcu, în originalul grec, Iisus a spus (Aland):[V] „Eloi, Eloi, lema sabakhtami."[254]

În varianta lui Matei, în originalul grec, Iisus a spus:[VI] „Eli Eli lema sabakhtami."

Cei din preajmă ar fi blasfemiat în mod sarcastic şi cu răutate: „Îl strigă pe Ilie!" Să fi strigat Iisus cu adevărat după Ilie, profetul din „Vechiul Testament"?

Atât Evanghelia după Matei, cât şi cea după Marcu ne oferă posibile răstălmăciri. Un fapt vrednic de remarcat este acela că în textul cel mai vechi, aşadar în cel al lui Marcu, ni se spune: „Eloi". O confuzie cu numele profetului este mai mult decât imposibilă. În textul ceva mai tardiv al lui Matei, Iisus transformă „Eloi" în „Eli", pentru a face mai probabilă aluzia la Ilie. Luca şi Ioan nu menţionează cu nici un cuvânt sarcasmul legat de Ilie. Este la fel de puţin credibil faptul că oamenii de sub cruce nu ar fi înţeles cuvintele rostite de compatriotul lor în limba maternă! De ce ar fi trebuit ei să nu cunoască propria limbă? Ce-i drept, pentru necunoscuţii redactori ai Evangheliilor, care vorbeau greaca şi nu aramaica, precum Iisus, strigătul Acestuia ar fi fost neclar, ba chiar ambiguu. Probabil că Marcu a inventat acest episod iar, mai apoi, Matei a schimbat vorbele lui Iisus pentru a face ceva mai plauzibilă povestea care, în sine, era destul de neverosimilă.

Iisus era galilean şi vorbea aramaica, nu greaca. După toate aparenţele, Evangheliile după Matei şi după Marcu, care au fost redactate în limba greacă, au încercat să păstreze în originalul aramaic zguduitoarele cuvinte de final ale lui Iisus. Probabil au făcut acest lucru din respect pentru suferinţa Celui răstignit; sau au vrut să confere textului lor aparenţele autenticităţii? Doreau ei să confere versiunii lor mai multă credibilitate, în sensul că ar fi afirmaţiile unor martori? Probabil că şi ei au fost depăşiţi cu privire la traducerea din limba aramaică în cea greacă.

Redactorii Evangheliilor nu au fost martori oculari, dar – ce-i drept – puteau apela la tradiţiile orale. Prin aceasta trebuie să ne gândim că, într-o limbă străină,

---

Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S. 4198, cât şi în ediţia revăzută, din 1912: „Eli, Eli, lama asabthani?" *Luther-Bibel 1912: Das Matthäusevangelium. Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel*, S. 8564 (vgl. Mt 27, 46). Această formă apare şi la Matei şi la Marcu, ca atare – la Luther – diferenţa Eli / Eloi este inexistentă.

[254] În Novum Testamentum, Graece et Latine, Nestle – Aland, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1984, 1991 şi 1994 avem următoarele texte: Matei – [gr.] „eli, eli, lema sabahtani" (ηλι, ηλι, λεμα σαβαχθανι), [lat.] „Eli, Eli, lema sabacthani?"; Marcu - [gr.] „eloi, eloi, lema sabahtani"(ελωι, ελωι,λεμα σαβαχθανι), [lat.] „Heloi, Heloi, lema sabacthani?" De observat, că nu apare nicăieri formula *sabaktami*, unde consoana *n* să fie schimbată cu *m*. Acest lucru este cu atât mai important cu cât nici notele critice care indică diferitele variante în care acest cuvânt apare în alte ediţii ce au redat textul latin şi grec, nu îl observă undeva. În schimb, în varianta latină regăsim forma *azabhtani*, menţionată şi de Luther.

un citat poate fi cu destulă uşurinţă deformat. Dacă cineva este capabil să traducă ultimele cuvinte ale lui Iisus, chiar dacă nu le mai avem nicidecum în forma lor literală, atunci acela nu poate fi decât un profund cunoscător al limbii aramaice. În acest caz ne apropiem considerabil de adevăr.

George M. Lamsa ne spune în lucrarea sa fundamentală[VII] referitoare la variantele aramaice originale ale textelor evanghelice: „Cuvântul aramaic *shbakthani* este derivat din shbak, care înseamnă «a păstra», «a rămâne», «a salva»[255] şi altele asemenea. Textul aramaic ne spune: *Dha shebket lnaphsh shaba aplin gavrin aelin dal borkahon la brakh ola sgido Lbala*, adică «Şi vreau să las să rămână sapte mii: toţi genunchii care nu s-au îndoit în faţa lui Baal...» Ultima literă a cuvântului Shbakthani indică persoana întâi singular. Aşadar, *Eli, Eli lmana shbakthni* înseamnă: «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru această soartă am fost eu cruţat!» sau, de asemenea: «Pentru acest destin[256] am fost ales[257]!» – «Pentru mine a fost prevăzut să mor în acest fel!» Dar acest pasaj nu înseamnă nicidecum: «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?»"

Ultimele cuvinte ale lui Iisus au fost rostite în limba aramaică. Mai întâi, traducerile noastre le păstrează în aramaică, cu toate că – ce-i drept – se furişează şi greşeli în transmiterea textului; dar mai apoi ne va fi oferită o traducere care este cu certitudine greşită. Căci Iisus nu strigă deloc plin de îndoială şi de reproş: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?"

Care era atitudinea Lui vizavi de propria Sa moarte? S-a conformat El plin de răbdare cu soarta Lui: „Pentru Mine a fost prevăzut să mor în felul acesta!"? Cum trebuie să înţelegem aceasta? S-a văzut pe Sine ca pe un miel de jertfă omenesc, care ia asupra Sa vina omenirii şi moare ca substituitor pentru păcatele lumii? Nu există nici o singură afirmaţie a lui Iisus care să susţină neîndoios acest lucru şi care să poată fi recunoscut ca autentic de criticii biblici de specialitate.

Ca fiu al timpului şi al lumii Sale, Iisus a fost un oriental fatalist; prin urmare, El credea că viaţa Lui a fost prestabilită de la leagăn şi până la moarte. George M. Lamsa spune:[VIII] „Când Iisus era pe cruce, evreii îl blasfemiau şi îi spuneau toate invectivele posibile; căci în ochii lor, El murea ca unul ce Îl hulise pe Dumnezeu. În loc să răspundă la insultele mulţimii înfuriate, El a strigat exact ceea ce orice oriental ar spune în faţa morţii, dacă a fost pe nedrept condamnat la moarte: Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, aşadar asta mi-a fost scris! Pentru asta m-am născut!"

Dar are vreun sens să interpretăm în mod psihologic cuvintele lui Iisus? Dacă vom urma criticii biblice de specialitate, atunci vom putea măcar să speculăm pe marginea gândurilor celor care au redactat Evangheliile după Matei

---

[255] A salva prin menţinere.

[256] În germană *Schicksal*, care înseamnă şi soartă, destin, dar şi noroc.

[257] În germană *auserkoren*, care înseamnă şi predestinat.

şi după Marcu. Putem să facem speculaţii asupra modului în care ei şi-au imaginat ultimele minute pe cruce ale lui Iisus. În acest punct, critica biblică de specialiate este la unison:[IX] „Strigătul de pe cruce al lui Iisus este un produs al comunităţii creştine şi, aşadar, neautentic." Ce anume a spus, laconic, Iisus despre moartea Sa pe cruce, în caz că mai era în situaţia de a spune ceva, nu ştim. Nu ştim nici dacă vreun martor ocular al răstignirii a considerat moartea lui Iisus atât de importantă încât să fi aşternut în scris mărturia sa. Cum aceste lucruri s-au întâmplat cu aproape două mii de ani înainte, este cazul să deplângem pierderea acestor note.

Petru: trădare şi strigătul unui cocoş

La puţin înainte de arestarea Sa de către romani, Iisus a făcut o profeţie tristă: Petru, unul dintre ucenicii Săi cei mai de încredere, Îl va trăda:[I] „nu va cânta cocoşul până ce nu te vei lepăda de Mine de trei ori!"[258] Această prezicere întunecată se găseşte într-o formă aproape identică şi la Matei şi la Luca.[II] Experţi precum Schindler-Bellamy sau English au altă părere:[III] Iisus nu ar fi putut afirma aşa ceva, deoarece în timpul Său exista o interdicţie de a păstra în Ierusalim păsări de curte.

Replică: prin strigătul cocoşului se înţelegea fie sunetul unei trompete romane, care răsuna la orele dimineţii, fie indica la modul general expresia „de dimineaţă". Ambele presupuneri se află în contradicţie cu Marcu:[IV] „Îndată ce cocoşul cântă de două ori, te vei lepăda de Mine de trei ori." Trompetele soldaţilor romani răsunau dimineaţa doar o singură dată, nu de două ori. Iar dacă ţipătul cocoşului semnfică la modul general orele dimineţii, acest strigăt dublu este de-a dreptul absurd.

S-a împlinit profeţia lui Iisus?

Adevărul este că toţi cei patru Evanghelişti mărturisesc despre lepădarea întreită a lui Petru de Iisus. Pe de altă parte, conform lui Marcu[V], cocoşul a cântat deja după prima lepădare şi nu abia după a treia, aşa cum prezisese Iisus. Iar la Ioan[VI] vocea cocoşului răsună deja după a doua lepădare.

De fapt, este extrem de probabil ca „profeţia despre cântecul cocoşului" să nu fie autentică. Profesorul de teologie Lüdemann o arată în mod clar ca fiind[VII] „cu siguranţă non-istorică"; savantul concluzionează: Marcu a inventat episodul!

Desigur, ne putem opune cu ostilitate metodei critice a analiştilor biblici contemporani. Dar mai întâi trebuie să facem abstracţie de faptul că în conformitate cu doi dintre cei patru Evanghelişti, profeţia formulată cu precizie nu se împlineşte cu adevărat.

[258] În traducere directă, afirmaţia sună astfel: „...până ce nu Mă vei lepăda de trei ori!"

Pilat – iubitor de oameni sau despot?

Conform Evangheliilor, demnitarul roman Ponţius Pilat s-a opus preoţimii iudaice. Romanul îl chestionează aproape cu simpatie pe Iisus, pentru ca în final să concluzioneze: „Nu găsesc nici o vină în acest Om!" În opinia sa plângerea împotriva lui Iisus este lipsită de fundament. Apariţia deschisă a lui Iisus l-a impresionat pe roman întratâta încât el decide să-L elibereze.[II] Atunci Iisus este dus la Irod care, de asemenea, nu vede nici un motiv pentru a-L condamna la moarte. Prin urmare, prizonierul ajunge din nou la Pilat. Demnitarul ajunge din nou la aceeaşi concluzie clară:[III] Iisus nu a făcut nimic care să-l atragă moartea.

Ura preoţimii şi a cărturărimii evreieşti pare să-l influenţeze totuşi pe puternicul Pilat. Prin urmare el nu riscă să-L elibereze. Aparent, mizează pe sentimentul de milă şi cere ca Iisus să fie bătut până la sânge. Apoi, Pilat oferă eliberarea unui deţinut. Poporul trebuie să decidă cine va fi eliberat: Iisus sau Baraba, „un deţinut notoriu".[IV]

Pilat este convins: poporul trebuie să se decidă pentru Iisus şi împotriva infractorului. El se înşală din nou: poporul vrea moartea lui Iisus şi cere eliberarea criminalului.

Aşa cum descriu Evangheliştii, Pilat îi ţine în mod perseverent partea lui Iisus. Dar cu cât mai prietenos este el, cu atât este mai puternică ura duşmanilor lui Iisus. În cele din urmă, exasperat, el cedează:[V] „Când L-au văzut (pe Iisus) marii preoţi şi soldaţii au strigat: «Răstigneşte-L! Răstigneşte-L!» Pilat le-a spus: «Luaţi-L voi şi răstigniţi-L.»"

Evenimentele legate de Iisus şi Pilat sunt descrise într-un mod dramatic. Dar ele nu au de-a face cu realitatea, în sensul de fapte istorice. Pretinsul obicei de a elibera un deţinut în perioada sărbătorii pascale evreieşti nu a existat niciodată. De asemenea, episodul cu ucigaşul Baraba este inventat.

Nici un izvor istoric roman nu relatează despre interogarea lui Iisus de către Pilat. Suntem exclusiv îndreptaţi înspre textele Evangheliilor. Dar sunt ele credibile? Există relatări ale epocii care-l zugrăvesc pe Pilat, aşa cum era el în realitate. Corespunde imaginea Evangheliilor cu Pilat cel istoric?

La această întrebare nu se poate răspunde decât cu un „nu" clar şi indubitabil. Pilat nu era nicidecum un om blând şi grijuliu, aşa cum îl arată împreună Evangheliile. El era mult mai degrabă un om crud sub a cărui administraţie au existat condiţii grele. Filozoful iudeu, Philo[259], care a trăit în perioada apostolului Pavel, relatează despre: „coruptibilitate, violenţe, tâlhării, abuzuri, boli, continue execuţii fără verdict, cruzimi nesfârşite şi insuportabile".[VI]

Este neverosimil faptul că deşi Pilat vroia să-L elibereze pe Iisus, el L-a dat totuşi iudeilor să-L răstignească. Pilat cel istoric nu ar fi ascultat niciodată de

---

[259] Philo din Alexandria sau Filo din Alexandria; a trăit la începutul primului secol creştin: cca 15 î. Hr. – 50 d. Hr.

cerinţele iudeilor. Spre exemplu, el a permis ca din tezaurul sărac al templului din Ierusalim să se construiască un apeduct. Istoricul Iosefus[260] povesteşte despre cât de revoltat a reacţionat poporul în faţa unei astfel de blasfemii.[VII] Pilat a respins în mod violent mulţimea înfuriată. Un grup gălăgios a revenit însă, ameninţător. Pilat a reacţionat iarăşi. Un grup de soldaţi îmbrăcaţi în haine civile stătea pregătit ca la un semn să intervină. Mulţimea a fost lovită cu bastoanele. „Iar când a început să plouă deodată cu lovituri, mulţi dintre iudei au căzut sub lovituri, iar mulţi alţii au fost călcaţi în picioare de proprii lor compatrioţi. Înfricoşat de soarta celor morţi, poporul a tăcut."

Fapt indubitabil: la cum ne este Pilat prezentat de izvoare istorice demne de crezare, dacă aceasta ar fi fost dorinţa sa personală, atunci el L-ar fi eliberat pe Iisus fără scrupule. El i-ar fi masacrat fără scrupule, cu soldaţii săi, pe gălăgioşii plini de ură.

Pilat cel istoric, în calitate de guvernator, nu ar fi permis nicidecum supuşilor săi evrei să execute prin crucificare. Doar stăpânirea romană avea dreptul să aplice răstignirea. Formula biblică a lui Pilat „Luaţi-L voi şi-L răstigniţi!", nu avea cum să existe.

Aşadar, greşeau scriitori Evangheliilor? Nicidecum: ei au aruncat în mod conştient vina morţii lui Iisus asupra preoţimii din Ierusalim şi a mulţimii de pe stradă. Dimpotrivă, autoritatea romană a fost prezentată ca fiind pe deplin nevinovată de moartea Lui pe cruce. Căci se dorea ca tocmai cu această autoritate să existe relaţii bune şi să se evite orice provocare.

Purificarea Templului: începutul sau sfârşitul?

Iisus nu va fi nicidecum mereu descris în „Noul Testament" ca fiind blând şi milostiv.

Spre exemplu, Matei, Marcu, Luca şi Ioan[I] afirmă la unison că El ar fi responsabil pentru o ceartă în templul din Ierusalim. Scena poate fi considerată una dintre cele mai cunoscute din „Noul Testament": mustind de furie, Iisus i-a alungat din spaţiul sfânt pe negustorii şi pe cei care schimbau bani. Mânios, El le strigă: „Casa Mea se numeşte casă de rugăciuni."[II] Prin aceasta el face referire la Isaia.[III]

Istoricitatea dramaticului episod este mai mult decât îndoielnică, căci gestul lui Iisus ar fi determinat o agitaţie pustiitoare, pe care stăpânirea romană ar fi reprimat-o cu brutalitate. Ei se ştiau urâţi de către evrei. Aşteparea unui Mesia care urma să elibereze ţara de „ocupant", era cunoscută. De aceea trupele erau în alertă constantă, în special în Ierusalim. Şi chiar dacă nu romanii înşişi ar fi auzit strigătele din templu, cu siguranţă că ei ar fi fost aduşi în grabă la faţa locului de unul dintre colaboratorii lor infiltraţi. Indignarea zgomotoasă a lui

[260] Josephus Flavius 37 d. Hr. – cca 100 d. Hr.

Iisus ar fi dus la arestarea Sa imediată, şi aproape sigur că odată cu aceasta ar fi fost efectuat pe loc un „proces scurt".

Gestul din templu al lui Iisus, trebuie numărat printre acţiunile cele mai pline de semnificaţie şi totuşi cei patru Evanghelişti nu sunt nici măcar de acord asupra momentului în care a avut loc „curăţarea templului". Ei se contrazic într-o manieră izbitoare. Profesorul Helmut Merkel se pronunţă pe acestă temă:[IV] „Evangheliştii sinoptici (Marcu, Matei şi Luca)[261] o plasează la începutul ultimei săptămâni din viaţa lui Iisus, în timp ce Ioan o plasează la începutul activităţii Acestuia."

Această discrepanţă sugerează presupunerea că revolta lui Iisus din Templul de la Ierusalim este o ficţiune evlavioasă!

Qumran: Damascul se afla la Marea Moartă

O afirmaţie importantă a Bibliei poate fi clară şi fără echivoc şi cu toate acestea să-l inducă în eroare chiar şi pe cititorul atent. În astfel de situaţii se pune întrebarea: cine se înşală? Redactorul textelor biblice sau interpretul biblic, care citeşte?

„Însă Saul mai sufla încă, cu ameninţări şi ucidere împotriva ucenicilor Domnului şi a mers la Marele Preot şi i-a cerut scrisoare către sinagogile din Damasc, pentru ca, de va găsi fie şi câţiva care ţin noua Lege, bărbaţi şi femei, să-i ducă legaţi la Ierusalim." Aşa e scris în Faptele Apostolilor.[I] Aşadar, Pavel a cerut de la Marele Preot din Ierusalim scrisoare care îl împuternicea cu autoritate în Damasc. Damascul sirian se afla pe atunci în teritoriul suveran al regelui Aretas IV, Philodemos. Acestuia îi erau pe deplin indiferente disputele religioase din îndepărtatul Ierusalim. Înainte de toate, domnitorul nu şi-a permis niciodată să tolereze amestecuri în politica sa teritorială, suverană. Se pare că a prins un ministru[262] din Israel ca fiind spion şi – pentru că a fost în dispoziţie bună – l-a expulzat din ţară. De asemenea, ar fi rupt în bucăţi, râzând batjocoritor, o scriere impusă de preoţime. Autoritatea puternicei preoţimi din Ierusalim se oprea la graniţa ţării sale.

De aceea, cercetătorul în problemele legate de Iisus, Joseph Klausner, nu dă nici o crezare textului biblic. El crede că pasajul referitor la călătoria lui Saul în Damascul sirian nu ar privi faptele,[II] ci ar fi „fals". În lucrarea sa referitoare la Pavel el stabileşte clar că Marele Preot nu ar fi avut nicidecum autoritatea de a permite arestări în Damascul Siriei. Biblia poate avea deseori dreptate. Dar când susţine că Pavel ar fi plecat de la Ierusalim la Damascul sirian, atunci, din punct de vedere istoric este neîndoios fals.

---

[261] Evangheliile celor trei evanghelişti menţionaţi sunt numite şi „sinoptice", din cauza similarităţii dintre ele. Evanghelia după Ioan cunoaşte o altă structură şi prezintă date diferite.

[262] *Gesandt*: poate însemna şi preot sau pastor.

Dezlegarea enigmei: Damascul se afla lângă Marea Moartă! Încă din 1896 s-a descoperit într-o sinagogă din vechiul Cairo, un text singular a cărui mare semnificaţie va fi recunoscută abia după decenii: scrierile Damascului. În grotele patru şi şase ale mânăstirii din pustiul Qumranului s-au găsit şi alte copii ale textului. Conform acestuia, un „Învăţător al dreptăţii" a adunat în jurul său un număr de iudei extrem de credincioşi, care urmau extrem de fidel prescripţiile învăţăturii biblice. Ei aveau grijă să aplice dureros de exact poruncile religioase mergând până la cele mai nesemnificative banalităţi cotidiene. În felul acesta ei nu au devenit doar populari. Parţial s-a ajuns şi la contradicţii aprige.

Uniţi, ei au părăsit Ierusalimul şi s-au aşezat în mânăstirea de la Qumran. Acolo s-a încheiat un nou legământ cu Dumnezeu. Locul revoluţiei religioase a fost numit „Damascul din pustie".

Aşadar, Saul nu a călătorit în Siria, aşa cum scrie în „Noul Testament", inducând în eroare, ci în izolarea unei comunităţi religioase de tip sectar, de la Marea Moartă! Pavel a călătorit la esenieni şi a rămas la ei[IV] „timp de trei ani". Prin aceasta, chemarea lui Pavel primeşte un cu totul alt sens, secret. Să fi devenit dintr-un prigonitor al creştinilor, un esenian militant? Şederea lungă în cadrul militantului ordin monahal permite cel puţin să se tragă concluzia că principiile esenienilor nu-i erau lui Pavel deloc străine.

În scrierile lui Pavel există principii şi concepţii religioase eseniene, asupra cărora ne atrage atenţia profesorul Pinchas Lapide, profund cunoscător atât al „Vechiului" cât şi al „Noului Testament":[V] „În epistolele lui Pavel se găsesc nu numai urme evidente ale modului de gândire de genul celor de la Qumran, ci chiar părţi întregi de învăţătură, care au fost dezvoltate din concepţiile religioase eseniene. Comunitatea de la Qumran se considera «adevăratul Israel» (formulă păstrată la Filipeni, capitolul 3, versetul 3) şi «aleşii lui Dumnezeu, conform alegerii Sale milostive (a lui Dumnezeu)» – care a avut loc încă de la creaţie (ecouri în Efeseni, capitolul 1, versetul 4).

Multe dintre învăţăturile bisericeşti ulterioare despre predestinaţie (alegere de la început; nota autorului), care se baza pe mila nemeritată a lui Dumnezeu, au provenit şi din influenţele eseniene asupra epistolelor paulinice. În special autodenumirea celor de la Qumran ca «Fii al luminii» apare de multe ori la Pavel. (Efeseni, capitolul 5, versetul 8; Tesaloniceni, capitolul 5, versetul 5). Astfel, în Epistola către Romani (capitolul 9, versetele 6 - 23), găsim un rezumat clasic al învăţăturii despre cele două predestinări – spre osândă sau spre mântuire – întru totul în sensul celor de la Qumran, care nu oboseau să accentueze faptul că omul, fără harul[263] lui Dumnezeu, ar fi o creaţie mizerabilă, care cade mereu în păcat.

---

[263] Autorul foloseşte în mod repetat termenul *Gnade*, pe care l-am tradus până acum prin *milă*. El poate fi tradus şi prin *har*.

Dualismul lumină-întuneric, care mai târziu, în scrierile ioanice, joacă un rol central este reprezentativ şi pentru teologia pauliană. «Să lepădăm, aşadar, lucrarea întunericului şi să îmbrăcăm armura luminii!» Aşa sună chemarea sa către comunitatea romană[264] (Epistola către Romani, capitolul 13, versetul 12). «Ce însoţire are lumina cu întunericul?» Astfel, el îi avertiza pe corinteni (a II-a Epistolă către Corinteni, capitolul 6, versetul 14) împotriva oricărei căderi în idolatrie – în cuvinte care aminteau viu de instrucţiile din canonul sectelor din Qumran (I QS 3, 20 - 25)."

Este de ajuns doar să studiem cu atenţie scrierile lui Pavel împreună cu dosumentele pe care le-au lăsat esenienii, pentru a descoperi paralele uluitoare! Spre exemplu, imaginea diavolului, întruparea întregii răutăţi, se numeşte la esenieni, Belial (Canonul sectei I QS 1, 18, Sulul războiului I QM 17, 6). Acest nume apare în şi „Noul Testament", la Pavel:[VI] „Ce însoţire are lumina cu întunericul? Cum se potriveşte Hristos cu Belial (să fie de acord?)"[265] Fără îndoială că Pavel era un elev învăţat al esenienilor, le-a prelucrat textele şi le-a preluat în scrierile sale! În a sa Epistolă către Galateni, Pavel[VII] enumeră atât păcatele cât şi faptele bune. În mod cert, el a folosit ca sursă Canonul Sectelor de la Qumran (I QS 4,2 - 14).

Saul cel biblic nu a călătorit în Damascul sirian, ci la eremiţii de la Qumran. Damascul „Noului Testament" se afla la Marea Moartă şi nu în Siria. Cum s-a ajuns la această confuzie gravă? Cine a greşit? Pentru esenieni nu exista nici o îndoială referitor la ce anume desemna expresia Damasc. Dar era acest lucru cunoscut şi cititoarelor şi cititorilor tinerei comunităţi creştine? Sau poate că deja în primul şi al doilea secol nu se mai dorea a se vedea vreo legătură cu Qumranul de la Marea Moartă? La începutul celui de-al treilea mileniu creştin, textele comunităţii de la Qumran pot în sfârşit să fie citite din nou![VIII]

Rabbi: Cum era cu adevărat numit Iisus

De regulă, Iisus va fi apelat de către ucenicii Săi cu titlul „Învăţătorule"[266]. Faţă de un străin ei Îl denumesc astfel:[I] „Fiica ta a murit. De ce-L mai deranjezi pe Învăţător?" Ei I se adresau folosind tot acest titlu:[II] „Învăţătorule, nu Ţi-e grijă

---

[264] Se referă la comunitatea *creştină* romană.

[265] Asupra acestui verset Anania are o notă: „Beliar sau Belial, un alt nume al Satanei, des întâlnit în literatura rabinică şi în manuscrisele de la Qumran; pomenit şi în imnografia bizantină (antifonul 3 din utrenia glasului al doilea)". Nota apare atât în BA, nota e, p. 1661, cât şi în Noul Testament, 1995, p. 308, nota 4, în traducerea aceluiaşi autor. Interesante şi observaţiile din *Dicţionarul Biblic*, Editura „Cartea Creştină", Oradea, 1995, p. 139, unde – printre altele – ni se explică faptul că, în funcţie de abordarea sa, poate însemna pieire, fără valoare, cel ce înghite, fără Dumnezeu, josnic, urâciune; e indicat la Ps. 18, 4 (17, 4 în canonul ortodox), unde apare „paralel cu cuvântul moarte".

[266] Aici e folosit *Meister*, termen cu o semantică bogată; el poate desemna şi ideea de stăpân, meşter, campion.

că pierim?" De asemenea, străinii foloseau această formulă:[III] „Şi iată, unul a venit la El şi a zis: «Învăţătorule, ce bine trebuie să fac?» Înşişi cărturarii îl intitulau astfel:[IV] „Şi a venit la El un cărturar şi I-a zis: «Învăţătorule, vreau să-Ţi urmez.»" Până şi fariseii, în discuţiile lor cu ucenicii, vorbeau despre „Învăţătorul",[V] şi nici vameşii nu gândeau altfel:[VI] „Învăţătorule, ce trebuie să facem?" Peste tot i se atribuia acest „Învăţător" lui Iisus; în realitate, acest lucru se întâmplă doar în traducerile noastre.

Dar cum I se spunea în realitate lui Iisus? Rabbi! De ce a dispărut formula „Rabbi Iisus"? De ce a fost el transformat în „Învăţătorule Iisus"? Răspunsul se află la Ioan:[VII] „Iar ei i-au spus: «Rabbi – tălmăcit acesta înseamnă învăţător – unde este casa Ta?»"

Calea de la iudaicul Rabbi la Învăţător nu este chiar atât de simplă. Să ne întoarcem pe firul traducerii: în traducerea latinească Vulgata aflăm apelativul „Magister", iar în ediţiile greceşti mai vechi „Diadaskalos". Ambii termeni desemnează pe cineva care predă, un învăţător; dar în comunităţile iudaice cei care învăţau erau aceeaşi oameni care predicau şi cuvântul lui Dumnezeu în sinagogi: rabinii. Şi, cât se poate de probabil, titlul de cinstire al lui Iisus era Rabbi. Doar în traducerile noastre biblice acest termen este omis în continuare.

De ce? Să fie vorba tot de resentimente antiiudaice? Să sperăm că nu![VIII]

Reincarnarea: urme în „Noul Testament"

Este numită „reincarnare"[267] o formă specială de credinţă în viaţa de după moarte: sufletele celor morţi străbat în mod constant noi existenţe fie ca plante, animale sau oameni, uneori chiar ca Dumnezeu.[I] Acest ciclu al vieţii este puternic ancorat în cadrul budismului. Chiar dacă astăzi acest lucru nu mai este deloc cunoscut, totuşi existau reprezentări asemănătoare şi în iudaism şi în tânăra comunitate creştină.

În anul 553, Biserica s-a văzut nevoită să emită la sinodul de la Constantinopol un decret care se ocupa în mod deosebit cu învăţătura despre reincarnare. Dar ea nu se mai mulţumea cu o dispută teologică; mai degrabă învăţătura reincarnării a fost condamnată dur:[II] „Cel care susţine învăţătura mitică despre preexistenţa sufletelor şi opinia fantezistă care reiese de aici, referitoare la reîntoarcerea lor, să fie anatema pentru Biserică."

Acest decret dur a for aplicat nu doar celor vii, ci şi celor morţi! Aşadar, Origen Adamantius (cca 185-254 d. Hr.), unul dintre Părinţii Bisericeşti deloc lipsiţi de importanţă, nu făcuse nici un secret din convingerea sa conform căreia omul se renaşte mereu şi străbate multe vieţi. Origen, care fusese privit ca sfânt imediat după moartea sa, a căzut acum, postum, în dizgraţie. El a fost excomunicat retroactiv.

[267] În lb. germană *Wiedergeburt*, care se traduce prin renaştere sau regenerare.

De ce a acţionat Biserica într-o manieră atât de extremă împotriva doctrinei despre reincarnare? Pentru că s-a văzut ameninţată în existenţa ei. Creştinul crede că el va fi judecat după moarte pentru modul în care a trăit; va fi răsplătit pentru faptele sale bune şi va fi pedepsit pentru păcatele sale. El este desemnat de harul creştin. Dimpotrivă, susţinătorul doctrinei reincarnării este convins de faptul că el nu are doar o viaţă, ci mai multe. Şi prin aceasta el îşi oferă mereu şansa să-şi cureţe într-o viaţă viitoare păcatele săvârşite. El nu este ales prin harul creştin.

Probabil că Biserica timpurie a crezut că trebuie să acţioneze atât de dur împotriva detestatei doctrinei şi din cauză că aceasta era foarte răspândită chiar în cercurile propriilor săi adepţi. Astfel, în noua comunitate a circulat o „carte sfântă" care data încă din primul secol: „Viaţa lui Adama şi Eva." Acolo, Adam îl roagă pe Dumnezeu:[III] „Fii milostiv cu mine, căci mor pentru totdeauna, şi ridică-mă din nou la viaţă." În iudaism ca şi în noua comunitate creştină era răspândită concepţia conform căreia în trupul unui nou-născut trăieşte mai departe sufletul unui strămoş decedat.

În iudaism, regele David a fost perceput ca fiind Adam renăscut. Dar şi în scrierile „Noului Testament" apare pe ici, pe colo, concepţia despre reincarnare. Astfel ne este transmis de către Matei, Marcu şi Luca, faptul că Iisus a fost considerat la începutul activităţii Sale ca fiind un om important care s-a reincarnat.[IV] Doar că nu exista un consens asupra chestiunii: cine fusese Iisus în vaţa Sa anterioară? Mulţi credeau că „este Ioan Botezătorul; a înviat din morţi, de aceea face astfel de lucruri." Dimpotrivă, alţii erau de opinia că Iisus ar fi fost profetul Ilie, renăscut. Alţii nu voiau să se decidă, ci credeau că „a înviat unul dintre vechii profeţi!"

Nici la sfârşitul activităţii publice a lui Iisus acest lucru nu s-a schimbat. Căci, după cum afirmă Evangheliile, cu cât Iisus devenea tot mai cunoscut cu timpul, cu atât mai mult contemporanii Săi vedeau în El pe cineva important care a renăscut. Iisus îi întreabă pe ucenicii Săi:[V] „Cine zice lumea că ar fi Fiul Omului?" Răspuns: „Ei au spus: «unii zic, că ai fi Ioan Botezătorul, alţii că ai fi Ilie, alţii zic că ai fi Ieremia, iar alţii că ai fi unul dintre profeţi.»" În mod cert, credinţa că cei morţi puteau să revină pe pământ sub o nouă înfăţişare era extrem de răspândită în timpul lui Iisus.

Nici până astăzi nu s-au cercetat cu temeinicie motivele pentru care aceste concepţii de credinţă din timpul lui Iisus puteau găsi ecouri atât de puternice în ţara Sa. Poate fi vorba despre faptul că s-au amestecat filozofiile din Grecia cu concepţiile evreieşti transmise pe cale orală. Însă în anul 1970, în California, s-a dicutat cu aprindere chestiunea referitoare la care mentalitate anume ar fi mai potrivită pentru conservarea mediului. Lynn White a sintetizat astfel rezultatul unei runde de discuţii purtate de biologi şi teologi:[VI] Porunca biblică, în baza căreia omul ar trebui să-şi supună pământul, a dus mai degrabă la o exploatare a

resurselor naturale ale Pământului. Adepţii doctrinei reincarnării interacţionează mult mai potrivit cu fiinţele vii, ca şi cu mediul natural.

Rugul: a fost trupul lui Iisus incinerat?

Simbolul Bisericii creştine este crucea. Ea simbolizează moartea lui Iisus. Crucile se găsesc în nenumărate oficii şi case parohiale, crucile cheamă la rugăciune în biserici şi, deasupra turlelor, au menirea de a face vizibil până în depărtări mesajul: această casă este casa lui Dumnezeu.

Scrierile „Vechiului Testament" au fost scrise în mare măsură în limba ebraică, şi într-o măsură mai mică, în limba aramaică. Textele „Noului Testament" se prezintă în limba greacă, dar şi în limba aramaică, limba lui Iisus.

Pentru a se ajunge la fundamentul afirmaţiilor Bibliei presupune faptul ca ele să fie citite mereu în limbile vechi şi traduse în cele moderne. Este o eroare extrem de răspândită ideea că un text grecesc, de exemplu, poate fi oricând foarte uşor de tradus într-o limbă modernă. Dar deseori cuvintele, care la o primă vedere pot fi traduse foarte uşor, prezintă o polisemie complexă.

Un exemplu ar putea lămuri acest aspect; atunci când în „Noul Testament" este vorba despre răstignirea lui Iisus[I] apare în mod constant un verb „stauro". Acesta este tradus cu „a răstigni". Francesco Carotta ne atrage atenţia[II] asupra faptului că semnificaţia de bază a acestui cuvânt nu este aceea de a „crucifica", ci aceea de „a înfige pari sau şipci sau o palisadă". Traducerea tradiţională spune:[III] „Şi pe când Îl răstigneau, au împărţit hainele Lui şi au aruncat sorţii pentru ele." Dar, conform lui Carotta, ea ar putea să sune la fel de bine:[IV] „Şi pe când ei au ridicat în jurul lui stâlpi, şipci şi palisade, au separate hainele şi au aruncat zarurile pentru părţile bune." Concluzia lui sună astfel: „O propoziţie inedită. Ea pare să indice mai degrabă ridicarea unui rug şi o tragere la sorţi ritualică a bunurilor mortului, decât înălţarea unei cruci."

Într-adevăr aceasta este o cu totul altă perspectivă asupra lucrurilor. Oare să fi fost trupul lui Iisus ars pe un rug? O imagine cu adevărat neobişnuită; în realitate nu există dovezi că romanii ardeau oamenii executaţi.

Consideraţiile lui Carottas pot fi mult exagerate, dar ele lămuresc o problemă cu privire la traducerea vechilor texte biblice. Dacă vom interpreta diferit fie şi numai câteva cuvinte izolate, în baza numeroaselor lor semnificaţii, atunci textele ne oferă un cu totul alt sens! Traducătorii trebuie să se străduiască ca mai întâi, prin prelucrările lor, să atribuie textelor – în mod conştient sau inconştient – un sens dorit.

Simon: cum a devenit acesta dintr-un esenian un lepros

Probabil că a fost cea mai senzaţională descoperire a secolului XX: în 1947, un beduin a dat peste şapte pergamente cu scrieri, aflate în vase de piatră, într-o peşteră de pe malul din nord-vestul Mării Moarte. În anii care au urmat,

descoperirile n-au contenit şi s-au găsit şi alte comori în mai multe grote. Curând, arheologii şi teologii s-au pus de acord: comunitatea sectară a esenienilor ascunsese în 270 de peşteri diferite textele sale sacre, conservate cu grijă în vase de argilă, pentru a le feri din faţa detestatelor legiuni ale romanilor. În anul 68 după Hristos, împăratul Titus Flavius Vespasian cucerea Ţara Sfântă. N-avea decât să-i subjuge pe oameni sau să-i nimicească pe răzvrătiţi, dar nu trebuia să confişte textele sacre! Aşadar, ele au fost ascunse cu grijă nu departe de ruinele de la Qumran. De către cine? De comunitatea monahală a esenienilor.

În anul 152 î. Hr. a existat în Ierusalim o dispută aprigă în rândurile preoţimii. Un hasmoneu[268] ajunsese cel mai înalt dregător spiritual. Esenienii au văzut în acest lucru întreruperea nepermisă a descendenţei marilor preoţi şi s-au despărţit de comunitatea templului de la Ierusalim; apoi s-au mutat în deşert şi, pe la 130 î. Hr. s-au adunat în Qumran sub conducerea unui „Învăţător al dreptăţii". Istoricul Iosefus Flavius relatează în lucrarea sa despre războiul iudaic că această comunitate de tip sectar păstra cu severitate sever legile credinţei iudaice. Adepţii lor osteneau în pustie, în sudoarea frunţii lor, şi încercau să cultive pământul. Ei sperau cu disperare în ajutorul ceresc; trebuia să vină un Mesia şi să elibereze ţara de trupele de ocupaţie romane.

Manfred Barthel sintetizează astfel o eroare biblică, extrem de răspândită:[I]

„În «Noul Testament» se va vorbi – chiar deseori – despre două curente de tip sectar în cadrul credinţei iudaice de atunci; cu toate acestea, esenienii nu vor fi menţionaţi nici măcar cu un cuvânt! Şi totuşi ei erau cel puţin la fel de populari ca şi atât de des menţionaţii farisei şi saduchei. Spre exemplu, Flaviu Iosefus îi meţionează fără să şovăie atât pe aceştia cât şi pe esenieni ca fiind de aceeaşi importanţă. Şi atunci, de ce vor fi trecuţi sub tăcere în «Noul Testament»?"

Şi F. M. Cross, specialist în probleme legate de Qumran, se minunează:[II] „Este extrem de uluitor că esenienii nu apar deloc menţionaţi în «Noul Testament». Căci despre un anonimat al lor nici nu poate fi vorba."

În realitate, în nici una dintre actualele ediţii ale „Noului Testament" comunitatea esenienilor nu va fi menţionată nominal nici măcar odată. Dar asta ţine de o simplă „greşeală de redactare". Cel care citeşte astăzi textul biblic, nu ghiceşte că sub cuvântul „lepros" se ascunde un important esenian. Atât Marcu cât şi Matei relatează o întâmplare care în nici un caz nu ar fi avut cum să aibă loc în felul în care este descrisă. Citim la Matei[III]: „Pe când Iisus era în Betania, în casa lui Simon, Leprosul..." La Marcu[IV] se spune: „Şi pe când El era în Betania, în casa lui lui Simon Leprosul..." Era de neconceput ca în Betania din timpul lui Iisus să trăiască fie şi un singur lepros. În Betania, datorită apropierii de oraşul

[268] Hasmoneu este numele dat cuiva care face parte din dinastia conducătoare care în anul 165 î. Hr., după revolta Macabeilor, a întemeiat un stat independent în Palestina. În anul 37 î. Hr., odată cu venirea la putere a lui Irod cel Mare, hasmoneii şi-au pierdut puterea în interiorul provinciei.

sfânt, funcţionau reguli precise de curăţire care interziceau cu stricteţe unui lepros să locuiască în mijlocul celor sănătoşi. De asemenea, chiar în Betania era aplicabilă celor leproşi legea lui Moise:[V] „el trebuie să trăiască singur, iar casa lui să fie în afara taberei."

Aşadar să fi fost episodul inventat doar pentru a-L descrie pe Iisus ca fiind extrem de milostiv? Oare trebuia subliniat faptul că Iisus, în contrast cu tovarăşii Săi, nu suferea nici o urmă din cauza contactului cu leproşii, atât de evitaţi de contemporanii Săi? Conform prescripţiilor mozaice[VI], leproşii trebuia să se îmbrace într-un mod aparte, pentru a fi recunoscuţi imediat: „Hainele lor trebuie să fie sfâşiate." În afară de aceasta, „să-şi lase părul capului să atârne liber şi barba să fluture" şi să strige tare pentru a-i avertiza pe oamenii care se apropiau.

Se cuvine atunci să considerăm descrierea unui fapt clar ca fiind o legendă evlavioasă inventată, doar pentru că nu avea cum să se întâmple în felul în care a fost descrisă? Nicidecum! Şi aceasta ar fi tot o greşeală! Soluţia este simplă: printr-o „greşeală de redactare" Simon a devenit un lepros! Istoricul Iosefus Flavius cunoştea un anumit Simon. În ediţia grecească a lucrării sale *Războiul iudaic* el menţionează pe un „Simon care făcea parte dintre esenieni". Conform acestuia, învăţatul trăia în timpul lui Iisus.

Literatura rabinică ne informează cu privire la teolog şi la preocupările sale: conform acesteia, el se ocupa cu deosebit interes de chestiunea curăţirii rituale. Nici unul dintre izvoare nu-l indică pe esenianul Simon ca fiind lepros. Prin urmare au relatat Matei şi Marcu despre un lepros sau despre un esenian numit Simon? Leprosul s-ar fi numit în limba ebraică „Şim'on ha Zarua", esenianul „Şim'on ha Zanua". În ebraică, cele două formule se deosebesc doar printr-o literă: Zarua şi Zanua, iar „R"-ul ebraic (reş) şi „n"-ul (nun) pot fi uşor confundate.[269]

În vremea lui Iisus exista un esenian numit Simon, care era un învăţat celebru. De la acest esenian, la Matei şi la Marcu se va ajunge la un lepros. Accidental? Se pare că nu! Esenienii urau puterea de ocupaţie a Romei, iar pentru romani esenienii erau duşmanii statului, al căror fanatism era de temut. În vremea în care erau redactate Evangheliile, era important să se ţină cont de stăpânirea romană şi, în felul acesta, esenienii au dispărut din „Noul Testament". În textul „Noului Testament" omul învăţat, un expert în chestiuni poruncilor religioase de curăţire şi care evita cu stricteţe orice contact cu leproşii, a devenit el însuşi – o ironie conştientă? – un lepros.

Luca merge cu un pas mai departe. El povesteşte acelaşi episod ca şi colegii săi Matei şi Marcu, doar că la el leprosul va deveni un fariseu.[VII] De ce? Fariseii se disting ca fiind în mod excepţional nişte executanţi plini de zel ale

---

[269] Cele două litere ebraice se scriu astfel: ר (r: reş), respectiv נ (n: nun); de remarcat că *nun* seamănă mai mult cu *reş* atunci când apare la sfârşitul unui cuvânt, situaţie în care are forma ן.

prescripţiilor religioase. Numele acestui grup puţin numeroase poate fi tradus prin „cei separaţi". Care va să zică, mai întâi, dintr-un esenian, Simon a devenit un lepros; or, oamenii care erau loviţi de această boală trebuia să trăiască izolaţi. Aşadar ei ar putea fi arătaţi ca fiind „cei izolaţi" – ca „farisei"!

Esenienii credeau într-o luptă între bine şi rău, dusă între fiii luminii şi cei ai întunericului. Unul dintre aceste două concepte fundamentale eseniene apare la Luca:[VIII] „Fiii acestei lumi sunt mai înţelepţi decât fiii luminii." Afirmaţia este clară: cei blamaţi vor fi esenienii, fără ca numele lor să fie redat în mod explicit.

În anul 73 după Hristos, romanii au cucerit fortăreaţa de la Massada; după şapte ani a fost nimicită şi ultima răscoală iudaică. De pe platoul abrupt şi înalt al munţilor, nu departe de Qumran, deznădăjduiţii iudei recurgeau la sinucidere. Ei nu admiteau să cadă vreodată în mâinile romanilor. Sinuciderea lor avea şi un substrat religios: Mesia cel aşteptat, care trebuia să alunge din ţară pe ocupantul roman, nu a apărut. Urmarea: cel mai târziu în anul 73 după Hristos a venit şi sfârşitul esenienilor de la Qumran.

Stânca: de ce l-a numit Iisus pe Simon „Petru"?

Nenumărate nume vor fi lămurite în Biblie. Deseori, motivarea pentru aceste nume sunt tocmai lipsite din punct de vedere al limbii de soluţii verificabile până mai departe sau fără o legitimare lingvistică autentică. Una dintre cele mai importante „explicaţii" oferite cu privire la un nume biblic este legată de Simon, care a fost numit şi Petru. De ce? Pentru că, aşa cum doreşte să afirme Evanghelia după Matei[I], Iisus decide: „Tu eşti Petru şi pe această stâncă îmi voi clădi comunitatea."[270]

Pe cât de clară se doreşte explicaţia, pe atât de ilogică este ea, deoarece Iisus vorbea în aramaică şi nu în greacă. Prin urmare, Iisus nu ar fi atribuit unui ucenic un pseudonim grecesc ci, în mod sigur, aramaic. Şi atunci de ce l-a numit Iisus pe Simon, Petru? Răspunsul se află în limba aramaică şi este cu mult mai puţin onorant.

George M. Lamsa, profund cunoscător al limbii lui Iisus, afirmă[II]: Numele Simon (în aramaică Şimun) era ales de către multe mame care s-au rugat să aibă un fiu şi au fost ascultate. Recunoscătoare, ele îşi numeau copilul Şimun, cu sensul de „Dumnezeu m-a auzit!" Şimun înseamnă literalmente „bine ascultat", dar, înseamnă şi „care înţelege repede".

Dar, ne arată Lamsa mai departe, Simon nu era deloc ascuţit la minte, ci greoi şi încet în gândire, motiv pentru care el era deseori strigat de către prieteni, cu ironie, Kepa, adică stâncă de piatră, tocmai pentru că ar fi fost încet la minte. Explicaţia teologică „pe această piatră îmi clădesc biserica" trebuie văzută ca o interpretare ulterioară. De asemenea, Iisus nu i-a schimbat numele lui Simon în

---

[270] *Gemeinde* se traduce prin comunitate, dar cu sens de Biserică.

Şimun Kepa (Simon Petru), căci în mod sigur îi era cunoscut faptul că el purta deja această poreclă.

În textele evanghelice orientale nu există numele Simon Petru, ci doar Şimun Kepa.

Treimea: necunoscută în Biblie!

În anul 1572, în perioada de Crăciun, în piaţa centrală a Heidelbergului, a fost decapitat Johann Silvanus. Silvanus, până atunci superintendent din Ladenburg, a susţinut în mod deschis că ar exista „un singur Dumnezeu în trei Persoane"; şi totuşi, această afirmaţie este şi astăzi o dogmă creştină fundamentală! Iată ce se spune în „Catehismul Bisericii Catolice":[I] „Dogma Sfintei Treimi. Mărturisim nu trei dumnezei, ci un singur Dumnezeu în trei Persoane. Persoanele dumnezeieşti nu împart între ele o singură dumnezeire, ci fiecare dintre ele este întru totul şi pe deplin Dumnezeu." Diverse pasaje biblice stau în opoziţie cu acestă mărturisire de credinţă dogmatică. În locul lor doar câteva ar fi de menţionat ca fiind reprezentative.

Dacă Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh sunt una, cum ar trebui atunci explicate următoarele pasaje biblice? La Matei se vorbeşte despre Judecata lumii de la sfârşitul vremurilor. Când va avea loc aceasta? Iisus răspunde la această întrebare în felul următor:[II] „Cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece. Dar ziua şi ora nu le ştie nimeni, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl."

Dacă Tatăl şi Fiul sunt una, cum se poate atunci ca Tatăl să ştie ceva care să fie necunoscut Fiului? La un moment dat Iisus se distanţează clar de imaginea Treimii; citim la Marcu:[III] „De ce mă numeşti bun? Nimeni nu este bun, în afară de Dumnezeu!" Luca şi Matei[IV] citează aproape identic. Iisus se arată a fi împotriva ideii de a fi numit bun, calitate care s-ar întâlni doar la Dumnezeu! Dar din perspectiva concepţiei despre Treime, Iisus este tot Dumnezeu, şi, ca atare, asemenea lui Dumnezeu, şi El este bun! Dar Iisus Însuşi respinge în mod deschis această identificare!

Fără îndoială că printre cele mai dramatice şi emoţionante scene ale „Noului Testament" se numără descrierea celor patru Evanghelişti făcută la orele de dinaintea prinderii lui Iisus în Grădina Ghetsimani. Toţi patru mărturisesc la unison[V] despre îndoiala lui Iisus. El speră că destinul Său iminent[271] poate fi evitat. În teama Sa, El se roagă lui Dumnezeu! Lui însuşi?

Astfel, teologul M. R. DeHaan este silit să afirme în lucrarea sa *508 Answers to Bible Questions*[272]: „Nu există nici un verset în Scriptură care să afirme că Dumnezeu este o Treime, care constă din trei persoane."[VI]

---

[271] *Das drohende Schicksal* – se poate traduce şi prin „destinul Său ameninţător" sau „fatal."

[272] *508 răspunsuri la întrebările Bibliei.*

Teologul Karl-Heinz Ohlig se pronunţă asupra subiectului în cartea sa *Ein Gott in drei personen?*[273], din 1999:[VII] Învăţătura despre Treime „nu conţine nici un fel de fundament biblic".

Dar dacă Biblia nu cunoaşte în nici un fel dogma Treimii, atunci cum de apare dogma creştină respectivă?

Trinitatea creştină are predecesori străvechi. În religia sumeriană ierarhia dumnezeiască va fi condusă prin perechea întreită An, Enlil şi Enki. Va fi preluată în spaţiul asiro-babilonian ca Anu, Ellil şi Ea. Şi vechii egipteni adorau o treime divină: Osiris, Isis şi Horus. Mai apoi au dominat la romani Jupiter, Marte şi Quirinius, iar în cele mai vechi texte indiene, Vedele, cei care vor hotărî destinele cosmice sunt Agni, Vayu şi Surya. Şi în budism se găsesc structuri care sunt în mod evident asemănătoare.

Nu poate fi stabilit cu precizie când şi cum apare Treimea în creştinism. Probabil, concepţia iudaică monoteistă a fost combinată cu concepţia despre divinitate provenită din spaţiul eleneistic. La Sinodul I de la Niceea, din anul 325 d. Hr. s-a stabilit mai întâi doar egalitatea dintre „Fiu" şi „Tată". Ei erau consideraţi ca fiind „de o fiinţă". „Sfântul Duh" lipsea încă. Abia în anul 381 d. Hr. se pune în discuţie opinia conform căreia şi „Duhul" ar fi sfânt. Abia după aproximativ patru secole după Hristos „Duhul" va fi recunoscut ca fiind vrednic de adorare.

Chiar şi atunci când vechii teologi vorbeau despre „Treime", ei înţelegeau prin aceasta lucruri foarte diferite. Un mare număr de opinii teologice se aflau în contradicţie unele cu altele. Subordinaţionismul vedea cuplul întreit Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh ca pe o ierarhie. Fiul ar fi fost subordonat Tatălui. Monarhienii nu îl percepeau pe Iisus ca fiind Dumnezeu. În ochii lor, El nu era sub nici un chip identic cu Dumnezeu, ba chiar au mers şi mai departe crezând că El a fost umplut cu o putere dumnezeiască impersonală. Modaliştii îşi închipuiau un Dumnezeu care lucrează în diferite „feluri", şi anume ca Tată, ca Fiu sau ca Sfânt Duh.

De-a lungul secolelor se discută mult despre Treime şi învăţătura de credinţă a fost definită în mod repetat. În anul 553, la al doilea Sinod de la Constantinopol, se stabileşte că nu trebuie să se creadă în trei Dumnezei ci într-un „singur Dumnezeu în trei Persoane". În privinţa ierarhiei din interiorul Treimii, Sinodul al 11-lea de la Toledo, din anul 675, stabileşte că Tatăl ar fi acelaşi cu Fiul, Fiul acelaşi cu Tatăl, iar Tatăl şi Fiul ar fi totuna cu Duhul Sfânt.

În mod evident, mulţi creştini s-au descurcat greu cu aceste concepte. Conciliul al 4-lea de la Lateran, din 1215, a căutat să lămurească în mod ajutător: „Fiecare dintre cele trei Persoane împărtăşesc aceeaşi realitate, adică substanţa, fiinţa şi natura dumnezeiască." În 1442, Conciliul de la Florenţa face publică următoarea afirmaţie: „În baza acestei unităţi, Tatăl este întreg în Fiul, întreg în

[273] *Un Dumnezeu în trei Persoane?*

Duhul Sfânt. Fiul este întreg în Tatăl, întreg în Sfântul Duh. Sfântul Duh este întreg în Tatăl, întreg în Fiul."

Rezultatul: concepţia despre Treime a fost totalmente necunoscută redactorilor „Vechiului" şi „Noului Testament". Ea începe să se dezvolte pe undeva prin al doilea sau al treilea secol creştin. Astăzi ea este prezentată de *Catehismul Bisericii Catolice*[VIII] ca fiind „taina centrală a credinţei creştine." Dar este produsul unei lungi elaborări!

Uciderea pruncilor din Betleem: o invenţie evlavioasă şi chiar mai ciudată

Fără îndoială că una dintre cele mai dramatice povestiri din Biblie este cea despre uciderea pruncilor în Betleem. De fapt, ea va fi relatată exclusiv în Evanghelia după Matei[I], în timp ce toate celelalte trei Evanghelii tac. Conform lui Matei, după ce Irod află de la Înţelepţii (Astrologii!)[274] de la Răsărit, că este probabil ca în Israel să se nască un nou rege, începe să se teamă. Se ridica oare un rival care îl va doborî de pe tronul de domnie? Pentru a evita acest lucru, crudul Irod a poruncit un genocid sinistru. El a cerut „ca în Betleem şi în întreg ţinutul, să fie ucişi toţi copiii care aveau până la doi ani, inclusiv".

Această soluţie nu trebuie privită prea simplist. Irod avea în acea vreme fii destul de mari care erau dispuşi să fie urmaşi, iar şansele ca fiul unei familii iudaice sărace să-l înlocuiască în funcţie erau aproape zero. Pe lângă aceasta nu există nici cea mai mică urmă în izvoarele istorice care să ateste un astfel de masacru. Nici una dintre biografiile lui Irod nu menţionează o asemenea crimă împotriva copiilor nevinovaţi.

Ce-i drept, trebuie constatat că Irod era într-adevăr foarte crud. Se pare că împăratul Augustus ar fi spus despre Irod: „Mai bine un porc al lui Irod, decât fiul său!" Şi acest citat este discutabil, pentru că, totuşi, are la bază un joc de cuvinte din limba greacă: „Mai bine un Hys (porc) al lui Irod decât Hyos-ul (fiul) său." De ce ar fi trebuit ca împăratul roman Augustus, care vorbea totuşi latina, să facă un comentariu care nu poate fi recunoscut ca joc de cuvinte decât în limba greacă?

Şi de ce trebuia să-l privească pe Irod masacrul din Betleem? Despre acest fapt nu se poate decât specula. În familia intimă a lui Irod au existat în mod repetat comploturi împotriva lui. În anul 7 î. Hr. fiii săi Alexandru şi Aristobulus au vrut să-l atace, chiar să-l omoare. Se pare că cel care a descoperit planurile fraţilor săi a fost un alt fiu al lui Irod, Antipater. Irod a reacţionat dur şi sângeros. El a dispus ca proprii săi fii să fie sugrumaţi. 300 dintre complicii lor au fost măcelăriţi în mod brutal la Ierihon. Oare să fie acest precedent istoric modelul pentru uciderea fictivă a pruncilor din Betleem?

---

[274] Este vorba de cei trei Magi.

În timpul lui Iisus, iudeii credincioşi aşteptau un Mesia care să-i elibereze de jugul detestaţilor romani. Aşa cum odinioară Moise a scos poporul Israel de sub robia egipteană, tot aşa trebuia ca noul Mesia să salveze copiii lui Israel de sub dominaţia romană. Era uşor a-i compara pe Iisus şi Moise. Conform tradiţiei fictive, viaţa lui Moise ar fi deja un model, începând chiar de când era doar un prunc: căci din comanda stăpânitorului egiptean trebuia ca toţi băieţii nou-născuţi ai evreilor să fie ucişi.[II]

Tot aşa cum istoria referitoare la uciderea pruncilor, legată de Moise, este o copie a unei legende străvechi despre regele Sargon II[275], tot aşa complotul criminal împotriva pruncului Iisus cochetează cu povestea lui Moise. În mod evident, biografii personalităţilor celebre înclină să atribuie eroilor lor atentate la adresa vieţii lor, [atentate puse la cale] încă din copilăria lor şi din care aceştia pot scăpa deseori în chip miraculos. Expertul în Biblie Manfred Barthel spune:[III] „Sargon şi Moise nu sunt singurii despre care se spune că în primii lor ani de viaţă au beneficiat de o astfel salvare [miraculoasă] din pericol. Se pare că mulţi bărbaţi celebri au fost ameninţaţi de astfel de situaţii: Alexandru cel Mare, Perseu, Romulus şi Remus fac parte dintre ei. Salvarea lui Iisus din faţa unui Irod pornit să ucidă prunci, se încadrează pe deplin în seria acestor salvări de copii." În felul acesta, trebuia să devină clar faptul că, în cazul marilor personalităţi ale istoriei, era stabilit încă din copilăria lor, că ele ar fi fost alese de Dumnezeu, care, în mod cert nu putea permite ca ei să păţească ceva pe când erau doar bebeluşi.

Autorul anonim al Evangheliei după Matei a folosit ca model pentru povestea sa fictivă şi un alt text din „Vechiul Testament"; căci datorită episodului dramatic cu Irod cel însetat de sânge, biograful lui Iisus a văzut aici împlinită profeţia lui Ieremia. Aceasta spune:[IV] „Aşa zice Domnul: tânguire şi vaiete amare se aud în Rama: Rahela plânge după copiii săi şi nu vrea să se aline, căci ei nu mai sunt."

Iosif va fi avertizat în vis de pericolul ameninţător şi, în ultimul moment, mica familie poate să fugă în Egipt. Şi acest detaliu a fost formulat de către autorul biblic preluând un model din „Vechiul Testament". La profetul Osea se spune astfel:[V] „Pe când Israel era tânăr l-am iubit şi l-am strigat pe fiul meu din Egipt." Iată de ce trebuia să aibă loc fuga în Egipt: pentru ca un text, care de altfel nici nu fusese gândit ca o profeţie, să se împlinească ulterior ca şi cum ar fi fost una.

După moartea lui Irod pericolul a dispărut şi familia putea să se întoarcă în locurile de baştină. Dar unde anume? O nouă avertizare divină soseşte în vis:[VI] Iosif nu trebuie sub nici un chip să se oprească în Iudeea. Deşi Irod era mort, în Iudeea cârmuia acum fiul său Arhelaus, ori, din partea acestuia exista încă

[275] Sargon cel Mare, sau de Accad, (2334 – 2279 î. Hr.), conducător mesopotamiam şi unul dintre primii întemeietori de imperii din istorie. E cunoscut mai ales din legende. Pentru detalii: http://history-world.org/sargon_the_great.htm.

pericol. Aşadar, Dumnezeu a îndreptat paşii lui Iosif spre Nazaret, în ţinutul galileean. Dar acolo guverna un alt fiu al lui Irod! Ca atare, în Galileea exista tot atât de mult pericol cât şi în Iudeea. Şi atunci, de ce ţine autorul biblic să-i aducă pe Iosif şi familia sa în Galileea? Pentru a permite unei alte presupuse profeţii să se împlinească şi anume[VII]: „pentru ca să se împlinească aceasta, care se spune prin profeţi: El se va numi Nazaritean".

În teologia de specialitate nu există nici un dubiu cu privire la faptul că uciderea pruncilor din Betleem este o invenţie pură. Teologul Gerd Lüdemann spune:[VIII] „Textul existent... este mai degrabă de nesusţinut, deoarece legătura dintre povestea magilor şi cea a uciderii pruncilor este cu certitudine secundară şi ţine de o conexiune non-istorică, care s-a înrădăcinat în dogmatică. Autorul descrie un trecut sacru, aflat sub ideea de împlinire a prezicerilor vechi-testamentare." Cu alte cuvinte: redactorul Evangheliei nu urmăreşte o biografie veridică, ci confirmarea credinţei sale. El îl considera pe Iisus ca fiind Mesia, care scapă de moarte printr-o minune pe când era deja prunc.

Pentru autori o biografie dovedibilă din punct de vedere istoric nu este interesantă. Ei sintetizează prin cuvinte credinţa lor în astfel de lucruri miraculoase. Concepeau istorii care erau „adevărate" pentru ei, doar pentru a face palpabilă credinţa lor. Cu cât a trecut mai mult timp din vremea lui Iisus cu atât mai pline de fantezie devin înfloriturile poetice. Autorii mai noi continuau ceea ce exersaseră deja înaintaşii: au elaborat legende pioase pentru a consolida credinţa.

De-a lungul secolelor au apărut unii credincioşi care nu găseau suficient de miraculoase întâmplările legate de salvarea lui Iisus din faţa lui Irod; în felul acesta au apărut şi alte texte care nu au fost incluse în Biblie. În „Protoevanghelia lui Iacob"[IX] Irod a ameninţat inclusiv viaţa lui Ioan Botezătorul, pe când acesta era doar un prunc. Ioan va fi salvat printr-o minune: „Dar când Elisabeta (mama lui Ioan) a auzit că Ioan este căutat, l-a luat, a mers în munţi şi şi a căutat unde să-l ascundă; totuşi nu a găsit nici o ascunzătoare. Atunci s-a văitat şi a strigat cu glas tare: munte al lui Dumnezeu, înghite o mamă cu pruncul ei! Căci nu putea să urce până în vârf. Imediat, muntele s-a desfăcut şi i-a înghiţit. Şi a strălucit o lumină, deoarece un înger era cu ei şi îi ajuta."

Se pare că scriitorii „Evangheliei lui Pseudo-Matei"[X] erau dezamăgiţi de cât de scurtă era prezentarea din Evanghelia lui Matei. [Şi s-au întrebat:] oare ce se putea întâmpla în timpul fugii în Egipt?

Cu greu i se pot pune limite fanteziei! Acolo, Maria şi Iosif, împreună cu pruncul Iisus şi cu alţi trei băieţei, precum şi cu o fetiţă, au căutat refugiu într-o peşteră. Deodată[XI] „au început să mişune mai mulţi dragoni şi, la vederea lor, copiii au început să strige de groază. Atunci Iisus a sărit din poala Mariei şi s-a ridicat împotriva dragonilor care I s-au închinat." Nici leii şi leoparzii din deşert nu mai prezentau vreun pericol în timpul fugii de Irod. Inclusiv aceste animale sălbatice s-au închinat lui Iisus „şi L-au însoţit în deşert. Ei mergeau înaintea

Mariei şi a lui Iosif, şi oriunde mergeau, ei le arătau drumul şi îşi plecau capul către Iisus spre închinare."

Iisus a săvârşit adevărate miracole. Palmierii semeţi se înclinau la cererea Lui, astfel încât Maria să poată culege şi mânca uşor fructele lor şi, la cererea lui Iisus, rădăcinile palmierilor croiau drum spre suprafaţă apei care părea de neatins în străfundurile deşertului, astfel încât oameni şi animale puteau bea pe săturate.

Ura: a propovăduit Iisus ura împotriva părinţilor?

„Dacă cineva vine la Mine, dar nu-i urăşte pe tatăl şi pe mama sa, pe soţia şi pe copiii săi, pe fraţii şi pe surorile sale, şi [nu urăşte] chiar viaţa lui, acela nu poate fi un ucenic al Meu!", pretinde Iisus în Evanghelia după Luca[I]. Oare să fie Iisus un propovăduitor al urii şi nu al iubirii? Conform versetului menţionat, aşa s-ar crede.

Soluţia enigmei se află în aceea că nu avem de-a face cu vreo „învăţătură ascunsă a lui Iisus", ci cu o traducere greşită.

Iisus vorbea aramaica; în textele aramaice care s-au mai păstrat apare cuvântul „saney", care a fost tradus prin „ură". „Saney" are două semnificaţii: pe de-o parte „ură" şi pe de alta, „a sta de-o parte". Contextul este cel care ne arată care traducere este potrivită: viaţa omului se află într-un mediu ostil, într-un mare pericol, ne spune învăţătura lui Iisus. Aşadar, Iisus cere potenţialilor misionari să se decidă. Căci cum ar putea ca cel care doreşte să umble ca apostol prin diferite ţări să aibă, de exemplu, o conduită potrivnică părinţilor? El nu trebuie nicidecum să-i urască, ci trebuie doar să-şi stabilească priorităţile; rudele apropiate, ca şi propria-i viaţă privată trebuie minimizate în favoarea vieţii pentru Iisus. Iisus nu a propovăduit ura.

Cel care a tradus textul din limba aramaică în limba greacă s-a înşelat; dar şi noi ne înşelăm dacă presupunem că a existat un Iisus care a predicat doar iubirea. Unele cuvinte ale lui Iisus, chiar dacă sunt corect traduse, pot fi deosebit de brutale. Astfel, la Luca, Iisus zice:[II] „Aşadar pe toţi acei duşmani ai mei, care nu vor ca eu să stăpânesc asupra lor, doborâţi-i şi supuneţi-i înaintea mea." Ediţii mai vechi, precum Biblia lui Luther din 1915, sunt mai drastice din punct de vedere al expresivităţii; acolo potrivnicii lui Iisus trebuiau „sugrumaţi"[276] înaintea ochilor Săi.[III]

---

[276] Cuvântul folosit este *erwürgt*, care se traduce prin „sugrumat", „gâtuit"; şi în ediţiile din 1545 şi 1912 apare *erwürget*. În BS, BA şi SB avem o formulă la fel de dură: „tăiaţi-i înaintea mea"; termenul apare în parabola talanţilor şi sunt atribuite de Iisus stăpînului care şi evaluează slugile. Totuşi, cum parabolele trimiteau de regulă la relaţia dintre Dumnezeu (şi chiar Iisus) şi oameni, termenul poate fi considerat un exemplu valabil.

Vindecare miraculoasă: Iisus şi paraliticul

„Vindecarea paraliticului" va fi transmisă aproape la fel de către toţi cei patru Evanghelişti[I]. Un bărbat paralizat va fi adus la Iisus „pe patul său". Într-o manieră plastică ne putem închipui cum oamenii plini de solicitudine l-au transportat cu greu pe bolnav împreună cu culcuşul său. Iisus l-a vindecat pe bărbat şi i-a cerut să-şi ia patul şi să meargă. Evreii care erau de faţă au fost revoltaţi; ei L-au acuzat pe Iisus de un păcat greu. De ce?

Ioan ne arată că vindecarea miraculoasă s-a petrecut într-o zi de Sabat, iar revolta a fost determinată de faptul că, în ziua de odihnă, Iisus ar fi cerut bolnavului să facă o muncă fizică. Prin urmare, Iisus i-ar fi poruncit să încalce porunca Sabatului, lucru prin care El însuşi ar fi devenit păcătos.

Dar este evident faptul că redactorul Evangheliei nu era deosebit de pregătit în chestiuni ce priveau prescripţiile religioase; şi asta pentru că, conform lui Rabbi Simon[II], un bolnav avea întru totul voie să-şi poarte pentru el însuşi un scaun sau un pat, inclusiv în ziua de Sabat.

Cu certitudine, mărturia din Evanghelia după Ioan este tendenţios anti-iudaică: vindecătorului Iisus I se va aduce acuzaţia ca ar fi încălcat porunca Sabatului. Oricum, munca nu avea cum să fie prea grea, deoarece în timpul lui Iisus oamenii nu aveau ceea ce noi numim astăzi paturi. Aşternutul lor consta de cele mai multe ori dintr-o pătură; când se mergea la culcare era întinsă o pătură pe podea.

Se remarcă o diferenţă fundamentală: la Ioan, paraliticul se află deja la locul vindecării, în timp ce la Marcu, Matei şi Luca, el a fost mai întâi adus „pe pat". Se pare că prin targă trebuie să înţelegem o pătură. Spre deosebire de Ioan, ceilalţi trei Evanghelişti nu menţionează nimic referitor la ziua în care a avut loc vindecarea miraculoasă; dar şi ei îi zugrăvesc pe evrei ca fiind adversari ai lui Iisus.

Dar, fără deosebire, toţi afirmă că Iisus a spus celui bolnav: „Păcatele tale sunt iertate!" Acest lucru arată că Iisus vedea paralizia omului ca fiind urmarea păcatelor sale; anulându-se aceste păcate prin Iisus s-a realizat şi vindecarea. Dar – acuzau cărturarii iudei – făcând acesta, Iisus ar fi păcătuit, căci numai Dumnezeu singur dispune de puterea de a elibera un om de păcatele sale. Un om, care îşi asumă acest lucru, este în ochii cărturarilor un hulitor de Dumnezeu.

Textele referitoare la vindecarea miraculoasă nu reprezintă mărturia unor contemporani pe marginea unor fapte reale. De exemplu, la Luca[III] citim că paraliticul nu a putut ajunge la Iisus decât prin căi întortocheate; mai întâi a fost coborât pe acoperişul casei, apoi au fost înlăturate ţiglele de pe acesta. În cele din urmă el a fost coborât prin spărtură în interiorul casei.

Doar că în timpul lui Iisus nu existau acoperişuri din ţiglă; reiese că autorul nu poate fi prea familiarizat cu viaţa din ţinutul lui Iisus.

Textele nu sunt scrise „dintr-o suflare", ci mai curând au fost alcătuite treptat, în etape. De asemenea, Iisus trebuia să fie respectat ca un erou făcător de minuni, aspect care va fi interpretat în literatura de specialitate recentă ca fiind o invenţie pioasă a comunităţii creştine timpurii. Iisus trebuia să strălucească ca om al miracolelor şi să-şi depăşească „predecesorul", pe Elisei, care încă în „Vechiul Testament" îl vindecase de lepră pe un comandant de oşti de origine aramaică, pe nume Neeman. Ce-i drept, Elisei a făcut acest lucru doar după ce s-a opus de câteva ori.[IV]

Informaţia cu privire la „păcătoşenia" paraliticului va fi estimată ca o inserţie[V] ulterioară.

X de la Hristos

Un „P" mare, cu un „X" deasupra lui: chiar şi astăzi acesta este unul dintre cele mai răspândite simboluri. Dar semnificaţia lui adevărată deja nu mai este la fel de cunoscută: este monograma lui Hristos,[I] constând din primele două litere greceşti ale numelui lui Hristos, şi anume H şi R.[277] Ce-i drept, el este folosit abia din secolul al III-lea. În limba engleză ca şi în cea americană, străvechiul semn X pentru Hristos este încă şi mai viu: în X-Mas[278] (Crăciun).

Probabil că cea mai răspândită greşeală este aceea conform căreia numele de familie al lui Iisus ar fi Hristos; acest lucru este fals! Nu existau nume de familie în timpurile lui Iisus şi în ţinuturile Sale natale. Hristos nu este nume, ci un titlu şi înseamnă „Cel uns". Dar chiar din epistolele apostolului[279], de la „Iisus, Unsul", sau „Unsul Iisus", se ajunge la numele de Iisus Hristos. Aşadar, textul biblic greşeşte la doar puţine decenii după moartea lui Iisus pe cruce.

Abia murise Iisus, că numele Său – care nu a existat niciodată – a şi căpătat independenţă; şi odată cu numele a apărut şi „chipul lui Hristos", care probabil că nu are mai nimic în comun cu Iisus cel istoric. După anul 350, Hristos apărea mai mult ca un tânăr zvelt, cu părul lung, ori ca un bărbat mai în vârstă, tot cu părul lung – dar cu barbă; începând din al V-lea secol creştin se impune din ce în ce mai mult un Iisus matur, mai serios şi cu barbă. Această imagine a lui Hristos, a cărei provenienţă este necunoscută, se păstrează până în zilele noastre.

Adevărul este că nu ştim cum arăta cu adevărat Iisus; dar este sigur că imaginea atribuită Lui în mod curent nu are nimic de-a face cu Iisus cel întrupat.[II]

Zeloţii: cine a murit cu Iisus?

Pe dealul Golgotei se aflau trei cruci; conform variantelor mai vechi ale Bibliei lui Luther era vorba despre doi „tâlhari" care au fost executaţi împreună

---

[277] În limba greacă H se scrie X, în timp ce P se citeşte R.

[278] Engl. *Christmas* - Crăciun.

[279] Se referă la Pavel.

cu Iisus.[280] Aceştia vor deveni mai târziu, doi „bandiţi". Şi acum se poate citi la Marcu, în cele mai multe ediţii biblice:[I] „Şi L-au răstignit cu doi tâlhari, unul în dreapta Sa şi altul în stânga Lui. Astfel s-au împlinit Scripturile: «El este numărat între răufăcători»". Când se ajunge în situaţia ca aspecte particulare din biografia lui Iisus să împlinească presupuse vechi profeţii intervine scepticismul.

Aluzia referitoare la împlinirea Scripturilor se găseşte doar la Marcu; dar chiar şi aici, numai în manuscrisele târzii. Omiţând aceste aspecte, nu este deloc de neglijat referirea la Isaia:[II] „De aceea Eu vreau să-l dau ca pradă pe cei mulţi, şi El trebuie să-i aibă ca pradă pe cei puternici, pentru aceea că El şi-a dat viaţa morţii şi a fost numărat între răufăcători şi a purtat păcatele celor mulţi şi S-a rugat pentru răufăcători."

Celebrul teolog Rudolf Bulmann observă critic:[III] „Credinţa creştină monopolizează «Vechiul Testament» şi afirmă că ceea ce este scris în el va putea fi fi spus şi înţeles doar în sens temporar. Dar acest lucru nu înseamnă decât că, pentru credinţa creştină, «Vechiul Testament» nu este propriu-zis cuvântul lui Dumnezeu. Deşi Biserica îl afirmă ca fiind cuvântul lui Dumnezeu, în mod constant ea nu găseşte în el decât ceea ce se ştie deja prin experienţa în Iisus Hristos."

În felul acesta catalogarea teologică degradează importanţa „Vechiului Testament" ca şi cum acesta ar fi oricum altcumva, numai în acord cu Iisus nu. Prin urmare teologia nu ne este de mare ajutor pentru a putea răspunde la întrebarea: cine a fost răstignit cu Iisus? Originalul grecesc de la Matei şi Marcu[IV] este extrem de revelator: acolo ni se spune „lestes". De vom căuta în dicţionar se va găsi şi traducerea: „tâlhar". Dar cu toate că din punct de vedere pur formal, traducerea cuvântului cu „tâlhar" este corectă, traducătorul greşeşte totuşi!

Mai întâi, tâlharii nu erau duşi la judecată; nu se mai făcea această osteneală. În plus, tâlharii nu erau răstigniţi, ci erau ucişi fără mari pretenţii. Termenul „lestes" de mai multe ori la istorici precum Strabo sau Iosif Flavius; de aceea se poate vorbi fără îndoială despre o semnificaţie deosebită a cuvântului.

---

[280] Din păcate, autorul nu menţionează în care ediţie anume apare acest cuvânt. Spre exemplu, în ediţia din 1545, Luther menţionează la Matei 27, 38 doi „ucigaşi": „Vnd da wurden **zween Mörder** mit jm gecreutziget" – şi au fost răstigniţi cu El doi ucigaşi. *Luther-Bibel 1545: Das Matthäusevangelium.* Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S. 4197. La fel face şi la Marcu 15, 27: „Vnd sie creutzigeten mit jm **zween Mörder**" – şi au răstignit cu El doi ucigaşi *Luther-Bibel 1545: Das Markusevangelium.* Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S. 4276, dar la Luca 23, 32 preferă „răufăcători" (**Vbeltheter**, în germana modernă **Übeltäter**) *Luther-Bibel 1545: Das Lukasevangelium.* Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S. 4405. La Ioan 19, 18 nu se specifică ce calitate aveau cei doi, aceştia sunt menţionaţi simplu: „Vnd mit jm **Zween ander**" – şi cu alţi doi... *Luther-Bibel 1545: Das Johannesevangelium.* Digitale Bibliothek Band 29: Die Luther-Bibel, S. 4499. (s.m.).

Pentru romani „lestes" erau răzvrătiţii zeloţi pe care doreau să-i defăimeze prin acest calificativ.

Şi cu astfel de „tâlhari", justiţia romană avea deseori de-a face! Ei erau rebeli care se ridicau împotriva atotputernicei Rome. În anul 6 î. Hr., în aşa-zisa patrie a lui Iisus, Galileea, a existat o revoltă a populaţiei. Se pare că liderul a fost un oarecare Iuda. Militarii romani au nimicit revoluţionarii şi nenumăraţi „tâlhari" au fost crucificaţi. Şi câteva decenii mai târziu, luptătorii evrei pentru libertate care doreau să înlăture jugul dominaţiei romane au fost respinşi prin forţă brutală. Din nou – în anul 70 d. Hr. – au fost răstigniţi nenumăraţi oameni. Se pare că au fost mii; trebuia ca această crudă execuţie să-i înfricoşeze pe potenţialii pretendenţi. Stăpânirea romană dorea să-şi apere poziţia de putere într-un mod extrem de dur şi de sângeros; prin urmare, crucile au fost ridicate pe un loc foarte vizibil, cum ar fi străzile aglomerate.

În limbajul manualelor evreieşti, zeloţii, consideraţi de către romani ca fiind incitatori deosebit de periculoşi, sunt numiţi „lestes". Ori, tânăra comunitate a creştinilor, care se contura încet, nu dorea sub nici un chip să-şi atragă mânia romanilor şi de aceea, folosind expresia romană, ei i-au numit în Evangheliile lor pe rebeli, „tâlhari". Dar oare nu este deja timpul ca aceia care în traducerile noastre biblice sunt în continuare defăimaţi verbal, să nu mai fie numiţi „tâlhari", ci răzvrătiţi?

A sosit de mult momentul ca expresiile licenţioase, care mai pot fi încă găsite în traducerile noastre Biblice, să fie în sfârşit înlocuite de cele corecte.

De ce se închide în sine teologia atunci când se ajunge la observaţii care sunt incontestabile din punct de vedere ştiinţific? Dacă numai câteva observaţii vor fi respinse pe motive ideologice, atunci cade totul în bănuiala că ar fi de nesusţinut din punct de vedere ştiinţific. În felul acesta teologia îşi face sieşi un bine dacă admite erorile recunoscute şi trage consecinţe din acestea.

POSTFAȚĂ: CE ESTE BIBLIA?

Biblia este rostirea omenească despre Dumnezeu. Deoarece oamenii se pot înşela şi nu sunt atotştiutori, rezultă destul de clar că şi în cazul autorilor biblici s-au strecurat greşeli şi erori.

Iosif nu a fost vândut în Egipt. Exodul din Egipt nu a avut loc. Cucerirea Țării Sfinte s-a petrecut cu totul altfel decât este descris în Biblie.

Multe secole la rând, Biblia a fost protejată printr-un tabu sever. Nu era acceptată nici o critică pe marginea afirmațiilor Bibliei şi nu era permis, de fapt era imposibil ca acestea să fie verificate.

Până în timpul lui Luther, laicii nu aveau nici o posibilitate de a citi ei înşişi ce anume scria în Biblie. Să fi existat vreo teamă cu privire la întrebările deranjante? De ce textele biblice au fost accesibile aproape exclusiv castei preoțeşti pentru o perioadă de timp ce coboară până în perioada promulgării biblice?

Biblia a fost alcătuită de oameni care se înşelau. A fost scrisă de oameni care, ca fii ai timpului lor, gândeau deseori diferit față de oamenii de la începutul celui de-al treilea mileniu post-creştin. Dar nu s-au înşelat doar cei care au redactat textele biblice, ci nici traducătorii nu erau feriți de greşeli. În felul acesta au căzut victimă traducătorilor moderni unele afirmații uluitor de actuale, dar formulate cu mii de ani în urmă: se pare că deja cu milenii în urmă au existat cunoştințe uluitor de exacte referitor la planeta pământ şi la univers. De asemenea, în „Vechiul Testament" se găsesc şi câteva aluzii importante la egalitatea dintre bărbat şi femeie.

Biblia este vorbirea omenească despre Dumnezeu. Ea nu se sustrage de la interogatoriul din partea oamenilor şi este legitim să ne întrebăm: greşeşte Biblia? Căci tocmai contactul onest cu „Cartea Sfântă" face ca lectura critică să fie chiar necesară!

Oare, în felul acesta, va fi redusă Biblia la un document fără valoare? Nu! Noi trebuie să ne întrebăm: ce este de fapt Biblia? În primul rând ea nu este o aşa-zisă lucrare de referință din domeniul istoriei şi care se referă la evenimente istorice. De s-ar fi mers doar pe ideea că e o scriere de istorie, Biblia ar fi fost uitată de mult; în cel mai bun caz ar fi fost îndesată în bibliotecile universitare. Aşadar, ce este „Cartea Cărților"?

Biblia este lucrarea unei credințe adânci. „La început a făcut Dumnezeu..." ni se spune chiar la începutul „Vechiului Testament". Numai că în limba ebraică biblică nu existau timpurile gramaticale, aşa cum le ştim noi. Se poate observa cel mult dacă o acțiune este deja încheiată sau dacă este la viitor ori dacă se petrece încă. Pentru autorii biblici, timpul este în cea mai mare măsură comparabil cu un râu care se mişcă cu repeziciune şi nu se va opri.

Însă cuvintele aparent banale „La început a făcut Dumnezeu..." dau expresie unei convingeri religioase extrem de profunde: Dumnezeu a început lucrarea Sa de creaţie, a înfăptuit-o şi lucrează în continuare. O religiozitate – şi o speranţă atât de profundă vor fi exprimate în doar câteva cuvinte.

Biblia conţine greşeli şi contradicţii. Îngrijoraţi, unii contemporani pot pune întrebarea: dacă se ridică chestiunea greşelilor şi a erorilor nu este totodată pusă în discuţie şi Biblia? Oare afirmaţiile sale nu-şi pierd cel puţin valoarea, dacă nu credibilitatea?

Trebuie să ne întrebăm: în ce constă afirmaţia centrală a Bibliei? Mesajul ei central nu va fi nicidecum minimizat prin abordarea logic-raţională a textelor; în ce constă acest mesaj central? Care este mărturisirea ambelor „Testamente"?

Biblia vesteşte o învăţătură: iubirea de aproapele. Şi această veste bună se găseşte atât în „Noul Testament", cât şi în „Vechiul Testament". „Să-ţi iubeşti aproapele ca pe tine însuţi" este pentru Iisus „cea mai mare poruncă". De exemplu, o găsim în Evanghelia după Matei[I] şi, aproape identic, ea se găseşte şi în „Vechiul Testament": „Să nu te răzbuni pe fiii poporului tău nici să nu ai mânie împotriva lor. Să-ţi iubeşti aproapele ca pe tine însuţi."[II]

În esenţa ei, Biblia nu este o lucrare de istorie. Nu a fost redactată de istorici care scriau în mod ştiinţific, ci este produsă de oameni profund credincioşi. Din perspectiva acestor oameni, ea nu trebuia să transmită date istorice, ci să le manifeste credinţa, iar ca document al credinţei, Biblia a devenit cea mai de succes carte din toate timpurile. Ea nu a fost şi nici nu va fi citită pentru a se afla în conţinutul său chestiuni istorice. Oamenii apelează la Biblie atunci când caută speranţă.

Pentru că Biblia i-a dat încredere, învăţatul şi teologul evreu Leo Baeck a supravieţuit ororii de nedescris din lagărul de concentrare Theresienstadt. Se pare că o anumită afirmaţie a Bibliei i-a dat multă putere. Este cuvîntul de iubire – de la Dumnezeu către oameni:[III]

„Căci munţii înşişi pot trece şi dealurile se pot mişca, dar iubirea Mea nu va trece de la tine şi legământul Meu nu se va mişca, aşa spune Iahve, Izbăvitorul."

Chiar omul religios recunoaşte că Biblia este încercarea omului de a se apropia de Dumnezeu; şi este documentul unei credinţe profund omeneşti. Această semnificaţie centrală a făcut din Biblie cea mai citită carte a lumii. Iar dacă căutăm de greşeli şi erori textul atât de cuprinzător, semnificaţia adevărată a Bibliei apare ca fiind încă şi mai importantă.

Şi nimeni nu poate contesta faptul că mesajul despre iubirea aproapelui este mai important ca oricând, acum, la începutul celui de-al treilea mileniu de la Hristos, într-un timp când războaiele par să fie o rutină zilnică!

Această marturisire centrală a Bibliei nu va fi afectată de faptul că e pus sub discuţie conţinutul „Sfintelor Scripturi", ci va fi eventual întărită şi subliniată. Ea intră mai clar în conştiinţa omului contemporan. Ea stă în centrul vorbirii despre Dumnezeu şi lume.

Cel care neagă faptul că Biblia conţine erori nu-i face acesteia nici un serviciu, ba dimpotrivă, îi face rău pentru că susţine o alegere falsă: ori Biblia nu conţine nici o greşeală şi este importantă pentru viaţa oamenilor, ori ea greşeşte şi nu mai are nimic să ne spună. Cu toate slăbiciunile vorbirii omenşti despre Dumnezeu şi lume, Biblia este – ca şi înainte – extraordinar de importantă.

Dacă porunca iubirii de aproape ar fi urmată, atunci viaţa pe pământ ar putea fi mult mai frumoasă!

NOTE BIBLIOGRAFICE

VECHIUL TESTAMENT

Observaţia autorului: diferitele ediţii biblice pot fi uşor diferite în ceea ce priveşte numerotarea versetelor!

Abesalom: de patru ori tată, dar fără copii?

[I] Regi 13-18.
[II] Regi 14, 27.
[III] Regi 18, 18.
[IV] A se vedea capitolul despre Micol.

Anatema: masacru în numele lui Dumnezeu

[I] Rad, Gerhard von: *Der Heilige Krieg im Alten Testament*, Zürich, 1956.
[II] Iosua, capitolul 11, versetele 9 - 11.
[III] Deuteronomul, capitolul 2, versetele 31 - 34.
[IV] Iosua, capitolul 6, versetul 21.
[V] Cartea I a Regilor, capitolul 11, versetul 7.
[VI] Cartea Judecătorilor, capitolul 3, versetul 27. Vezi şi Cartea I a Regilor, capitolul 13, versetul 3!
[VII] Cartea I a Judecătorilor, capitolul 5, versetele 11 - 13.
[VIII] Renan, Ernest: „Geschichte des Volkes Israels", Berlin 1894, vol. 1, p. 232.
[IX] Cartea I a Regilor, capitolul 15, versetele 1 - 3.
[X] Cartea a fost epuizată.

Aşerah: întoarcerea unei zeiţe

[I] Leviticul capitolul 20, versetul 13.
[II] A se vedea pentru aceasta „Geschlechtsbedingte Korrekturen", „Obermain Tagblatt", 4. 3. 2002.
[III] Cartea Judecătorilor, capitolul 6, versetele 25 şi 26 în traducerea lui Luther din 1545, transcrisă aici în grafia modernă.
[IV] Cartea a 4-a a Regilor, capitolul 23, versetul 6, în traducerea lui Luther din 1545, în transcriere modernă!
[V] Cartea a 4-a a Regilor, capitolul 13, versetul 6.
[VI] Cartea a 3-a a Regilor, capitolul 18, versetul 19 ş. u.
[VII] Cartea a 3-a a Regilor, capitolul 18, 40.
[VIII] Patai, Raphael: *The Hebrew Goddess*, a 3-a ediţie adăugită, Detroit 1990, pag. 43.
[IX] Vezi Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 13, versetul 6.
[X] Patai, Raphael: *The Hebrew Goddess*, a 3-a ediţie adăugită, Detroit 1990, pag. 43.

XI Vezi Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 10, versetele 18 – 27.
XII Deuteronomul, capitolul 16, versetul 21.
XIII Walker, Barbara: *Das Geheime Wissen der Frauen*, Frankfurt 1993, pag. 67.
XIV Vezi, de exemplu, Facerea, capitolul 14, versetul 18! Tradus ad litteram: „Şi el era preotul lui El, cel Preaînalt!"

Baal – cel mai aprig concurent al lui Iahve

I Vezi pentru aceasta: IV Regi, capitolul 1, versetul 2.
II Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 1, versetul 3.
III Cartea a III-a a Regilor, capitolul 18, versetele 21 - 46.
IV Cartea a III-a a Regilor, capitolul 18, versetele 38 - 40.
V Vezi pentru aceasta: Deuteronomul, capitolul 4, versetul 3.
VI Cartea Judecătorilor, capitolul 8, versetul 33 şi capitolul 19, versetul 4.
VII Facerea, capitolul 9.
VIII Facerea, capitolul 17.
IX Ieşirea, capitolul 32.
X Profetul Osea, capitolul 2, versetele 18 şi 19.
XI Robbind, Rossell H.: *Encyclopedia of Witchcraft and Demonology*, New York 1959, p. 395.

Balena: Iona şi Iisus

I Archer, Gleason L.: *Encyclopedia of Bible Difficulties*, Grand Rapids 1982, p. 300-302.
II Vezi pentru aceasta: Evanghelia după Matei, capitolul 12, versetele 38 - 42 şi capitolul 16, versetele 1 - 4, precum şi Evanghelia după Luca, capitolul 11, versetul 16 şi versetele 29 - 32.
III Ginzberg, Louis: *The Legends of the Jews*, Londra 1998, vol. 4, p. 249 - 253, în traducerea autorului.
IV Lamsa, George M.: *Die Evangelien in aramäischer Sicht*, St. Gallen 1963, p. 140 - 143.

Big Bang – sau creaţie?

I Sagan, Carl: *Unser Kosmos*, München 1982, vezi p. 258 - 269.
II Isaia, capitolul 40, versetul 22, citat după *Die Bibel ode die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testament nach der Übersetzung Martin Luthers*, Stuttgart 1972, p. 790.
III Comunicare personală către autor.
IV Vezi pentru aceasta: Clayes, Karel: *Die Bibel bestätigt das Weltbild der Naturwissenscheft*, Stein am Rhein 1987, p. 483!
V Ibidem, vezi p. 125.
VI König, E.: *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Leipzig 1936.
VII Isaia, capitolul 42, versetul 5.
VIII Isaia, capitolul 44, versetul 24.
IX Isaia, capitolul 51, versetul 13.
X Vezi pentru aceasta: Iov, capitolul 9, versetul 8.

[XI] Psalmul 104, versetul 2.
[XII] Langbein, Walter-Jörg: *Das große Buch der Esoterik*, Rastatt 2000, p. 20 - 25.

Calcule: aici greşeşte Biblia!

[I] Cartea a II-a a Regilor, capitolul 10, versetul 18.
[II] Prima Carte a Cronicilor, capitolul 19, versetul 18.
[III] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetul 30.
[IV] Cartea a II-a a Cronicilor, capitolul 2, versetul 17.
[V] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetele 27 - 29.
[VI] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 6, versetul 36.
[VII] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 6, versetele 2 şi 3.
[VIII] Cartea a II-a a Cronicilor, capitolul 3, versetele 3 şi 4.
[IX] Cartea a II-a a Cronicilor, capitolul 9, versetul 25.
[X] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetul 6, traducere literală.
[XI] „Die Bibel nach Übersetzung Luthers", Stuttgart 1972, p. 390.
[XII] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 7, versetul 26.
[XIII] Cartea a II-a a Cronicilor, capitolul 4, versetul 5.
[XIV] A doua Epistolă a lui Pavel către Timotei, capitolul 3, versetul 16.

Canonul: greşeală de traducere şi cazna selecţiei

[I] Fohrer, Georg: *Das Alte Testament*, volumul 1, p. 10, a doua ediţie revăzută, Gütersloh, 1969.
[II] Sisson, Richard: *Answering Christianity's Most Puzzling Questions*, Chicago 1982, vol. 1, p. 6.
[III] Numerii, capitolul 21, versetul 14.
[IV] Cartea lui Iosua, capitolul 10, versetul 13.

Cămilele: o „istorie" inventată

[I] Facerea, capitolul 37 şi 39-50.
[II] Facerea, capitolul 37, versetul 25.
[III] Facerea, capitolul 41, versetul 57.
[IV] Finkelstein, Israel şi Silberman, Neil Asher: *Keine Posaunen vor Jericho*, ediţia a treia, München, 2003, p. 49.
[V] Facerea, capitolul 26, versetul 1.

Chipul lui Dumnezeu: nimeni nu-L vede pe Dumnezeu?

[I] Ieşirea, capitolul 33, versetul 20.
[II] Facerea, capitolul 32, versetul 31.
[III] Evanghelia după Ioan, capitolul 1, versetul 18.
[IV] Johnson, Carl G.: *So the Bible is Full of Contradictions?*, Grand Rapids, 1983, p. 22.

Coasta: reprezentarea străveche impune egalitatea în drepturi

[I] Facerea, capitolul 2, versetele 21 şi 22.
[II] Mertens, Heinrich A.: *Handbuch der Bibelkunde*, Düsseldorf 1966, p. 503.

[III] Fohrer, Georg (coordonator): *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Berlin şi New York 1971, p. 236.
[IV] Comunicare personală către autor.
[V] Lapide, Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, Gütersloch 1994, p. 20.

Construirea turnului şi amestecarea limbilor

[I] Facerea, capitolul 11, versetele 1 - 9, traducerea autorului din limba ebraică.
[II] Facerea, capitolul 10, versetul 5.
[III] Facerea, capitolul 11, versetele 10 - 32.
[IV] Fohrer, Georg: *Das Alte Testament*, vol. 1, p. 40, ediţia a doua revăzută, Gütersloch, 1969.

Crima – la cererea lui Dumnezeu

[I] Cartea Judecătorilor, capitolul 4, versetul 21.
[II] Cartea Judecătorilor, capitolul 9, versetul 23.
[III] Cartea Judecătorilor, capitolul 9, versetele 52 şi 53.
[IV] Printre rânduri, Biblia o acuză pe Isabela pentru că l-ar fi ispitit pe regele Ahab să se închine lui Baal. Vezi Cartea a III-a a Regilor, capitolul 16, versetul 31. Pentru evreii ortodocşi ea era o „târfă" şi o „idolatră"; pentru aceasta vezi Calvovoressi, Peter: *Who's who in der Bibel?*, Stuttgart 1993, p. 91.
[V] Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 9, versetele 33 - 37.
[VI] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 21, versetul 23.
[VII] Profetul Osea, capitolul 14, versetul 1.
[VIII] Cartea Judecătorilor, capitolul 15, versetul 15.
[IX] Cartea Judecătorilor, capitolul 16, versetele 27 şi 29.

David nu era nici puternic şi nici evlavios

[I] A se vedea pentru aceasta: Facerea, capitolul 12, versetul 7.
[II] Citat după: Finklestein, Israel şi Silberman, Neil A.: *Keine Posaunen vor Jericho. Die archäologische Wahrheit über die Bibel*, ediţia a 3-a, München, p. 46.
[III] A se vedea pentru aceasta: Vaux, Roland de: *Histoire ancienne d'Israel*, Paris 1971
[IV] 1 Paralipomena, capitolul 22, versetele 2 - 16.
[V] Cartea a 2-a a Regilor, capitolul 11, versetele 1 - 27.
[VI] Citat după: Finklestein, Israel şi Silberman, Neil A.: *Keine Posaunen vor Jericho. Die archäologische Wahrheit über die Bibel*, ediţia a 3-a, München, p. 160.

Despre moartea „blândă" a lui Sedechia şi despre false preziceri

[I] Profetul Ieremia, capitolul 34, versetele 4 şi 5.
[II] Profetul Ieremia, capitolul 52, versetele 10 şi 11.
[III] Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 22, versetul 20.
[IV] Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 23, versetul 30.
[V] Profetul Ezechiel, capitolul 26, versetul 1 până la capitolul 28, versetul 19.
[VI] Profetul Ezechiel, capitolul 29, versetele 19 - 22.
[VII] Psalm 88, versetele 4 şi 5.
[VIII] Profetul Ieremia, capitolul 42, versetul 17.
[IX] Profetul Iezechiel, capitolul 29, versetul 15.

[X] Vezi Profetul Ieremia, capitolul 50, versetele 39 şi 40.
[XI] Profetul Isaia, capitolul 13, versetele 19 - 22.
[XII] A se vedea pentru aceasta: Profetul Ieremia, capitolul 50 şi 51!
[XIII] McKinsey, C. Dennis: „The Encyclopedia of Biblical Errancy", Amherrst 1995, p. 296 ş.u.
[XIV] Profetul Ieremia, capitolul 51, versetul 26.

Diavolul – căderea din cer

[I] Informaţie personală oferită autorului.
[II] Psalm 81, 1.
[III] Iov, capitolul 1, versetele 6 - 12.
[IV] Luther a folosit în mod repetat această expresie în Comentariile sale la „Vechiul Testament", de câteva ori la Iov. Vezi „Die Bible oder die ganze Heilige Schrift", Stuttgart 1972, p. 567, notele de subsol.
[V] Zaharia, capitolul 3, versetele 1 şi 2.
[VI] Cartea a II-a a Regilor, capitolul 24, versetul 1.
[VII] 1 Paralipomena, capitolul 21, versetul 1.
[VIII] Heussi, Karl: *Kompendium der Kirchengeschichte*, Tübingen 1976, p. 128.
[IX] Isaia, capitolul 14, versetul 12.
[X] Evanghelia după Luca, capitolul 10, versetul 18.
[XI] Evanghelia după Marcu, capitolul 1, versetul 13, vezi şi Evanghelia după Luca, capitolul 4, versetele 1 - 13.
[XII] Evanghelia după Luca, capitolul 22, versetul 3, vezi şi Evanghelia după Ioan, capitolul 13, versetul 27.
[XIII] Prima Epistolă a lui Pavel către Corinteni, capitolul 5, versetul 5.
[XIV] Apocalipsa lui Ioan, capitolul 12, versetul 9.
[XV] Apocalipsa lui Ioan, capitolul 20, versetul 2.
[XVI] Apocalipsa lui Ioan, capitolul 20, versetul 7.
[XVII] Afanasjew, Georg: *Moses ist an allem schuld*, Viena 1972, p. 142.

Exodul: un basm imposibil!

[I] A se vedea pentru aceasta: Facerea, capitolul 42.
[II] A se vedea pentru aceasta: Facerea, capitolul 46.
[III] Facerea, capitolul 46, versetul 8 - 27.
[IV] Ieşirea, capitolul 6, versetele 17 - 19.
[V] Vezi: Ieşirea, capitolul 6, versetele 20 - 23!
[VI] Numerii, capitolul 4, versetele 47 - 48.
[VII] Numerii, capitolul 3, versetele 40 - 43.
[VIII] Numerii, capitolul 26, versetul 62.
[IX] Ieşirea, capitolul 12, versetul 39.
[X] Ieşirea, capitolul 13, versetul 18.
[XI] Barthel, Manfred: *Was wirklich in der Bibel steht*, Düsseldorf, Viena, New York 1987, p. 100.
[XII] Ieşirea, capitolul 14.
[XIII] Ieşirea, capitolul 14, versetul 22.
[XIV] A se vedea pentru aceasta: Ieşirea, capitolul 14, versetul 20.
[XV] Ieşirea, capitolul 14, versetul 28.

XVI Cartea lui Iosua, capitolul 2, versetul 10.
XVII Citat după: „Religionsgeschichte: War Moses ein Ägypter?", „Geo Magazin", 2002/01.

Ezdra: o greşeală aritmetică rămâne o greşeală aritmetică

I Cartea Esterei, capitolul 1, versetele 9 - 11.
II „Die Bibel", Stuttgart, 1972, p. 529, nota de subsol.

Fertilitatea: interzicerea prevenirii concepţiei

I Facerea, capitolul 1, versetul 28.
II Papa Paul al VI-lea: „Enzyklika Humanae Vitae", Iulie 1968, II, 14.
III Facerea, capitolul 38, versetul 9.

Fratricidul şi răzbunarea sângelui

I Facerea, capitolul 4.
II Facerea, capitolul 4, versetele 1 şi 2.
III Facerea, capitolul 4, versetul 12.
IV Facerea, capitolul 4, versetul 15.
V Facerea, capitolul 4, versetul 17.
VI Facerea, capitolul 4, versetele 17 - 20.
VII Ginzberg, Louis: *The Legends of the Jewes*, Londra 1998, vol. 5, p. 138.
VIII Barthel, Manfred: *Was wirklich in der Bibel steht*, Düsseldorf, Viena 1987, p. 47.

Goliat: David nu l-a ucis pe uriaş

I Vezi I Regi, capitolul 17 şi II Regi, capitolul 21.
II I Regi, capitolul 17, versetele 2 şi 11.
III II Regi, capitolul 21, versetele 12 şi versetele 13 şi 14.
IV I Regi, capitolul 17, versetele 49 - 51.
V II Regi, capitolul 21, versetul 19.
VI Vezi Prima Carte a Cronicilor (sau Paralelipomena), capitolul 29, versetul 29.
VII Fohrer, Georg: *Einleitung in das Alte Testament*, ediţia a 11-a, 1969, p. 235.
VIII Prima Carte a Cronicilor, capitolul 20, versetul 5.
IX Prima Carte a Cronicilor, capitolul 20, versetul 6.
X Prima Carte a Regilor, capitolul 17, versetul 54.
XI Ginzberg, Louis: *The Legends of the Jews*, volumul IV, „From Joshua to Esther", Londra 1998, p. 87 şi 88, traducerea autorului.

Heruvimii nu erau îngeri

I Facerea, capitolul 3, versetul 24.
II Bandini, Pietro: *Die Rückkehr der Engel/Von Schutzengeln, himmlischen Boten und der guten Kraft, die sie uns bringen*, Berna 1995, p. 132.
III Josephus, Antiqui., III, 6.4, citat după Ginzberg, Louis: *The Legends of the Jews*, vol. VI, „From Moses to Esther", Note pentru volumele III şi IV, Baltimore 1998, p. 65, note de subsol 333.
IV Vezi pentru aceasta: Profetul Iezechiel, capitolul 1, versetele 6 şi 11 ca şi capitolul 10, versetul 1 - 22.

V Părţi din Cartea Esterei, capitolul 3, versetul 31. A se vedea şi 79[281], versetul 2 şi Cartea a II-a a Regilor, capitolul 6, versetele 1 - 2.
VI Cartea a II-a a Regilor, capitolul 22, versetele 11.
VII Vezi: Cartea a 3-a a Regilor, capitolul 6, versetele 23, 25, 27 - 29, 32 şi 35. A se vedea şi: 2 Paralipomena, capitolul 3, versetul 7 şi versetele 10 - 14.
VIII Ieşirea, capitolul 25, versetul 18, la fel şi versetele 19 - 22 şi capitolul 26, versetele 1 şi 31 precum şi Ieşirea, capitolul 36, versetul 8 şi 35, şi capitolul 37, versetele 7 - 9.
IX Uhlig, Siegbert: *Das Ätiopische Henochbuch*, Gütersloh 1984, p. 552, capitolul XX, versetul 7.
X Uhlig, Siegbert: *Das Ätiopische Henochbuch*, Gütersloh 1984, p. 552, capitolul LXI, versetul 10.
XI Vezi pentru aceasta: Ginzberg Louis, *The Legends of the Jews*, vol. V, „From Creation to the Exodus", Baltimore 1998, p. 104, nota de subsol 94.

Homosexualitatea: pedeapsa cu moartea pentru „păcătos"

I Clasen, Meyer-Blanck, Ruddat: *Evangelischer Taschenkatechismus*, ediţia a 2-a, Rheinbach 2001, pp. 383-394.
II Ibidem, p. 305.
III „Homosexualität ist keine Panne der Schöpfung", „Obermain Tagblatt", 16./17. 02. 2002.
IV *Katechismus der Katholischen Kirche*, München, Wien, Oldenbourg, p. 596.
V Ibidem, p. 596, nota de subsol 1: Facerea, capitolul 19, versetele 1 – 29, Epistola către Romani, capitolul 1, versetele 24 - 27, 1 Corinteni, capitolul 6, versetul 10, 1 Timotei, capitolul 1, versetul 10.
VI Prima Epistolă a lui Pavel către Romani, capitolul 1, versetele 18 - 24.
VII Leviticul, capitolul 20, versetul 13.
VIII A se vedea pentru aceasta: Laun, Andreas (Coordonator): *Homosexualität aus katholischer Sicht*, Eichstätt 2001.
IX Evanghelia după Marcu, capitolul 14, versetele 48 - 52.
X Evanghelia după Ioan, capitolul 11: învierea lui Lazăr.
XI Citat după: „Epistola lui Clement din Alexandria către Theodorus" în ediţia publicată pe internet de Universitatea Bremen. http://www-user.uni-bremen.de/~wie/Secret/ secmark.html.
XII A se vedea pentru aceasta inclusiv: Smith, Morton: *Auf der Suche nach dem historischen Jesus/Die Entdeckung und Deutung des geheimen Evangeliums in Wüstenkloster Mar Saba*, Frankfurt, Berlin, Viena 1971.

Iadul şi raiul: eroarea unei „credinţe istovite"

I Mertens, Heinrich A.: *Handbuch der Bibelkunde*, Düsseldorf,1996, p. 336.
II Isaia, capitolul 31, versetul 9.
III Isaia, capitolul 66, versetul 34.
IV Evanghelia după Luca, capitolul 16, versetul 23.

---

[281] În textul german este menţionat Psalmul 80, conform canonului protestant.

Ierihon – cutremur şi nu trâmbiţe

[I] Cartea lui Iosua, capitolul 6, versetul 1.
[II] Cartea lui Iosua, capitolul 6, versetele 3 şi 4.
[III] Cartea lui Iosua, capitolul 6, versetul 20.
[IV] A se vedea pentru aceasta: Däniken, Erich von: *Zurück zu den Sternen*, Düsseldorf, 1969, pp. 61 - 63.
[V] Citat din Albright, William F., în: *Die Bibel îm Lichte der Altertumsforschung*, Stuttgart, 1957, p. 124.
[VI] Cartea lui Iosua, capitolul 7, versetul 4.
[VII] Cartea lui Iosua, capitolul 7, versetul 13.
[VIII] Cartea lui Iosua, capitolul 7, versetul 21.
[IX] Cartea lui Iosua, capitolul 7, versetele 24 - 26.
[X] Campbell, Donald K.: „Josua", în: *Das Alte Testament erklärt und ausgelegt*, coordonat de John F, Walvoord şi Roy B. Zuck, ediţia a treia, Holzerlingen 2000, p. 430
[XI] Cartea lui Iosua, capitolul 10, versetele 41 şi 42.
[XII] „Saarland Online", 25. 04. 2002: „Warum die Bibel häufig historisch nicht Recht hat."
[XIII] Cartea Judecătorilor, capitolul 1, versetul 19.

Ieşirea din Egipt – un *story* născocit

[I] Religionsgeschichte: War Mose ein Ägypter?", „Geo" 2002 / 01.
[II] Ieşirea, capitolul 7, verset 18.
[III] Ieşirea, capitolul 7, versetele 26 - 29.
[IV] Ieşirea, capitolul 8, versetele 12 - 15 şi 16 - 27.
[V] Ieşirea, capitolul 9, versetele 1- 7 şi 8 - 12.
[VI] Ieşirea, capitolul 9, versetele 13 - 34.
[VII] Ieşirea, capitolul 10, versetele 1 - 20.
[VIII] Ieşirea, capitolul 10, versetele 21 - 29.
[IX] Ieşirea, capitolul 11, versetul 1.
[X] Ieşirea, capitolul 9, versetul 6.
[XI] Ieşirea, capitolul 9, versetele 8 - 11.
[XII] Ieşirea, capitolul 9, versetul 24.
[XIII] Ieşirea, capitolul 9, versetul 25.
[XIV] Ieşirea, capitolul 12, versetul 29.
[XV] Ieşirea, capitolul 6, versetul 1.
[XVI] Ieşirea, capitolul 14, versetul 8.
[XVII] Ieşirea, capitolul 1, versetul 11.
[XVIII] Ieşirea, capitolul 12, versetul 40.
[XIX] McKinsey, C. Dennis: *The Encyclopedia of Biblical Errancy*, Amherst 1995, p. 334.
[XX] Ieşirea, capitolul 12, versetul 37.
[XXI] Ieşirea, capitolul 38, versetul 26 şi Numerii, capitolul 1, versetul 46.
[XXII] Comunicare personală către autor.
[XXIII] Walvoord, John F. şi Zuck, Roy B., coordonator: *Das Alte Testament*, vol. 1, Facerea – 2 Regi, a 3 - a ediţie, Holzgerlingen 2001, p. 149.
[XXIV] Citat după „Geo Spezial" 04/00: „Mose, Held der Bibel, Befreier Israels".

[XXV] Ieşirea, capitolul 16, versetul 14.
[XXVI] Ieşirea, capitolul 16, versetul 31.
[XXVII] „Einsichten über die Heilige Schrift", vol. 2, Selters/Taunus 1992, p. 270.
[XXVIII] Ieşirea, capitolul 16, versetul 26.
[XXIX] Keller, Werner: *Und die Bibel hat doch recht/Forscher beweisen die Wahrheit des Alten Testaments*, Düsseldorf, Viena, New York 1989, p. 124.
[XXX] Citat după: „Geo special" 04/00 „Mose, Held der Bibel, Befreier Israels".
[XXXI] Citat după: „Religionsgeschichte: War Mose ein Ägypter?", „Geo Magazin" 2002/01.
[XXXII] Comunicare personală către autor.

Iosua: unde se afla Pământul Făgăduinţei?

[I] Fohrer, Georg: *Einleitung in das Alte Testament*, ediţia a 11-a, Heidelberg, 1969, p. 213.
[II] Cartea Judecătorilor, capitolul 1, versetul 1 – capitolul 2, versetul 5.
[III] Cartea lui Iosua, capitolul 8.
[IV] Cartea lui Iosua, capitolul 8, versetul 28.
[V] Citat după: Barthel, Manfred: *Was wirklich in der Bibel steht*, ediţie nouă, actualizată şi adăugată, Düsseldorf, 1987, p. 117.
[VI] „Der Spiegel", Nr. 39/1985: „Hat die Bibel doch nicht recht?"
[VII] Salibi, Kamal: *Die Bibel kam aus dem Lande Asir*, Reinbek bei Hamburg, 1985.

Israel: cel care a luptat cu Dumnezeu şi a învins!

[I] Facerea, capitolul 32, versetele 22 - 25 în traducerea autorului.
[II] Facerea, capitolul 35, versetul 10.
[III] A se vedea pentru aceasta: Hengge, Paul: *Die Bibelkorrektur*, Viena, Stuttgart, 1979, p. 209 ş.u.

Jertfa umană: cerută sau interzisă de Dumnezeu?

[I] *Lexikon Alte Kulturen*, Manheim 1993, p. 647.
[II] Judecători, capitolul 11, versetele 30 - 39.
[III] Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 3, versetul 27.
[IV] Ibidem.
[V] Facerea, capitolele 21 şi 22.
[VI] Facerea, capitolul 22, versetele 27 - 29.
[VII] Iezechiel, capitolul 20, versetul 25.

Lilit – soţia demonizată a lui Adam

[I] Isaia, capitolul 34, versetul 14, tradus din ebraică de către autor. Pot fi concepute traduceri aberante!
[II] König, E.: *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch*, Leipzig, 1922, p. 199.
[III] Ginzberg, Louis: *The Legends of the Jews*, Volume One, „From the Creation to Jacob", Philadelphia, 1909, p. 65.
[IV] Ibidem, traducere din engleză a autorului.
[V] Afirmaţie personală către autor.

Martorii lui Iehova: cum a apărut un fals „nume divin"

[I] Vorbind strict, acesta trebuia să se cheme Jehowa!
[II] Profetul Isaia, capitolul 64, versetul 1.
[III] Psalmul 112, versetele 1 şi 2.
[IV] Leviticul, capitolul 24, versetul 16, în traducerea literală operată de către autor din limba ebraică.
[V] Josefus: *Jüdische Altertümer*, în traducerea lui H. Clementz, Cartea a 2-a, cap. 12, paragraful 4.
[VI] Hollenberg-Budde: *Hebräisches Schulbuch*, coordonat de W. Baumgärtner, ediţia a 26-a îmbunătăţită, Basel şi Stuttgart 1971, p. 4.
[VII] „Die Heilige Schrift aus dem Grundtext übersetzt", ediţia revizuită Elberfelder, Wuppertal şi Zürich, a patra ediţie specială, 1995, p. V.
[VIII] Hollenberg-Budde: *Hebräisches Schulbuch*, coordonat de W. Baumgärtner, ediţia a 26-a îmbunătăţită, Basel şi Stuttgart 1971, p. 20 (§ 13, paragraf b).

Micol: mamă de cinci ori, dar fără copii?

[I] Calvovoressi, Peter: *Who's who in der Bibel?*, Stuttgart 1993, p. 160.
[II] Cartea a II-a a Regilor, capitolul 6, versetul 23.
[III] Cartea a II-a a Regilor, capitolul 21, versetul 8.
[IV] „Die Bibel", Stuttgart 1972, p. 379.
[V] Johnson, Carl G.: *So the Bible is Full of Contradictions?*, Grand Rapids 1983, p. 33 ş.u.

Moise - nu a scris cele cinci cărţi ale lui Moise

[I] Ieşirea, capitolul 34, versetul 30.
[II] Evanghelia după Ioan, capitolul 1, vesetul 17.
[III] Ieşirea, capitolul 2, versetul 3.
[IV] Afanasjew, Georg: *Moses ist an allem schuld*, Viena 1972, vezi pp. 71 - 88.
[V] Mertens, Heinrich A.: *Handbuch der Bibelkunde*, Düsseldorf 1966, p. 22.
[VI] Ieşirea, capitolul 17, versetul 14 şi capitolul 24, versetul 4 şi capitolul 334, versetul 27. ş.u. Numerii, capitolul 33, versetul 2. Deuteronomul, capitolul 31, versetele 9 - 24.
[VII] Evanghelia după Ioan, capitolul 1, versetul 17.
[VIII] A se vedea pentru aceasta: Mertens, Heinrich A.: *Handbuch der Bibelkunde*, Düsseldorf 1966, p. 22.
[IX] Facerea, capitolul 36, versetele 31 - 43.
[X] A se vedea pentru aceasta: *Das Alte Testament erklärt und ausgelegt*, coordonat de John F. Walvoord und Roy B. Zuck, vol. 1, ediţia a 3-a, Holzgerlingen 2000, pp. 3-7.
[XI] Fohrer, Georg: *Einleitung in das Alte Testament*, ediţia a 11-a, Heidelberg 1969, pp. 116 şi 117.
[XII] Ibidem, p. 131.

Monoteismul – eroarea credinţei într-un singur Dumnezeu

[I] Facerea, capitolul 1, versetul 26.
[II] Henning, Kurt (coordonator): „Jerusalemer Bibellexikon", Neuhausen – Stuttgart 1990, p. 303.

III Ibidem.
IV Ieşirea, capitolul 20, versetul 3.
V Ieşirea, capitolul 20, versetul 23.
VI Ieşirea, capitolul 23, versetul 13.
VII Ieşirea, capitolul 23, versetul 24.
VIII Facerea, capitolul 1, versetul 1.
IX Ieşirea, capitolul 20, versetul 3.
X A se vedea pentru aceasta Deuteronomul, capitolul 33, versetul 26 şi Psalmul 103[282], versetul 3!
XI A se vedea pentru aceasta Ieşirea, capitolul 32.
XII Înştiinţare personală către autor.
XIII Ca de exemplu în Psalmul 18, versetul 3 sau în Psalmul 64, versetul 7[283]!
XIV Cartea a III-a a Regilor, capitolul 16, versetul 25.
XV Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 10, versetul 18 şi capitolul 21, versetul 3.
XVI Cartea a III-a a Regilor, capitolul 22, versetele 40 şi 52 - 54, precum şi Cartea a IV-a a Regilor, capitolul1, versetul 2.
XVII Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 3, versetul 2.
XVIII Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 10, versetele 18 - 27.
XIX Vezi: Cartea I Paralipomena, capitolul 5, versetul 23 şi 2 Paralipomena, capitolul 31, versetul 1.
XX Reinach, Salomon: *Orpheus / Allgemeine Geschichte der Religionen der Welt*, Viena 1910.

Nemurirea: necunoscută în „Vechiul Testament"

I *Katechismus der Katolischen Kirche*, München 1993, p. 124, note de subsol.
II Iezechiel, capitolul 18, versetele 19 – 20, traducere literală.
III Facerea, capitolul 2, versetul 7, traducere literală.
IV Facerea, capitolul 12, versetul 13, traducere literală.
V Facerea, capitolul 19, versetul 20, traducere literală.
VI Facerea, capitolul 37, versetul 21, traducere literală.
VII Leviticul, capitolul 24, versetul 17, traducere literală.
VIII *Die Bibel nach der Übersetzung Martin Luthers*, Stuttgart 1972, p. 153.
IX Numerii, capitolul 19, versetul 13.

Noe: povestea potopului – un plagiat

I Facerea, capitolele 7 şi 8.
II A se vedea pentru aceasta: Mertens, Heinrich A.: *Handbuch der Bibelkunde*, Düsseldorf 1966, pp. 512 - 520.
III Schindler-Bellamy, Hans: *Und der Hahn krähte nicht*, manuscris nepublicat. A se vedea şi Barthel, Manfred: *Was wirklich in der Bibel steht*, Düsseldorf 1966, p. 54.
IV Facerea, capitolul 2, versetul 7.

---

282 În carte este menţionat Psalmul 104.
283 În canonul ortodox este vorba despre Psalmul 17, versetul 3, dar nici BS, nici BA nu menţionează vreo piatră. În schimb acest cuvânt apare în SB, Psalmul 18, versetul 2. În ceea ce priveşte Psalmul 62, versetul 7, trimiterea lui Langbein are sens tot în varianta SB, deoarece BS şi BA nu amintesc de vreo piatră.

[V] Citat după Afanasjew, Georg: *Adam ist an allem schuld*, München 1972, p. 26.

Ochii lui Dumnezeu: o greşeală de traducere blasfemiatoare

[I] Zaharia, capitolul 2, versetul 12.
[II] Comunicare personală către autor.
[III] Se referă la Cartea Ieşirii, capitolul 20, versetul 4.

Onan: păcătos sau victimă a justiţiei biblice?

[I] Facerea, capitolul 38, versetele 6 - 11.
[II] Deuteronom, capitolul 21, versetul 18.
[III] Leviticul, capitolul 20, versetul 21.

Orga: cum ajunge orga în Biblie, printr-o greşeală de traducere

[I] Kolatch, Alfred J.: *Jüdische Welt verstehen*, Wiesbaden 1996, p. 164.
[II] Kolatch, Alfred J.: *Jüdische Welt verstehen*, Wiesbaden 1996, p. 190.
[III] Psalmul 150, versetele 1 şi 2.
[IV] Psalmul 150, versetele 3-4.
[V] Luther, D. Martin: *Die ganntze Heilige Schrifft Deudsch*, Wittenberg 1545, reproducere după facsimil, vol. I, München o. J., p. 1092.
[VI] „Die Bibel oder die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments nach der deutschen Übersetzung D. Martin Luthers", Stuttgart 1915, p. 519 sau Stuttgart 1972, p. 716.
[VII] „Die vierundzwanzig Bücher der Heiligen Schrift", tradus de Leopold Zunz, Basel 1980, p. 575.
[VIII] Buber, Martin: *Die Schriftwerke*, Heidelberg 1962, p. 209.
[IX] Lapide, Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, vol 1, Gütersloch 1985, ediţia a 5-a, p. 74.
[X] *The Holy Bible*, King James Version, vezi *http://etext.lib.virginia.edu/kjv.browse.html*, situaţia din 29 mai 2002.
[XI] Koestler, Martin: *Stirbt Jesus am Christentum?*, Schaffhausen 1982, p. 35.

Osana: ce înseamnă cu adevărat această aclamaţie

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetele 1 - 9, Evanghelia după Marcu, capitolul 11, versetele 1 - 10, Evanghelia după Luca, capitolul 19, versetele 28 - 40 şi Evanghelia după Ioan, capitolul 12, versetele 12 – 19.
[II] A se vedea pentru aceasta: Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 9.
[III] „Cartea întâia a Macabeilor" şi „Cartea a II-a a Macabeilor" în: Kautzsch, E.: „Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testament", ediţie nouă, Darmstadt, 1975, vol. 1, pp. 24 - 119.
[IV] A se vedea pentru aceasta: Klein, Richard: *Das frühe Christentum im Römischen Staat*, Darmstadt, 1971.

Păcatul originar – în contradicţie cu „Vechiul Testament"

[I] Facerea, capitolul 3.
[II] Facerea, capitolul 3, versetul 5.
[III] „Katehismus der Katolischen Kirche", München 1993, p. 134.

[IV] Ibidem, p.134.
[V] Ieşirea, capitolul 20, versetul 5.
[VI] Deuteronomul, capitolul 24, versetul 16.
[VII] Profetul Iezechiel, capitolul 18, versetul 20.
[VIII] „Katehismus der Katolischen Kirche", München 1993, p. 134.
[IX] Johnson, Carl G.: *So the Bible is Full of Contradictions?*, Grand Rapids, Michigan, p. 20.
[X] Ibidem.
[XI] Lindsay, Hal: *The Late Great Planet Earth*, Zondervan Publisching House, 1981, p. 52.
[XII] *Evangelischer Taschenkatechismus*, coordonat de Winrich C.-W. Clasen, Michael Meyer-Blank şi Günter Ruddat, Rheinbach, 2001, p. 383 - 394.
[XIII] *Katehismus der Katolischen Kirche*, München 1993, p. 134.

Pedeapsa cu moartea: ceea ce Biblia pretinde în general

[I] Ieşirea, capitolul 20, versetul 13. Vezi şi Deuteronomul, capitolul 5, versetul 17.
[II] Leviticul, capitolul 24, versetul 17.
[III] Deuteronomul, capitolul 22, versetul 22.
[IV] Deuteronomul, capitolul 22, versetul 25.
[V] Deuteronomul, capitolul 22, versetele 28 şi 29.
[VI] Deuteronomul, capitolul 22, versetele 20 şi 21.
[VII] Leviticul, capitolul 20, versetele 11 şi 12.
[VIII] Leviticul, capitolul 20, versetul 13.
[IX] Leviticul, capitolul 20, versetul 14.
[X] Deuteronomul, capitolul 22, versetele 18 - 21.
[XI] Ieşirea, capitolul 21, versetul 17, precum şi Deuteronomul, capitolul 27, versetul 16.
[XII] Ieşirea, capitolul 21, versetul 15.
[XIII] Leviticul, capitolul 24, versetul 14.
[XIV] Numerii, capitolul 15, versetele 32 - 35.
[XV] Deuteronomul, capitolul 22, versetul 12.
[XVI] Deuteronomul, capitolul 22, versetele 3 - 5.

Profeţii nu erau clarvăzători

[I] Vezi pentru aceasta: Ieşirea, capitolul 7, versetul 1.
[II] Ieşirea, capitolul 6, versetul 30.
[III] Buber, Martin: *Die fünf Bücher der Weisung*, Köln 1954, p. 167.
[IV] 2 Paralipomena, capitolul 12, versetul 15.
[V] 1 Paralipomena, capitolul 25, versetul 1.
[VI] Vezi Ieremia, capitolul 10.
[VII] Vezi Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 5, versetele 8 - 16.
[VIII] Vezi pentru aceasta: Cartea a III-a a Regilor, capitolul 17, versetele 17 - 24.
[IX] Vezi Cartea a II-a a Regilor, capitolul 12, versetul 7.
[X] Profetul Avacum, capitolul 1, versetele 1 - 4.
[XI] Profetul Ieremia, capitolul 12, versetul 1.
[XII] Lapide, Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, Gütersloch 1986, p. 48.

Regii: fapte neadevărate

I Cartea I a Regilor, capitolul 16, versetul 23.
II Cartea I a Regilor, capitolul 16, versetele 28 - 29.
III Cartea a II-a a Cronicilor, capitolul 21, versetul 20.
IV Cartea a II-a a Cronicilor, capitolul 22, versetul 2, citat după „Die Bibel", Stuttgart 1972, p. 509.
V Profetul Daniel, capitolul 5, versetul 30 u., capitolul 6, versetul 1. În unele ediţii biblice, versetul 1 al capitolului 6 va fi văzut ca fiind versetul 31 din capitolul 5.

Relatările despre creaţie: erori şi contradicţii

I Prima descriere a creaţiei: Facerea, capitolul 1, versetul 1 – capitolul 2, versetul 4a. A doua descriere a creaţiei: Facerea, capitolul 2, versetul 4b – versetul 25.
II Facerea, capitolul 1, versetele 3 - 5.
III Facerea, capitolul 3, versetele 6 şi 7.
IV Facerea, capitolul 3, versetul 22.
V Facerea, capitolul 2, versetul 15.

Reprezentări despre lume – greşeli ale traducătorilor

I Citat după Prause, Gerhard: *Niemand hat Kolumbus ausgelacht*, Düsseldorf 1986, p. 52.
II Profetul Isaia, capitolul 40, versetul 22, *Die Bibel ode die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testament nach der Übersetzung Martin Luthers"*, Stuttgart 1972, p. 790
III tradus din ebraică de către autor
IV Claeys, Karel: „Die Bibel bestätigt das Weltbild der Naturwissenschaft", Stein am Reich 1987, p. 460.
V Cartea lui Iov, capitolul 26, versetul 7, *Die Bibel ode die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testament nach der Übersetzung Martin Luthers*, Stuttgart 1972, p. 584.
VI Psalmul 23, versetul 1.
VII Psalmul 135, versetele 1 şi 6, *Die Bibel ode die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testament nach der Übersetzung Martin Luthers*, Stuttgart 1972, p. 706.
VIII König, E.: *Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Leipzig 1936.
IX Claeys, Karel: *Die Bibel bestätigt das Weltbild der Naturwissenschaft*, Stein am Reich 1987, p. 630 - 639.
X Profetul Isaia, capitolul 40, versetul 19.
XI Ieşirea, capitolul 39, versetul 3.
XII Numerii, capitolul 17, versetele 3 - 4.
XIII *Bertelsmann Lexikothek*, vol. 5, Gütersloch 1983, p. 363.

Solomon cel mic

I Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetul 1.
II Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetele 6 şi 7.
III *Und die Bibel hat doch nicht recht*, „Obermain Tagblatt", 13./14. 4. 2002 şi Redaktion Saarlandonline, 16. 4. 2002.

[IV] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetul 14.
[V] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 10, versetele 1 şi 2 şi 2 Paralipomena, capitolul 9, versetele 1 - 12.
[VI] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 10, versetul 10.
[VII] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 10, versetul 13.
[VIII] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 5, versetul 12.
[IX] Fohrer, Georg: „Einleitung in das Alte Testament", ediţia a 11-a, Heidelberg 1969, p. 326.
[X] Vezi pentru aceasta: Schmökel, H.: „Zur kultischen Deutung des Hohenliedes", în „Zeitschrift für Alttestamentische Wissenschaft" 64, 1952, p. 148 – 155 şi Schmökel, H.: „Heilige Hochzeit und Hoheslied", o. O., 1956 .
[XI] Fohrer, Georg: „Einleitung in das Alte Testament", ediţia a 11-a, Heidelberg 1969, pp. 326 şi 327.
[XII] Cântarea Cântărilor, capitolul 1, versetul 2.
[XIII] Cântarea Cântărilor, capitolul 6, versetul 1.
[XIV] Cântarea Cântărilor, din capitolul 7, versetele 2 - 10.
[XV] Cântarea Cântărilor, capitolul 7, versetele 11 şi 12.
[XVI] Fohrer, Georg: *Einleitung in das Alte Testament*, ediţia a 11-a, Heidelberg 1969, p. 367.
[XVII] Ibidem.

Spiritismul: interzis, dar totuşi practicat

[I] A se vedea pentru aceasta: Langbein Walter-Jörg: *Das große Buch der Esoterik*, Rastatt 2000.
[II] I Regi, capitolul 28, versetul 3.
[III] I Regi, capitolul 28, versetele 3 - 25.
[IV] Leviticul, capitolul 20, versetul 27.
[V] Ieşirea, capitolul 22, versetul 17.
[VI] Langbein, Walter-Jörg: *Das Reich der Magie*, Rastatt 1997, p. 7.

Sufletul: nici o diferenţă între om şi animal..., spune Biblia!

[I] Rice, John R.: *Dr. Rice, Here is my Question*, citat după MacKinsey, C. Dennis: *The Encyclopedia of Biblical Errancy*, Amherst 1995, p. 330, în traducerea autorului.
[II] Eclesiastul, capitolul 3, versetele 19 - 21.
[III] Facerea, capitolul 1, versetul 2.
[IV] Facerea, capitolul 2, versetul 15.
[V] Traducere literală a autorului din Facerea, capitolul 1, versetul 20.
[VI] Traducere literală a autorului din Facerea, capitolul 1, versetul 21.
[VII] Traducere literală a autorului din Facerea, capitolul 1, versetul 24.
[VIII] Traducere literală a autorului din Facerea, capitolul 1, versetul 30.
[IX] Vezi pentru aceasta: Wheless, Joseph: *Forgery in Christianity*, Montana, fără dată, pp. 76 şi 77: „The Soul Forgery".
[X] *Katechismus der Katolischen Kirche*, München 1993, p. 124.
[XI] Iezechiel, capitolul 18, versetul 20, traducere literală a autorului din limba ebraică.
[XII] Proverbele lui Solomon, capitolul 12, versetul 10.

Sursele: greşeşte ştiinţa?

[I] Facerea, capitolul 2, versetul 21.
[II] Facerea, capitolul 2, versetul 22.
[III] Topper, Uwe: *Die große Aktion*, Tübingen 1998, pp. 157 - 180.
[IV] A se vedea pentru aceasta: Clevenot, Michel: *So kennen wir die Bibel nicht*, München 1978.

Terah: informaţii străvechi contradictorii

[I] Facerea, capitolul 17, versetul 5.
[II] Facerea, capitolul 11, versetul 26.
[III] Facerea, capitolul 12, versetul 4.
[IV] Facerea, capitolul 11, versetul 32.

Vegetarianismul: contradicţii şi greşeli

[I] Facerea, capitolul 1, versetul 29.
[II] Facerea, capitolul 9, versetul 3.
[III] Facerea, capitolul 9, versetul 4 (traducere literală).
[IV] Walvoord, John F. şi Zuck, Roy B. (coord.): *Das Alte Testament erklärt und ausgelegt*, vol. 1, Holzgerlingen 2000, p. 354.
[V] Ieşirea, capitolul 22, versetul 30.
[VI] Deuteronomul, capitolul 14, versetul 21.
[VII] Leviticul, capitolul 11, versetele 13 - 19, vezi versetul 18.
[VIII] Leviticul, capitolul 11, versetul 20.
[IX] Leviticul, capitolul 11, versetul 21.
[X] Leviticul, capitolul 11, versetul 6.
[XI] Deuteronomul, capitolul 14, versetul 7.

Xerxes – şi Estera, surpriza neplăcută a Bibliei

[I] Fohrer, Georg: *Einleitung in das Alte Testament*, ediţia a 11-a, Heidelberg 1969, p. 275.
[II] Luther, Dr. Martin: *Die ganze Heilige Schrift, Deudsch 1545, Aufs new zugericht, Faksimilenachdruck*, Herrsching, fără data apariţiei, p. 1943.
Ca lectură suplimentară poate fi adăugat Kautzsch, E.: *Die Apokryphen und Pseudoepigraphen des Alten Testaments*, vol. I, Reprint Darmstadt 1975, pp. 132 - 212.
[III] Cartea Esterei, capitolul 1, versetul 11.
[IV] Cartea Esterei, capitolul 1, versetele 9 şi 12.
[V] Cartea Esterei, capitolul 2, versetul 12.
[VI] Calvovoressi, Peter: *Who's who in der Bibel*, Stuttgart 1993, p. 161.
[VII] Cartea Esterei, capitolul 3, versetul 7.
[VIII] Cartea Esterei, capitolul 9, versetul 5.
[IX] Topper, Uwe: *Fälschungen der Geschichte*, München 2001, pp. 207 - 217.
[X] Fohrer, Georg: *Einleitung in das Alte Testament*, ediţia a 11-a, Heidelberg 1969, p. 273, a se vedea şi pp. 271 - 275.
[XI] Vezi pentru aceasta Kolatch, Alfred J.: *Jüdische Welt verstehen*, Woesbaden 1996, p. 317 - 329.

Yesod: mărturii secrete

[I] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 2, versetul 8.
[II] Langbein, Walter-Jörg: *Das große Buch der Esoterik*, Rastatt 2000, p. 39.
[III] Facerea, capitolul 7, versetul 12.
[IV] Ieşirea, capitolul 16, versetul 35.
[V] Numerii, capitolul 13, versetul 25.
[VI] Cartea Judecătorilor, capitolul 3, versetul 11.
[VII] Cartea Judecătorilor, capitolul 8, versetul 28.
[VIII] Cartea Judecătorilor, capitolul 13, versetul 1.
[IX] Faptele Apostolilor, capitolul 13, versetul 21. Cartea a II-a a Regilor, capitolul 5, versetul 4. Cartea a III-a a Regilor, capitolul 11, versetul 42.
[X] Cartea a III-a a Regilor, capitolul 19, versetul 8.
[XI] Facerea, capitolul 25, versetul 20.
[XII] Facerea, capitolul 26, versetul 34.
[XIII] Facerea, capitolul 1, versetul 1 până la capitolul 2, versetul 3.
[XIV] Facerea, capitolul 2, versetul 3.
[XV] Facerea, capitolul 7, versetul 2.
[XVI] Facerea, capitolul 7, versetul 4.
[XVII] Facerea, capitolul 41, versetele 2 şi 5.
[XVIII] Facerea, capitolul 29, versetul 18.
[XIX] Facerea, capitolul 29, versetul 27.
[XX] Evanghelia după Marcu, capitolul 16, versetul 9.
[XXI] Evanghelia după Matei, capitolul 12, versetul 45.
[XXII] Evanghelia după Matei, capitolul 15, versetul 37.
[XXIII] Apocalipsa după Ioan, capitolul 5, versetul 1.
[XXIV] Apocalipsa după Ioan, capitolul 15, versetul 1.

NOUL TESTAMENT

Alungarea: temeiuri în Biblie pentru antisemitism?

[I] Epistola către Romani a lui Pavel, capitolul 11, versetul 15.
[II] A se vedea pentru aceasta şi Mendelssohn, Harald: *Jesus – Rebell oder Erlöser?*, Hamburg, 1981.

Arborele genealogic al lui Iisus: contradicţii şi o soluţie greşită

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 1, versetele 1 - 17.
[II] Evanghelia după Luca, capitolul 3, versetele 23 - 38.
[III] Luz, Ulrich, „Das Evangelium nach Matthäus", vol. 1, Zürich, 1997, p. 92.
[IV] Aceste contradicţii prezintă o temă centrală a cărţii de faţă.
[V] Lüdemann, Gerd, *Das Unheilige in der Heiligen Schrift*, Stuttgart, 1996, pp. 24 şi 25.

Betleem: aşa a fost încreştinizat un spaţiu de cult păgân

[I] A se vedea pentru aceasta: Evanghelia după Luca, capitolul 1, versetele 26 - 38.

[ii] A se vedea pentru aceasta: Evanghelia după Luca, capitolul 2, versetul 4.
[iii] Evanghelia după Matei, capitolul 1, versetele 18 - 25 şi capitolul 2, versetele 1 - 12.
[iv] Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetele 1 - 6.
[v] Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetele 5 şi 6.
[vi] Profetul Miheia, capitolul 5, versetul 1.
[vii] Stauffer, Ethelbert: „Jesus", Berna 1957, p. 25.
[viii] Evanghelia după Luca, capitolul 1, versetele 39 - 56.
[ix] Evanghelia după Luca, capitolul 1, versetele 42 şi 43.
[x] Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg, 2000, p. 355.
[xi] Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg, 2000, p. 171 şi p. 345.
[xii] Hoppe, Rudolf: *Jesus / Von der Krippe an den Galgen*, Stuttgart 1996, p. 24.
[xiii] Profetul Iezechiel, capitolul 8, versetul 14.

Botezul: marea eroare a lui Iisus

[i] *Lexikon Kirche und Religion*, http://kathweb.de/lexikon/stichworte/56.htm.
[ii] http://www.nordelbien.de/glaube/gla.kirchenabc/gla.kirchenabc./lexikon/index.html.
[iii] Vezi pentru aceasta Faptele Apostolilor, capitolul 10!
[iv] Faptele Apostolilor, capitolul 16, versetele 14 şi 15.
[v] Faptele Apostolilor, capitolul 16, versetul 33.
[vi] Evanghelia după Ioan, capitolul 3, versetul 22.
[vii] Evanghelia după Ioan, capitolul 4, versetul 2.
[viii] Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg, 2000 şi Lüdemann, Gerd: *Der große Betrug*, Lüneburg 1999.
[ix] Evanghelia după Luca, capitolul 3, versetele 13 şi 14.
[x] Evanghelia după Matei, capitolul 14, versetele 3 - 4.
[xi] Lapide, Pinchas, *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, vol. 2, Gütersloch, 1994, p. 70.
[xii] Versiune a „Codex Bezae" din Evanghelia după Luca, capitolul 3, versetul 7.
[xiii] În limba greacă „enopion", a se boteza înaintea, a se boteza pe sine înaintea...
[xiv] Evanghelia după Matei, capitolul 16, versetul 28.
[xv] Evanghelia după Marcu, capitolul 9, versetul 1.
[xvi] Evanghelia după Luca, capitolul 9, versetul 27.
[xvii] Lapide, Pinchas, *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, vol. 2, Gütersloch, 1994, p. 70.

Cămila: prin urechile acului?

[i] Evanghelia după Matei, capitolul 19, versetele 23 - 30, Evanghelia după Marcu, capitolul 10, versetele 23 - 31 şi Evanghelia după Luca, capitolul 18, versetele 24 - 30.
[ii] Ibidem.

Căsătoria, divorţul şi adulterul

[i] Ieşirea, capitolul 20, verset 14 şi Deuteronomul, capitolul 5, versetul 18.
[ii] Deuteronom, capitolul 24, versetul 1.
[iii] Evanghelia după Marcu, capitolul 10, versetele 1 - 12.
[iv] Evanghelia după Matei, capitolul 19, versetele 1 - 9.
[v] Ieşirea, capitolul 20, versetul 17 şi Deuteronom, capitolul 5, versetul 21.

[VI] Evanghelia după Matei, capitolul 5, versetul 28.
[VII] A se vedea pentru aceasta: Lapide, Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, vol. 1, ediţia a 5-a, Gütersloh 1995, p. 121 ş.u.
[VIII] Deuteronomul, capitolul 17, versetele 6 şi 7.
[IX] Evanghelia după Ioan, capitolul 8, versetele 1 - 18.
[X] Janßen, Martina: *Apokryphe Jesustraditionen*, în Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg 2000, p. 824.
[XI] Prin pericopă se înţelege un pasaj biblic, o grupă de strofe adunate la un loc.
[XII] Bultmann, Rudolf: *Geschichte der synoptischen Tradition*, Göttingen 1958, vol. II, p. 146.

Cezarul: cum s-a ajuns la ceva irelevant de la o afirmaţie revoluţionară a lui Iisus

[I] Vezi pentru aceasta: Evanghelia după Matei, capitolul 22, versetele 15 - 22, Evanghelia după Marcu, capitolul 12, versetele 13 - 17 şi Evanghelia după Luca, capitolul 20, versetele 20 - 26.
[II] Evanghelia după Matei, capitolul 22, versetul 17, Evanghelia după Marcu, capitolul 12, versetul 14 şi Evanghelia după Luca, capitolul 20, versetul 22.
[III] Evanghelia după Matei, capitolul 5, versetul 37.
[IV] Evanghelia după Matei, capitolul 22, versetul 21, Evanghelia după Marcu, capitolul 12, versetul 17 şi Evanghelia după Luca, capitolul 20, versetul 25.
[V] Ieşirea, capitolul 20, versetul 4 şi Deuteronomul, capitolul 5, versetul 8.
[VI] Lapide, Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, vol. 2, Gütersloh, 1994, p. 58.
[VII] Ibidem.
[VIII] Ibidem, p. 58 şi 59.
[IX] Lüdemann, Gerd: *Der große Betrug*, ediţia a 3-a, Lüneburg, 1999, p. 98.

Cina cea de taină – contradicţii şi o posibilă explicaţie

[I] Ieşirea, capitolul 7, versetele 1 - 7.
[II] Vezi: Ieşirea, capitolele 7 - 10.
[III] Ieşirea, capitolul 12, versetul 12.
[IV] Ieşirea, capitolul 12, versetele 5 - 8.
[V] Ieşirea, 12, versetul 29.
[VI] Ieşirea, capitolul 12, versetele 3 - 20.
[VII] Craveri, Marcello: *Das Leben des Jesus von Nazareth*, Stuttgart 1970, p. 66.
[VIII] Evanghelia după Marcu, capitolul 14, versetul 12.
[IX] A se vedea în special Evanghelia după Ioan, capitolul 18, versetul 28.
[X] Vezi „Tratatul Sanhedrin", Mişna 4, 1.
[XI] Evanghelia după Marcu 14, versetul 13.
[XII] Vezi Evanghelia după luca, capitolul 22, versetul 24.
[XIII] „Codex Bezae Cantabrigiensis", Codex D, capitolul 22, versetele 14 - 19.
[XIV] Pentru aceasta a se vedea mai înainte de toate Faptele Apostolilor, capitolul 2, versetele 42 şi 46, precum şi capitolul 20, versetele 7 şi 11.
[XV] Craveri, Marcello: *Das Leben des Jesus von Nazareth*, Stuttgart 1970, pp. 372 şi 373.

„CMB“: „Craii“ erau astrologi

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetele 1 şi 2; traducere din limba greacă a autorului.
[II] A se vedea pentru aceasta: Lamsa, George M.: *Die Evangelien in aramäischer Sicht*, Gossau 1963, pp. 61 - 63.
[III] Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetul 1.
[IV] Conform Evangheliei lui Luca (capitolul 1, versetul 5), Irod domnea în perioada în care s-a născut Ioan Botezătorul. Cum Iisus şi Ioan era aproape de aceeaşi vârstă se poate înţelege că, conform Evangheliei lui Luca, atât Iisus cât şi Ioan s-au născut în timpul lui Irod.
[V] Evanghelia după Luca, capitolul 2, versetul 2.
[VI] Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetul 4.
[VII] Langbein, Walter-Jörg: *Das große Buch der Esoterik*, Rastatt 2000, pp. 25 - 30.

Crăciunul: speculaţii şi o greşeală de traducere

[I] Comunicare personală către autor.
[II] Evanghelia după Luca, capitolul 2, versetele 1 - 5.
[III] Evanghelia după Luca, capitolul 2, versetele 6 şi 7.
[IV] Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetul 10 (sau versetul 11, în funcţie de numerotare).
[V] Porfetul Avacum, capitolul 4, versetul 2.
[VI] Traducere din ebraică a autorului.
[VII] Daniel-Rops, Henri, *Die apokryphen Evangelien des Neuen Testaments*, Zürich, 1956, p. 58.

Evangheliile: întrebări interzise?

[I] Profetul Isaia, capitolul 52, versetul 7.
[II] Conzelmann, Hans: *Geschichte des Urchristentums*, Göttingen 1989, pp. 17 şi 134.
[III] Evanghelia după Ioan, capitolul 21, versetele 15 şi 24.
[IV] *Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift/Die Bibel/Gseamtausgabe/Ökumenischer Text*, Stuttgart 1996, p. 1185.
[V] Gnilka, Joachim: *Johannesevangelium*, Würzburg 1993, pp. 7 şi 8.
[VI] Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg 2000, p. 527.
[VII] *Neue Jerusalemer Bibel, Einheitsübersetzung mit dem Kommentar der Jerusalemer Bibel*, Freiburg, Basel, Wien, p. 1369.
[VIII] Bultmann, Rudolf: „Zu J. Schiewinds Thesen das Problem der Entmythologiesierung betreffen“, in: *Kerygma und Mythos*, Vol. 1, Hamburg 1967, p. 132.
[IX] Augstein, Rudolf: *Jesus*, Hamburg 1999, p. 71.

Fecioara: născut de o fecioară?

[I] Barth, Karl: *Die kirchliche Dogmatik*, vol. I, 2, Ediţia a 8-a, Zürich, 1990, p. 198.
[II] Augstein, Rudolf: *Jesus Menschensohn*, ediţia a 3-a, Hamburg, 1999, p. 50.
[III] Vezi: Evanghelia după Marcu, capitolul 3, versetele 31 - 35.
[IV] Evanghelia după Ioan, capitolul 2, versetele 1 - 12 şi capitolul 19, versetele 25 - 27.
[V] Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 25.
[VI] Evanghelia după Matei, capitolul 1, versetul 18.

[VII] Ibidem.
[VIII] Ibidem, versetul 19.
[IX] Numerii, capitolul 5, versetele 12 - 31.
[X] „Buch von der Geburt der seligen Maria und der Kindheit des Erlösers", în Daniel-Rops, Henri: *Die apokryphen Evangelien des Neuen Testaments*, Zürich, 1956, p. 52.
[XI] Evanghelia după Luca, capitolul 1, versetele 26 - 38.
[XII] Evanghelia după Matei, capitolul 1, versetele 18 - 25.
[XIII] Profetul Isaia, capitolul 7, versetele 14 - 16.
[XIV] „Die Himmelfahrt des Isis", în Daniel-Rops, Henri: *Die apokryphen Evangelien des Neuen Testaments*, Zürich, 1956, p. 115.
[XV] Ibidem, pp. 46 şi 47.
[XVI] Vezi pentru aceasta: Semmelroth, O.: *Marie archétype de l'église*, Paris, 1965, citat după Craveri, Marcello: *Das Leben des Jesus von Nazareth*, Stuttgart, 1979, p. 39.

Galileea: sinonim pentru rebeliune?

[I] Bornkamm, Günther: *Jesus von Nazareth*, Stuttgart 1995, p. 48.
[II] Marxsen, Willi: *Einleitung in das Neue Testament*, Gütersloch 1978, p 144.
[III] Profetul Isaia, capitolul 8, versetul 23.
[IV] Hengel, Martin: *Die Zeloten*, Leiden, Köln 1976.

Iisus?

[I] Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 27 şi 28.
[II] Profetul Isaia, capitolul 53, versetul 12.
[III] Bultmann, Rudolf: „Die Bedeutung des Alten Testaments für den christlichen Glauben", în Bultmann, Rudolf: *Glauben und Verstehen*, vol. I, p. 334 şi 335, Tübingen, 1993.
[IV] Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 27 şi Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetul 38.

INRI – Inscripţia de pe cruce nu a existat niciodată

[I] Craveri, Marcello: *Das Leben des Jesus von Nazareth*, Stuttgart 1970, p. 400.
[II] Hesemann, Michael: *Die Jesus-Tafel*, Freiburg 1999, p. 106.
[III] Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetele 32 - 40, Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 21 - 30, Evanghelia după Luca, capitolul 23, versetul 26 şi Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetele 17 - 19 şi versetul 25.
[IV] Parson, John D.: *The Non-Christian Cross*, London 1896, p. 23 ş.u.
[V] Vine, W. E.: *An Expository Dictionary of New Testament Words*, Nachdruck 1975, vol. 1, p. 256, citat după *Neue-Welt-Übersetzung der Heiligen Schrift*, text revizuit, Selters 1986, p. 1641.
[VI] Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetul 37.
[VII] Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 26.
[VIII] Evanghelia după Luca, capitolul 23, versetul 38.
[IX] Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 19.
[X] Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 20.

XI Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 21.
XII „Stuttgerter Erklärungsbibel/Die Heilige Schrift nach der Übersetzung Martin Luthers/Mit Einführungen und Erklärungen", a 2-a ediţie, Stuttgart 1992, p. 1366.
XIII Vezi pentru aceasta: Kuhn, Heinz-Wolfgang: „Die Kreutzstrafe während der frühen Kaiserzeit/Ihre Wirklichkeit und Wertung in der Umwelt des Urchristentums", publicat în: Haase, Wolfgang (coord.): *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, vol 2, New York 1982.
XIV Crossan, John D.: *Was Jesus wirklich lehrte: die autentischen Worte des historischen Jesus*, München 1997.

Isop: speculaţii pe marginea unei plante

I Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetul 34 şi Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 23.
II Psalmul 68, 20.
III Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetul 48, Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 36, Evanghelia după Luca, capitolul 23, versetul 36 şi Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 29.
IV Psalmul 68, 25.
V Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 29.
VI Psalm 50, 7[284].

Ispită – greşeală de traducere în rugăciunea „Tatăl Nostru"

I Epistola lui Iacov, capitolul 1, versetul 13.
II Vezi pentru aceasta: Evanghelia după Matei, capitolul 4, versetele 1 - 11, Evanghelia după Marcu, capitolul 1, versetele 12 şi 13 şi Evanghelia după Luca, capitolul 4, versetele 1 - 13.
III Craveri, Marcello: *Das Leben des Jesus von Nazareth*, Stuttgart 1970, p. 87.
IV Evanghelia după Matei, capitolul 4, versetul 5.
V Vezi Evanghelia după Matei, capitolul 6, versetele 7 - 15 şi Evanghelia după Luca, capitolul 11, versetele 1 - 4.
VI Lansa, George M.: *Die Evanghelien in aramäischer Sicht*, Gossau, 1963, p. 95.
VII Lapide, Pincheas: *Ist das Bibel richtig übersetzt*, vol. 1, Gütersloch, 1995, p. 124.

Israel: false contradicţii privitoare la moartea sa

I Ieşirea, capitolul 47, versetul 31.
II Epistola către Evrei, capitolul 11, versetul 21.
III Archer, Gleason L.: *Encyclopedia of Bible Difficulties*, Grand Rapids 1982, p. 421.

Îngerii nu aveau aripi

I Facerea, capitolul 22, versetele 11 şi 15.
II A se vedea pentru aceasta: Facerea, capitolul 28, versetele 10 - 19, din care am citat versetul 12.
III Vezi: Facerea, capitolul 19.

---

[284] Pentru indicarea acestor Psalmi, a se vedea notele mele din capitolul în cauză.

[IV] Iov, capitolul 33, versetul 23.
[V] Epistola către Evrei, capitolul 13, versetele 1 şi 2.
[VI] Faptele Apostolilor, capitolul 23, versetul 8.
[VII] Înştiinţare personală către editor.
[VIII] Isaia, capitolul 6, versetele 2 şi 6.
[IX] A se vedea pentru aceasta: Heussi, Karl: *Kompendium der Kirchengeschichte*, Tübingen 1976, p. 110.
[X] A se vedea: Smith, Morton: *Jesus the Magician*, San Francisco 1978, p. 191.
[XI] Heussi, Karl: *Kompendium der Kirchengeschichte*, Tübingen 1976, p. 191.
[XII] Prima Epistolă către Corinteni, capitolul 11, versetul 10.
[XIII] Walker, Barbara: *Das geheime Wissen der Frauen*, Frankfurt am Main 1993, p. 218.
[XIV] Cartea a II-a a Regilor, capitolul 24, versetele 16 şi 17.
[XV] Psalm 78, versetul 49.

Învierea lui Hristos: contradicţiile Evangheliilor

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 28, versetele 1 - 10, Evanghelia după Marcu, capitolul 16, versetele 1 - 11, Evanghelia după Luca, capitolul 24, versetele 1 - 12 şi Evanghelia după Ioan, capitolul 20, versetele 1 - 18.
[II] Evanghelia după Ioan, capitolul 20, versetul 18.
[III] Evanghelia după Matei, capitolul 28, versetul 9.
[IV] Wenham, John, *The Easter Enigma*, Grand Rapids 1984, p. 99 .

Longinus: de la un soldat fără nume, la un sfânt

[I] Ieşirea, capitolul 12, versetul 46.
[II] Profetul Zaharia, capitolul 12, versetul 10.
[III] Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 23.
[IV] Ibidem, versetul 34.
[V] Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg, 2000, p. 732.
[VI] Bultmann, Rudolf: *Das Evanghelium nach Johannes*, Göttingen, 1986, p. 525.
[VII] Schneemelcher, Wilhelm: *Neutestamentliche Apokryphen*, vol. I, „Evangelien", Tübingen, 1990, p. 413.

Lumea de dedesubt: un paradis infernal?

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 16, versetul 21. Vezi şi Evanghelia după Marcu, capitolul 8, versetele 31 - 33, precum şi Evanghelia după Luca, capitolul 9, versetul 22
[II] Evanghelia după Luca, capitolul 23, versetele 39 - 43.
[III] Lohse, Eduard, *Unterwelt des Neuen Testaments*, Göttingen, 1994.
[IV] Archer, Gleason L.: *Encyclopedia of Bible Difficulties*, Grand Rapids, 1982, p. 367.

Mântuit – nu Mântuitor

[I] Zaharia, capitolul 9, versetul 9.
[II] Lapide, Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?*, vol. 1, ediţia a 5-a, Gütersloh 1995, p. 41 u.

Maranatha – despre greutăţile unei traduceri

I Prima Epistolă către Corinteni, capitolul 16, versetul 22.
II Cartea Revelaţiei după Ioan (numită şi Apocalipsa după Ioan), capitolul 22, versetul 20.
III Schnackenburg, Rudolf: *Jesus Christus im Spiegel der vier Evangelien*, Freiburg, Basel şi Viena, 1998. Vezi şi: Theißen, Gerd: *Der Schatten des Galiläers*, Gütersloch, 1999.

Măgarul: un basm biblic şi călărirea pe doi măgari a lui Iisus

I Numerii, capitolul 22.
II Numerii, capitolul 22, versetul 23.
III Numerii, capitolul 22, versetul 28.
IV Numerii, capitolul 22, versetul 30.
V Numerii, capitolul 22, versetul 31.
VI Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetele 1 - 9.
VII Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetele 6 şi 7.
VIII Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetele 4 şi 5.
IX Profetul Zaharia, capitoliul 9, versetul 9, în traducerea efectuată de autor din limba ebraică.
X Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg 2000, p. 27.
XI Evanghelia după Marcu, capitolul 11, versetele 1 - 10.
XII Evanghelia după Ioan, capitolul 12, versetele 12 - 19.

Mesia: în aşteptarea Mântuitorului

I A ugstein, Rudolf: *Jesus Menschensohn*, ediţia a 3-a, Hamburg, 1999, p. 75 şi 76.
II Vezi pentru aceasta: Evanghelia după Matei, capitolul 16, versetele 24 - 28, Evanghelia după Marcu, capitolul 8, versetul 34 până la capitolul 9, versetul 1 şi Evanghelia după Luca, capitolul 9, versetele 23 - 27.
III Evanghelia după Luca, capitolul 9, versetul 27.
IV Evanghelia după Luca, capitolul 21, versetele 31 şi 32.

Minune – Iisus nu a mers pe mare

I Evanghelia după Matei, capitolul 14, versetele 22 - 23.
II Evanghelia după Marcu, capitolul 6, versetele 45 - 52.
III Evanghelia după Ioan, capitolul 6, versetele 16 - 21.
IV Psalm 136, versetul 1.
V Facerea, capitolul 1, versetul 2.
VI Evanghelia după Marcu, capitolul 6, versetul 48.
VII Evanghelia după Ioan, capitolul 6, versetul 20.

Nazaret: Iisus nu venea din Nazaret

I Evanghelia după Matei, capitolul 1, versetul 21.
II Facerea, capitolul 17, versetul 5.
III Evanghelia după Ioan, capitolul 18, versetele 5 - 7.
IV Bauer, Walter: *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, Berlin, 1963, coloana 1053.

V Evanghelia după Marcu, capitolul 1, versetul 9.
VI Evanghelia după Matei, capitolul 3, versetul 13.
VII Evanghelia după Luca, capitolul 3, versetul 21.
VIII Evanghelia după Ioan, capitolul 1, versetul 29.
IX Evanghelia după Marcu, capitolul 3, versetul 20.
X Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetul 11.
XI Evanghelia după Marcu, capitolul 10, versetul 47.
XII Evanghelia după Luca, capitolul 4, versetul 16.
XIII Evanghelia după Marcu, capitolul 16, versetul 6.
XIV Ben-Chorin, Scalom: *Mutter Maria/Maria in jüdischer Sicht*, München, 1994, p. 34.
XV Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetele 22 şi 23.
XVI Luz, Ulrich: *Das Evangelium nach Matthäus*, vol. 1, Zürich 1997, p. 132.
XVII Profetul Isaia, capitolul 11, versetele 1 şi 2.

Necredinciosul: o dispută neobişnuită

I Epistola către Romani a lui Pavel, capitolul 1, versetul 25.
II Epistola către Romani a lui Pavel, capitolul 1, versetul 24 ca şi versetele 26 şi 27.
III Prima Epistolă către Corinteni a lui Pavel, capitolul 1, versetele 9- 10.

Nunta de la Cana: adevărata semnificaţie a „minunii vinului"

I Evanghelia lui Ioan, capitolul 2, verseteul 1 - 4.
II Facerea, capitolul 1, versetele 11 şi 12.
III Evanghelia după Ioan, capitolul 2, versetul 4.
IV Evanghelia după Ioan, capitolul 2, versetele 5 - 11.
V Lamsa, George M.: *Die Evangelien in aramäischer Sicht*, Gossau 1963, p. 366.

Paştele: cum ajunge iepurele în Biblie

I Cartea a III-a a Regilor, capitolul 11, versetul 5.
II Cartea Iosua, capitolul 21, versetul 27. Pe lângă acestea vezi şi: Patai, Raphael: *The Hebrew Goddess*, Detroit, 1990, pp. 54 - 66.
III Proverbele lui Solomon, capitolul 30, versetul 26. Pe lângă aceasta vezi şi: Lapide Pinchas: *Ist die Bibel richtig übersetzt?* Gütersloch, 1994, pp. 75 şi 76.
IV Luther, Martin: *Die ganze Heilige Schrifft. Deudsch 1545. Aufs new zugericht*, retipărit în facsimil, Herrsching o. J., vol 1, p. 1135.
V *Die Bibel oder din ganze Heilige Schrift des Alten Testaments nach der deutschen Übersetzung D. Martin Luthers*, Stuttgart, 1915.
VI *Die Bibel oder din ganze Heilige Schrift des Alten Testaments nach der Übersetzung Martin Luthers*, Stuttgart, 1980, p. 740.

Părăsit de Tatăl: ultimele cuvinte ale lui Iisus au fost traduse greşit

I Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetul 46.
II Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 34.
III Babieri, Louis A.: „Matthäus" in Walvoord, John F. und Zuck, Roy B.: *Das Neue Testament – Erklärt und ausgelegt*, vol. 4, „Matthäus – Römer", ediţia a 3-a, Holzgerlingen 2000, p. 102.
IV Epistola către Romani a lui Pavel, capitolul 3, versetele 25 - 26.

V Aland, Kurt (coordonator): *Synopse der vier Evangelien*, ediţia 26, Stuttgart 1989, p. 320 stânga, vezi 347. Moritur.
VI În acelaşi loc.
VII Lamsa, George M.: *Die Evangelien in aramäischer Sicht*, Gossau, 1963, pp. 204 şi 205.
VIII Lamsa, George M.: *Die Evangelien in aramäischer Sicht*, Gossau, 1963, p. 207.
IX Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg 2000, p. 146.

Petru: trădare şi strigătul unui cocoş

I Evanghelia după Ioan, capitolul 13, versetul 38.
II Evanghelia după Matei, capitolul 26, versetul 34 şi Evanghelia după Luca, capitolul 22, versetul 34.
III Schindler-Bellamy, Hans: *Und der Hahn krähte nicht*, manuscris nepublicat. În engleză, citat după McKinsey: *The Encyclopedia of Biblical Errancy*, Amherst 1995, p. 341.
IV Evanghelia după Marcu, capitolul 14, versetul 30.
V Evanghelia după Marcu, capitulul 14, versetul 68.
VI Evanghelia după Ioan, capitolul 18, versetul 27.
VII Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg, 2000, p. 133.

Pilat – iubitor de oameni sau despot?

I Evanghelia după Luca, capitolul 23, versetul 4.
II Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetele 10 - 12.
III Evanghelia după Luca, capitolul 23, versetele 13 - 16.
IV Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetele 15 şi 16.
V Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetul 6.
VI Citat după Lüdemann, Gerd, *Das Unheilige in der Heiligen Schrift*, Stuttgart, 1996, p. 94.
VII Ibidem.

Purificarea Templului: începutul sau sfârşitul?

I Vezi: Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetele 12 şi 13, Evanghelia după Marcu, capitolul 11, versetele 15 - 19, Evanghelia după Luca, capitolul 19, versetele 45 şi 46 ca şi Evanghelia după Ioan, capitolul 2, versetele 13 - 17.
II Evanghelia după Matei, capitolul 21, versetul 13, Evanghelia după Marcu, capitolul 11, versetul 17 şi Evanghelia după Luca, capitolul 19, versetul 46.
III În mod evident este vorba despre Profetul Isaia, capitolul 56, versetul 7.
IV Merkel, Helmut, *Bibelkunde des Neuen Testaments*, Gütersloch, 1978, p. 100.

Qumran: Damascul se afla la Marea Moartă

I Faptele Apostolilor, capitolul 9, versetele 1 şi 2.
II Klauser, Joseph: *Von Jesus zu Paulus*, Frankfurt, 1980, p. 303.
III Schelkle, T. H.: *Paulus, Leben, Briefe, Theologie*, Darmstadt, 1981, p. 59 şi următoarele.
IV Epistola către Galateni a lui Pavel, capitolul 1, versetele 17 şi 18.

V Lapide, Pinchas: *Paulus zwischen Damaskus und Qumran*, Gütersloch 1995, pp. 118 şi 119.

VI A doua Epistolă către Corinteni a lui Pavel, capitolul 6, versetle 14 şi 15.

VII Epistola către Galateni a lui Pavel, capitolul 5, versetul 19 - 26.

VIII Vezi pentru aceasta: Wise, Michael, Abegg, Martin şi Cook, Edward: *Die Schriftrollen von Qumran*, Augsburg 1997. Importante sunt în special paginile 67 – 92: Damaskus – Schrift şi p. 139 – 160: Grundgesetzt einer Sekten-Gemeinschaft, ca şi p. 160 – 164: Gemeindeordnung für das Israel der Endzeit. Tot ca sursă - şi cu comentarii extrem de detaliate - poate fi indicată lucrarea lui Eisenman, Robert: *The Dead Sea Scrolls and the First Christians*, Shaftensbury, 1996.

Rabbi: Cum era cu adevărat numit Iisus

I Evanghelia după Marcu, capitolul 5, versetul 35.

II Evanghelia după Marcu, capitolul 4, versetul 38.

III Evanghelia după Matei, capitolul 19, versetul 16.

IV Evanghelia după Matei, capitolul 8, versetul 19.

V Evanghelia după Matei, capitolul 9, versetul 11.

VI Evanghelia după Luca, capitolul 3, versetul 12.

VII Evanghelia după Ioan, capitolul 1, versetul 38.

VIII Recomandări generale pe această temă se găsesc la Lehmann, Johannes: *Das Geheimnis des Rabbi Jesus*, Ediţie nouă, Hamburg, 1993.

Reincarnarea: urme în „Noul Testament"

I Vezi pentru aceasta: Passian, Rudolf: *Ein Leben oder viele?*, München, 1985.

II Citat după Walker, Barbara G.: *Das Geheime Wissen der Frauen*, Frankfurt 1993, pp. 824.

III „Das Leben Adams und Evas", în Kautzsch, E.: *Die Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments*, vol. 2, ediţie reprintată, Darmstadt, 1975, p. 506 – 528.

IV A se vedea pentru aceasta Evanghelia după Matei, capitolul 14, versetele 1 - 2 şi Evanghelia după Marcu, capitolul 6, versetele 14 - 16, precum şi Evanghelia după Luca, capitolul 9, versetele 7 - 9.

V Evanghelia după Matei, capitolul 16, versetul 13, dar şi Evanghelia după Marcu, capitolul 8, versetele 27 - 30 şi Evanghelia după Luca, capitolul 9, versetele 18 – 21.

VI Patai, Raphael: *Myth and modern Man*, Englewood Cliffs, 1972, p. 135 ş.u.

Rugul: a fost trupul lui Iisus incinerat?

I Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetele 33 - 37, Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetele 22 - 26, Evanghelia după Luca, capitolul 23, vesetele 33 - 34 şi Evanghelia după Ioan, capitolul 19, versetele 17b - 27.

II Carotta, Francesco: *War Jesus Caesar?* München, 1999, p. 52.

III Evanghelia după Matei, capitolul 25, versetul 35.

IV Carotta, Francesco: *War Jesus Caesar?* München, 1999, p. 53.

Simon: cum a devenit acesta dintr-un esenian un lepros

I Barthel, Manfred: *Was wirklich in der Bibel steht*, Düsseldorf, 1987, p. 255.
II Cross, Frank M.: *The Ancient Library of Qumran*, New York, 1961.
III Evanghelia după Matei, capitolul 26, versetul 6.
IV Evanghelia după Marcu, capitolul 14, versetul 3.
V Leviticul, capitolul 13, versetul 46.
VI Leviticul, capitolul 13, versetul 45.
VII Vezi capitolul 7 de la Luca, versetele 36 - 50.
VIII Capitolul 16 de la Luca, versetul 8.

Stânca: de ce l-a numit Iisus pe Simon „Petru"?

I Evanghelia după Matei, capitolul 16, versetul 18.
II Lamsa, George M.: *Die Evangelien in aramäischer Sicht*, Gossau 1963, pp. 364 şi 365.

Treimea: necunoscută în Biblie!

I *Katechismus der Katolischen Kirche*, München 1993, p. 98.
II Evanghelia după Matei, capitolul 24, versetele 35 - 37. A se vedea şi Evanghelia după Marcu, capitolul 13, versetele 28 - 32.
III Evanghelia după Marcu, capitolul 10, versetul 18.
IV A se vedea: Evanghelia după Matei, capitolul 19, versetul 16 - 22 şi Evanghelia după Luca, capitolul 18, versetele 18 - 23.
V Evanghelia după Matei, capitolul 26, versetele 36 - 46. Evanghelia după Marcu, capitolul 14, versetele 32 - 42. Evanghelia după Luca, capitolul 22, versetele 39 - 46. Evanghelia după Ioan, capitolul 12, versetul 27.
VI DeHaan, M. R.: *508 Answers to Bible Questions*, fără indicare a locului de publicare, 1982.
VII Ohlig, Karl-Heinz: *Ein Gott in drei Personen*, Mainz, Lucerna 1999[285].
VIII *Katechismus der Katolischen Kirche*, München 1993, p. 101.

Uciderea pruncilor din Betleem: o invenţie evlavioasă şi chiar mai ciudată

I Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetele 13 - 21.
II Ieşirea, capitolul 1, versetele 15 - 17.
III Barthel, Manfred: *Was wirklich in der Bibel steht*, Varianta nouă, actualizată şi completată, Düsseldorf, 1987, p. 94.
IV Profetul Ieremia, capitolul 31, versetul 15.
V Profetul Osea, capitolul 11, versetul 1.
VI Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetul 22.
VII Evanghelia după Matei, capitolul 2, versetul 23.
VIII Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg, 2000, p. 167.
IX Daniel-Rops, Henri: *Die apokryphen Evangelien des Neuen Testaments*, Zürich, 1952, pp. 33 - 50.

---

[285] Autorul omite în menţionarea acestei lucrări să indice semnul de interogaţie de la final, aşa cum apare el în textul capitolului.

[X] Daniel-Rops, Henri: *Die apokryphen Evangelien des Neuen Testaments*, Zürich, 1952, pp. 51 - 63.
[XI] Ibidem, pp. 59 ş.u.

Ura: a propovăduit Iisus ura împotriva părinţilor?

[I] Evanghelia după Luca, capitolul 14, versetul 26.
[II] Evanghelia după Luca, capitolul 19, versetul 27 în *Die Bibel nach der Übersetzung Martin Luthers*, Stuttgart 1972, p. 104.
[III] Langbein, Walter-Jörg *Geheimnisse der Bibel*, Berlin 1997, pp. 187 - 190.

Vindecare miraculoasă: Iisus şi paraliticul

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 9, versetele 1 - 8, Evanghelia după Marcu, capitolul 2, versetele 1 - 12, Evanghelia după Luca, capitolul 5, versetele 17 - 26 şi Evanghelia după Ioan, capitolul 5, versetele 1 - 7 şi 8 - 9a.
[II] A se vedea pentru aceasta: Rabbi Simons Spruch în Tos.Jom – Tow 2,18!
[III] Evanghelia după Luca, capitolul 5, versetul 19.
[IV] Cartea a IV-a a Regilor, capitolul 5, versetele 1 - 9.
[V] Lüdemann, Gerd: *Jesus nach 2000 Jahren*, Lüneburg 2000, p. 29.

X de la Hristos

[I] Dölger, F. J.: *Ichtys*, 5 volume, Münster, 1922 - 1943.
[II] Gerke, F.: *Christus in der spätantiken Plastik*, Mainz, 1948.

Zeloţii: cine a murit cu Iisus?

[I] Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 27 şi 28
[II] Profetul Isaia, capitolul 53, versetul 12
[III] Bultmann, Rudolf: *Die Bedeutung des Alten Testaments für den christlichen Glauben*, în Bultmann, Rudolf: *Glauben und Verstehen*, vol. I, pp. 334 şi 335, Tübingen, 1993
[IV] Evanghelia după Marcu, capitolul 15, versetul 27 şi Evanghelia după Matei, capitolul 27, versetul 38

Postfaţă: ce este Biblia?

[I] Evanghelia după Matei, capitolul 22, versetul 39.
[II] Leviticul, capitolul 19, versetul 18.
[III] Profetul Isaia, capitolul 54, versetul 10.

CUPRINS